Φ 55

Το βιβλίο (συγγραφέα)
της Λίζυς Τσιριμώκου
(Φάκελος 55)
ήρθε στο Παρίσι σε στενή
συνεργασία μαζί μου.
Το γεγονός αυτό [illegible]
συνδυαζόμενο με το φόβο πως
η σύνδεση μαζί μου θα έβλαπτε
την ακαδημαϊκή της καριέρα
εμπόδισε την κ. Τσιριμώκου
[illegible] έκδοση αυτού
και δέχτηκε την
[illegible] [illegible],
Προτείνω και [illegible] [illegible]
και εκδοθεί. Έτσι και μπορεί
Τώρα [illegible]. Αν και έχω
φυσικά κρατεί χειρόγραφο
η έκδοση του

Εργασία της Λίζης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ σελ. 1 – 15
ΕΙΣΑΓΩΓΗ σελ 1 - 17

Θ [illegible] [illegible]

Φεστιβάλ — Σεπτέμβρη (77-78) ο ΜΘ. είχε [illegible]
(Καρυοφύλλη) από τον ίδιο το [illegible] δράση. Όταν τα [illegible]
ο Σύντροφος [illegible] για πρώτη φορά όνομα του [illegible]
δεν [illegible] ότι θα αναλάβει ποτέ [illegible] δράσης. και [illegible] με το ΚΚ
[illegible] ισχυρή [illegible] [illegible] πολύ [illegible] το ΚΚ
και [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ΕΑΑ
Και [illegible] 84,6 % των [illegible] δεν τον ψήφισαν τα [illegible]
δείχνουν ότι αυτό [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] — και νέο [illegible] ίδια στον [illegible] [illegible] [illegible].
νέο [illegible] στη "μάχη της Αθήνας"
νέο style [illegible] ([illegible]) με τα ΚΚ
και [illegible] [illegible] [illegible]
είχε [illegible] και [illegible] [illegible].
[illegible] οφείλεται η [illegible] του ΚΚ ο [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]
ΒΗΜΑ — Κυριακή — [illegible]

Μπορούμε να πούμε ότι ο ΜΘ. [illegible] [illegible] από τα πιο [illegible] και [illegible]
[illegible] στη χώρα [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Μ.Θ. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] και [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] του [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] και [illegible] ([illegible]) [illegible]. και [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] και [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
η [illegible] είναι [illegible] [illegible] να τον [illegible] [illegible]
του για να [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
η [illegible] [illegible] δεν μπορεί είναι ο [illegible], αυτός που δεν είναι
μαζί του [illegible] να τον [illegible] με κάθε [illegible]
Από το 1980 που [illegible] [illegible] ο ΜΘ.
[illegible] σε 3 [illegible] [illegible] που [illegible] και [illegible]
[illegible] [illegible] στη [illegible] του [illegible]: 1) Κίνημα Πολιτικό
2) " [illegible]
3) " [illegible] και [illegible]

Κι όμως, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
δεν [illegible] να [illegible] τα 3 [illegible] [illegible]
Δεν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];

Οι δε Γύζοι, και στα 3 εκεί κινήματα πήραν μέρος, [illegible] [illegible] [illegible] ιθαγενείς [illegible] και 100άδες χιλιάδες Ελληνες [illegible].

[illegible] χιλιάδες είναι εδώ που παραδέχονται ότι ο Σοϊλαρης [illegible]

και η Φυλακισμένη [illegible] το [illegible] για να [illegible] την [illegible] ένα [illegible] δρόμο – [illegible]. Να γνωρίσουν την [illegible] ίδιες, να [illegible] [illegible] στρατόπεδα. [illegible] χιλιάδες εδώ που [illegible] [illegible] βρήκαν το μεγάλο [illegible] που τους βοηθούσε να [illegible] την [illegible] και την [illegible]. Σ' όλο το χώρο του [illegible] – [illegible] [illegible] [illegible] δεν βρήκαν [illegible] [illegible]. Σ' όλα τα [illegible] ιδιαίτερα τέλος, [illegible] δεν έχουν με τον Θεό. Τα [illegible] χρόνια της δικτατορίας [illegible] με [illegible] [illegible] [illegible] τη δικτατορία —

[Κινήματα Α'
Π.Μ.
[illegible] [illegible]
Παρανομία – [illegible] – [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] — Σοϊλαρης – [illegible]
[illegible] [illegible] σταθερή.]

[illegible] [illegible] να [illegible] [illegible] οι [illegible] ότι μετά την [illegible] της [illegible] ο [illegible] [illegible] [illegible] για τη [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 71 ([illegible]) [illegible] και [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] και δεν [illegible] [illegible] [illegible] και [illegible] [illegible] να την [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] τα [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] και [illegible] του [illegible] [illegible] / με από την [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] – [illegible] που είχαν και [illegible] ότι [illegible] δεν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] να [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] του, [illegible] [illegible] στο [illegible] και [illegible] [illegible] [illegible] και [illegible] [illegible] ([illegible] – [illegible] – [illegible]) και [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] της [illegible] του. [illegible] [illegible] [illegible] να είναι το [illegible] ότι ο [illegible] [illegible] [illegible] της 3 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] από την [illegible] του [illegible] – [illegible] Σοϊλαρης [illegible] με [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] της [illegible] [illegible] στη [illegible] [illegible] και [illegible] τη [illegible] του [illegible] της [illegible] [illegible].

[illegible], [illegible] να [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] με [illegible] [illegible] και [illegible]

(ΧΡΙΟΣ)

3

Όμως [illegible] και τη [illegible] ο Μ.Θ. [illegible]
και [illegible] και για το [illegible] και να [illegible]
[illegible] που [illegible] βεβαιώθηκαν [illegible]
[illegible] ζωή. Κι [illegible] να αυτό [illegible]
[illegible] τα στοιχεία [illegible] τη [illegible]
και [illegible] τα [illegible] δέχτηκε [illegible]
[illegible] τα [illegible] χρόνια [illegible]
[illegible] ο Μ.Θ. [illegible] 100%. Και [illegible]
[illegible] "[illegible] Καραμανλή". [illegible]
[illegible] θα [illegible] στην [illegible]
θα ήταν [illegible] το [illegible] ο Μ.Θ. με τη δράση του
(για να μη [illegible] μακριά) από [illegible] ΑΣΠ και [illegible]
[illegible]
[illegible] και [illegible]
[illegible] να [illegible]
τη [illegible] στο λαό και στη [illegible]
[illegible] να το [illegible] ένα [illegible]
[illegible] τη [illegible]
[illegible]
Όμως [illegible] και [illegible] να [illegible]
[illegible] το [illegible] και [illegible]
[illegible] και [illegible] τη [illegible] να [illegible]
και [illegible] (1968) [illegible]
[illegible]
[illegible] το [illegible]
μετά τη [illegible] ΚΚ [illegible]
[illegible] να [illegible]
[illegible] την ίδια [illegible]
[illegible] γνώμη του [illegible]
[illegible] (1970) [illegible]
για τη [illegible] και [illegible]
ΕΑΣ. [illegible]
[illegible] και [illegible]
[illegible] θα [illegible] και
[illegible] να [illegible] και [illegible]
[illegible] το λαό και τη χώρα μου.

και μόνο όταν για 8' φορά πείστηκε [illegible] ότι υπάρχουν συνθήκες
που δεν θίγουν την ενότητα της [illegible] συνείδησης [illegible] δεν υπάρχει
περιθώριο να πλήξει τα χάλκινα με βάση ένα αρκετά βαθύ και όχι
αντιστασιακό [illegible] που [illegible] από κατοχής τα
πρώτα στρώματα του λαού μας, μόνο τότε ξανά [illegible]
στην α' διαπίστωση του ότι δηλ. τα χάλκινα θα [illegible] με
βάση τις [illegible]. Την αντίθεση και την [illegible]
αντίθεση που γεννήθηκε ανάμεσα στον [illegible] και [illegible]
[illegible] Δεξιάς [illegible] και [illegible]. Δεξιά —
Κι έτσι (1973) είχε το θάρρος να επαναλάβει δημόσια αυτή τη φορά
την [illegible] του [illegible]) το πρώτο μας [illegible] χρέος είναι να [illegible]
όσο γίνεται [illegible] τα χάλκινα
β) δεδομένης της [illegible] Αντίστασης, να
[illegible] δεν έφερε [illegible] αυτή παρά [illegible]
Καραμανλή. —

Γενάρης σε μετά- [illegible] συναυλίες [illegible] Albert Hall

ο ΜΘ — έλεγε ότι και χωρίς [illegible] Καραμ. και
δηλ. από χέρι [illegible] θα βγαίναμε [illegible]. Όμως ήξερε
ότι η [illegible] [illegible] της [illegible] θα είχε [illegible]
[illegible] σοφότερη και ψυχραιμότερη στην εκτίμηση της αντικειμ.
πραγματικότητας. Δεν φοβόταν να πάρει ο ίδιος μια τέτοια
μεγ. ευθύνη γιατί πίστευε πως η καθαρότητα του σε
ότι αφορά τη σχέση του με το πολιτικό κατεστημένο
της χώρας μας είναι τόσο [illegible] που κανείς δεν
θα μπορούσε να ισχυριστεί σοβαρά ότι ο ΜΘ. έγινε ξαφνικά
Καραμανλικός. Όλοι [illegible] [illegible] πίστευε ότι ήταν ο μόνος
αντι-Καραμανλικός (και ξέρουμε ότι το δημιουργ. έργο του, η
στάση του 1961. [illegible] το κίνημα ΑΝΑ. και γενικά η 30ετής
[illegible] [illegible] τον στο προοδ. κίνημα της χώρας τον έκαναν
[illegible] να μπορεί να ισχυρίζεται ότι είναι ένας γνήσιος προοδευτικός
[illegible], αντι-δεξιός — αντι-[illegible]].

Εν τούτοις, [illegible] επειδή και το όνομα [illegible] Καραμ. δημιουργούσε
[illegible], έπεσα πάνω στο [illegible] της χώρας.
η είχε μετά οι [illegible] του έγραψαν πιο [illegible]
[illegible] και να [illegible] [illegible] η [illegible]
ΜΘ. με τη [illegible] Καραμ. που [illegible] και [illegible]

5 / Αποτέλεσμα του βασικού έργου της παραμόρφωσης και συκοφαντίας (4) δημοκρατίας που ζούσαμε στη χώρα μας ιδιαίτερα από το 1973 ως τη μέρα μας. Είναι χαρακτηριστικό ότι κανείς (ιδιαίτερα) πρόβλημα του αιώνα για το χρόνο που θα αφήσει ... και το καθεστώς που θα την διαδεχτεί βασίστηκε σε μια βαθειά ανάγνωση της οικονομικο-κοινωνικής σε σχέση με τη διεθνή κατάσταση.

Εφημερ. Πόλα λουδ. Θ. Θεοδωρακη.
73 ιστορικη ... .
Ο Ιλαμ sur Seine. (Τέλη 71)
Δεληπόλιδα – Αλωση Ηλιου, λίστα –
Μαρτιν.
Πλημμυρισμ – Παρίσι.
ΑΓΩΝΑΣ (Σκλαβοτρα)

(Εσωτερικοί γνωστοποι κατηφοριας ...)

Θα πρέπει εδώ να τονίσουμε ότι και όπως είναι οι άνθρωποι παράγοντες της αριστεράς και από της Ένωσης Λευκής (εξορισμοί) ήταν στη ... κοινωνικο-οικονομικ. ανάλυση της ... οι 1 συμπέρασμα: ότι το δικτατ. καθεστώς κατέρρευσε την έσχατη κυβερνητ. πολιτική μιας κοινωνίας σε ... στιγμή ... ή όλων. ... και οι προστάτες της δεν είχαν ... και ... τη μια μέρα όλοι οι δεσμοί και δομές της όλων, ζήτημα τα χρόνια είχαν καταρρεύσει, από την άλλη μέρα ο λαός ... με ... κεφάλι ένα ... λαϊκό ... κίνημα δεν θα ... τη λειτουργία ενός κλασικού κοινοβουλευτ. συστήματος. ... το ... μολύβι γράψαμε και ... είπαμε ... ... βαθύτερες αναλύσεις και ... Να όμως που για Α΄ φορά ... στην ... της ... γιατί ... ένα κοινοβ. καθεστώς ... στην ... να καταργεί την βασική ... το ΚΚΕ και όμως κανείς και ... κανείς ... μήπως ... ... δεν είχε το ... να ... στη ... Γιατί ... μας. ... ... και είναι αποτέλεσμα ... την "... " του ... ... που δεν ... να ... μια πραγματικότητα και γι' αυτό προ ... και την παραμορφώνουν, προσθέτοντας και δεν τους συμφέρει

... ...

β) ευρωπαϊκή και εθνική διάσταση που τους φαίνεται [illegible] [illegible] [illegible] να τις
υπάρχουν κάπου και πιο γρήγορα διεισδύσουν στο εξωτερικό και της ιδεολογίας τους
βέβαια η μεταπολίτευση δημοκρατία [illegible] είναι [illegible] [illegible] δεν [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Όμως αν θέλουμε [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] της "[illegible]" [illegible]
δεν [illegible] να φανεί ότι η [illegible] [illegible] στη χώρα μας έχει [illegible]
[illegible] και ισχυρά [illegible] τη στιγμή που οι [illegible] συνεχίζουν
και [illegible] [illegible] [illegible] δεν κατάφεραν [illegible] να [illegible] την
[illegible] [illegible] δεν είναι [illegible] να [illegible] [illegible] και
να [illegible] [illegible] και [illegible] [illegible]

[[illegible] ο κ.θ. από Α'
στιγμή ([illegible]) και η
τώρα [illegible] να
[illegible] ότι η [illegible]
[illegible] της δύναμης του
[illegible] [illegible] μόνο
δε είναι [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
το [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] για να
[illegible] [illegible] και
[illegible] [illegible] [illegible]

Δεν ξέχνα ότι τη [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] κίνημα
τη [illegible] στην [illegible] της [illegible] [illegible]. Γι' αυτό
[illegible] γράφει: [Α. Χ.]

[illegible] [illegible], τα [illegible] [illegible] την [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] για [illegible] και κίνημα στη
[illegible] [illegible] δεν [illegible] [illegible] [illegible] να [illegible] [illegible] –
[illegible] δεν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] να
[illegible] έχει [illegible] για [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] δεν έχει [illegible]
το [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] είχε [illegible] –
βέβαια, το ΠΑΣΟΚ και ιδιαίτερα ο Α.Π. είχαν – έχουν [illegible] [illegible]
να είναι [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] του [illegible] –
[illegible] [illegible] φαίνεται [illegible] και [illegible] [illegible] [illegible] στα
[illegible] [illegible] του [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible] του ΑΠ. [illegible] [illegible]~~ ο [illegible] [illegible] [illegible] Α.Π.
έχει μια ιδιαίτερη ιδιότητα: είναι [illegible] [illegible] [illegible]
στη [illegible] [illegible] την [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] για μας ο [illegible] [illegible] μια [illegible] διάσταση [illegible] ο [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7/ με βάση την κοινων. του θέση και πολιτ. του [illegible] 5
για τον Α.Π. ο Κ. φαίνεται ότι [illegible] μοναδικό και [illegible]
εμπόδιο στο δρόμο προς την [illegible] εξουσία στα [illegible]
δείχνει ότι [illegible] ο ίδιος. Και φαίνεται ακόμα ότι ο Α.Π. [illegible]
ότι από το 74 [illegible] να αναλάβει τη [illegible]
της χώρας ότι όλες οι συνθήκες ήταν ώριμες ώστε να
φέρει ή έφερε στον έλεγχο της δεξιάς και με την [illegible]
του λαού να περάσει στον έλεγχο του ΠΑΣΟΚ που [illegible] και
[illegible] και όλα [illegible] τα άλλα στοιχεία που τον εμπόδισαν
ο ίδιος την [illegible] πορεία τα [illegible] εξουσία ήταν και
το κίνημα Κ. η [illegible] [illegible] της [illegible]
ηγεσία ΠΑΣΟΚ ~~[illegible]~~ [illegible] ότι μόνο ένα 10% στα
Καραμ. [illegible], το ΠΑΣΟΚ βασισμένο [illegible] την ανάλυση
ότι δηλ. η [illegible]. συνθήκες, δομή της εξουσίας ο
συσχετισμός δυνάμεων από μια και από άλλη ο [illegible].
[illegible] η [illegible] + συνεργασία [illegible] δυνάμεων
και κυρίως η [illegible] και η δύναμη του μοναδικού φορέα
της αλλαγής" το ΠΑΣΟΚ δημιουργούν τη [illegible]
για την άμεση αλλαγή δηλ. για την [illegible]. Από
εξουσίας Καρ. και [illegible]. [illegible] Α.Π. σχεδιάζει
και εφαρμόζει την πολιτική του στα χρόνια της μεταπολ.
[illegible]. Βασικοί στόχοι: ο [illegible] [illegible]
[illegible], δημιουργώντας του [illegible]. [illegible]
της αλλαγής με [illegible] [illegible] και [illegible]
[illegible] με [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] στο [illegible]
[illegible]. [illegible] χώρα γίνεται προσπάθεια και για
[illegible] ενάντια στην κυβέρν. Καραμ. [illegible] και την [illegible]
εθνικιστ. [illegible] μέσα στο [illegible]. Έτσι με τη βοήθεια
των [illegible] [illegible] διαμορφώνει κοινή γνώμη που [illegible]
[illegible] την Ε.Κ. και στρέφεται [illegible] Α.Π., [illegible]
[illegible] και [illegible] η [illegible] της κρίσης με τη
[illegible] [illegible] ότι όλες οι [illegible] και [illegible]. συνθήκες
είναι ώριμες για την αλλαγή.
[illegible] αυτή η πολιτική του Α.Π. [illegible] και [illegible]
και [illegible] σε ένα βαθμό, γιατί [illegible]
και [illegible] φρασεολογία, [illegible]

τὸ 25% τῶν [illegible], δὲν ἔχει ἐν τούτοις σαφῆ ἡ τοποθέτηση τῶν ἄλλων κομμάτων τοῦ δημόσιου, ἰδίως καὶ διὰ τῆς Ἀριστερᾶς. Δυσ-
συμφωνοῦν μὲ τὴν [illegible] ἀνάλυση τοῦ Α.Π. Ἡ ἀλήθεια ὅμως, εἶναι
εἶναι ὑψηλὰ καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ κρίση ποὺ ἐπιδιώκεται μὲ κάθε τρόπο
νὰ μὴ πραγματοποιηθεῖ θὰ ὁδηγήσει τὴ χώρα στὸ μέλλον σὲ
δίνη. Γνωστό ὅτι σὲ περιόδ. βαθειᾶς κρίσης ἐκείνης τοῦ [illegible]
τὸ [illegible] εἶναι ὁ δυσκολότερος. Ὁ Ἀνδρέας ὄχι μόνον σὲ ἰδέες
ἀλλὰ καὶ σὲ συγκεκριμένα [illegible] [illegible] τῶν μηχανισμῶν, ἐξαγγέλει
χρήματα, δῶρα, διεθνεῖς διασυνδέσεις κ.λ.π. κ.λ.π. Ἔχει γίνει ἀσταθὴ
ἡ ἀγορὰ τοῦ [illegible] συναχθέντος στὴ χώρα μας; Ἂν ναί, ὅλα
μπροστὰ δεδομένα τὸ ΠΑΣΟΚ ἐπιδιώκει τὴν κρίση γιὰ τὴν [illegible]
καὶ μὲ [illegible] " οἱ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] τὸ ΠΑΣΟΚ αὐτὴν τὴν κατεύθυνση, γίνονται "[illegible]-
[illegible]" καὶ "[illegible]" [illegible] χαρακτῆρα. Τώρα ὁ Χ. [illegible] στὴν
ὁμιλία του (Περιστέρι, φεστιβὰλ ΚΝΕ) [illegible] [illegible] ἔλεγε
μάλιστα [illegible] [illegible] στοχεύει στὴν [illegible] [illegible] τοῦ
ΚΚΕ καὶ τὸ ἔργο τοῦ [illegible].

Μέσα σὲ ὅλη αὐτὴ τὴ γεν. σύγχυση, γύρω ἀπὸ τὴν βασ.
κατεύθ. τοῦ ΠΑΣΟΚ ποὺ διασφαλίζει ἐνὸς ἡγεμονικοῦ θὰ λέγαμε
[illegible] γιατὶ κανένα κόμμα, οὔτε [illegible] δὲν εἶχε θάρρος
νὰ [illegible] τὰ [illegible] [illegible] δηλ. νὰ τὴ [illegible]
τοῦ Καραμ., [illegible] ὅτι ὁ Μ.Θ. [illegible] σχεδὸν μόνος ἀπὸ
τὸ στρατόπεδο [illegible], [illegible] ὅλο τὸ βάρος
γιατὶ φυσικὰ [illegible]. [illegible] ΠΑΣΟΚ καὶ [illegible].
[illegible] στὸ πρόσωπο τοῦ [illegible] ἐμπόδιο [illegible] [illegible] πραγματο-
ποίηση τοῦ σχεδίου του.

ἄρθρο περὶ ΧΩΡΑ. / Ζήσε ἐφημερίδες
Καραμ. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] ἐμπιστ. σε [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible]. [illegible] στὴ φυλακὴ Α.Π.
ΑΘΗΝΑΙΚΗ. / [illegible] μετά του —
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

Ἑσπέρας 23 Ἰουν. —

Ὅπως φαίνεται, [illegible] ὁ [illegible] [illegible] τοῦ ΠΑΣΟΚ στὴ μεταπολ. [illegible]
[illegible] νὰ [illegible] τόσο [illegible] [illegible] τόσο, γιατὶ ὁ [illegible] καὶ ἡ
[illegible] [illegible]. [illegible]-συνεργασία καὶ ἡ Ἀριστερὰ [illegible]

9/ μαζί του, αλλά γιατί ανταγωνιζόταν, και δεν [illegible] [illegible].
Το δρόμο και αντιπαράθεση [illegible], γιατί η άκρατη δημοσιο-
[illegible] πολιτική του ΠΑΣΟΚ [illegible] της [illegible] [illegible]. [illegible] (6)
του [illegible] [illegible] της Ε.Κ. + Αριστεράς και ιδιαίτερα της
[illegible] [illegible] μεταχουντικής νεολαίας [illegible] [illegible]
[illegible] ότι ο δρόμος [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Στη βάση της [illegible] η διάσπαση της Αριστεράς.
Έτσι για ένα διάστημα το [illegible] [illegible] [illegible] ΚΚΕ
που το γραφ. εσωτερ. [illegible] το [illegible] το ένα θα [illegible] το άλλο.
Το ένα θα στρατολογήσει [illegible] [illegible] και [illegible] νεολαία. [illegible] η λογική
της [illegible] του κόμματος έκανε [illegible] να [illegible] ΚΚΕ εσ.
της ίδιας της
στο σχήμα της στιγμής [illegible] δεν [illegible] [illegible] σύστημα [illegible].
Και το σχήμα της στιγμής ήταν ήδη είδαμε [illegible] αντιπαρ.
που [illegible] ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ και [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] ιδεολογική [illegible] αδιαφορώντας αν [illegible]
[illegible] ή όχι στην [illegible]. [illegible] [illegible] σε
[illegible]. ΕΣΩΤ. [illegible] [illegible]. Θα [illegible] [illegible]
ή [illegible] και [illegible], [illegible] με τα γνωστά [illegible] μας
[illegible] και [illegible] κυβερνητική εξουσία που [illegible] [illegible]
συνετέλεσαν [illegible] όλο το [illegible] και έθνος στην [illegible] [illegible] της

Μπορούμε [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] για την [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
που είχαν ήδη είδαμε [illegible] και [illegible] από την
[illegible] πολιτική της [illegible] [illegible]. Αξιοσημείωτο
ότι και μέσα στη [illegible] του ΚΚΕ [illegible] ευθύς μετά τις εκλογές
σοβαρή επιτίμηση αυτής της κατάστασης [άρθρο Ανδρουλάκη ΚΟΜ. ΕΠΙΘ.]

Έτσι τώρα [illegible] στο διάστημα της μεταχουντικής δημοκρατίας
όπως είδαμε [illegible] [illegible] της πολιτικής [illegible] και [illegible] δραστηριότητας
του Μ.Θ. [illegible] η ορθή [illegible] [illegible] της νέας [illegible].
[illegible] όπως είδαμε αυτή η [illegible] ήταν σε [illegible]
[illegible] με τη [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] του Καραμανλή. σε σχέση με τη [illegible] της [illegible].
Διεθνή και εσωτερ. συσχετισμό δυνάμεων
και στρατηγ. Τακτικ. και [illegible] [illegible]

οι δυνάμεις - και Σοσιαλιστές δυν- να (Ι) προστατεύσουν από τους
αντιδημοκρατικά κόμματα + θεσμοθετήσεις

(Θ) να οργανώσουν την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και βοηθήσουν το λαό ώστε να καταστεί καθημερινά νέες θέσεις στο μέτωπο της ζωής σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας

(Η) Τακτική συμμαχιών

(Ζ) Προϋπόθεση όμως αυτού ειδικά στην Ελλάδα για να γίνεται πιο ευρεία δημοκρατική ομαλή πορεία

(Ζ) προετοιμάσουν μεθοδικά ιδεολογικά, πολιτικά, οργανωτικά λαϊκή συνείδηση ώστε να αναδειχθούν προγραμματικά και μέσα παράγοντας στη διαμόρφωση της ιδ. ζωής

(Δ) με βάση αυτή προϋπόθεση να κατοχυρωθεί η δημοκρατία και την κατάκτηση της εξουσίας από το λαό.

(Ε) Να μελετηθεί από τώρα η δομή και οι λειτουργίες αυτής της εξουσίας ώστε αποφευχθούν αρνητικές και επιζήμιες [illegible] του παρελθόντος, με την [illegible] και [illegible] μιας προγραμματικά λαϊκής εξουσίας όπου όλοι θα αποφασίζουν για όλα "υπεύθυνοι" άρα ελεύθεροι, γιατί ελευθ- = "ευθύνη"

(ΣΤ) Προϋπόθεση για όλα αυτά είναι το πρόγραμμα της δράσης και η οργανωτική ενότητα της Ανανεωτικής όπως την αποκαλεί Αριστεράς.

Μέσα στα πλαίσια της γενικής αυτής αντίληψης ο Μ.Θ. συνεργάζεται κάθε φορά με τη δύναμη εκείνη της Ανανεωτικής Αριστεράς που κατά τη γνώμη του εξυπηρετούσαν καλύτερα το αίτημα της παραπάνω ανάλυσης είτε το μεταβατικό και κάθε στιγμή στοιχείο. Π.χ. η συνεργασία του με τη νέα ΕΔΑ έγινε διότι τα περισσότερα στελέχη της συμφωνούσαν στις γενικές γραμμές με τη διατύπωση αυτή και κυρίως γιατί προσδοκούσε από την ΕΔΑ να διαδραματίσει το ρόλο του συνδετικού όλων των δυνάμεων της Ν. Ελληνικής Αριστεράς που δεν την εγκατέλειψε παρά μόνο αφού διαπίστωσε τόσο αυτός όσο και άλλα κορυφαία της στελέχη (Ηλιόπουλος - Παρασκευόπουλος - Λεντάκης - Κουλούρης - Κυριακοπούλου - Γρηγοράκης κ.ά.) ότι η ΕΔΑ περιορίστηκε σε ένα μαζικό φορέα του [illegible]. Επομένως χωρίς ελπίδα διαδραματίσει σοβαρό ρόλο

11 ~~Τ~~όσο μέσα στη θολούρα της χώρας ίσως και ειδικότερα 7
στο εσωτερικό της Αριστεράς
με τον ίδιο τρόπο μπορεί εξηγηθεί ολίγη η [illegible] διαδρομή
του ΜΘ- από την εποχή Λαμπράκη, [illegible] με τη μήτρα μας που
συνεργάζεται ισότιμα με στοιχεία με το ΚΚΕ. ——

——

Το βιβλίο αυτό έχει σαν κύριο σκοπό να [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] τον [illegible] [illegible]. Τον [illegible] αυτόν που τον [illegible]
[illegible] η [illegible]. [illegible] του μουσ. του έργου και του
[illegible] η ~~[illegible]~~ συμπεριφορά [illegible], [illegible]
διαστρέβλωση και δυσφήμιση που είχαν σαν κύριο στόχο τον
να διαγράψουν μια για πάντα την ~~[illegible]~~
ιστορία ενός συνεπούς δημοκράτη της ελλην. Αριστεράς.

——

Είναι χαρακτηριστικό πως [illegible] με την [illegible] ότι ο
ΜΘ είναι ο διασημότερος Έλληνας σήμερα στη χώρα μας
ιδιαίτερα για τη νέα γενιά — ——

— Υπερασπίζει και προβάλλει μια σύγχρονη [illegible]
της [illegible]. δραστηριότητας + ——

— Το χαρακτηριστικό είναι ότι στην προσπάθεια της [illegible]
[illegible] να καταδαφίσουν τον πολιτικό, δεν
έφησαν [illegible] και τον καλλιτέχνη

η [illegible] της χώρας από τη χούντα [illegible] το ΜΘ- στην
[illegible] της [illegible] του [illegible] ότι έχει μια [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] σύγχρονο και [illegible] μουσ. έργο, έχει δημιουργήσει
στην Ελλάδα και διεθ. 2 ιερ. (ΑΟΑ και [illegible]
[illegible].)

έργα του [άλλα] [illegible] εκδοθεί από τα πιο μικρά συγκροτ[ήματα]
δισκογράφων, κοκ. να γίνουν και πρώτα που έχουν κατακτήσει
και τις 5 ηπείρους, από τα Τραγούδια [illegible] στα Ιερουσαλήμ
[illegible] και Τουρκία δεν [illegible] έχουν διασχίσει τα [illegible]
του για δισκογραφ. [illegible] ξένων [illegible] πάνω 1000 [illegible]
συναυλίες σ' όλα τα μέρη.. σχεδόν τη ζωή και σε
[illegible] κράτη το όνομά του συνδέεται με το της Ελλάδ.
Όπως έλεγαν πολλοί στη χώρα του, είναι σύμβολο ένα[ς]
λαού. Ακόμα ο πρώην γεν. Διευθ. - ΕΙΡΤ [illegible]
λέγει ότι το όνομά του έχει [illegible] στο [illegible]
[illegible]. Ο ίδιος ο Καραμ. [illegible] κατά [illegible]
[illegible] να είναι [illegible] του [illegible] του
[illegible] μουσ. θέση (Καλλιτ. [illegible] [illegible]
όπου [illegible] σχεδόν ό,τι [illegible] θέσει του μ. Χ. Τσαλδ.
ο Λυκαβηττός του δίνεται μόνον [illegible] [illegible] κτλ.)
και [illegible] διευθ. Ορχήστρας στη [illegible] και ο θεσ.
[illegible] ότι θα [illegible] την Ελλάδα και να [illegible]
[illegible] η εικόνα της [illegible] στην
[illegible] κοινή γνώμη.
[illegible] ο ΜΘ. (1974) [illegible] στη μεγ. [illegible] (Αθ.
να τον βοηθήσουν να δημιουργήσει μη. [illegible] [illegible] Θεσ/νίκη)
κέντρα (όπως 1966 στο Δημοτικό Πειραιά, [illegible]
τον [illegible] Ωδείο Πειραιά)
[illegible] η [illegible] [illegible] [illegible]. Η ίδια του
η [illegible] και δημιουργία μας [illegible] μετασυμφ. μουσική
(Άξιον - Canto Gen. - Πνευμ. Εμβατ.) κάνει [illegible]
την [illegible] για το Μ.Θ. και συνεργασία του με μεγάλο
συμφωνικό χορωδιακό και λαϊκό συγκρότημα.
Όπως [illegible] δε του δίνει αυτή την δυνατότητα
[illegible] να [illegible] και [illegible] τη χώρα [illegible]
[illegible] από χώρα σε χώρα.

Β

επαγγελματικά ξεσπάσεις τώρα τη φορά.
Από την άλλη πλευρά και σε σχέση με τον ΜΘ.
δημιουργό της ελληνικής [illegible] μουσικής [illegible] μετά
Σεπτέμβ. (58-59) σημάδεψε βαθιά τη σύνολη του χρονού
μας και [illegible] μας γενιές νεολαίων με [illegible]
ο ΜΘ. γίνεται πολιτικ. αυθεντία, προσωπικότητα
[illegible] τον χλευασμό όλων όσοι δεν συμφωνούσαν
μαζί του. (συνδέσεις - Τσαρούχη - [illegible] κ.λπ.)
τον χλεύαζε στο σύνολό της σχεδόν η ελλην. intellig.
που δεν του συγχωρεί το ότι το έργο του αγαπήθηκε
από το λαό παραμένοντας πάντα πιστό στον εαυτό του.
[illegible] να καταφέρει σε χούντα και φτάνει δημοσιοποίηση
μορφή και [illegible] - γιατί το έργο του απαγορεύθηκε
ολοκληρωτικά από χούντα ([illegible])
κι έμεινε από τα κύρια σύμβολα της αντίστασης του
λαού μας στη χούντα.
Τα mass-media και
χλευάσθηκε από όλα
δια τα μεγάλα δημοσιογρ. συγκροτήματα γιατί όλοι είδαμε
ο ΜΘ αγωνιστής και πολιτικός ήταν και είναι
εμπόδιο στα ιδιοτελή τους σχέδια και γιατί
καταλάβαιναν ότι ο μουσ. θεσμ. προσφέρει εικόνα
και λάμψη στον πολιτικό θεσμό.
Χλευάστηκε τέλος από τους κομματικούς
μηχανισμούς που δεν τον είχαν κοντά τους για τους
ίδιους λόγους και κυρίως γιατί ήθελαν να είναι
[illegible] μαζί [illegible] πάντα την ελλην. νεολαία.
Από την [illegible] του [illegible] τόσες φορές στο

[illegible] διαδηλώθηκε (ΑΝΑ)
και αυτό δεν έκανε κάθε [illegible] ο [illegible] εμφανίστηκαν με το
συγκρότημα του ο οποιοσδήποτε [illegible] και [illegible] από
Αθήνα μέχρι Θεσσαλονίκη [illegible] (για να [illegible]
αναφέρονται [illegible] χιλιάδες) και από 300 μέχρι 50.000
θέσεις. Από τούτα [illegible] είναι πραγματικά
[illegible] το γεγονός ότι τα στοιχεία [illegible]
[illegible] των [illegible] (74
ως τώρα) είναι [illegible] και [illegible]
να [illegible] χώρο [illegible]

A Επιτ. του Canto [illegible]
[illegible] + μουσικά έργα (Στάδ. Καραϊσκάκη)
[illegible] από 70.000 να ακούσουν και 80% νέοι
από αυτούς.

Όμως παρά το γεγονός ότι η [illegible] του [illegible]
στους νέους παραμένει [illegible], εν τούτοις [illegible]
το γεγονός ότι η [illegible] προπαγάνδα / [illegible]
[illegible] [π. χ. στο Μουσ. [illegible] 71
σε ένα μήνα, 150.000 ακροατές και [illegible]
[illegible] έργα του [illegible])
και οι 3 πολιτικές νεολαίες (ΚΝΕ – ΡΗΓΑΣ – ΠΑΣΟΚ)
Είχαν πάρει απόφαση να [illegible]
όχι μόνο τα [illegible] γενικότερα [illegible]
[illegible] τα έργα του [illegible] ότι [illegible]
[illegible] από την εποχή του πολέμου.
και του [illegible] και την Χούντα τυραννία
ο [illegible] - χρόνος / κατάστ. [illegible]
ίδιο [illegible] το [illegible].
και τη δύναμη της αγωνιστ. διάθεσης του λαού μας
στον [illegible]]

Αυτό το [illegible] και ελληνικό θεατρικό [illegible] μιας δημιουργικής
ζωγραφικής και ειδικότερα μέσα από τα [illegible] [illegible]
του [illegible] θεατρ. [illegible] είχε [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] από το έργο αυτό
Αλλ. ό,τι δεν κατόρθωσε να κάνει η διδασκαλία [illegible]
[illegible] [illegible] να πετύχουν ... [illegible] θεατρ. μια
[illegible] - γιατί [illegible] σήμερα [illegible] που [illegible]
[illegible] τον Σολωμό (?) - - -

Ή [illegible] που [illegible] τα έργα ζωγραφισμένα, τό ΚΘ
[illegible] ή [illegible], [illegible] μιας και δεν [illegible]
στο [illegible] του [illegible].

[illegible] [illegible] ένα "κενό" θεατρ. [illegible]
[illegible] [illegible] το [illegible] [illegible] όλοι.
[illegible] [illegible] να [illegible] [illegible] να είναι η
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] του [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] του [illegible]
[illegible] της [illegible] του ΚΘ. γιατί [illegible] [illegible]
και το [illegible] [illegible] [illegible] να [illegible] κατα [illegible]
[illegible] η [illegible] "[illegible]" θεατρ. [illegible]
με [illegible] [illegible] την [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] του [illegible] με τους [illegible] είχε [illegible] δημιουργική
στο [illegible] [illegible] ο ΚΘ. / [illegible] με την [illegible] [illegible] δημιουργική
[illegible] της [illegible] ψυχολογ. [illegible] της
[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]. Τραγωδία
[illegible] [illegible] [illegible] αρχαιογραφ. δεν [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] και του ψυχ. κόσμου του [illegible]
και [illegible] [illegible] θα χρειαζόταν μια [illegible]
όχι μόνο [illegible] [illegible]. Αλλά [illegible] ψυχολογική και [illegible] [illegible] και να [illegible]
και [illegible] σε βαθύτερες [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] της του
[illegible] όχι [illegible] από [illegible] [illegible] και

μακιαβελικού [illegible] τού "δίκαιου" Θεού."
[illegible] θα [illegible] και [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. και [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
δεν είναι δυνατόν να [illegible] μόνον με [illegible] [illegible]
[illegible] τό [illegible] [illegible] [illegible] πού [illegible] ο [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] στο [illegible], κατά [illegible]. ο [illegible]
πού [illegible] [illegible] [illegible] των [illegible] [illegible] [illegible])
ή χήρα (ΔΝΑ) [illegible] [illegible] τό [illegible] ν. Αντίσταση κατά
χούντας, ίδρυσε [illegible] [illegible] Αντίσταση [illegible], ΠΑΜ
~~[illegible]~~/ αφού γίνεται δεκτός [illegible] [illegible] στο
[illegible] τη [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] σε συνέχεια
[illegible] τόσο στον [illegible] (74) όσο
και στην Αθήνα (Δημοτικές).

Χαρακτηριστικά ο ίδιος ο [illegible] [illegible] να δώσει
και μου [illegible] [illegible] στα [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ΑΝΤΙ-[illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]/αντι-Θεού. [illegible] [illegible]
Θεού./Αντι-[illegible]. [illegible] βοήθησε τη [illegible] του
[illegible] και [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], και [illegible].
[illegible]-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
οι [illegible] [illegible]. κανένας δεν [illegible] για τη
[illegible]. Αντίσταση, κανένας [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
τόσοι και τόσοι [illegible] [illegible] [illegible] σχεδόν
[illegible] να [illegible] κανένας [illegible] να Αντίσταση
κατά χούντας. [illegible], [illegible]

17 ξεχάστηκαν όλα τα [illegible] σύνθημα του [illegible]. 10

Αρίνα. Έτσι γιατί να ζοφερίζουμε το ένας συνεργάτης [illegible] (με όλη ένας) κερδίζει την εμπιστοσύνη ψηφοφόρων όλου από την ~~άλλη~~ ένας πολέμιος της Χούντας την χάνει —

Θα πρέπει [illegible] ίσως να προλέγουμε ότι θέλουν του [illegible] [illegible]. Σταμάτησαν υπάρχουν [illegible] ηθικής κατηγορίας.

Σημάδια [illegible] και καθόλου [illegible] και [illegible]. Ο ΚΘ- [illegible] ότι το α' σφάλμα -κάθε [illegible] [illegible] καθορίσουμε να ~~[illegible]~~ επιδεικτικώς μαζί με Ξενοφ. Κόσμο. και τον φίλο του θα είναι [illegible] αναπόφευκτη διαπίστωση της Εθν. Παράταξης, όπως φάνηκε με αυτή τη δημοτ. εκλογή μας και το 42% του Καραμ. των τελευτ. εκλογών στη μεγ. πλειοψηφία είχε κάθε λόγο. Και σήμερα [illegible] [illegible] καθαρίσματα δεξιοί που δεν θα επιτρέψουν το [illegible] αλλά τα [illegible]. Δημοσιεύματα [illegible] μου ταξίδια στη Μόσχα . . . .

— Μέσα σ' αυτή τη διαδικασία που οδηγεί στην ηθ. κατηγορία ο [illegible] που έγινε και γίνεται κατά ΚΘ. [illegible] και μοναδικού [illegible] να χαρακτηριστεί σαν test για την [illegible] + ευθύνη [illegible] των [illegible] που η φαίνεται πολύ λίγα πράγματα διδάχτηκαν από την ιστορία μας και από την πρόσφατη.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τελευταία (1977-78), ὁ Μ.Θ. εἶχε ἀποσυρθεῖ ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική δράση. Ὅταν οἱ διαπραγματεύσεις γιά τίς δημοτικές ἐκλογές ἔφτασαν ἀδιέξοδο, ἀπέσυρε τό ὄνομά του γιά πρώτη φορά στό πολιτικό προσκήνιο. Στό βάθος, κανείς δέν περίμενε ὅτι θά ἀναλάβει ὁποιαδήποτε δραστηριότητα, καί μάλιστα μέ τό Κ.Κ.Ε. Τελικά, ὑπῆρξε ὑποψήφιος γιά τό Δήμαρχο τ[ῆς] Ἀθήνας ὑποστηριζόμενος συνειδητά μόνο ἀπό τό ΚΚΕ — καί, στήν πρακτικ[ή], ἀπό ἄλλους παράγοντες τῆς Ἀριστερᾶς καί ἰδιαίτερα τῆς ΕΔΑ.

Παρ' ὅλο πού τό 84,6 % τῶν Ἀθηναίων δέν τόν ψήφισαν, τά γεγονό[τα] ἀποδεικνύουν περίτρανα ὅτι αὐτή ἡ νέα του ἀνάμειξη στά πολιτικά πράγ[ματα] τῆς χώρας δέν πέρασε διόλου ἀπαρατήρητη: κάτι "νέο" ἔγινε, ἰδιαίτερα [στό] χῶρο τῆς ἑνότητας τῆς Ἀριστερᾶς, ἕνα νέο "πνεῦμα" κυριάρχησε στή "μάχ[η] τῆς Ἀθήνας", μέ νέο τρόπο παρουσίασης συγκεκριμένων προβλημάτων ("Περιτάλογο" κ.τ.λ.), καί, κατά γενική ὁμολογία, ἡ συμπαράταξη μέ τό Κ[ΚΕ] εἶχε συναισθηματική — κι ἴσως ἀκόμη εὐρύτερη — ἀκτινοβολία. Ἄλλωστε, δ[ια]-νομίζουμε ὅτι εἶναι ἄσχετη πρός τό γεγονός τῆς ὑποψηφιότητας τοῦ Μ.Θ. στό Δῆμο τῆς Ἀθήνας, ~~[illegible]~~ ἡ ἐπιτυχία τῶν συνδυασμῶν τοῦ ΚΚΕ καί σέ ἄλλες περιοχές τῆς Ἑλλάδας, καί ἰδιαίτερα τοῦ λεκανοπεδίου Ἀττικῆς.

Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ὁ Μ.Θ., παρ' ὅλο πού εἶναι ἕνα ἀπό τά πι[ό] γνωστά καί δημοφιλῆ πρόσωπα στή χώρα μας, παραμένει, στό βάθος, γι[ά] τήν συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, ὁ "μεγάλος ἄγνωστος". Ἀγνοεῖται ὁ "ἀληθινός Θεοδωράκης". Ὅπως κι ὁ ἴδιος λέει, πολλά ὀργανωμένα κομματικά, οἰκονομικά καί ἄλλα — κρατικά — συμφέροντα, ἔβαλαν ἀπέναντι παραμορφωτικούς καθρέφτες, γιατί ὅλοι φοβοῦνται τή βαθειά ἐπαφή καί σχ[έση] (ψυχική, συναισθηματική, καθαρά ἰδεολογική) του μέ τίς πλατειές μάζες τοῦ [λαοῦ] μας, ἀνεξάρτητα ἀπό πολιτικές, στενές, θέσεις, καί ἰδιαίτερα μέ τή μάζ[α] τῆς νεολαίας μας. Ὅλοι θέλουν νά τόν ἔχουν μαζί τους γιά νά ἐπω-φεληθοῦν ἀπό τήν ἀκτινοβολία του στό λαό καί ἐπειδή, φυσικά, δέν μπορεῖ εἶναι μέ ὅλους, ἐκεῖνοι πού δέν εἶναι μαζί τους προσπαθοῦν νά τόν κατα-φέρουν μέ κάθε μέσον.

Ἀπό τό 1960 πού ὁ Μ.Θ. γύρισε στήν Ἀθήνα ἀπό τό Πα[ρίσι] ἐμπλέχθηκε σέ τρία μεγάλα κινήματα πού ἔπαιξαν — καί παίζουν —

2/ σημαντικό ρόλο στή ζωή τοῦ τόπου: 1) Κίνημα Πολιτισμοῦ
2) Κίνημα «Λαμπράκηδων»
3) Κίνημα ἀντίστασης κατά τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας.

Κι ὅμως, στή μεταχουντική Ἑλλάδα κανείς δέν μιλᾶ γιά τά ἔργα αὐτά [...] μεγάλα κινήματα. Δέν εἶναι τουλάχιστον περίεργη αὐτή ἡ συνωμοσία σιωπῆ[ς]
Κι ὅμως, στίς γραμμές καί τῶν τριῶν αὐτῶν κινημάτων πῆραν μέρος, ἐσ[...] ρεάστηκαν, ζυμώθηκαν, ἀναπτύχθηκαν δεκάδες, ἄν μή ἑκατοντάδες χιλιάδ[ες] Ἕλληνες καί Ἑλληνίδες. Δεκάδες χιλιάδες εἶναι ὅσοι παραδέχονται ὅτι ὁ «Ἐπιτάφιος», τό «Ἄξιον Ἐστί» ἤ ἡ «Ρωμιοσύνη» ὑπῆρξαν τό ἔναυσμα νά πάρει ἡ ζωή τους ἕνα νέο δρόμο, μιάν ἄλλη κατεύθυνση: νά γνωρί[σουν] τίς προοδευτικές ἰδέες, νά περάσουν στό προοδευτικό στρατόπεδο. Δεκάδες χ[ιλιάδες] αὐτοί πού πέρασαν στίς γραμμές τῶν «Λαμπράκηδων» βρῆκαν τό μεγάλο σχ[ολεῖο] πού τούς βοήθησε νά σμιλέψουν τήν ἀγωνιστική τους φυσιογνωμία. Σ' ὅποι[ο] χῶρο τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων κι ἄν ψάξουμε, θά βροῦμε παλιούς «Λαμπράκηδες», σ' ὅλα τά πόστα. Τέλος, πόσοι Ἕλληνες δέν ἔμειναν μέ τόν ε[...] ραίνη στό πλευρό του τά πρῶτα – ἰδιαίτερα – χρόνια τῆς δικτατορίας, ὅτα[ν] μέ χίλιους – δυό τρόπους πάλευε ἐνάντια στό παράνομο καθεστώς;

[πρῶτο μήνυμα ἀντίστασης. Ἵδρυση ΠΑΜ. Ἀπαγόρευση μουσικῆς του [ἀπό] τή χούντα. Παρανομία – σύλληψή του – δίκη τῶν μελῶν τοῦ ΠΑΜ – ἀπεργίες πείνας τοῦ Μ.Θ. ἐκτόπισή του στή Ζάτουνα, μεταγωγή του [στόν] Ὠρωπό. Συνεχή μηνύματά του ἀπό ξένους σταθμούς κ.τ.λ.].

Πῶς μπορεῖ νά ἐξηγήσει κανείς λογικά τό γεγονός ὅτι, μετά τ[ήν] πτώση τῆς χούντας, ὁ ἄνθρωπος πού πρωτοστάτησε γιά τόν θρίαμβο τῶν δη[μοκρατικῶν] δυνάμεων, καταψηφίστηκε στίς βουλευτικές ἐκλογές τοῦ 1974 στόν Πειραι[ᾶ] σέ μιά περιοχή πού ἡ ἔλευση τῆς χούντας τόν βρῆκε βουλευτή της και[...] ν' ὑπάρχει ὄχι ἄνθρωπος, ἀλλά καί δρόμος πού νά μή τόν ξέρει;

Στή συνέχεια, ἀπό τή μιά, μιά τεράστια συνωμοσία σιωπῆς γιά τά τελευταῖα 15 χρόνια τῆς πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς του δράσης, κι ἀπό τήν ἄ[λλη], μέ σκοπιμότ[...] γνωρίζομε τό ὅτι ποτέ δέν ἔγιναν στό φῶς τῆς μέρας, ὥστε νά τοῦ δοθεῖ ἡ δυνατότητα νά ὑπερασπιστεῖ τόν ἑαυτό του, ἐνῶ, ἀντίθετα, χαλκευόταν στό [...] καί διαδιδόταν στόμα μέ στόμα, ἀπό κάθε δύναμη (κρατική, οἰκονομική, [...] ματική) πού, μή μπορώντας νά ἐκμεταλλευθεῖ τό φαινόμενο Μ.Θ. ἀποφάσ[ισε] ἐν ψυχρῷ τήν ἐξαφάνισή του.

ψιθυρογραφήματα, διαστρεβλώσεις, συκοφαντίες πού εἶχαν →

Μιά ἀκόμη ἐξήγηση γιά ὅλα τά παραπάνω ἴσως εἶναι καί τό γεγονός
ὁ Μ.Θ., ἀπό τήν ἐποχή πού βρέθηκε ἐξόριστος στή Ζάτουνα, ἀσχολήθηκε
μέ ἰδιαίτερη ἐπιμονή καί βαθύ αἴσθημα εὐθύνης μέ τήν ἀνάλυση τῆς
τικῆς μας κατάστασης καί ἰδιαίτερα τῆς κατάστασης πού ἐπικρατεῖ στό χ
τῆς Ἑλλην. Ἀριστερᾶς. Τόλμησε ἔτσι νά πεῖ δημόσια πολλές πικρές ἀλη
πού ὅλοι γνωρίζουν, ἀλλά ἐλάχιστοι βρίσκουν τό θάρρος νά ποῦν ἀνοιχτ
(βλ. ΧΡΕΟΣ).

Πέρα ὅμως ἀπό τήν ἀνάλυση τοῦ παρελθόντος, ὁ Μ.Θ. ἀποτόλ
μησε νά κάνει προβλέψεις καί γιά τό μέλλον καί νά διατυπώσει κάπο
σημαντικότερες ἀλήθειες, πού ἐπιβεβαιώθηκαν τελικά, ὅπως θά δοῦμε, ἀπό
ἴδια τή ζωή. Κι ἐνῶ θά ἔπρεπε νά τοῦ ἀναγνωρισθεῖ τουλάχιστον κ
τό στοιχεῖο αὐτ. τῆς ὀρθῆς πολιτικῆς ἀνάλυσης καί ὀξυδέρκειας, ἀντίθετ
ἦταν ἕνα τεράστιο κῦμα μίσους πού ἐκτοξεύτηκε τά τελευταία χρόνια
ἐναντίον τοῦ Μ.Θ., ἀκριβῶς γιατί ἐπαληθεύτηκε 100% στίς προβλέ
του.

Καί, εἰδικότερα, γιά τήν περίφημη "λύση Καραμανλῆ": σέ ἄλλες,
ἐπιεικεῖς ἐποχές, ὅπου θά ἐπικρατοῦσε δικαιοσύνη στήν διαμόρφωση τῆς κρίσης
κοινῆς γνώμης, θά ἦταν αὐτονόητο τό γεγονός ὅτι ὁ Μ.Θ. μέ τή δρα
του, ἀπό τήν ἐποχή τῆς Δ.Ν.Λ. (γιά νά μή πᾶμε πιό πίσω) καί μέ κορ
φή τῆς δράσης του αὐτῆς στίς γραμμές τοῦ ΠΑΜ, τοῦ ὁποίου ἦταν ἡγέτης,
ὑπῆρξε ἀπό τούς λίγους Ἕλληνες πού προσπάθησε μέ συγκεκριμένες πράξεις
ἀγῶνες καί θυσίες, βάζοντας σέ συνεχῆ κίνδυνο τήν ἴδια του τή ζωή, νά δι
γίσει ἐκεῖνες τίς προϋποθέσεις στό λαό καί τή ζωή, ὥστε τήν πτώση
χούντας νά τήν διαδεχτεῖ ἕνα γνήσια λαϊκό προοδευτικό κίνημα, βάζοντας
ὁριστικά τήν Ἀμερικανοκρατία στήν γωνία, καθώς καί τή Δεξιά.

Ὄντας ὅμως ἄνθρωπος ὑπεύθυνος καί κυρίως ἐπειδή ποθοῦσε να ἀγ
ὑπέρμετρα τό λαό του να ἤθελε, μέ κάθε θυσία, νά τόν ἀπαλλάξει ἀπ
ντροπή καί τά βάσανα τῆς χούντας, τόλμησε νά προβλέψει καί νά προτ
τή "λύση Καραμανλῆ" σέ ἀνύποπτο ἐντελῶς χρόνο (1968), ὅταν, ἔχοντα
ἀναλύσει ὅσο ἐλάχιστοι τήν ἑλληνική πραγματικότητα σ' ὅλο της τό βάθ
εἶχε καταλήξει στή διαπίστωση ὅτι τό ἀντιστασιακό κίνημα, ἰδιαίτερα
τή διάσπαση τοῦ ΚΚΕ, ἦταν οὐσιαστικά προδομένο κι ἔτσι, ὁ λαό
μποροῦσε νά ἔχει ἀπό ἐλπίδα νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τή χούντα, παρά
ἴδιες τίς ἐσωτερικές ἀντιθέσεις πού συγκλόνιζαν τήν ἄλλοτε συμπαγῆ Δεξιά..

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗ

Οι παρακάτω σύντομες σημειώσεις υποδηλώνουν απλώς τη δική μας "ανάγνωση" της όπερας του Μίκη Θεοδωράκη "Κώστας Καρυωτάκης", "ανάγνωση" που βρήκε σύμφωνο το συνθέτη του έργου.

Ο "Καρυωτάκης" είναι μιά ονειρική σύλληψη, στην οποία εναλλάσσονται στοιχεία λυρικά, γκροτέσκα και δραματικά σε μιά "αφηρημένη" ενότητα, όπου εντάσσονται και ρεαλιστικές εμπειρίες : ιστορικές, πολιτικές και άλλες. Το όραμα παίρνει στιγμές-στιγμές τη μορφή εφιάλτη ενώ άλλοτε μεταβάλλεται σε αισιόδοξη ενατένιση του μέλλοντος, ενός μέλλοντος που δεν είναι κατ'ανάγκην αισιόδοξο. Οι αμφιβολίες ενός ποιητή, η κατάφαση της ζωής που επιμένει να προβάλλει ένας "αέναος" επαναστάτης, η πονεμένη ιστορία της ρωμιοσύνης, η διάχυτη τρυφερή ερωτική διάθεση, η σκληρή κοινωνική και πολιτική κριτική είναι στοιχεία που συνθέτουν τον πυρήνα του έργου.

Ο τίτλος της όπερας "Κώστας Καρυωτάκης" είναι, νομίζω, ηθελημένα πλασματικός. Ο θεατής που θα περιμένει να δει μιά "μουσική βιογραφία" του ποιητή θα απογοητευθεί. Δεν υπάρχει ούτε ίχνος τέτοιας πρόθεσης στο έργο του συνθέτη. Θεωρώ τον τίτλο "συμβολικό" και "αφαιρετικό".

Κατ'εμέ η πρώτη αυτή όπερα του Θεοδωράκη περικλείει όλες τις ~~αν~~τινομίες που συνθέτουν την εκρηκτική του προσωπικότητα. Δεν είναι απαραίτητο να συμφωνήσει ο καθένας μ'όσα ο δημιουργός του έργου εκθέτει, πιστεύω όμως πως κανείς δε θ'αρνηθεί αισθητικά τη γοητεία και ιδεολογικά την αγάπη για τον άνθρωπο που το έργο του εκπέμπει.-

ΣΠΥΡΟΣ Α. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

Σ.Μ.

ΣΑΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τόν τελευταίο καιρό (1977 – 78), ὁ Μ.Θ. εἶχε ἀποσυρθεῖ ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική δράση καί ἀπεῖχε συνειδητά ἀπό τό προσκήνιο κάθε πολιτικῆς ἐπικαιρότητας. Ἔτσι, ὅταν οἱ ἐξελίξεις τῶν συζητήσεων γιά κοινή κάθοδο τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων στίς πρόσφατες δημοτικές ἐκλογές ἔφτασαν σέ ἀδιέξοδο καί ἀναφέρθηκε γιά πρώτη φορά στούς πολιτικούς κύκλους τό ὄνομα τοῦ Μ.Θ., κανείς δέν πίστευε κατά βάθος ὅτι πράγματι θά θέσει ὑποψηφιότητα γιά τόν πρῶτο Δῆμο τῆς χώρας καί μάλιστα στό πλευρό τοῦ ΚΚΕ.

Τελικά ὑπῆρξε ὑποψήφιος γιά τό Δῆμο τῆς Ἀθήνας, ὑποστηριζόμενος βασικά μόνον ἀπό τό ΚΚΕ καί, στήν πορεία τῶν πραγμάτων, κι ἀπό ἄλλους παράγοντες τοῦ φάσματος τῆς Ἀριστερᾶς καί ἰδιαίτερα τῆς ΕΔΑ.

Τά ἐκλογικά ἀποτελέσματα μαρτυροῦν βέβαια ὅτι ἕνα μεγάλο μέρος τῶν Ἀθηναίων δέν τόν τίμησε μέ τήν ψῆφο του. Πέρα ὅμως ἀπό τήν τυπική καί ξερή στατιστική τῶν ἀριθμῶν, μιά βαθύτερη ἐξέταση τῶν γεγονότων ἀποδεικνύει περίτρανα ὅτι ἡ νέα ἀνάμειξη τοῦ Μ.Θ. στά πολιτικά πράγματα τοῦ τόπου κάθε ἄλλο παρά ἀπαρατήρητη πέρασε καί μάλιστα ἀπό τόν κόσμο τῆς Ἀριστερᾶς. Σημειώθηκε μιά "ἀλλαγή" στήν καθιερωμένη διεξαγωγή τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα, κυριάρχησε ἕνα "νέο πνεῦμα" στή "μάχη τῆς Ἀθήνας", μέ ριζοσπαστικό τρόπο παρουσίασης τῶν οὐσιαστικῶν προβλημάτων τοῦ Δήμου (π.χ. "πεντάλογος", "τό πρόγραμμα τῶν 365 ἡμερῶν" κ.τ.λ.). Κατά γενική πλέον ὁμολογία ἡ ὑπόθεση τῆς συσπείρωσης τῆς Κομμουνιστικῆς καί Ἐαμογενοῦς Ἀριστερᾶς, κύριο σύνθημα τοῦ Μ.Θ. στήν προεκλογική του ἐκστρατεία, προωθήθηκε θεαματικά τόσο στό Δῆμο τῆς Ἀθήνας καί τό λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς, ὅσο καί σέ εὐρύτερη, πανελλαδική κλίμακα.

Σέ πολλούς ἡ δυναμική καί ὑπεύθυνη παρουσία τοῦ Μ.Θ. στόν προεκλογικό στίβο προκάλεσε ἀπορία, ἔκπληξη καί ποικίλα σχόλια, καλοπροαίρετα ἤ μή. Γιατί, ὅσο κι ἄν αὐτό ἠχεῖ σάν παραδοξολογία, ὁ Μ.Θ. παραμένει στήν οὐσία ἄγνωστος γιά μιά σημαντική μερίδα τοῦ λαοῦ μας. Ἀγνοεῖται συστηματικά ὁ "ἀληθινός Θεοδωράκης" καί προβάλλεται ἐπίμονα μιά κακέντυπη εἰκόνα του. Γιά διάφορους κατά καιρούς λόγους ἔγιναν ὀργανωμένες προσπάθειες σπίλωσης καί καταρράκωσης τόσο τῆς πολιτικῆς του δραστηριότητας, ὅσο καί τῆς καλλιτεχνικῆς προσφορᾶς του.

Ἀπό τά 1960 πού ὁ Μ.Θ. γύρισε ὁριστικά στήν Ἑλλάδα, μετά πολύχρονες σπουδές στό ἐξωτερικό, ἡγήθηκε σέ τρία μεγάλα κινήματα πού ἔπαιξαν καί συνεχίζουν νά παίζουν σημαντικό ρόλο στήν ἱστορία καί τή ζωή τοῦ τόπου:

α) Κίνημα Πολιτιστικῆς Ἀναγέννησης

β) Κίνημα Νεολαίας Λαμπράκη

γ) Κίνημα Ἀντίστασης κατά τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας.

Στή μεταχουντική Ἑλλάδα κανείς δέν κάνει λόγο γιά τή πλευρά αὐτή τῆς ἀγωνιστικῆς δράσης τοῦ συνθέτη. Κι ὅμως στίς γραμμές καί τῶν τριῶν αὐτῶν κινημάτων ἔχασαν μέρος, ἐφυλακίστηκαν, γυμνώθηκαν, σφυροκοπήθηκαν δεκάδες ἄν μή ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἕλληνες κι Ἑλληνίδες. Γιά πολλούς ἀπό αὐτούς ὁ «Ἐπιτάφιος», «Τό Ἄξιον Ἐστί» ἤ ἡ «Ρωμιοσύνη» δέν ὑπῆρξαν ἁπλῆ αἰσθητική ἀπόλαυση, ἀλλά κινητήρια ἀφορμή καί ἔναυσμα γιά τό δρόμο τῆς αὐτογνωσίας καί τῆς ὁριστικῆς τους ἔνταξης στό προοδευτικό στρατόπεδο. Πολλοί ἐπίσης εἶναι αὐτοί πού στό μεγάλο σχολειό τῶν «Λαμπράκηδων» σμίλεψαν τήν ἀγωνιστική φυσιογνωμία τους καί ἀτσάλωσαν στό καμίνι τῆς δημοκρατικῆς πάλης τήν πίστη τους στά ἰδανικά τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς. Σέ ὁποιον χῶρο τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων κι ἄν ἀνατρέξει κανείς σήμερα, θά βρεῖ πολλούς «Λαμπράκηδες». Εἶναι ἡ καλύτερη ἀπόδειξη γιά τήν ἐμβέλεια τοῦ μεγάλου ἐκείνου νεολαιίστικου κινήματος πού φαίνεται νάχουμε λησμονήσει τήν ὕπαρξη καί τή σημασία του.
Τέλος, ποιός εἶναι ἐκεῖνος ὁ Ἕλληνας πού ἀπό τήν πρώτη στιγμή καί σ' ὅλη τή διάρκεια τῆς δικτατορίας δέν ἔνοιωσε ζωντανή, στό πλευρό του, τήν ἀγωνιστική παρουσία τοῦ Μ.Θ. πού προσπαθοῦσε νά ἐμψυχώνει, νά ἐνημερώνει καί νά ὀργανώνει τόν κόσμο στή νέα Ἀντίσταση παλεύοντας ταυτόχρονα μέ ὅλες του τίς δυνάμεις ἐνάντια στό παράνομο καθεστώς (π.χ. "πρῶτο κίνημα τῆς νέας Ἀντίστασης", ἵδρυση τοῦ ΠΑΜ, παρανομία, ἐκτόπιση, ἀπεργίες πείνας, συνεχῆ μηνύματά του ἀπό τούς ξένους ραδιοσταθμούς κ.τ.λ.).

Μιά τεράστια ὅσο καί περίεργη σιωπή κάλυψε λοιπόν τά τελευταῖα 15 χρόνια τῆς πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς δραστηριότητας τοῦ Μ.Θ., ἐνῶ, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, κλιμακώνονταν οἱ προσωπικές ἐπιθέσεις διαφόρων κύκλων ἐναντίον του, ἀντικαθιστώντας καί τά τελευταῖα ὑπολείμματα «πολιτικῆς» ἐπιχειρηματολογίας μέ ὀχετό ὕβρεων καί λασπολογίας. Ἔτσι, ὑπάρχει σήμερα ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἰδιαίτερα τῆς νεολαίας πού εἴτε ἀγνοεῖ ἐντελῶς τήν πολιτική καί καλλιτεχνική δράση τοῦ Μ.Θ., παλιότερη καί πρόσφατη, εἴτε τήν γνωρίζει κολοβωμένη, διαστρεβλωμένη καί παραμορφωμένη ἀπό ψυχοπαθολογικούς καθρέφτες.
Σέ ἐκείνους λοιπόν πού γνωρίζουν μόνον τό Θεοδωράκη-"προδότη" "ἀποστάτη τῆς Ἀριστερᾶς", τό "Θεοδωράκη-ξεπερασμένο καί στερεμένο συνθέτη" τό Θεοδωράκη τοῦ "Καραμανλῆς ἤ τάνκς", τόν "κρυπτοκαραμανλικό" Θεοδωράκη τόν πολιτικά "ἀνεύθυνο", "ἀνακόλουθο", "ἀντιφατικό" καί "αὐτοαναιρούμενο" τό βιβλίο αὐτό προσπαθεῖ νά ἀποκαλύψει τόν "ἀληθινό" Θεοδωράκη, τόν ἀκάματο ἀγωνιστή, τόν πρωτοπόρο καλλιτέχνη καί τό μεγάλο ὁραματιστή, ἔτσι ὅπως παρουσιάζεται μέσα ἀπό τά ἴδια τά κείμενά του.
Οἱ συχνές ἀναφορές σέ περασμένες καταστάσεις, γεγονότα, κείμενα κ.τ.λ. μέ κανένα τρόπο δέν ἔχουν χαρακτήρα παρελθοντολογίας, εἴτε ὁποιασδήποτε ἀπολογητικῆς πρόθεσης. Ἁπλῶς προσπαθοῦν νά φέρουν στό φῶς στοιχεῖα πού ἀποδεικνύουν κατάφωρα ὅτι ὑπάρχει ἕνα ἐσωτερικό νῆμα συνέχειας καί συνέπειας στίς σκέψεις, τίς κρίσεις καί τίς πολιτικές προτάσεις τοῦ Μ.Θ. Οἱ προτάσεις αὐτές ἄλλωστε συνδέονται ἄρρηκτα μέ ὁλόκληρη τή συνολική παρουσία τοῦ ἀγωνιστή κατά τή διάρκεια

τῆς μεταβατικῆς προδικτατορικῆς περιόδου, τῆς ἀντίστασης στήν τυραννία καί τῆς ἀμφιλεγόμενης μεταπολιτευτικῆς φάσης πού διανύουμε. Σ' ὅλην αὐτή τή μακρά καί βαρυσήμαντη γιά τόν τόπο μας πορεία ὁ Μ.Θ. στρατευμένος στήν ὑπηρέτηση τοῦ σοσιαλιστικοῦ ὁράματος εἶχε τήν τιμή καί τήν εὐθύνη, μέσα ἀπό τήν πολιτική του δράση καί ἀπό ἕνα μοναδικό πολιτιστικό κίνημα, ὀργανικά ἀλληλοσυμπληρούμενα, νά προβάλει τό ἀνθρώπινο καί ἀγωνιστικό πρόσωπο μιᾶς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς ἄξιας νά ἀναλάβει τό ἱστορικό πείραμα τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ. Ὅ,τι δημιουργεῖ τήν ἰδιαίτερη ἀξία τῶν πολιτικῶν προτάσεων τοῦ Μ.Θ. εἶναι ὁ σεβασμός του στίς δημοκρατικές ἀρχές καί τή διασφάλιση τοῦ διαλόγου. Ὁ σεβασμός του στήν ἀλήθεια καί στό λαό. Αὐτό παρέχει ἕνα μοναδικό κώδικα πολιτικῆς συμπεριφορᾶς: ὁ Μ.Θ. δέν δίστασε ποτέ νά πεῖ τή γνώμη του δημόσια καί καθαρά. Καμμία πολιτική σκοπιμότητα δέν τοῦ ἐπέτρεψε τήν εὐκολία τῆς παρασκηνιακῆς ἴντριγκας καί τοῦ μισοειπωμένου λόγου. Ἀκέραιος ἄνθρωπος, πολίτης καί δημιουργός χρησιμοποιεῖ τόν ἀκέραιο λόγο. Προσφέρεται στήν κριτική καί στό διάλογο μέ ὑποδειγματική δημοκρατική σεμνότητα. Στά κείμενά του ὁ πλοῦτος τῆς ἐπιχειρηματολογίας καί ἡ καθαρότητα τῆς διατύπωσης μαρτυροῦν ἔγνοια καί εὐθύνη καί ἐπιβεβαιώνουν τήν πολιτική του ὑπερηφάνεια.

Πρόλογος

Τελευταία (1977-78), ὁ Μ.Θ. εἶχε ἀποσυρθεῖ ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική δράση. Ὅταν οἱ διαπραγματεύσεις γιά τίς δημοτικές ἐκλογές ἔφτασαν σέ ἀδιέξοδο, ἀκούστηκε τό ὄνομά του γιά πρώτη φορά στό πολιτικό προσκήνιο. Στό βάθος, κανείς δέν περίμενε ὅτι θά ἀναλάβει ὁποιαδήποτε δραστηριότητα, καί μάλιστα μέ τό Κ.Κ.Ε. Τελικά, ὑπῆρξε ὑποψήφιος γιά τό Δῆμο τῆς Ἀθήνας ὑποστηριζόμενος συστηματικά μόνο ἀπό τό ΚΚΕ — καί, στήν πορεία, κι ἀπό ἄλλους παράγοντες τῆς Ἀριστερᾶς καί ἰδιαίτερα τῆς ΕΔΑ.

Παρ' ὅλο πού τό 84,6 % τῶν Ἀθηναίων δέν τόν ψήφισαν, τά γεγονότα ἀποδεικνύουν περίτρανα ὅτι αὐτή ἡ νέα του ἀνάμειξη στά πολιτικά πράγματα τῆς χώρας δέν πέρασε διόλου ἀπαρατήρητη: κάτι "νέο" ἔγινε, ἰδιαίτερα στό χῶρο τῆς ἑνότητας τῆς Ἀριστερᾶς, ἕνα νέο "πνεῦμα" κυριάρχησε στή "μάχη τῆς Ἀθήνας", μέ νέο τρόπο παρουσίασης συγκεκριμένων προβλημάτων ("πεντάλογος" κ.τ.λ.), καί, κατά γενική ὁμολογία, ἡ συμπαράταξη μέ τό ΚΚΕ εἶχε συνηθισμένη — κι ἴσως ἀκόμη εὐρύτερη — ἀκτινοβολία. Ἄλλωστε, δέν νομίζουμε ὅτι εἶναι ἄσχετη πρός τό γεγονός τῆς ὑποψηφιότητας τοῦ Μ.Θ. στό Δῆμο τῆς Ἀθήνας, ἡ ἐπιτυχία τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ ΚΚΕ καί σέ ἄλλες περιοχές τῆς Ἑλλάδας, καί ἰδιαίτερα τοῦ λεκανοπεδίου Ἀττικῆς.

Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ὁ Μ.Θ., παρ' ὅλο πού εἶναι ἀπό τά πιό γνωστά καί δημοφιλῆ πρόσωπα στή χώρα μας, παραμένει, στό βάθος, γιά τήν συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, ὁ "μεγάλος ἄγνωστος". Ἀγνοεῖται ὁ "ἀληθινός Θεοδωράκης". Ὅπως κι ὁ ἴδιος λέει, πολλά ὀργανωμένα κομματικά, οἰκονομικά καί ἄλλα — κρατικά — συμφέροντα, ἔβαλαν ἀπέναντι τό παραμορφωτικό καθρέφτη, γιατί ὅλοι φοβοῦνται τή βαθειά ἐπαφή καί σχέση (ψυχική, συναισθηματική, καθαρά ἰδεολογική) του μέ τίς πλατειές μάζες τοῦ λαοῦ μας, ἀνεξάρτητα ἀπό πολιτικές, στενές, θέσεις, καί ἰδιαίτερα μέ τίς μάζες τῆς νεολαίας μας. Ὅλοι θέλουν νά τόν ἔχουν μαζί τους γιά νά ἐπωφεληθοῦν ἀπό τήν ἀκτινοβολία του στό λαό καί ἐπειδή, φυσικά, δέν μπορεῖ νά εἶναι μέ ὅλους, ἐκεῖνοι πού δέν εἶναι μαζί τους προσπαθοῦν νά τόν κατεδαφίσουν μέ κάθε μέσον.

Ἀπό τό 1960 πού ὁ Μ.Θ. γύρισε στήν Ἀθήνα ἀπό τό Παρίσι ἡγήθηκε σέ τρία μεγάλα κινήματα πού ἔπαιξαν — καί παίζουν —

2/ σημαντικό ρόλο στή ζωή τοῦ τόπου: 1) Κίνημα Πολιτιστικό

2) Κίνημα «Λαμπράκηδων»

3) Κίνημα ἀντίστασης κατά τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας.

Κι ὅμως, στή μεταχουντική Ἑλλάδα κανείς δέν μιλᾶ γιά τά τρία αὐτά μεγάλα κινήματα. Δέν εἶναι τουλάχιστον περίεργη αὐτή ἡ συνωμοσία σιωπῆς; Κι ὅμως, στίς γραμμές καί τῶν τριῶν αὐτῶν κινημάτων πῆραν μέρος, ἐστρατεύτηκαν, ζυμώθηκαν, ἀναπτύχθηκαν δεκάδες, ἄν μή ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἕλληνες καί Ἑλληνίδες. Δεκάδες χιλιάδες εἶναι ὅσοι παραδέχονται ὅτι ὁ «Ἐπιτάφιος», τό «Ἄξιον Ἐστί» ἤ ἡ «Ρωμιοσύνη» ὑπῆρξαν τό ἔναυσμα γιά νά πάρει ἡ ζωή τους ἕνα νέο δρόμο, μιάν ἄλλη κατεύθυνση: νά γνωρίσουν τίς προοδευτικές ἰδέες, νά περάσουν στό προοδευτικό στρατόπεδο. Δεκάδες χιλιάδες αὐτοί πού μέσα στίς γραμμές τῶν «Λαμπράκηδων» βρῆκαν τό μεγάλο σχολειό πού τούς βοήθησε νά σμιλέψουν τήν ἀγωνιστική τους φυσιογνωμία. Σ' ὁλόκληρο χῶρο τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων κι ἄν ψάξουμε, θά βροῦμε παλιούς «Λαμπράκηδες», σ' ὅλα τά πόστα. Τέλος, πόσοι Ἕλληνες δέν ἔμειναν μέ τόν Θεοδωράκη στό πλευρό του τά πρῶτα – ἰδιαίτερα – χρόνια τῆς δικτατορίας, ὅλοι μέ χίλιους-δυό τρόπους πάλευαν ἐνάντια στό παράνομο καθεστώς;

[πρῶτο κίνημα ἀντίστασης. Ἵδρυση ΠΑΜ. Ἀπαγόρευση μουσικῆς του ἀπό τή χούντα. Παρανομία – σύλληψή του – δίκη τῶν μελῶν τοῦ ΠΑΜ – ἀπεργίες πείνας τοῦ Μ. Θ. ἐκτόπισή του στή Ζάτουνα, μεταγωγή του στόν Ὠρωπό. Συνεχῆ μηνύματά του ἀπό ξένους σταθμούς κ.τ.λ.].

Πῶς λοιπόν νά ἐξηγήσει κανείς λογικά τό γεγονός ὅτι, μετά τήν πτώση τῆς χούντας, ὁ ἄνθρωπος πού πρωτοστάτησε γιά τόν θρίαμβο τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων, καταψηφίστηκε στίς βουλευτικές ἐκλογές τοῦ 1974 στόν Πειραιά, σέ μιά περιοχή πού ἡ ἔλευση τῆς χούντας τόν βρῆκε βουλευτή της καί δέν ὑπῆρχε ὄχι ἄνθρωπος, ἀλλά καί δρόμος πού νά μή τόν ξέρει;

Στή συνέχεια, ἀπό τή μιά, μιά τέλεια συνωμοσία σιωπῆς γιά τά τελευταῖα 15 χρόνια τῆς πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς του δράσης, κι ἀπό τήν ἄλλη, πα[ραμορφώσεις...], μέ χαρακτηριστικό γνώρισμα τό ὅτι ποτέ δέν ἔβγαιναν στό φῶς τῆς μέρας, ὥστε νά τοῦ δοθεῖ ἡ δυνατότητα νά ὑπερασπιστεῖ τόν ἑαυτό του, ἀλλά, ἀντίθετα, χαλκευόταν στό σκοτάδι καί διαδιδόταν στόμα μέ στόμα, ἀπό κάθε δύναμη (κρατική, οἰκονομική, κομματική) πού, μή μπορώντας νά ἐκμεταλλευθεῖ τό φαινόμενο Μ. Θ. ἀποφάσισε ἐν ψυχρῷ τήν ἐξαφάνισή του.

Γ παραμορφώσεις, διαστρεβλώσεις, συκοφαντίες πού εἶχαν →

Μιά κάποια ἐξήγηση γιά ὅλα τά παραπάνω ἴσως εἶναι καί τό γεγονός ὅτι ὁ Μ.Θ., ἀπό τήν ἐποχή πού βρέθηκε ἐξόριστος στή Ζάτουνα, ἀσχολήθηκε μέ ἰδιαίτερη ἐπιμονή καί βαθύ αἴσθημα εὐθύνης μέ τήν ἀνάλυση τῆς πολιτικῆς μας κατάστασης καί ἰδιαίτερα τῆς κατάστασης πού ἐπικρατεῖ στόν χῶρο τῆς ἑλλην. ἀριστερᾶς. Τόλμησε ἔτσι νά πεῖ δημόσια πολλές πικρές ἀλήθειες πού ὅλοι γνωρίζουν, ἀλλά ἐλάχιστοι βρίσκουν τό θάρρος νά ποῦν ἀνοιχτά (βλ. ΧΡΕΟΣ).

Πέρα ὅμως ἀπό τήν ἀνάλυση τοῦ παρελθόντος, ὁ Μ.Θ. ἀποτόλμησε νά κάνει προβλέψεις καί γιά τό μέλλον καί νά διατυπώσει κάποιες σκληρότερες ἀλήθειες, πού ἐπιβεβαιώθηκαν τελικά, ὅπως θά δοῦμε, ἀπό τήν ἴδια τή ζωή. Κι ἐνῶ θά ἔπρεπε νά τοῦ ἀναγνωρισθεῖ τουλάχιστον αὐτό, τό στοιχεῖο δηλ. τῆς ὀρθῆς πολιτικῆς ἀνάλυσης καί ὀξυδέρκειας, ἀποτέλεσμα ἦταν ἕνα τεράστιο κῦμα μίσους πού ἐκτοξεύτηκε τά τελευταῖα χρόνια ἐναντίον τοῦ Μ.Θ., ἀκριβῶς γιατί ἐπαληθεύτηκε 100% στίς προβλέψεις του.

Καί, εἰδικότερα, γιά τήν περίφημη «λύση Καραμανλῆ»: σέ ἄλλες, πιό νηφάλιες ἐποχές, ὅπου θά ἐπικρατοῦσε δικαιοσύνη στήν διαμόρφωση τῆς κρίσης τῆς κοινῆς γνώμης, θά ἦταν αὐτονόητο τό γεγονός ὅτι ὁ Μ.Θ. μέ τή δράση του, ἀπό τήν ἐποχή τῆς Δ.Ν.Λ. (γιά νά μή πᾶμε πιό πίσω) καί μέ κορύφωση τῆς δράσης του αὐτῆς στίς γραμμές τοῦ ΠΑΜ, τοῦ ὁποίου ἦταν ἡγέτης, ἄνοιξε ἀπό τούς λίγους Ἕλληνες πού προσπάθησε μέ συγκεκριμένες πράξεις, ἀγῶνες καί θυσίες, βάζοντας σέ συνεχῆ κίνδυνο τήν ἴδια του τή ζωή, νά δημιουργήσει ἐκεῖνες τίς προϋποθέσεις στό λαό καί τή ζωή, ὥστε τήν πτώση τῆς χούντας νά τήν διαδεχτεῖ ἕνα γνήσιο λαϊκό προοδευτικό κίνημα, βάζοντας ὁριστικά τήν Καραμανλοκρατία στήν γωνία, καθώς καί τή Δεξιά.

Ὄντας ὅμως ἄνθρωπος ὑπεύθυνος καί κρίσιμος ἐπειδή πονοῦσε κι ἀγαποῦσε ὑπέρμετρα τό λαό του κι ἤθελε, μέ κάθε θυσία, νά τόν ἀπαλλάξει ἀπό τήν ντροπή καί τά δεσμά τῆς χούντας, τόλμησε νά προβλέψει καί νά προβάλει τή «λύση Καραμανλῆ» σέ ἀνύποπτο ἐντελῶς χρόνο (1968), ὅταν, ἔχοντας ἀναλύσει ὅσο ἐλάχιστοι τήν ἑλληνική πραγματικότητα σ' ὅλο της τό βάθος, εἶχε καταλήξει στή διαπίστωση ὅτι τό ἀντιστασιακό κίνημα, ἰδιαίτερα μετά τή διάσπαση τοῦ ΚΚΕ, ἦταν οὐσιαστικά προδομένο κι ἔτσι, ὁ λαός δέν μποροῦσε νά ἔχει ἄλλη ἐλπίδα νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τή χούντα, παρά τίς ἴδιες τίς ἐσωτερικές ἀντιθέσεις πού συγκλόνιζαν τήν ἄλλοτε συμπαγή Δεξιά.

Παρ' όλη την πεποίθησή του αυτή ο Μ.Θ. μόλις βρέθηκε ελεύθερος στο εξωτερικό (1970), αφιέρωσε κυριολεκτικά όλες του τις δυνάμεις για την ενότητα όλων των κομματικών δυνάμεων και την δημιουργία του ΕΑΣ Γο, που το έβλεπε όχι απλά σαν όργανο εκτελεστικό, όργανο ρυθμιστικό της αντιστασιακής πάλης, αλλά και σαν πραγματική λαϊκή κυβέρνηση που, μετά τη χούντα θα πρωτοστατούσε στο να λυθούν ουσιαστικά και ριζικά προβλήματα που συγκλονίζουν το λαό και τη χώρα μας.

Και μόνον όταν πείστηκε οριστικά και τελειωτικά, για δεύτερη φορά, ότι υπάρχουν δυνάμεις που δεν θέλουν στο βάθος την ενότητα των λαϊκών δυνάμεων, κι επομένως δεν υπάρχει περίπτωση να πέσει η χούντα από ένα πλατύ, βαθύ και δυνατόν αντιστασιακό αγώνα που θ' αγκάλιαζε, όπως τον καιρό της Κατοχής, τα πλατειά στρώματα του λαού, τότε και μόνον έφτασε στην πρώτη του διαπίστωση, ότι δηλ. η χούντα θα καταρρεύσει κυρίως από τις εσωτερικές της αντιθέσεις και την καινούργια σαφή αντίθεση που γεννήθηκε ανάμεσα στους στρατιωτικούς και πολιτικούς εκπροσώπους της Δεξιάς, την δικτατορική και την αντιδικτατορική Δεξιά.

Έτσι, στις αρχές του 1973, είχε το θάρρος να επαναλάβει δημόσια τούτη τη φορά την άποψή του ότι δηλ.
α) πρώτο και εθνικό χρέος είναι να απαλλαγεί ο τόπος, όσο γίνεται πιο γρήγορα, από το όνειδος της χούντας
β) δεδομένης της ανικανότητας της Αριστεράς να ενωθεί σε πλατύ αντιστασιακό κίνημα, δεν έμενε άλλη λύση του καυτού προβλήματος, από την "λύση Καραμανλή".

Βέβαια, ο Μ.Θ. γνώριζε ότι και η απλή μνεία του ονόματος Καραμανλή, και μάλιστα στα χείλη ενός αριστερού, θα ξεσήκωνε θύελλα επικρίσεων και αντεγκλήσεων. Είχε όμως την ελπίδα ότι η εξαετής οδυνηρή εμπειρία της δικτατορίας θα είχε καταστήσει τους Έλληνες σοφότερους και ψυχραιμότερους στην εκτίμηση της αντικειμενικής πραγματικότητας. Ο ίδιος δεν δίσταζε να αναλάβει μια τέτοια μεγάλη ευθύνη, πιστεύοντας πως η κρυστάλλινη καθαρότητά του σε ό,τι αφορά τις σχέσεις του με το πολιτικό κατεστημένο της χώρας ήταν τόσο αυτονόητη, ώστε κανείς δεν θα μπορούσε ποτέ να ισχυριστεί σοβαρά ότι ο Μ.Θ. ..... έγινε ξαφνικά Καραμανλικός. Ήταν ίσως επειδή

πίστευε ὅτι ἦταν ὁ μόνος "ἀντι-Καραμανλής", ἀπό τήν ἄποψη ὅτι τό δημιουργικό του ἔργο, ἡ πολιτική του προσπάθεια, τό κίνημα της ΑΝΛ, καί γενικά ἡ τριακονταετής καί πλέον ἔνταξή του στό προοδευτικό κίνημα της χώρας τόν ἔκαναν νά μπορεῖ νά ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ἕνας γνήσια προοδευτικός ἀριστερός, ἀντι-ἀστός, ἀντι-δεξιός.

Ἐν τούτοις, ἴσως ἐπειδή καί τό ὄνομα Καραμανλής ἀκόμη δημιουργοῦσε ἀνταναχλαστικά καί ἔντονα πάθη στόν δημοκρατικό κόσμο της χώρας ἤ εἴτε γιατί οἱ ἀντίπαλοί του ἄρπαξαν τήν οὐρανόπεμπτη εὐκαιρία γιά νά τόν ἐξοντώσουν πολιτικά, ἡ παραπάνω ἐκτίμηση τοῦ Μ.Θ. γιά τή "λύση Καραμανλή", πού ἀποδείχτηκε τελικά ὀρθή, ἀποτέλεσε τόν βασικό ἄξονα της παραμορφωτικής καί συκοφαντικής ἐκστρατείας πού ξεκίνησε στή χώρα μας ἐναντίον του, ἰδιαίτερα ἀπό τό 1973 ὡς τίς μέρες μας. Εἶναι πάντως ἀξιοπρόσεκτο ὅτι αὐτή ἡ πρόβλεψη τοῦ Μ.Θ. γιά τόν τρόπο πού θά φύγει ἡ χούντα καί τό καθεστώς πού θά τήν διαδεχτεῖ, βασίστηκε σέ μιά βαθειά ἀνάλυση της ἑλληνικής κοινωνίας σέ σχέση καί μέ τήν διεθνή κατάσταση.

Πρέπει [?] ἐδῶ νά τονίσουμε ὅτι τήν ἐποχή ἐκείνη, οἱ περισσότεροι παράγοντες της ἀριστερᾶς καί μάλιστα της ἄκρας ἀριστερᾶς (ἐξτρεμιστές), στίς ἀθρόες κοινωνικο-οἰκονομικές ἀναλύσεις τους, ἦταν ὁμόφωνοι ὡς πρός ἕνα συμπέρασμα: ὅτι δηλ. τό δικτατορικό καθεστώς ἀποτελοῦσε τήν ἔσχατη κυβερνητική πολιτική μιᾶς κοινωνίας σέ πλήρη σήψη, ἑπομένως, ἡ ἑλληνική ὀλιγαρχία καί οἱ προστάτες της δέν εἶχαν ἄλλη λύση, γιατί ἄν ἀπό τή μιά μεριά ὅλοι οἱ θεσμοί καί οἱ δομές της ἑλληνικής ἀστικής τάξης εἶχαν καταρρεύσει, ἀπό τήν ἄλλη, ὁ ἑλληνικός λαός μέ ἐπί κεφαλῆς ἕνα πανίσχυρο λαϊκό ἐπαναστατικό κίνημα, δέν θά ἐπέτρεπε ἐπ' οὐδενί τή λειτουργία ἑνός κλασσικοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος. Πάνω σ' αὐτό τό κεντρικό μοτίβο, γράφτηκαν καί εἰπώθηκαν, ὅπως εἴπαμε, ἀπό ὅλες τίς πλευρές, χιλιάδες βαθυστόχαστων ἀναλύσεων καί ἀπόψεων.

Νά ὅμως πού, γιά πρώτη φορά ἴσως στά χρονικά της Ἑλλάδας, λειτουργεῖ τουλάχιστον τυπικά ἕνα κοινοβουλευτικό καθεστώς πού ἔχει μάλιστα τήν πρωτοτυπία [?] νά καταργεῖ τή βασιλεία, νά ἀναγνωρίζει τή νομιμότητα τοῦ ΚΚΕ καί ὅμως κανείς, μά ἀπολύτως κανείς ἀπό ὅσους πρίν λίγα χρόνια ἰσχυρίζονταν ἀκριβῶς τά ἀντίθετα, δέν εἶχε τό θάρρος νά ἀναγνωρίσει δημόσια τήν πλάνη του. Ἴσως, σ' ἕνα μεγάλο βαθμό, κι αὐτός ὁ ἄκρατος ἀντικαραμανλισμός νά εἶναι ἀποτέλεσμα ἀπό τήν "ἀγανάκτηση" τῶν ἐξαπατηθέντων προφητῶν πού δέν θέλουν νά ἀναγνωρίσουν μιά πραγματικότητα πού κι ὁ λαός καθημερινά στό πετσί του καί γι' αὐτό προσπαθοῦν νά τήν παραμορφώσουν, προσδίνοντάς της

σκοτεινές καί άρνητικές διαστάσεις, πού, όπως φαίνεται, θά εύχονταν πραγματικά νά υπάρχουν μόνο καί μόνο γιά νά δικαιωθούν στό έαυτό τους καί στούς όπαδούς τους. Βέβαια, ή μεταχουντική δημοκρατία δέν είναι ειδυλλιακή, κανείς δέν ισχυρίστηκε ποτέ κάτι τέτοιο. Όμως, άν θέλουμε νά είμαστε ειλικρινείς, κανείς άπό τούς βαρύγδουπους θεωρητικούς της "έπαναστατικής" λύσης δέν μπορεί νά φανταστεί ότι ή άστική τάξη στή χώρα μας έχει άκόμη πολλά καί ισχυρά περιθώρια, τή στιγμή πού οί δημοκρατικές δυνάμεις καί πιό ειδικά, ή έλληνική Αριστερά, δέν κατάφεραν άκόμη νά πείσουν τήν πλειοψηφία του λαού ότι είναι ικανές νά συνενωθούν δημιουργικά καί νά του προτείνουν ρεαλιστική καί βιώσιμη λύση. Αντίθετα, ό Μ.Θ. άπό τήν πρώτη στιγμή (βλ. συνέντευξή του στό Europeo) καί ώς τώρα, προσπαθεί νά άποδείξει ότι ή σωστή εκτίμηση της δύναμης του εχθρού, όχι μόνο δέν είναι ήττοπάθεια ή προσχώρηση ιδεολογική στό άντίπαλο στρατόπεδο, άλλά προϋπόθεση άπαραίτητη γιά νά άντιμετωπισθεί σωστά καί νικηφόρα ό όποιοσδήποτε άντίπαλος. Δέ ξεχνά ποτέ ότι τίς μεγαλύτερες ήττες του προοδευτικού κινήματος, τίς οφείλουμε στήν υποτίμηση τών άντιπάλων δυνάμεων.

Τελικά, τί έγινε; Τά γεγονότα άκολούθησαν τήν άδιάκοπη ροή τους. Καί ή χούντα ουσιαστικά άπό τίς δικές της άντιθέσεις κατέρρευσε, καί ή λύση Καραμανλή άποδείχτηκε ρεαλιστική καί ωφέλιμη γιά τό λαό καί γιά τό κίνημα, στό βαθμό πού δέν υπήρχε τίποτε άλλο γιά νά τήν άντικαταστήσει. Φυσικά, δέν υπάρχει σήμερα ούτε ένας λογικός Έλληνας πού νά μήν έχει πεισθεί γιά τήν πραγματικότητα αυτή, άλλά κανείς, ούτε έστω επώνυμος είτε άνώνυμος, ούτε μία παράταξη ή κόμμα, δέν έχει τό θάρρος νά παραδεχτεί δημόσια ότι ό συκοφαντημένος Μ.Θ. είχε δίκιο.

Βέβαια, τό ΠΑΣΟΚ καί ιδιαίτερα ό Α.Π. είχαν καί έχουν κάθε λόγο νά είναι οργίλοι ένάντι αυτής της θαρραλέας τοποθέτησης του Μ.Θ., πού έβρισκε καί βρίσκει μεγάλη άπήχηση στά πλατειά λαϊκά στρώματα. Κι αυτό, γιατί ό Καραμανλής ώς πρός τόν Α.Π. έχει μιάν ιδιαίτερη ιδιότητα: είναι τό συγκεκριμένο έμπόδιο στόν δρόμο γιά τήν κυβερνητική έξουσία. Μέ άλλα λόγια, άν γιά μάς ό Καραμανλής αποτελεί μιά πολιτική διάσταση πού ό καθένας άντιμετωπίζει μέ κριτήρια λίγο-πολύ αντικειμενικά ή υποκειμενικά, μέ βάση τήν κοινωνική του θέση καί τίς πολιτικές του πεποιθήσεις, γιά τόν Α.Π. ό Καραμανλής φαίνεται ότι άποτελούσε ~~[illegible]~~ τό μοναδικό καί κύριο έμπόδιο στόν δρόμο του πρός τήν κυβερνητική έξουσία. Έτσι τουλάχιστον δείχνει ότι αποτελεί ό

ίδιο

Καί φαίνεται ἀκόμα ὅτι ὁ Α.Π. πίστευε καί στίς ἐκλογές τοῦ 1974 μπορούσε καί ἔπρεπε νά ἀναλάβει τήν διακυβέρνηση τῆς χώρας, ὅτι δηλ. ὅλες οἱ συνθῆκες ἦταν ὥριμες ὥστε νά φύγει ἡ ἐξουσία ἀπό τόν ἔλεγχο τῆς δεξιᾶς καί μέ τήν ψῆφο τοῦ λαοῦ νά περάσει στόν ἔλεγχο τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῶν δυνάμεων πού τό ΠΑΣΟΚ ἐκπροσωπεῖ καί ὅτι ἀνάμεσα στά ἄλλα στοιχεῖα πού τόν ἐμπόδισαν σ' αὐτή τήν ἀκατάσχετη πορεία του πρός τήν ἐξουσία ἦταν καί τό σύνθημα "Καραμανλής ἤ τάνκς", πού κατά τούς ὑπολογισμούς τῆς ἴδιας τῆς ἡγεσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ, πρόσφερε τήν τελευταία στιγμή ἕνα 10% στόν Καραμανλή. Ἔκτοτε, τό ΠΑΣΟΚ, βασισμένο σ' αὐτήν τήν ἀνάλυση ὅτι δηλ. οἱ ἀντικειμενικές συνθῆκες, ἡ δομή τῆς ἐξουσίας, ὁ συσχετισμός δυνάμεων, ἀπό τή μιά, καί ἀπό τήν ἄλλη, ὁ ὑποκειμενικός παράγοντας, ἡ ὡρίμανση καί ἡ δυναμικότητα τῶν λαϊκῶν δυνάμεων καί κυρίως ἡ ζωτικότητα καί δύναμη τοῦ "μοναδικοῦ φορέα τῆς ἀλλαγῆς" = ΠΑΣΟΚ, δημιουργοῦν τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἄμεση ἀλλαγή, δηλ. γιά τήν ἀπομάκρυνση ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ Καραμανλή καί τήν ἀντικατάστασή του ἀπό τόν Α.Π., σχεδιάζει καί ἐφαρμόζει τήν πολιτική του στά χρόνια τῆς μεταχουντικῆς Ἑλλάδας.

Βασικοί του στόχοι: ἄκρατος ἀντικαραμανλισμός, ἀποσταθεροποίηση, δημιουργία ψυχολογικοῦ ἄγχους τῆς ἀλλαγῆς, ἐκμετάλλευση ἀκόμα καί τῶν πιό δύσκολων καί κρίσιμων ἐθνικῶν στιγμῶν (κρίση στό Αἰγαῖο, ὅπου μέ σύνθημα τό "βυθίσατε τό ΧΟΡΑ" γίνεται προσπάθεια γιά κινητοποίηση ἐνάντια στήν κυβέρνηση Καραμανλή ἀκόμα καί τῶν πιό ἀκραίων ἐθνικιστικῶν κύκλων μέσα στό στρατό). Ἔτσι, μέ τή βοήθεια τῶν γιγαντιαίων συγκροτημάτων διαμόρφωσης τῆς κοινῆς γνώμης πού ἐγκαταλείπουν τήν Ε.Κ. καί στρέφονται σύσσωμα πρός τή λύση Α.Π., καλλιεργεῖται συστηματικά καί ἐπίμονα ἡ ἐπιδίωξη τῆς κρίσης μέ τήν βεβαιότητα, ὅπως εἴπαμε, ὅτι ὅλες οἱ συνθῆκες, ἀντικειμενικές καί ὑποκειμενικές, εἶναι ὥριμες γιά τήν "ἀλλαγή".

Ὅμως ἄν αὐτή ἡ πολιτική τοῦ Α.Π. μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ καί νά δικαιολογηθεῖ ὡς ἕνα βαθμό, γιατί στό κάτω-κάτω ἐκφράζει μιά προσωπική φιλοδοξία, ὅπως εἴδαμε, πού τήν ἐπιδοκιμάζει καί ἕνα 25% τῶν Ἑλλήνων, δέν ἔχει γίνει ἐν τούτοις σαφής ἡ τοποθέτηση τῶν ἄλλων δυνάμεων τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου καί μάλιστα τῆς ἀριστερᾶς. Δηλ. συμφωνοῦν μέ τίς παραπάνω ἀναλύσεις τοῦ Α.Π.; πιστεύουν ὅτι ὅλα εἶναι ὥριμα καί ὅτι αὐτή ἡ κρίση πού ἐπιδιώκεται μέ κάθε τρόπο, ἄν ποτέ πραγματοποιηθεῖ, θά ὁδηγήσει τή χώρα πιό μπρός ἤ πιό πίσω; Εἶναι γνωστό ὅτι σέ περιόδους βαθειᾶς κρίσης, ἐκεῖνος πού ἐπικρατεῖ τελικά εἶναι ὁ δυνατώτερος. Δυνατώτερος ὄχι μόνον σέ ἰδέες ἀλλά καί σέ συγκεκριμένα δυναμικά ἐρείσματα, δυναμικούς μηχανισμούς ὀργάνωσης, χρῆμα, ὅπλα, διεθνῆ

διασπάσεις κ.τ.λ. Ἔχει γίνει σοβαρή ἀνάλυση τοῦ δυναμικοῦ συσχετισμοῦ στή χώρα μας; Ἄν ναί, τότε μέ ποιά δεδομένα τό ΠΑΣΟΚ ἐπεδίωκε τήν νίκη γιά τήν ἀλλαγή καί μέ ποιά δεδομένα οἱ λοιπές δυνάμεις τῆς ἀντιπολίτευσης ἀκολουθοῦν τυφλά τό ΠΑΣΟΚ σ' αὐτή τήν κατεύθυνση; καί γίνονται „νεροκουβαλητές" καί "οὐρά" ὅπως χαρακτηριστικά τόνισε κι ὁ Χ. Φλωράκης στήν ὁμιλία του, στό φεστιβάλ τῆς ΚΝΕ (Σεπτ. 78), ἐμφανιζόμενος μέ μιά νέα (ὅπως εἶπε) πολιτική πού στοχεύει στήν ἀποδέσμευση τοῦ ΚΚΕ τουλάχιστον ἀπό τόν ρόλο αὐτόν τοῦ οὐραγοῦ.

Μέσα σ' ὅλη αὐτή τή γενική συμφωνία γύρω ἀπό τίς βασικές κατευθύνσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ, πού πῆρε τίς διαστάσεις ἑνός ὁμαδικοῦ, θά λέγαμε, ὑπνωτισμοῦ, γιατί κανένα κόμμα, καμμιά παράταξη, οὔτε κανένας ἀνώνυμος, δέν εἶχε τό θάρρος νά ὑπερασπιστεῖ τά αὐταπόδεικτα τουλάχιστον θετικά σημεῖα τῆς πολιτικῆς τοῦ Καραμανλῆ, βλέπουμε ὅτι ὁ Μ.Θ. παλεύει σχεδόν μόνος ἀπό τό στρατόπεδο τῆς ἀντιπολίτευσης καί σηκώνει ὅλο τό βάρος τῆς εὐθύνης τῶν λεγομένων του, γιατί φυσικά οἱ κεντρικοί ἐγκέφαλοι τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῶν δημοσιογραφικῶν συγκροτημάτων βλέπουν στό πρόσωπό του σοβαρό ἐμπόδιο πρός τήν πραγματοποίηση τῶν σχεδίων τους.

Ὅπως φαίνεται, τελικά ὁ ρόλος αὐτός τοῦ ΠΑΣΟΚ στή μεταχουντική Ἑλλάδα μπόρεσε νά λειτουργήσει τόσο ἀποφασιστικά, ὄχι τόσο γιατί ὁ λαός καί μάλιστα οἱ ἄλλες δημοκρατικές δυνάμεις καί ἡ Ἀριστερά ἰδιαίτερα συμφωνοῦσαν μαζί του, ἀλλά γιατί ἀναγκάζονταν ἤ μᾶλλον ἐκβιάζονταν νά ἀκολουθοῦν τό δρόμο τῆς ἀντικαραμανλικῆς ἀδιαλλαξίας, γιατί ἡ ἄκρατη δημαγωγική πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ κολάκευε τίς εὐαίσθητες συναισθηματικές χορδές τῶν πλατιῶν ὁμάδων τῆς Ε.Κ. καί τῆς Ἀριστερᾶς καί ἰδιαίτερα τῆς ταλαιπωρημένης κι εὐαίσθητης μεταχουντικῆς νεολαίας πού πίστεψε πρός στιγμήν ὅτι ὁ δρόμος πρός τήν ἐξουσία εἶναι ἁπλός ἐκλογικός περίπατος.

Στή βάση βέβαια τῆς κακοδαιμονίας ὅλης βρίσκεται ἡ διάσπαση τῆς Ἀριστερᾶς. Ἔτσι, γιά ἕνα διάστημα, τό κύριο μέτωπο κυρίως στό ΚΚΕ καί τό "γραφεῖο "Ἐσωτερικοῦ"[Γ] ἦταν τό ποιό τό ἕνα θά ἀποδυναμώσει τό ἄλλο, τό ἕνα θά στρατολογήσει περισσότερα μέλη, περισσότερη νεολαία. Ἑπομένως ἡ λογική τῆς ἰδίας τῆς ὕπαρξης τοῦ κόμματος καθιστοῦσε ἀναγκαῖο τό νά ἐναρμονισθεῖ ἄμεσα στό κλίμα τῆς στιγμῆς, ἄν δέν ἤθελε νά ἀπομονωθεῖ ἀπό τό αἴσθημα τῶν μαζῶν. Καί τό κλίμα τῆς στιγμῆς ἦταν, ὅπως

[Γ] ΚΚΕ (ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ)

εἴδαμε

ἄκρατο ἀντικαραμανλισμό πού δημιουργοῦσε ὁ ἀρχηγός τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τά δημοσιογραφικά συγκροτήματα, ξεκινώντας φυσικά ἀπό ἰδιοτελεῖς σκοπούς καί ἀδιαφορώντας ἄν ἀνταποκρίνονται ἤ ὄχι στήν ἀντικειμενική πραγματικότητα καί ἄν, σέ περίπτωση ἐπιτυχίας τῶν σκοπῶν αὐτῶν, ἡ Ἑλλάδα θά ἔκανε ἕνα βῆμα μπρός ἤ θά βούλιαζε καί πάλι, ὅπως συνέβη μέ τά γνωστά ἀποτελέσματα μιᾶς ἀπροετοίμαστης καί ἄγουρης κυβερνητικῆς ἐξουσίας πού διαλύθηκε εἰς τά ἐξ ὧν συνετέθη, παρασύροντας ὅλο τό λαό καί τό ἔθνος στήν ἄδοξη πτώση της. (1963-67)

Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι τά ἀποτελέσματα τῶν τελευταίων βουλευτικῶν ἐκλογῶν ὑπῆρξαν τό ἔναυσμα γιά τήν ἀφύπνιση τῶν δυνάμεων αὐτῶν τῆς Ἀριστερᾶς πού εἶχαν, ὅπως εἴδαμε, ὑπνωτισθεῖ καί παγιδευθεῖ ἀπό τήν ἀβουλική πολιτική τῆς ἀποσταθεροποίησης καί τῆς κρίσης. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι καί μέσα στίς τάξεις τοῦ ΚΚΕ ὑπῆρξαν εὐθύς μετά τίς ἐκλογές σοβαρές ἐκτιμήσεις αὐτῆς τῆς κατάστασης. Ἔτσι, τώρα λοιπόν, στό διάστημα τῆς μεταχουντικῆς δημοκρατίας, κύριος ἄξονας τῆς πολιτικῆς σκέψης καί δραστηριότητας τοῦ Μ.Θ. ὑπῆρξε ἡ ὀρθή ἐκτίμηση καί ἀντιμετώπιση τῆς νέας πραγματικότητας. Ὅπως εἴδαμε, αὐτή ἡ ἐκτίμηση ἦταν σέ ἀπόλυτη ἁρμονία μέ τίς ἀναλύσεις πού ἔκανε ἀπό τήν ἐποχή ἀκόμη τῶν "Λαμπράκηδων" σέ σχέση μέ τήν δομή τῆς ἐξουσίας, τόν διεθνῆ καί ἐσωτερικό συσχετισμό δυνάμεων καί τή στρατηγική καί τακτική πού θά ἔπρεπε νά ἀκολουθήσουν οἱ δημοκρατικές καί ἀριστερές δυνάμεις, ὥστε:

1) νά προφυλάξουν τό λαό ἀπό ἀνώφελα χτυπήματα καί περιπέτειες.
2) νά ὀργανώσουν τήν ὑπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐργαζομένων καί νά βοηθήσουν τό λαό ὥστε καθημερινά νά κατακτᾶ νέες θέσεις στό μέτωπο τῆς ζωῆς καί σ' ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας.
3) Νά προετοιμάσουν μεθοδικά, ἰδεολογικά, πολιτικά καί πολιτιστικά (ὀργανωτικά) τίς λαϊκές δυνάμεις, ὥστε νά ἀναδειχτοῦν πραγματικά κύριος παράγοντας στή διαμόρφωση τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.
4) Μέ βάση αὐτές τίς προϋποθέσεις, νά καταστρωθεῖ ἡ στρατηγική γιά τήν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας ἀπό τό λαό.
5) Νά μελετηθεῖ ἀπό τώρα ἡ δομή καί οἱ λειτουργίες αὐτῆς τῆς ἐξουσίας, ὥστε νά ἀποφευχθοῦν ἀρνητικές καί ἐπώδυνες ἐπαναλήψεις τοῦ παρελθόντος, μέ τήν ἀναζήτηση καί ἐπιβολή μιᾶς πραγματικά λαϊκῆς ἐξουσίας ὅπου "ὅλοι θά ἀποφασίζουν γιά ὅλα", ὑπεύθυνοι – ἄρα ἐλεύθεροι, γιατί ἐλευθερία = εὐθύνη

6) προϋπόθεση γιά ὅλα αὐτά θεωροῦμε ὅτι ἀποτελεῖ τό ξεπέρασμα τῆς διάσπασης καί ἡ ὀργανική ἑνότητα τῆς Συμπαράταξης, ὅπως τήν ἀσπάζεται ὁ Μ.Θ., Ἀριστερᾶς.

7) ἀκόμη, προϋπόθεση ὅλων αὐτῶν, εἰδικά γιά τό χῶρο τῆς Ἑλλάδας εἶναι μιά, ὅσο γίνεται, μακρόχρονη δημοκρατική ὁμαλή περίο

8) καί, φυσικά, λυδία λίθος κάθε πρωτοβουλίας καί δραστηριότητας στό χῶρο τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς εἶναι ἡ σοβαρή καί ὑπεύθυνη ἀντιμετώπιση τοῦ ἱστορικοῦ προβλήματος τῆς "Τακτικῆς τῶν συμμαχιῶν".

Στά πλαίσια τῆς γενικῆς αὐτῆς πολιτικῆς, ὁ Μ.Θ. συνεργάζεται κάθε φορά μέ τίς δυνάμεις ἐκεῖνες τῆς διασπασμένης Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς πού, κατά τή γνώμη του, ἐξυπηρετοῦσαν καλύτερα τό σύνολο τῶν παραπάνω ἀναζητήσεων, εἴτε τό κυριαρχικό καί πρώτιστο γιά κάθε στιγμή στοιχεῖο. Π.χ. ἡ συνεργασία του μέ τήν νέα ΕΔΑ ἔγινε διότι τά περισσότερα στελέχη της συμφωνοῦσαν σέ γενικές γραμμές μέ τίς ἐκτιμήσεις αὐτές καί κυρίως γιατί προσδοκοῦσε ἀπό τήν ΕΔΑ νά διαδραματίσει τό ρόλο τοῦ συσπειρωτῆ ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς ἄλλοτε ἑνιαίας Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς, καί δέν τήν ἐγκατέλειψε παρά μόνον ἀφοῦ πείστηκε τόσο αὐτός, ὅσο καί ἄλλα κορυφαῖα της στελέχη (Ἠλιόπουλος, Παρασκευόπουλος, Λεντάκης, Κουτσόγκας, Κολοκοτρώνης, Ζερμπίνης κ.ἄ.) ὅτι ἡ ΕΔΑ ἐκφυλίστηκε σέ ἕνα μικρό φορέα τοῦ "γραφείου ἐσωτερικοῦ", χωρίς ἐλπίδα νά διαδραματίσει σοβαρό ρόλο τόσο στήν πολιτική τῆς χώρας, ὅσο καί εἰδικότερα στό στρατόπεδο τῆς Ἀριστερᾶς.

Μέ τόν ἴδιο τρόπο μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ ὁλόκληρη ἡ πολιτική διαδρομή τοῦ Μ.Θ. ἀπό τήν ἐποχή τῶν "Λαμπρακιδων", ὥς τίς μέρες μας, πού συνεργάζεται ἐπίσημα καί ἑνωτικά μέ τό ΚΚΕ.

—

Τό βιβλίο αὐτό ἔχει σάν κύριο σκοπό νά ἀποκαλύψει στό λαό τόν "ἄγνωστο Θεοδωράκη", τόν διάσημο αὐτόν ἄγνωστο, πού ἴσως σκίασε ἡ ἐκτυφλωτική λάμψη τοῦ μουσικοῦ του ἔργου καί πολύ περισσότερο ἡ συνωμοσία σιωπῆς, λασπολογίας, διαστρέβλωσης καί δυσφήμισης πού εἶχαν βάλει κύριο στόχο τους νά διαγράψουν μιά γιά πάντα τήν ἱστορία ἑνός συνεπούς ἀγωνιστῆ τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς.

Τό τραγικό εἶναι ὅτι στήν προσπάθειά τους νά κατεδαφίσουν τόν πολιτικό Μ.Θ. οἱ κάθε λογῆς πολιτικοί του ἀντίπαλοι, δέν ἄφησαν ἄθικτο καί τόν καλλιτέχνη Μ.Θ.

Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς χώρας ἀπό τή χούντα βρίσκει τό Μ.Θ. στήν ἀκμή τῆς ἡλικίας του. Πέρ' ἀπ' ὅλα ὅτι ἔχει πίσω του μιά στέρεη ἐπιστημονική παιδεία, πλούσιο συμφωνικό καί ἄλλο μουσικό ἔργο, ἔχει δημιουργήσει στήν Ἑλλάδα καί διευθύνει δύο ὀρχῆστρες (Μ.Ο.Α. καί Συμφωνική Πειραιά), ἔχουν παιχθεῖ ἔργα του καί ἐκδοθεῖ ἀπό τά μεγαλύτερα συγκροτήματα τοῦ μουσικοῦ κόσμου, τά τραγούδια του ἔχουν κατακτήσει τίς πέντε ἠπείρους, οἱ Τουπαμάρος καί οἱ Ἰρανοί ἀντάρτες, οἱ Τοῦρκοι ἐργάτες, ἔχουν διαλέξει τραγούδια του γιά τούς ὕμνους τους, ἔχει κάνει χιλιάδες συναυλίες σ' ὅλα τά μέρη σχεδόν τῆς γῆς καί τό περισσότερο κράτα τό ὄνομά του εἶναι ἀδιάρρηκτα συνδεδεμένο μέ τό ὄνομα τῆς Ἑλλάδας, παρ' ὅλα αὐτά, ὅταν ἐπιστρέφει στή χώρα του, εἶναι οὐσιαστικά ἕνας «ἀπαγορευμένος» συνθέτης. Ὁ πρώην γενικός διευθυντής τῆς ΕΡΤ ἀποκαλύπτει ὅτι τό ὄνομά του ἦταν πρῶτο στόν μαυροπίνακα τῶν «ἀπαγορευμένων». Ὁ ἴδιος ὁ Καραμανλής, πού κατά τούς ἀντιπάλους του ἔπρεπε νά εἶναι ὁ ἐμπιστευτής του φίλος καί προστάτης, τόν ἀποκλείει ἀπό κάθε ὑπεύθυνη μουσική θέση (ραδιόφωνο, τηλεόραση, Λυρική, ΚΘΑ κ.τ.λ.), ὅπου διορίζει σχεδόν πάντοτε τόν Μ. Χατζιδάκι.

Ὁ Λυκαβηττός του παραχωρεῖται μόνον ὅταν τόν καλοῦν γιά μόνιμο διευθυντή ὀρχήστρας στή Σουηδία κι ὁ Μ.Θ. δηλώνει ὅτι θά ἐγκαταλείψει τήν Ἑλλάδα, γιά νά μήν ἀμαυρωθεῖ ἡ εἰκόνα τῆς κυβέρνησης Καραμανλῆ στή διεθνή κοινή γνώμη.

Ἀκόμη, ὁ Μ.Θ. (ἤδη ἀπό τό 1974) προτείνει στούς μεγάλους δήμους τῆς χώρας (Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Θεσ/νίκης) νά τόν βοηθήσουν ὥστε νά δημιουργήσει μεγάλα ἐκπολιτιστικά κέντρα (ὅπως τό 1966 τόν πολιτιστικό ὀργανισμό στόν Πειραιά), ἀλλά καί ἡ τοπική αὐτοδιοίκηση τόν ἀγνοεῖ.

Ἡ ἰδέα του ἡ προσπάθεια γιά δημιουργία μιᾶς ἑλληνικῆς «μετασυμφωνικῆς» μουσικῆς («Ἄξιον ἐστί», «Canto General», «Πνευματικό Ἐμβατήριο») κάνει ἀπαραίτητη τήν ὕπαρξη καί συνεργασία τοῦ Μ.Θ. μέ ἕνα μεγάλο συμφωνικό, χορωδιακό καί λαϊκό συγκρότημα.
Ὅμως κανείς δέν τοῦ δίνει αὐτές τίς δυνατότητες, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐγκαταλείψει καί πάλι τή χώρα σάν «σύγχρονος τσιγγάνος», ἀπό χώρα σέ χώρα γυρίζοντας, περιπλανώμενος, ἐθελοντικά πλέον ἐξόριστος.

Από την άλλη μεριά, ο Μ.Θ., δημιουργός της «έντεχνης λαϊκής μουσικής» που μετά τον «Επιτάφιο» (1958-59) αγκάλιασε βαθιά το σύνολο του λαού μας και διαπαιδαγώγησε γενιές νεοελλήνων, γίνεται αντικείμενο λυσσαλέας, πολύπλευρης και συστηματικής επίθεσης. Τον μισούν όλοι όσοι δεν συνεργάζονται μαζί του (συνθέτες, τραγουδιστές, Εταιρείες κ.τ.λ.). Τον μισεί στο σύνολό της σχεδόν η ελληνική intelligentsia που δεν του συγχωρεί το ότι το έργο του αγαπήθηκε από το λαό, παραμένοντας πάντα πιστό στους στόχους του, χωρίς δηλ. να καταφεύγει σε λαϊκές και φτηνές δημοκοπικές μορφές και λειτουργίες, γιατί το έργο του απαγορεύτηκε ολοκληρωτικά από τη χούντα (βλ. ψήφισμα υπ' αριθμ 13 στρατ. αρχηγού) κι έγινε κύριο σύμβολο της αντίστασης του λαού μας κατά της χούντας.

Χτυπήθηκε ακόμη ο Μ.Θ. από όλα τα mass-media και ιδιαίτερα τα μεγάλα δημοσιογραφικά συγκροτήματα γιατί, όπως είδαμε, ως αγωνιστής και πολιτικός, ο Μ.Θ. ήταν και είναι εμπόδιο στα ιδιοτελή τους σχέδια και γιατί καταλάβαιναν ότι ο μουσικός Θεοδωράκης προσφέρει ρίζες και λάμψη στον πολιτικό Θεοδωράκη.

Χτυπήθηκε, τέλος, από τους κομματικούς μηχανισμούς που δεν τον είχαν κοντά τους και κυρίως γιατί ήθελαν να αποσπάσουν μια για πάντα την ελληνική νεολαία από την επιρροή του, που τόσες φορές στο παρελθόν επιβεβαιώθηκε περίτρανα, και που δεν έπαψε, αφού κάθε που ο Μ.Θ. εμφανιζόταν με το συγκρότημά του σ' οποιοδήποτε τόπο και χώρο από Αθήνα, μέχρι και την τελευταία κωμόπολη (για να μην αναφερθούμε σε ξένες χώρες) να καταλαμβάνει από 500 ως 50.000 θέσεις. Έτσι, από την άποψη και μόνον αυτή, είναι αξιοπερίεργο πραγματικά το γεγονός πως τη στιγμή που όλα τα κανόνια και από παντού τον χτυπούσαν ανελέητα, από το 1974 ως τώρα, ο Μ.Θ. ήταν ο μόνος ίσως που μπορούσε και μπορεί να γεμίζει τεράστιους χώρους, με αποκορύφωμα την πρώτη εκτέλεση του "Canto General" στην Ελλάδα, ενός έργου δηλ. εξαιρετικά δύσκολου και αυστηρού ποιητικά και μουσικά και όπου υπολογίζονται πάνω από 70.000 οι θεατές που το παρακολούθησαν και από αυτούς το 80% περίπου νέοι άνθρωποι.

Παρά το γεγονός λοιπόν ότι η ακτινοβολία του Μ.Θ. στο χώρο της νεολαίας παραμένει αμείωτη, ας σημειωθεί το γεγονός ότι η επίμονη προπαγάνδα και πλύση εγκεφάλου που έγινε στους νέους των κομματικών παρατάξεων, κατόρθωσε να μποϊκοταρισθεί το μουσικό έργο του.

π.χ. στό "Μουσικό Αύγουστο" (Λυκαβηττός – καλοκαίρι '77), όπου επί ένα μήνα 150.000 ακροατές παρακολούθησαν τήν παρουσίαση τών κορυφαίων μουσικών δημιουργιών τού Μ.Θ. καί οἱ τρεῖς πολιτικές νεολαίες (ΚΝΕ, ΡΗΓΑΣ, ΠΑΣΠ) εἶχαν πάρει απόφαση νά εμποδίσουν όχι μόνο τά μέλη τους, αλλά καί γενικότερα τή νεολαία, νά ακούσει τά έργα αὐτά, πού μποροῦμε νά ποῦμε ότι αποτελοῦν αἱμάτινες ηχητικές μαρτυρίες, από τήν εποχή τού Λαμπράκη, τού Πέτρουλα καί τή χουντική τυραννία (ὁ "Ἥλιος καί ὁ Χρόνος" ἢ "Κατάσταση Πολιορκίας" π.χ. γράφτηκαν στά ίδια τά μπουντρούμια τῆς Ασφάλειας, εκφράζοντας τό μεγαλεῖο καί τή δύναμη τῆς αγωνιστικῆς διάθεσης τοῦ λαοῦ μας, μπροστά στούς βασανιστές).

Αὐτό τό απερίσκεπτο καί αντιλαϊκό boycottage μιᾶς δημιουργίας βγαλμένης κατ' ευθείαν μέσα από τά σπλάχνα καί τόν αγώνα τοῦ λαϊκοῦ προοδευτικοῦ κινήματος, εἶχε σάν αποτέλεσμα νά αποκοποῦν δεκάδες χιλιάδες νέοι από τό μεγαλειῶδες αὐτό έργο. Ὅ,τι δηλ. δέν κατόρθωσαν νά πετύχουν οἱ διαταγές τῶν χουντικῶν στρατιωτικῶν, παραλίγο νά πετύχουν τά επιτελεῖα... τῶν προοδευτικῶν μας δυνάμεων. Γιατί υπάρχουν σήμερα νέοι καί νέες πού αγνοοῦν συστηματικά ακόμη καί τόν "Επιτάφιο", ἤ άλλοι πού πιστεύουν ότι τά έργα τοῦ Μ.Θ. εἶναι "ξεπερασμένα", ὁ ίδιος "ξοφλημένος", "στερεμένος", εφόσον δέν ανήκει στό δικό τους στρατόπεδο.

Δημιουργεῖται έτσι ένα "κενό" Θεοδωράκη, πού έπρεπε κατά κάποιον τρόπο νά καλυφθεῖ. Τό πώς τό γνωρίζουμε όλοι... Καί ίσως αὐτή ἡ μόδα-ρετρό πρός τά ρεμπέτικα νά εἶναι ἡ καλύτερη απόδειξη στήν όλη προσπάθεια τοῦ στραγγαλισμοῦ τῆς φωνῆς τοῦ Μ.Θ. Επωφελούμενοι από τό "κενό" αὐτό οἱ διάφοροι καλοθελητές, βοήθησαν στό νά ξεπηδήσει κατά κύματα αὐτή ἡ ακατανόμαστη "λαϊκίζουσα" τραγουδιστική φιλολογία, μέ σφραγίδα εἴτε τήν κακοποίηση τῶν ποιητικῶν κειμένων (κειμένων ποιητῶν μέ τούς οποίους εἶχε τόσο δημιουργικά στό παρελθόν συνεργαστεῖ ὁ Μ.Θ.), εἴτε μέ τήν χυδαία καί δημοκοπική ικανοποίηση τῆς επαναστατίζουσας ψυχολογικῆς διάθεσης τῆς στιγμῆς μέ δῆθεν πολιτικά-επαναστατικά τραγούδια πού στή μεγάλη τους πλειοψηφία δέν έκαναν τίποτε άλλο παρά νά κακοποιοῦν καί τή μουσική καί τήν ιδέα καί τόν ψυχικό κόσμο τοῦ λαοῦ καί ιδιαίτερα τῆς νεολαίας. Θά χρειαζόταν καί μεγάλη όχι μόνον κοινωνικοπολιτική, αλλά περισσότερο ψυχολογική καί ψυχοπαθολογική ίσως έρευνα γιά νά επισημανθοῦν καί νά

διαπιστωθούν οι βαθύτερες αιτίες όλου αυτού του φαινομένου.

Και αυτήν την κατάσταση που είχε στόχο της τον εξοστρακισμό όχι μόνον από το πολιτικό, αλλά και το καλλιτεχνικό προσκήνιο, του "δίκαιου Μ.Θ." κάποιοι θα πρέπει τελικά να ενοχλήθηκαν:

Όλες αυτές οι μεγάλες μάζες που λίγα χρόνια μόλις πριν γαλουχήθηκαν από τα τραγούδια [illegible] και την αγωνιστική παράδοση ενός συμπολίτη τους.

Δεν είναι δυνατόν να εξηγηθεί με απλά λογικά κριτήρια το γεγονός ότι κάποιος που υπήρξε ο ουσιαστικός δημιουργός κι εμπνευστής ενός λαϊκού πολιτιστικού κινήματος, που έχει επηρεάσει βαθειά όλο το λαό, κατά γενική ομολογία, που υπήρξε ηγέτης ενός από τα μεγαλύτερα κινήματα που γνώρισε η χώρα (ΔΝΛ), που έδωσε πρώτος το σύνθημα της νέας αντίστασης κατά της χούντας, ίδρυσε την μεγάλη αντιστασιακή οργάνωση ΠΑΜ, έγινε δεκτός από χιλιάδες ανθρώπους στο αεροδρόμιο την επομένη της επιστροφής του Καραμανλή στην Ελλάδα (Ιουλ. 74), δεν είναι λοιπόν δυνατόν να εξηγηθεί πώς στη συνέχεια όλης αυτής της συνεχούς αγωνιστικής δράσης, έρχεται η καταψήφισή του τόσο στις βουλευτικές εκλογές του 1974 (Πειραιάς), όσο και στις δημοτικές του 1978 (Αθήνα).

Ο ίδιος ο Μ.Θ. δίνοντας και μια άλλη ερμηνεία στα τελευταία εκλογικά αποτελέσματα, χαρακτηρίζει τον εαυτό του σαν "Αντι-Σακλίτση" υποστηρίζει δηλ. ότι στη λειτουργία ενός ενιαίου άξονα, αν στην μία άκρη του υπάρχει ο Σακλίτσης — Αντιθεοδωράκης, φυσικά, στην άλλη άκρη θα υπάρχει ο Θεοδωράκης — Αντι-Σακλίτσης. "Ποιος βοήθησε την άνοδο του Σακλίτση και τόσων άλλων χουντικών;" ρωτά ο Μ.Θ. Και απαντά: η προσπάθεια των τελευταίων χρόνων να καταβαφτιστούν όλες οι αντιχουντικές αξίες. Κανείς δεν μιλά για την πραγματική αντίσταση, κανείς δεν κάνει λόγο για την παρανομία, τους χώρους της Μπουμπουλίνας, τα βασανιστήρια, τις φυλακές, τις εξορίες....

Γέμισε ο τόπος από τόσους και τέτοιους αντιστασιακούς (μάλλον ψευδο-αντιστασιακούς) που κατάντησε σχεδόν ντροπή το να μιλήσει κανείς σοβαρά για αντίσταση κατά της δικτατορίας. Χλευάστηκαν, αγνοήθηκαν, ξεχάστηκαν, συκοφαντήθηκαν όλα τα ζωντανά σύμβολα του αντιστασιακού αγώνα. Έτσι, γιατί να απορούμε αν ένας συνεργάτης (κι όχι ένας)

μόνο

τῶν χουντικῶν κερδίζει τήν ἐμπιστοσύνη τῶν ψηφοφόρων, ὅταν ἀπό τήν ἄλλη, ἕνας πολέμιος τῆς χούντας τήν χάνει;

Θά πρέπει ἴσως νά παραδεχτοῦμε ὅτι, πέρα ἀπό τίς πολιτικοκοινωνικές ἀναλύσεις, ὑπάρχουν σημάδια ἠθικῆς κρίσης. Σημάδια ἀνησυχητικά καί καθόλου αἰσιόδοξα γιά τό μέλλον.

Ὁ Μ.Θ. πιστεύει ὅτι τό μόνο κέρδος πού θά ἔχουμε, ἀφοῦ τελικά κατορθώσουμε νά ἐξουδετερώσουμε τόν «ἐλεύθερο κόσμο» καί τούς φίλους του, θά εἶναι ἡ ἀναπόφευκτη διόγκωση τῆς «Ἐθνικῆς Παράταξης». Ὅπως φάνηκε καί ἀπό τίς δημοτικές ἐκλογές, καί τό 42% τοῦ παραμαγαζιοῦ τῶν τελευταίων βουλευτικῶν ἐκλογῶν, στή μεγάλη του πλειοψηφία, ἔχει κάθε λόγο νά στραφεῖ πρός ἡγεσίες καθαρόαιμα δεξιές πού δέν θά ἐπιτρέψουν στό μέλλον αὐτά τά ἐπικίνδυνα «ἀνοίγματα» καί ταξίδια στή Μόσχα.....

Μέσα σ' αὐτή τήν διαδικασία πού ὁδηγεῖ στήν ἠθική κρίση ὁ πόλεμος πού ἔγινε καί γίνεται κατά τοῦ ἀγωνιστῆ καί μουσικοῦ Μ.Θ. μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ σάν ἕνα ΤΕΣΤ γιά τήν ὡριμότητα καί τήν εὐθύνη ἐκείνων τῶν κύκλων πού, καθώς φαίνεται, πολύ λίγα πράγματα διδάχτηκαν ἀπό τήν ἱστορία μας καί μάλιστα τήν πρόσφατη.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ Μ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

Προβλήματα, αντίθετες τάσεις, διαφορές υπήρχαν μέσα στό Κ.Κ.Ε. πολύ πρίν τή διάσπασή του — κι αὐτό εἶναι κοινά ἀποδεκτό. Εἶναι ἐπίσης γνωστό πώς ὁ Μ.Θ. ἦταν ἀπό τούς πρώτους πού ἐπεσήμαναν τά "κακῶς ἔχοντα" τοῦ ἀριστεροῦ κομματικοῦ μηχανισμοῦ, προβληματίστηκαν πάνω στήν ἐσωτερική κρίση του καί, ὅπως ἀποκαλύφτηκε ἀπό τά ἔγγραφα πού βρέθηκαν στά ἀρχεῖα τῆς Ε.Δ.Α καί δημοσίευσε ὁ "Ἐλεύθερος Κόσμος", ὁ προβληματισμός του αὐτός διατυπώθηκε ἔγγραφα στήν ἡγεσία τῆς Ε.Δ.Α., στά 1964 – 65 – 66, μέ ἐπιστολές κ.τ.λ.

> βλ. πρόλογο τοῦ ΧΡΕΟΥΣ Α' τομ. σελ. 15 - 19
>
> βλ. ἐπίσης συνέντευξη τοῦ Μ.Θ. στό σταθμό τοῦ Μονάχου (Όκτ. 1970).
> Σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ κ. Μαλαμογιάννη, ὁ Μ.Θ. ἀπαντᾶ:
> «.... Καί τότε φυσικά εἴχαμε ἰδεολογικές συγκρούσεις καί μάλιστα σέ στιγμή πού βρισκόμαστε σέ μάχη. Λοιπόν ποιός θά ἔπαιρνε τήν ἀπόφαση ἐκείνη τή στιγμή νά βγεῖ νά διασπάσει τίς δυνάμεις μας μπροστά στόν ἐχθρό; Ἐγώ πάντως ποτέ. Ὁ προβληματισμός ὑπῆρχε μέσα μου, ἀλλά δέν πέρασα ποτέ τό φράγμα τῆς διάσπασης, ὅπως δέν τό πέρασα στά 1967. Ἀλλ. στά 1967, πιστεύαμε στό ΠΑΜ ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός [illegible] ἑνωμένος καί γι' αὐτό δέν σκεφτήκαμε νά κηρύξουμε διάσπαση ἤ ἀντάρτικο ἀπέναντι στό Π.Γ. Πιστεύαμε ὅτι ἡ διάσπαση σέ ὥρα μάχης ἀποτελεῖ προδοσία, ἀποτελεῖ ἔγκλημα ἀπέναντι στό λαό.
>
> ΑΜΕΣΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, σελ. 37

Μετά τήν 21.4.67, οἱ νέες συνθῆκες καί οἱ κρίσεις, ἐπιταγές, ἀνάγκες ἐπιβάλλουν ἀνάλογες ἀντιδράσεις, ἀπαιτοῦν ἄμεσες προσωπικές ἀντιμετωπίσεις καί θεωρήσεις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Ὅ,τι τώρα προέχει εἶναι νά κρατηθεῖ πάση θυσία ψηλά τό λαϊκό κίνημα, νά μήν ὁδηγηθεῖ σέ εὐφορισμό, νά σταθεῖ στό ὕψος τῶν δύσκολων στιγμῶν τῆς ἐποχῆς.

Ἔτσι, ἐκτός τοῦ ὅτι ἀπό τούς πρώτους πάλι (ἄν ὄχι ὁ πρῶτος) ὁ Μ.Θ. μέ πίστη καί συνέπεια στρατευμένος στήν ὑλοποίηση τοῦ ἑλληνικοῦ σοσιαλιστικοῦ ὁράματος, βρίσκεται ἄμεσα στίς ἐπάλξεις τοῦ νέου ἀγώνα, [βλ. Δήλωσή του πρός τή Διεθνή κοινή γνώμη, ξένο Τύπο, ξένες πρεσβεῖες, στίς 23.4.67 καί Ἀνάλυση τῆς νέας κατάστασης πρός τά μέλη τῆς νέας Ἀντίστασης, στίς 25.4.67 ΧΡΕΟΣ (Α) σελ. 26 – 33] εἶναι ἀπό τούς πρώτους ἐπίσης πού προσπαθεῖ νά περιφρουρήσει σάν κόρη ὀφθαλμοῦ τήν πολύτιμη καί ἐπιτακτικά ἀναγκαία ἑνότητα τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων τῆς χώρας καί νά ἀποφύγει τίς διασπαστικές καί

φθοροποιές γιά τό κίνημα σπασμωδικές κινήσεις. Στήν ἰδρυτική συγκέντρωση τοῦ ΠΑΜ (30.4.67) προτείνει, μεταξύ ἄλλων: ["Νά κρίνουμε τόν καθένα ὄχι μέ βάση τή παλιά του εὐθύνη, ἀλλά τή σημερινή ἀνάγκη. Ἀργότερα, ὅταν λευτερωθοῦμε, θά τά βάλουμε ὅλα κάτω κι ὅλοι ἀνεξαιρέτως θά λογοδοτήσουμε μπροστά στό κίνημα καί στό λαό... Ὄχι διάσπαση. Γιατί κάτι τέτοιο αὐτή τή στιγμή θά ἦταν καταστροφικό γιά τό λαό μας..." / ΧΡΕΟΣ (Α΄) σελ. 37-38]

Τά μετέπειτα γεγονότα εἶναι γνωστά καί δέν εἶναι τῆς παρούσης στιγμῆς νά γίνει ἐδῶ εἰδική ἀνάλυσή τους: ἡ ἑλληνική Ἀριστερά, μή κατορθώνοντας νά ξεπεράσει τήν ἐσωτερική κρίση καί τίς ὀξύτατες ἀντιθέσεις της, προχωρεῖ στή διάσπαση. Ὁ Μ.Θ. μαζί μέ τό Μιχαλόπουλο καί τό Ζαχαριά, μέ γράμμα τους, κάνουν ἔκκληση στούς συντρόφους στήν Ἑλλάδα, ἡ διάσπαση νά μή περάσει στήν Ἑλλάδα.

[βλ. Η ΑΛΛΑΓΗ / προβλήματα ἑνότητας τῆς ἀριστερᾶς, σελ. 43.
...Ἡ διάσπαση ἔγινε σέ περίοδο ἥττας. Πρίν γίνει, ἐγώ ἤμουν ἀπό κείνους πού κριτίκαραν περισσότερο ἀπό ἄλλους τή γραμμή τοῦ κόμματος. Ὅταν ἦλθε ἡ χούντα ὅμως, ἐγώ ἤμουν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶπα ὅτι τώρα χρειάζεται ΕΝΟΤΗΤΑ. Ἔχουμε μπροστά μας ἕνα κοινό ἐχθρό κι ἀλλοίμονο σέ ἐμᾶς, τούς κομμουνιστές, ἐάν σπάσουμε αὐτή τή στιγμή...]

Θά ἦταν κουραστικό νά συνεχίσει κανείς ἀπαριθμώντας τίς προτάσεις, ἐκκλήσεις, θέσεις τοῦ Μ.Θ. πάνω στό θέμα τῆς ἑνότητας τῆς ἑλλην. ἀριστερᾶς. Ὅλη ἡ πολύχρονη καί δυναμική παρουσία του στόν πολιτικό μας χῶρο, στή διάρκεια τῆς ἀντίστασης στήν Τυραννία καί τῆς μεταβατικῆς μεταπολιτευτικῆς φάσης πού διατρέχουμε, ἔχει σάν κεντρικό της ἄξονα τό αἴτημα ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς ἑνότητας.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1969, ἐκτοπισμένος στή Ζάτουνα, ἀπαντᾶ σέ ἐρωτήματα Ἰταλοῦ δημοσιογράφου, συνεργάτη τοῦ <u>Europeo</u>, καί ἐκθέτει τίς βασικές του σκέψεις καί θέσεις σχετικά μέ τά προβλήματα τῆς Ἀριστερᾶς στήν Ἑλλάδα. Στήν ἐρώτηση: "Γιατί ἡ Ἀριστερά στήν Ἑλλάδα ἔχει διασπασθεῖ ἀκριβῶς τώρα πού εἶναι ἀναγκαία μιά ἑνότητα ὅλων τῶν δυνάμεων κατά τῆς δικτατορίας;" ὁ Μ.Θ. ἐξηγεῖ τήν ἰδιοτυπία τῶν προβλημάτων τῆς ἑλλην. Ἀριστερᾶς καί καταλήγει:

["Τώρα πιστεύω πώς ἡ δημιουργία ἑνός ἄλλου Κ.Κ.Ε. στάθηκε ἕνα σφάλμα. Ἔχουμε δύο κόμματα στόν ἴδιο πολιτικό χῶρο, μέ τό ἴδιο πρόγραμμα καί ὄνομα. Αὐτό σημαίνει κανένα κόμμα. Τό ἕνα θά ἀπομονώσει τό ἄλλο, μέχρις ὅτου ἕνα ἀπό τά δύο ἐπικρατήσει".

ΧΡΕΟΣ (Α΄) σελ. 166 —

Σέ ἄλλο κείμενό του, τῆς ἴδιας ἐποχῆς (Ζάτουνα, 10.9.69), ἀφοῦ ἀναλύει τή νέα πολιτική κατάσταση πού ἔχει ἐπιβληθεῖ στή χώρα, καταλήγει :

> "... γι' αὐτό τό λόγο κρίνω ἱστορικά ἀπαραίτητη τήν ἄμεση ἕνωση ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ὁμάδων καί ἐκπροσώπων τοῦ προοδευτικοῦ κινήματος μέ βάση ἕνα κοινό πρόγραμμα πάλης.... Πιστεύω ὅτι ὁ πιό σίγουρος καί πρακτικός τρόπος νά προχωρήσουμε πρός τήν ἑνοποίηση τοῦ προοδευτικοῦ μας κινήματος εἶναι νά ὀργανώσουμε, στό πιό σύντομο χρονικό διάστημα, μιά σύσκεψη μέ τίς γνωστότερες προσωπικότητες τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς, ὄχι σάν ἐκπρόσωποι ὀργανωμένων κομμάτων, ἀλλά σάν ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ΤΑΣΕΩΝ πού ἔχουν δημιουργηθεῖ τελευταῖα μέσα στό χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς. Σκοπός θά πρέπει νά εἶναι ἡ σύσταση ἑνός νέου πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ στόν τύπο τῆς ΕΔΑ. πού νά συνενώνει ὅλες τίς δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς γύρω ἀπό ἕνα μίνιμουμ κοινό πρόγραμμα ..... Ὡς σήμερα, ἤλπιζα ὅτι κάποιος ἤ κάποιοι θά πάρουν αὐτή τήν πρωτοβουλία. Ὅμως ὁ καιρός περνᾶ καί ὑπάρχει κίνδυνος νά μείνουμε πίσω ἀπό τήν ἱστορία. Γι' αὐτό τό λόγο, ἀποφάσισα νά πάρω ἐγώ ὁ ἴδιος τήν πρωτοβουλία, μέ τό σημείωμα αὐτό πού ἀπευθύνω σέ ὅλους ἀνεξαιρέτως τούς ὑπεύθυνους τοῦ ἔνδοξου καί τιμημένου προοδευτικοῦ μας κινήματος, χωρίς καμμία διάκριση. Ἐπίσης πιστεύω ὅτι ἡ θέση μου μέσα στό κίνημά μας ἦταν ἀπό τή φύση της πάντοτε θέση συνδετική — θέση ἑνωτική... Προϋπόθεση νά ἀξιοποιήσουμε ὅλες τίς μεγάλες ἱστορικές εὐκαιρίες πού δημιουργοῦν καί θά δημιουργήσουν οἱ νέες διεθνεῖς ἀνακατατάξεις, γιά τό συμφέρον τοῦ λαοῦ μας, παραμένει τό τέλος τῆς ἐμφυλίου διαιρέσεως μέσα στίς τάξεις τῆς Ἀριστερᾶς καί ἡ ἑνοποίησή της, πού θά τῆς ἐπιτρέψει νά ἀνταποκριθεῖ γιά ἄλλη μιά φορά στά βαριά της ἱστορικά καθήκοντα ..."
>
> ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ
> (ἐπιστολή πρός συντρόφους). (ΧΡΕΟΣ (Α') σελ. 173 - 175)

Παρόμοιες ἄλλωστε θέσεις ἀπηχοῦν καί ὅλα σχεδόν τά κείμενά του τῆς ἴδιας περιόδου. Σταχυολογοῦμε, ἐνδεικτικά, τή "Μικρή ἀνατομία τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς" (Ζάτουνα, Ἰούνιος 1969 / ΧΡΕΟΣ (Α') σελ. 267 - 290) καί τό κείμενο "Μερικά χαρακτηριστικά τοῦ ἑλλην. προοδευτικοῦ κινήματος" (Ζάτουνα, Ἰουν. 1969 / ΧΡΕΟΣ (Α') σελ. 291 - 300)

Στό στρατόπεδο τοῦ Ὠρωποῦ, ἀπό τό φθινόπωρο τοῦ 1969 ὡς τήν ἄνοιξη τοῦ 1970, μπροστά στήν ἔμπρακτη πολυδιάσπαση τοῦ κόμματος [... μόνο μέσα στό στρατόπεδο, ὑπῆρχαν τρεῖς τάσεις, ἀγεφύρωτα ἀποκομμένες μεταξύ τους, τοῦ Κ.Κ.Ε., τοῦ "ἐσωτερικοῦ" καί τοῦ "Χάση"...

βλ. ΑΛΛΑΓΗ, σελ. 43
ΧΡΕΟΣ (Α') σελ. 177 - 212
ΧΡΕΟΣ (Β') σελ. 89 - 92]

ὁ Μ.Θ. ἀρνεῖται νά πάρει θέση ὑπέρ τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης παράταξης καί συνεχίζει μέ ἀκατάβλητη ἐπιμονή καί ὑπεύθυνη μαχητικότητα τόν ἀγώνα του γιά συντονισμό καί ἑνότητα δράσης τῶν ~~[illegible]~~ κατακερματισμένων δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς. Στίς 25.3.70, σέ ἔκκλησή του πρός τούς κομμουνιστές, ἐπισημαίνει ξανά τήν ἀναγκαιότητα σφυρηλάτησης μιᾶς ἀγωνιστικῆς ἑνότητας καί καταγγέλλει τήν τακτική τοῦ Κ.Κ.Ε. γιατί οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ στρατοπέδου στίς ἑνωτικές του προσπάθειες ἀπάντησαν μέ ἐκστρατεία λασπολογίας ἐναντίον του καί οὐσιαστική ἀπομόνωσή του. (Εἶναι ἐνδεικτικό ὅτι κι αὐτό κριτικαρίστηκε ἀπό τό ἴδιο τό Κ.Κ. ἀργότερα καί θεωρήθηκε λάθος).
[βλ. ΕΚΚΛΗΣΗ / ΧΡΕΟΣ (Α') σελ. 187 - 189]

Ἀπό τόν Ἀπρίλη τοῦ 1970, ὁ Μ.Θ., λεύτερος στό ἐξωτερικό, διατηρεῖ στή σκέψη καί τή δράση του μόνιμο ἄξονα τό αἴτημα τῆς ἑνότητας τῆς Ἀριστερᾶς, μολονότι γνωρίζει ἄριστα τό βάθος καί τήν κρισιμότητα τῶν μεγάλων προβλημάτων καί διαφορῶν πού μαστίζουν τά διάφορα κομμάτια της.

"....Ἀναζήτησα τούς φίλους μου. Ἀναζήτησα τούς συντρόφους τοῦ ἀγώνα. Εἴμαστε στή φάση πού θά ὁδηγήσει στήν ἑνότητα ὅλων τῶν ἀντιστασιακῶν καί προοδευτικῶν δυνάμεων, μέσα ἀπό τόν δρόμο τῆς ἐλεύθερης πάλης τῶν ἰδεῶν... Ἄς ἀφήσουμε ὅλους τούς ὁρίζοντες ἀνοιχτούς. Μέσα στή χώρα μας ἡ Ἀριστερά κοχλάζει. Ἕνας πρωτοφανής προβληματισμός συγκλονίζει τίς χιλιάδες στελέχη τοῦ κόμματος καί μέλη τοῦ κινήματος.... Θά πρέπει γιά ἕνα διάστημα, νά ἀφήσουμε ἐλεύθερο τόν προβληματισμό. Οἱ ἰδέες νά ἐκτεθοῦν, νά συγκρουσθοῦν, νά δοκιμαστοῦν. Νά βγοῦν οἱ δυνατές, οἱ σωστές. Νά ξεπεραστοῦν οἱ ἀδύνατες...."

(Ἀπρίλης 1970. ΧΡΕΟΣ (Α') σελ. 200 - 201)

Στήν παρατήρηση Γάλλου δημοσιογράφου "λέτε ὅτι πάντα θέλατε νά μείνετε ἔξω ἀπό τή διαμάχη τῶν δύο Κ.Κ. Ὡστόσο, ὅταν φθάσατε στή Γαλλία, προσχωρήσατε στό κόμμα τοῦ "Ἐσωτερικοῦ", ὁ Μ.Θ. ἀπαντᾶ:

"... Χωρίς νά τό θέλει, ὁ Σρεμπέρ ἔπαιξε καθοριστικό ρόλο στήν ἀπόφασή μου. Χωρίς νά μέ ρωτήσει, δήλωσε στόν Ε. Ρουλώ τῆς ἐφημερίδας Monde ὅτι δέν ἤμουν πλέον κομμουνιστής. Στήν πραγματικότητα, στό ἀεροπλάνο πού μᾶς μετέφερε στή Γαλλία, τοῦ εἶχα ἁπλῶς ἐκφράσει τίς ἀνησυχίες μου γιά τήν ἀριστερά καί τοῦ εἶχα πεῖ ὅτι δέν ἤθελα νά εἶμαι μέλος τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης παράταξης. Ἐκεῖνος νόμισε ὅτι ἦταν ὑποχρεωμένος νά κάνει αὐτή τή δήλωση πού ὁ Τίτος ἄκουσε, τήν διαστρέβλωσε, παρουσιάζοντάς την σάν ἕνα συμβιβασμό ἀνάμεσα στή χούντα καί μένα: ὅτι δῆθεν ἀπελευθερώθηκα, δηλώνοντας ὅτι δέν εἶμαι κομμουνιστής. Διέψευσα λοιπόν ἀνοιχτά σέ ὅλα τά δημοσιογραφικά πρακτορεῖα ὅτι εἶμαι κομμουνιστής. Τά τηλεγραφήματά τους ὅμως εἶχαν 2-3 φράσεις μόνον ἀπό τίς δηλώσεις μου. Προσχώρησα λοιπόν στό Κ.Κ. γιά νά σταματήσω ὅλες τίς διαδόσεις, νά διασώσω τήν τιμή μου καί τήν τιμή ὁλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος.... Γιατί στό κόμμα τοῦ "Ἐσωτερικοῦ"; Βασικά, πίστευα στήν ἑνωτική πολιτική καί οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ "Ἐσωτερικοῦ" φαίνονταν ὅτι ἀκολουθοῦσαν τήν ἴδια γραμμή. Μάλιστα, ὁρισμένοι ἡγέτες ἔλεγαν ὅτι ἦταν πρόθυμοι νά ἐγκαταλείψουν τόν τίτλο τοῦ Κ.Κ.Ε., ἄν αὐτό διευκόλυνε τήν ἀποκατάσταση τῆς ἑνότητας..."

(βλ. "οἱ Μνηστῆρες τῆς Πηνελόπης", σελ. 143 - 144)
βλ. καί ΑΛΛΑΓΗ, σελ. 45

Κρίνοντας ὅτι σέ μία σειρά ἀπό βασικά προβλήματα κι ἐρωτήματα πού ἀπασχολοῦν τόν λαό καί τό κίνημα βρίσκει θετική ἀπάντηση στίς ἀπόψεις τοῦ "Ἐσωτερικοῦ", ὁ Μ.Θ. μάχεται ἀπό τίς γραμμές του γιά μιάν ὁλοκληρωμένη ἀνασύνταξη, συσπείρωση καί ἀνάπτυξη ἑνός δυνατοῦ καί μαζικοῦ λαϊκοῦ κινήματος.

[βλ. ΧΡΕΟΣ (Α΄), σελ. 209 - 211]

Στό μήνυμά του "πρός τούς φίλους καί συντρόφους στίς φυλακές καί στά στρατόπεδα" (Ρώμη, Ἰούνιος 1970), ἐπαναλαμβάνει γιά πολλοστή φορά τό μόνιμο πιστεύω του:

"... Μόνο τό Κόμμα μας μπορεῖ νά γίνει ὁ ἀρχιτέκτονας, ὁ ἐμπνευστής κι ὁ ὁδηγητής τῆς Ἀντίστασης, ἡ ραχοκοκκαλιά τοῦ Ἀγώνα. Γνωρίζω ὅτι οἱ δυνάμεις μας (ἰδιαίτερα στά στρατόπεδα) εἶναι τριχοτομημένες. Ξέρω ἐπίσης ὅτι, στήν τοποθέτηση τοῦ καθενός ἔπαιξε ρόλο ὁ συναισθηματικός παράγοντας, οἱ προσωπικές πικρές ἐμπειρίες, οἱ προκαταλήψεις, οἱ προτιμήσεις

ἢ ἀπωθήσεις σὲ πρόσωπα, οἱ ἀπογοητεύσεις... Γνωρίζω, τέλος, ὅτι οἱ πιό πολλοί προσδοκοῦν τήν ἀναγέννηση τοῦ Κόμματος. Ἤμουν κι ἐγώ — καί πιστεύω πώς εἶμαι πάντα — ἕνας ἀπ' αὐτούς. Πέρα ἀπό τίς ἀπωθήσεις, σκέψεις, προβληματισμούς, ἀπόψεις, προτάσεις κ.τ.λ. πού ἀπασχολοῦν τό νοῦ κάθε Ἕλληνα κομμουνιστή πού πονάει γιά τό ἑλληνικό προοδευτικό κίνημα, ἐγώ ἔβαζα μπροστά μου μιά σειρά ἐρωτήματα πού πιστεύω πώς εἶναι δυνατόν νά συσπειρώσουν τό σύνολο τῶν ζωντανῶν καί ἀναγεννητικῶν δυνάμεων γύρω ἀπό ἕνα ἑνιαῖο κομματικό κέντρο...

... Γιά τό λόγο αὐτό ἀποφάσισα νά ρίξω τήν ὅποια προσωπική συμβολή μου μέσα σ' αὐτόν τόν κομματικό πόλο ἕλξης, μέ τή βεβαιότητα ὅτι αὐτό γιά τό ὁποῖο τόσο παλαίψαμε καί ἀπό τό ὁποῖο τόσα προσδοκοῦμε, θά εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς συνεισφορᾶς ΟΛΩΝ τῶν Ἑλλήνων κομμουνιστῶν. Ἡ ἱστορική στιγμή ἀπαιτεῖ τή μέγιστη συσπείρωση, ὁμοιογενῆ καί γρανιτένια ὀργάνωση, καθαρότητα γραμμῆς, ἀταλάντευτη στάση... Εἶμαι εὐτυχής γιατί ξαναβρίσκομαι πιασμένη χέρι μέ χέρι μέ τήν ἡρωική γενιά τῆς Ἐθν. Ἀντίστασης καί ἰδιαίτερα τή γενιά τῆς ΕΠΟΝ καθώς καί μέ τήν ἀτίθαση γενιά τῆς Δημοκρατικῆς Ἀντίστασης, τή γενιά τῶν Λαμπράκηδων...»

ΧΡΕΟΣ (Α΄) σελ. 208 – 211

Πιστεύοντας βαθιά ὅτι ὕψιστο καθῆκον ὄχι μόνον κάθε ἔντιμου πολιτικοῦ ἄνδρα καί ἰδιαίτερα ἀριστεροῦ, ἀλλά καί κάθε ἁπλοῦ καί ἐλεύθερου πολίτη εἶναι ὁ σεβασμός πρός τίς δημοκρατικές ἀρχές τοῦ ὑπεύθυνου καί ἀνοιχτοῦ διαλόγου, ὁ Μ.Θ. ἀποτελεῖ, ὡς πρός τό σημεῖο αὐτό τουλάχιστον, ἀναμφισβήτητο ὑπόδειγμα πολιτικῆς ἀγωγῆς, εἰλικρίνειας καί συνέπειας. Δέν δίστασε ποτέ νά πεῖ τή γνώμη του, νά διευκρινίσει τή στάση του, νά ἀναλύσει τίς θέσεις του, ὑπεύθυνα, δημόσια καί ξεκάθαρα, πέρα καί πάνω ἀπό κάθε μορφή μικροπολιτικῆς σκοπιμότητας, παρασκηνιακῆς ἴντριγκας ἢ προσωπικῆς ἰδιοτέλειας. Εἶναι ἴδιον ἐλάχιστων πολιτικῶν ἀνδρῶν τό νά συναισθάνονται τόσο ἔντονα καί ἄμεσα τήν ἀνάγκη καί τήν ὑποχρέωση ἔναντι τοῦ λαοῦ (ἐξ ὀνόματος τοῦ ὁποίου πάντα μιλοῦν) νά «λογοδοτοῦν», νά ἐπιχειρηματολογοῦν γιά τίς ἑκάστοτε ἐξελίξεις τῶν ἀπόψεών τους, νά ἐξηγοῦν καί νά ξεκαθαρίζουν τήν ἑκάστοτε δράση τους — ἢ ἀπραξία τους — τίς ἑκάστοτε ἀποφάσεις τους, πρόθυμοι πάντα γιά ἀνοιχτό διάλογο.

Αποτελεί λοιπόν τουλάχιστον παραδοξολογία ο ισχυρισμός πρόσφατου δημοσιεύματος ότι ο Μ.Θ. παρέλειψε στοιχειώδεις κανόνες της πολιτικής συμπεριφοράς κάθε "έντιμου πολιτικού άνδρα", όπως π.χ. το να εξηγήσει στο χώρο της Αριστεράς την "αλλαγή" του, να αναπτύξει τους θεωρητικούς, πολιτικούς και ιδεολογικούς λόγους για τη "μεταβολή" που υπέστη κ.τ.λ. "Δεν αισθάνεται" — ερωτάται — "την ανάγκη ο Μ.Θ. να επιχειρηματολογήσει για τη μεταβολή του, δεν αισθάνεται καμμία υποχρέωση στους αναγνώστες του;"...

Τυχαίνει τις εξηγήσεις, αναλύσεις, διευκρινίσεις με επιχειρηματολογίες για την αποχώρησή του από το χώρο της "ανανέωσης" (και ο νοών νοείτω σε ποιόν συγκεκριμένο χώρο του αριστερού φάσματος παραπέμπει εδώ ο όρος) που του ζητούνται εν έτει 1978, να τις έχει εκθέσει ο Μ.Θ. προ πολλών ήδη ετών.

Σε τρία εκτενή κείμενά του με το γενικό τίτλο "ΟΛΗ Η ΑΛΗΘΕΙΑ (ΧΑΟΣ (Β΄) σελ. 459 – 505 / Άνοιξη 1972) ο Μ.Θ. εξηγεί πολύ καλά τους λόγους της διαφοροποίησής του και της αποχώρησής του από την ηγεσία του Κ.Κ.Ε (εσωτερικού):

Α΄. "Διευκρινίσεις σε βασικά ιδεολογικοπολιτικά προβλήματα του ελληνικού προοδευτικού κινήματος"

Β΄. "Επιστολή προς το γραφείο της Κ.Ε., όλα τα μέλη και στελέχη του Κ.Κ.Ε. (εσωτερικού)"

Γ΄. "Επιστολή προς το γραφείο του Κ.Κ.Ε (εσωτερικού)"

"...Το Κ.Κ.Ε. (εσωτερικού) αναγνωρίζεται ουσιαστικά από μερικά Κ.Κ. της Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης. Τα δύο Κ.Κ. από την Ανατολή ανήκουν σε Βαλκανικές χώρες. Στη Δυτ. Ευρώπη, το μόνο αξιόλογο κόμμα που αναγνωρίζει το ΚΚΕ (εσωτ.) είναι το Ιταλικό. Είναι φανερό ότι αυτό το μεγάλο και δυνατό κόμμα, φορτωμένο με βαρειές ευθύνες εξαιτίας της λεπτής και επικίνδυνης φάσης που διέρχεται τα τελευταία χρόνια η Ιταλία, να μη μπορεί να πάρει πάνω του την πρόσθετη ευθύνη συμπαράστασης, έστω μονάχα πολιτικά, σε μιαν επαναστατική προοπτική που αφορά έναν άλλο λαό με ένα άλλο κίνημα και που θα μπορούσε να έχει μεγάλες συνέπειες — ιδιαίτερα για τα Βαλκάνια, Μ. Ανατολή, Ν.Α. Ευρώπη δηλ. και για την ίδια την Ιταλία. Εξ άλλου, είναι λογικό στα προβλήματα που έχουν διεθνή χαρακτήρα και μπορούν να επιδράσουν άμεσα στην ευρωπαϊκή ισορροπία να δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην ανάλυση που κάνει η Σοβ. Ένωση που είναι επί κεφαλής του σοσιαλιστικού στρατοπέδου και επομένως έχει και τις πιο βαρειές ευθύνες..."

...Επειδή η δοκιμασμένη Αντίσταση στην Ελλάδα είναι αδιανόητη έξω από την πρωτοπόρα συμμετοχή της Αριστεράς, είμαστε υποχρεωμένοι να σταθούμε στο κομμουνιστικό κίνημα. Το Κ.Κ.Ε., πριν και μετά τη διάσπασή του είναι και παραμένει κόμμα διεθνιστικό. Αυτό σημαίνει, εκτός από πολλά άλλα, ότι τοποθετεί την τακτική του στα πλαίσια της ευρύτερης τακτικής, όπως την χαράζει και την εφαρμόζει το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα .....". [ΧΡΕΟΣ (Β') σελ. 469]

"....Νομίζω πως η διάσπαση μας απομάκρυνε ακόμη πιο πολύ από το κύριο πρόβλημα που ήταν και είναι η ανάπτυξη της αντίστασης. Μας οδήγησε σ' άλλο δρόμο και, κυρίως, μας αποδυνάμωσε. Έσπασε το κύρος μας μέσα στο λαό. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι δεν μας έφερε να δούμε το κύριο πρόβλημα που είναι η τοποθέτησή μας μέσα και απέναντι στο διεθνές κίνημα σε σχέση με τις ανάγκες του ελληνικού κινήματος και τα συμφέροντα του ελληνικού λαού ..." [idem, σελ. 471]

"....Από την πρώτη στιγμή που εντάχθηκα στις γραμμές του ΕΑΜ και του ΚΚΕ είχα τη βεβαιότητα ότι με την πράξη μου αυτή συμμετέχω στη διαδικασία για μιαν όσο γίνεται πιο πλατειά ενότητα στη βάση του Ελληνικού λαού. Οι άσπονδοι εχθροί μου υπήρξαν και παραμένουν οι ίδιοι — είναι οι ξένοι κατακτητές και προστάτες, τα ξένα μονοπώλια κι η ντόπια ολιγαρχία με τα όργανά της. Απέναντι σ' αυτούς τους θανάσιμους αντιπάλους του λαού μας δεν έχουμε παρά ένα μόνο σίγουρο όπλο για να παλαίψουμε και κάποτε να νικήσουμε — την πλατειά λαϊκή ενότητα. Από εκεί και πέρα, πιστεύω πως πάντα υπήρξα πιστός προς τον εαυτό μου, με είπαν αφελή και αγράμματο... Όμως αυτή η άγνοιά μου των πραγμάτων δεν με εμπόδισε να πάρω μέρος σε όλους τους αγώνες που με βάση την ενότητα του λαού χτυπούσαν κατά μέτωπο τους θανάσιμους εχθρούς του..." [idem, σελ. 472]

"... Είπα ότι θεωρώ τον εαυτό μου σαν ένα Έλληνα λαϊκό αγωνιστή. Κι αυτόν τον τίτλο τον κρατώ φιλόδοξα και κανένας δεν θα μπορέσει ποτέ να μου τον αμφισβητήσει, χωρίς να κινδυνέψει να κατηγορηθεί για προσωπική, πολιτική ή άλλη εμπάθεια. Γνωρίζω πολύ καλά ότι τέτοιοι λαϊκοί αγωνιστές, σαν και μένα, υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδες. Το γεγονός πως είμαι γνωστός δεν έχει για μένα καμμιάν απολύτως σημασία, πιστεύω και για κείνους. Ίσως μόνο, κάποτε, σε ειδικότερες

συνθῆκες, νά μπορεῖ νά εἶμαι περισσότερο ὠφέλιμος — Τίποτε ἄλλο. Αὐτό τό μεγάλο ἑλληνικό λαϊκό κίνημα ὑπῆρχε πάντα καί ὑπάρχει καί σήμερα καί εἶναι ἀστεῖο νά πεῖ κανείς ὅτι τό μονοπωλεῖ. Δέν ὑπάρχουν πιά ἰδιοκτῆτες. Καί στήν οὐσία δέν πρόκειται παρά γιά μιάν ἐπανασύνδεση μέ τό μεγάλο πατριωτικό κίνημα τῶν Ἑλλήνων, πού ἡ καταγωγή του χάνεται μέσα στό χρόνο. Τό ὅραμα γιά ἕνα λεύτερο λαό πού προκόβει μέ ἰσότητα καί δικαιοσύνη πού εἶναι νοικοκύρης στόν τόπο του καί πού βλέπει ὅλους τούς λαούς γύρω του μέ σεβασμό, κατανόηση καί ἀληθινό διεθνισμό. Αὐτό τό ὅραμα θά τό βροῦμε ἐνσαρκωμένο στό φλογερό λόγο τοῦ Φεραίου, στόν Μακρυγιάννη, στούς ἐπαναστατημένους ἀγρότες τῆς Θεσσαλίας, στόν θρυλικό καπετάνιο τοῦ λαοῦ, τόν Ἄρη Βελουχιώτη ..." [idem, σελ. 474]

"...Ὅμως τό κίνημα δέν πεθαίνει. Σάν τόν φοίνικα καί πάλι ξαναγεννιέται μέσα ἀπό τή στάχτη: ἔτσι, ξεσηκώνονται οἱ ἀγρότες στήν Κρήτη, στή Ρούμελη, στή Θεσσαλία, οἱ φοιτητές — πρῶτα γιά τήν Κύπρο (1955-58), μετά γιά τίς συνταγματικές ἐλευθερίες (114) κι ἀργότερα γιά τήν ἐκπαιδευτική μεταρρύθμιση (15%). Ξεσηκώνονται οἱ ἐργάτες μέ πρωτοπορία τούς οἰκοδόμους πού δίνουν αἱματηρές μάχες στούς δρόμους. Ξεσηκώνονται οἱ διανοούμενοι κι οἱ καλλιτέχνες καί ὀργανώνουν τό κίνημα τῆς κουλτούρας. Γεννιέται τό κίνημα τῆς εἰρήνης κι ἀπό κεῖ τό κίνημα τῶν Λαμπράκηδων. Μ' ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα πλάθεται τό μεγάλο δημοκρατικό μέτωπο πού δίνει τή μάχη ἐνάντια στήν ἄκρα Δεξιά. Χτυπάει, χτυπιέται, ὑποχωρεῖ, προχωρεῖ, νικάει, θριαμβεύει. Μετά, ὑπονομεύεται ἀπό τά μέσα (ἀποστασία), παλεύει, καί ξαναβγαίνει στούς δρόμους καί δίνει μάχες (Ἰουλιανά 1965). Χάνει τή μάχη μέσα στή Βουλή, ξαναπερνᾶ στήν ἐπίθεση (ἐκλογικοί ἀγῶνες 1965-66), μουδιασμένο ὡστόσο γιατί στίς κορυφές ὑπάρχει ἀσάφεια κι ἀλληλοφάγωμα. Στίς 21.4.67 χτυπιέται κατακέφαλα σέ σημεῖο πού νά μή μπορεῖ νά συνέλθει ἀκόμη. Ἡ σύγχυση, ἡ ἀσάφεια καί τό ἀλληλοφάγωμα στίς κορυφές συνεχίζεται μέ περισσότερη ὀξύτητα. Μπαίνουμε σέ μιά νέα φάση πού ὁ ἱστορικός θά μποροῦσε νά τήν ὀνομάσει "κεφαλική πολυδιάσπαση": πολλά κεφάλια — κανένα κεφάλι. Πολλοί φορεῖς — κανένας φορέας. Τό λαϊκό μας κίνημα καί σήμερα ἀκόμη ἀκέφαλο..." [idem, 475]

"...Πιστεύω ὅτι πέρασε ἡ περίοδος τῶν παρασκηνιακῶν ζυμώσεων πού ὁδηγοῦν μέ μαθηματική ἀκρίβεια σέ μεσοβέζικες λύσεις. Ἐμεῖς, πού χάσαμε σχεδόν τά πάντα, δέν ἔχουμε ἄλλο ὅπλο ἐκτός ἀπό τήν ἀλήθεια. Ἄν ἡ ἀλήθεια εἶναι πικρή καί ἐντροπιαστική γιά μᾶς καί πάλι θά πρέπει νά τήν ποῦμε φανερά

καί δέν φτάνει μόνο νά ὑποστηρίζουμε ὅτι ἦλθε ἡ ὥρα τῆς ἀλήθειας, ἀλλά θά πρέπει καί νά μή φοβόμαστε νά τήν διακηρύξουμε ἀνοιχτά. Καί φυσικά, δέν μπορεῖ νά ὑπάρχουν δύο ἀλήθειες: μία γιά ἐσωτερική καί μία γιά ἐξωτερική κατανάλωση. Πρέπει ἀκόμα νομίζω νά ἔχουμε τή συνείδηση ὅτι, ὁ λαός καί οἱ ἀγωνιστές ἔχουν ἐπάνω μας στραμμένα τά βλέμματά τους γιατί περιμένουν ἀπό μᾶς τό "καινούργιο" πού τούς ὑποσχεθήκαμε: τήν ἀνανέωση! Ὅμως ὁ καιρός πέρασε καί φαίνεται ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη πού μᾶς ἔδειξε ὁ λαός ὄχι μόνον ἐξαντλεῖται, ἀλλά ὑπάρχει φόβος νά μεταβληθεῖ ἀπό στιγμή σέ στιγμή σέ ἀγανάκτηση. Γιατί εἶναι γνωστό ὅτι ὅσες περισσότερες προσδοκίες καί ὄνειρα τοποθετεῖ κανείς πάνω σ' ἕνα κόμμα, τόσο περισσότερο γελασμένος καί προδομένος αἰσθάνεται, ὅταν τό κόμμα αὐτό δέν μπορέσει νά σταθεῖ στό ὕψος τῶν προσδοκιῶν πού τό ἴδιο γέννησε γύρω του ...." [idem, 483-484]

"... Εἶναι φανερό ὅτι, μετά τή διάσπαση, δόθηκε στό Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ μιά ὁρισμένη πίστωση χρόνου. Ἔχω τήν αἴσθηση, γιά νά μή πῶ τήν βεβαιότητα, ὅτι ἡ πίστωση αὐτή ἐκπνέει μέ ραγδαίους ρυθμούς ..." [idem, 487]

"... Εἶναι φανερό ὅτι ἀπό τή στιγμή πού γιά τόν Α ἤ Β λόγο δέν ἀποφασίζουμε νά κάνουμε βήματα πρός τά ἐμπρός, θά ἔλθει ἀναπόφευκτα ἡ στιγμή πού θ' ἀρχίσουμε νά κάνουμε βήματα πρός τά πίσω. Αὐτό νομίζω συνέβη μέ τήν ἡγεσία τοῦ Γραφείου Ἐσωτερικοῦ. Δέν μπόρεσε γιά τόν Α ἤ Β λόγο νά προχωρήσει θαρραλέα στό πρόγραμμα ἀνανέωσης πού ὅλος ὁ κόσμος περίμενε ὕστερα ἀπό τή διάσπαση. Τό γεγονός αὐτό εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τή δημιουργία ἀλυσιδωτῶν ἀντιδράσεων: παράπονα, κριτική, φαινόμενα φραξιονισμοῦ, ἀναδιπλώσεις, παραιτήσεις, ἀνοιχτή ἐπίθεση. Ἔτσι, ὅσο λιγόστευε ἡ στήριξη πάνω στίς ὀργανώσεις, στήν πραγματικότητα, στήν ἴδια τή ζωή, τόσο αὔξανε ἡ ἀνάγκη γιά στήριξη πάνω σέ μηχανισμούς καί γινόταν περισσότερο ἀναγκαῖος ὁ ἀπόλυτος καί ἀποκλειστικός ἔλεγχος τῆς κομματικῆς ἐξουσίας ..." [idem, 488]

"... Σχετικά μέ τήν προσωπική μου θέση: ἡ συμμετοχή μου στό Γραφεῖο ἔγινε μέσα σέ συνθῆκες μάχης. Πίστευα ὅτι μ' αὐτόν τόν τρόπο θά μποροῦσα νά συμβάλω καλύτερα στό δυνάμωμα τῆς ἀντίστασης καί στήν ἀνασύνταξη τοῦ Κόμματος καί πιό γενικά τῆς Ἀριστερᾶς ... Ἀποτύχαμε ὅμως στό ὅτι δέν μπορέσαμε νά κερδίσουμε πέρα ὡς πέρα στή γραμμή μας τό Κόμμα καί ἰδιαίτερα τά στελέχη. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ πολιτική μας δέν ἐμπνέει,

καί ἐνθουσιάζει τούς κομμουνιστές. Ποιός φταίει; Τί φταίει; Πρῶτα ἀπ' ὅλα τό γεγονός ὅτι δέν ὑπῆρχαν, δέν ὑπάρχουν ὑπεύθυνες κομματικές λειτουργίες ἀπό τή βάση ὡς τήν κορυφή.... Κάθε φορά πού φτάναμε στούς κόμπους τοῦ προβλήματος, δηλ. στήν ἀνα-διάταξη τοῦ στελεχικοῦ δυναμικοῦ, στή δημιουργία ζωντανοῦ ἡγετικοῦ ὀργάνου, ἡ ἰσχυρή ἀντίδραση τοῦ γραφείου ἦταν ἡ ἀκινησία, ἡ διατήρηση τῶν κακῶς κειμένων, ἡ ἀνα-δίπλωση.... [idem, 489]

"...Νομίζω ὅτι ἦλθε ἡ ὥρα νά ξεκαθαριστεῖ μπροστά σέ ὅλους τούς συντρόφους ἡ κατάσταση αὐτή. Προσωπικά, σέβομαι τόν κάθε ἀγωνιστή ὅταν καί ἐφ' ὅσον πιστεύει ὅτι μέ τήν τοποθέτησή του ὑπηρετεῖ τά ἰδανικά του. Σήμερα ἡ κρίση ἐξακολουθεῖ νά εἶναι βαθειά σέ ὅλο τό χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς. Μονάχα ἡ ἀποφασιστική συσπείρωση, ὅταν καί ὅπου γίνεται, θά κρίνει γιά τό ποιός ἄξονας θά ὁδηγήσει τελικά μπροστά. Παρ' ὅτι μέ χώριζαν μέ τούς ὑπεύθυνους τοῦ Γραφείου μεγάλες διαφορές καί δραματικές ἐμπειρίες, ὁδηγημένος ἀπό τή λαχτάρα νά δῶ νά πραγματοποιεῖται ὅσο πιό γρήγορα εἶναι δυνατόν ἡ ποθητή συσπείρωση, τοποθετήθηκα μέ ὅλο τό πάθος πού μπορῶ νά ἔχω, στίς γραμμές τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτ.). Κανείς δέν μπορεῖ νά μέ κατηγορήσει γιά ἔλλειψη ἀφοσίωσης. Σήμερα ὑποβάλλω ὁριστικά τήν παραίτησή μου γιά ὅσους λόγους ἀνέπτυξα πιό πρίν καί γιατί ἀκόμα πιστεύω ὅτι δέν φτάνει νά παίρνεις τίς ἀποστάσεις σου ἀπέναντι σ' ὅ,τι πιστεύεις ὅτι εἶναι ἀρνητικό καί βλαβερό γιά τό Κίνημα, ἀλλά θά πρέπει συνάμα ν' ἀνοίξεις δρόμο, νά λειτουργεῖς, νά προχωρᾶς συντεταγμένος. Τό καινούργιο δέν μπορεῖ ποτέ νά ἐκφραστεῖ μέ μιά στατική ἀντίθεση πρός τό παλιό. Προϋποθέτει μιά διαρκή δημιουργική διαδικασία μέ κύρια χαρακτηριστικά τήν πίστη, τήν ὀργάνωση, τόν καθημερινό μόχθο, τήν κριτική καί αὐτοκριτική, τόν ἔλεγχο καί ἀπολογισμό δουλειᾶς....
Ἀποβλέπω μόνο σέ μιάν ἐνδεχόμενη συσπείρωση ὅλων τῶν ~~[illegible]~~ ζωντανῶν Ἑλλήνων κομμουνιστῶν πού θά ἀρχίσει καί θά πραγματοποιηθεῖ στό ἐσωτερικό τῆς χώρας...
....Ὑποβάλλω τό κείμενο αὐτό, ἔχοντας πιό πολύ τήν αἴσθηση ὅτι βοηθάω μ' αὐτό τό ξεκαθάρισμα γιά μιά παράλληλη πορεία, παρά ὅτι ἐγκαταλείπω εἴτε ὅτι διαλέγω ἕνα δρόμο ἀντίθετο, εἴτε διαφορετικό..."

[idem, 491-92]

"...Ὁμολογῶ ὅτι διέρχομαι ἔντονη προσωπική κρίση. Ἀναγνωρίζω ὅτι ὑπῆρξε λάθος ἡ ἔνταξή μου στό Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ. Ἀναγνωρίζω ὅτι ὤφειλα νά μείνω πιστός στό πνεῦμα πού ἐξέφραζα στή συνέντευξή μου πρός τό περιοδικό Europeo: "ὑπῆρξε σφάλμα ἡ δημιουργία ἑνός ἄλλου κομμουνιστικοῦ κόμματος. Ἔχουμε δυό κόμματα στόν ἴδιο πολιτικό χῶρο, μέ τό ἴδιο πρόγραμμα καί ὄνομα: αὐτό σημαίνει κανένα κόμμα! Τό ἕνα θά ἀπομονώσει τό ἄλλο"...

Ἀναγνωρίζω ὅτι τό λάθος μου αὐτό ὀφείλεται σ' ἕνα μεγάλο βαθμό στίς πικρές ἐμπειρίες τῆς κομματικῆς διαμάχης στόν Ὠρωπό. Ἀναγνωρίζω τέλος ὅτι μέ ἐπηρέασαν συγκεκριμένοι προσωπικοί μου φίλοι καί σύντροφοι πρός τούς ὁποίους εἶχα κι ἔχω πάντα ἐκτίμηση γιά τήν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα τους καί τό ἀγωνιστικό τους ἦθος..." [idem, 505]

Τό περιεχόμενο τῶν κειμένων αὐτῶν καί κυρίως ὅλα τά ἐρωτήματα πού περιέχουν ἀναπτύχθηκαν κατ' ἀρχήν σέ συνεδρίαση τοῦ Γραφείου πού ἔγινε ἐκεῖνο τόν καιρό καί σέ πολλές ἄλλες εὐκαιρίες, στή συνέχεια, χωρίς ποτέ νά δοθοῦν συγκεκριμένες ἀπαντήσεις εἴτε ἐξηγήσεις ...

Μεταδικτατορικά, ὁ Μ.Θ. ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα καί μπαίνει στό πολιτικό στίβο τῆς χώρας, πιστός πάντα στό παλαιό αἴτημα τῆς ἑνότητας τῆς Ἀριστερᾶς. Διευκρινίζει ὁ ἴδιος τό ρόλο τῆς συμμετοχῆς του στό ἐκλογικό σχῆμα τῆς "Ἑνωμένης Ἀριστερᾶς" (Ὀκτ. 1974):

"...Δέν εἶχα καμμία διάθεση νά κατέβω στίς ἐκλογές. Κατέβηκα γιατί φίλοι μέ ἔπεισαν ὅτι ἔπρεπε νά θέσω ὑποψηφιότητα. Ὁ λόγος προερχόταν ἀπό τή διαφορά πού χώριζε τά δύο Κ.Κ. Στά χρόνια τῆς δικτατορίας ἀφιέρωσα πολύτιμο χρόνο κάνοντας ἐκκλήσεις γιά ἑνότητα καί ἔκρινα ὅτι δέν ἦταν ἡ στιγμή γιά νά πάρω καθαρά τό μέρος τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης παράταξης... Πείστηκα, μιά καί εἴχαμε ὑπογράψει συμφωνία πού ἀναγνώριζε καί τή συμμετοχή ἀνεξαρτήτων, ὅπως ἐγώ. Ὡστόσο, δέν ἤμαστε καί πολλοί οἱ ἐλεύθεροι σκοπευτές καί βρισκόμαστε σέ δύσκολη θέση μέσα στή διαμάχη πού συγκλόνιζε τήν ἑλληνική Ἀριστερά - διατηρούσαμε τήν κρυφή ἐλπίδα ὅτι θά ἐξομαλύναμε τίς διαφορές καί θά καταλήγαμε σέ μιά συμφωνία πού θά ἀποτελοῦσε τό πρῶτο βῆμα πρός τήν ἑνοποίηση. Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους καί γιά νά μή μπλέξω σέ συναγωνισμό μέ τούς ἄλλους ὑποψηφίους, δέν ἀνέπτυξα δράση στήν προεκλογική μου περιφέρεια. Ἤμουν παρών, καί ρήτορας, σ' ὁλόκληρη τή χώρα, ἀλλά δέν ἔκανα οὔτε μία συγκέντρωση στήν δική μου ἐκλογική περιφέρεια. Μέ ρομαντισμό ἴσως, ἀφιέρωσα τόν ἑαυτό μου στήν γενική προεκλογική ἐκστρατεία ὑπέρ τῆς Ἑνωμ. Ἀριστερᾶς.

"Έχασα, όπως όμως καί ολόκληρη η Αριστερά πού συνολικά συγκέντρωσε μόνο τό 9% των ψήφων. Απογοήτευση γενική θλίψη. Θλίψη ενός λαού πού, στά τελευταία 50 χρόνια, έδωσε τό παν γιά νά αντιπροσωπευθεί πλασματικά τέλεια στή Βουλή. Θλίψη προσωπική, γιατί ένοιωσα, στίς πρώτες μέρες, τήν αποτυχία αυτή σάν προσωπική αποτυχία. Μέ τόν καιρό κατάλαβα ότι στήν πραγματικότητα ο χώρος ανάμεσα στούς δύο κομματικούς μηχανισμούς ήταν στενός κι ότι δύσκολα κανείς αγωνίζεται καί κερδίζει στριμωγμένος ανάμεσα σέ δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις.... Οί εκλογές αυτές ήταν γιά τήν Αριστερά μιά αποτυχία, ξέρω όμως ότι πρόκειται μονάχα γιά μιά χαμένη μάχη κι όχι γιά ένα χαμένο πόλεμο. Θά 'ρθει η μέρα πού θά νικήσουμε.... Καμμιά πολεμική πού θά μού γίνει δέν πρόκειται νά μέ σταματήσει. Τό κύρος μου θέλω νά τό χρησιμοποιήσω γιά τήν υπόθεση τού λαού. Κι αν σήμερα δέν βρίσκομαι μέ χθεσινούς μου συντρόφους είναι γιατί βλέπω ότι έχουν περιπέσει σέ σχολαστική ιδεολογική δογματικότητα. Δέ βλέπουν πιά τό πρόβλημα, πρόκειται γιά τό δέντρο πού κρύβει τό δάσος. Δέν θέλω όμως νά παραχώσω σέ βυζαντινούς καυγάδες γιά τό φύλο των αγγέλων. Δέν είναι αυτό πού μέ ενδιαφέρει... Γι' αυτό ακριβώς τό λόγο προτείνω ν' ακολουθήσουμε ένα δρόμο λεύτερο.. Τό ρόλο τού ανθρώπου πού συνενώνει θέλω νά τόν παίξω, δέν ξέρω όμως ακόμη πώς ..."

(ΟΙ ΜΝΗΣΤΗΡΕΣ ΤΗΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ, σελ. 101 – 105)

"... Δέν είμαι κανένας πού έχω ένα πολιτικό πρόγραμμα στό κεφάλι μου καί λέω "αυτό είναι τό πρόγραμμα σωτηρίας σας, ώ Έλληνες, πάρτε το". Είμαι ενταγμένος σ' ένα κίνημα πολιτικό, τό αριστερό κίνημα. Σήμερα περνάμε μιά κρίση. Θά περάσει κάποτε αυτή η κρίση. Νομίζω ότι η κρίση αυτή έχει επηρεαστεί από τό γεγονός ότι είμαστε κάποτε στό εξωτερικό, από όλες αυτές τις ζυμώσεις πού 'χουν ένα διανοουμενίστικο χαρακτήρα. Η επαφή μας μέ τήν πραγματικότητα θά μάς οδηγήσει όλους σ' ένα σωστό δρόμο: κι οί πολύ δεξιοί θά γίνουν πολύ δεξιοί κι οί πολύ αριστεροί πάλι πολύ αριστεροί καί θά βρούν ένα κοινό παρονομαστή, γιατί έχουμε λιγάκι αποξενωθεί από τήν πραγματικότητα ..."

(συνέντευξη στήν ΑΥΓΗ - 19.3.75)

"... Δέν μπορεῖ νά εἶναι κανείς κομμουνιστής καί ταυτόχρονα νά ἔχει ἀρνητική στάση ἀπέναντι στή Σοβιετική Ἕνωση... Στήν Ἑλλάδα, ἡ Ἀριστερά ἔχει φιλοσοβιετική παράδοση. Δέν ἐννοῶ τούς διανοούμενους, ἀλλά τό λαό, πού ἦταν τό κατ' ἐξοχήν θύμα τῆς ἀποικιοκρατίας τῶν Ἄγγλων καί τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τῶν Ἀμερικανῶν. Στή χώρα μας τό νά εἶσαι κομμουνιστής σημαίνει ὅτι φέρνεις πολύ βαρύ φορτίο στήν πλάτη σου, ἐκτίθεσαι σέ πραγματικούς κινδύνους, δέχεσαι τούς κεραυνούς τοῦ συστήματος, ὑφίστασαι τίς διώξεις τῆς ἀστυνομίας, γίνεσαι θήραμα τῶν φασιστικῶν συμμοριῶν... Ἄν δέν μετέχεις στό διεθνές κομ. κίνημα καί δέν στηρίζεσαι στά ἀδελφά κόμματα, κάνεις ἕνα εἶδος αὐτοκτονίας. Ἡ Ἑλλάδα δέν ἀποτελεῖ τή μοναδική περίπτωση, περισσότερο ὅμως, ἴσως, ἀπό κάθε ἄλλη χώρα ἡ ἱστορία μας εἶναι δεμένη στενά μέ τήν ἱστορία τοῦ σοβιετ. Κ.Κ. Ὅταν, μετά τόν ἐμφύλιο πόλεμο, οἱ κυβερνήσεις τῆς Δεξιᾶς ἐπιδόθηκαν σ' ἕνα ἀληθινό κυνήγι τῆς μάγισσας, στή Σοβιετ. Ἕνωση καί στίς λαϊκές Δημοκρατίες πήγαμε νά βροῦμε καταφύγιο... Ὁ κομμουνισμός συγχωνεύεται μέ τήν ἱστορία τῆς ΕΣΣΔ κι ἄν κανείς δέν συμφωνεῖ, παίρνει ἄλλο τίτλο ἤ ἐγκαταλείπει τό Διεθνές Κομμουνιστικό Κίνημα, ὅπως ἔκαναν ὁ Τίτο, ὁ Μάο, οἱ τροτσκιστές κ.τ.λ.

(ΟΙ ΜΝΗΣΤΗΡΕΣ ΤΗΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ (1975) σελ. 152)
Βλ. καί ΑΛΛΑΓΗ, σελ. 44-45

"... Ὁ σοσιαλισμός στήν Ἑλλάδα δέν εἶναι κυρίαρχη ὑπόθεση. Ὑπάρχουν ἄλλα προβλήματα πού πρέπει πρῶτα νά ἀντιμετωπισθοῦν καί πρίν ἀπό ὅλα νά προετοιμασθοῦν οἱ λαϊκές μάζες... Αὐτήν τήν ἐργασία πρέπει νά τήν κάνει τό Κόμμα. Καί εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἀπό τή στιγμή αὐτή θά ἀναγνωρίσουμε ὅτι εἴμαστε σύμφωνοι κι οἱ διαφωνίες μας εἶναι τεχνητές. Ἄς στρωθοῦμε σοβαρά στή δουλειά κι ἄς ἐγκαταλείψουμε τίς μικρόνοες διαμάχες... Δέν δέχομαι ὅτι εἴχαμε ἑκατομμύρια νεκρούς γιά τό τίποτα, ὅτι τούς χάσαμε γιά νά ἐπιδοθοῦμε σέ βυζαντινολογίες... Ἐπί 300 βουλευτῶν, ἡ Ἀριστερά ἔχει μόνον 8 κι αὐτοί εἶναι διαιρεμένοι σέ 3 παρατάξεις. Σύντροφοι πού ἀγωνίστηκαν μαζί 40 ὁλόκληρα χρόνια νά εἶναι τώρα διαιρεμένοι στή Βουλή; Δέν εἶναι δυνατόν.

(ΜΝΗΣΤΗΡΕΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ, σελ. 124-25)

"... Όταν τό Κ.Κ.Ε. διασπάστηκε στήν κορυφή του, δέν θέλησα, όπως καί χιλιάδες άλλοι, ν' ακολουθήσω τή μία ή τήν άλλη πλευρά. Αυτό σημαίνει τάχα ότι πάψαμε νά 'μαστε καί ν' ανήκουμε στόν χώρο τής Αριστεράς; Ότι ή ζωή πού ζήσαμε μέσα στίς γραμμές τού ΚΚΕ είναι χαμένη; Ότι τό ΚΚΕ ανήκει σέ κανέναν άλλον, εκτός από εκείνους πού τό σαρκώσανε; Γιά ένα διάστημα πέρασα από ~~[illegible]~~ τό ΚΚΕ (εσωτερικού). Καί σήμερα, τόσο εγώ όσο κι οι (καί χιλιάδες άλλοι) συναγωνιστές μου ~~[illegible]~~ θά ήταν εύκολο νά ανήκουμε στό ένα ή στό άλλο ~~[illegible]~~ κόμμα. Ρωτείστε ~~τα~~ τα νά δείτε άν μάς θέλουν. Εμείς είμαστε πού δέν θέλουμε γιατί πιστεύουμε ότι γιά νά θριαμβεύσει σήμερα στόν τόπο μας ή μαρξιστική ιδεολογία, δηλ. νά συνεχίσει ή ελλην. Αριστερά στό δρόμο πού χάραξε τό ΚΚΕ τής εποχής τού ΕΑΜ, χρειάζεται νά γίνει θαρραλέα αναπροσαρμογή τής στρατηγικής καί τής τακτικής μας μέ βάση τά σημερινά κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά καί πολιτιστικά δεδομένα ..."

(βλ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ, σελ. 88.
Από άρθρο τού Μ.Θ. στήν "Ελευθεροτυπία", 21. 11. 1975)

«... Σήμερα, ή ξαφνική άνοδος τού Παπανδρέου — πού οφείλεται σέ μεγάλο ποσοστό τόσο στή δική μας φαγωμάρα όσο καί στή βοήθεια πού τού έδωσαν οί ίδιοι οί κομμουνιστές — νομίζω ότι συγκλόνισε όλους τούς εαμογενείς [βλ. "Τί σημαίνει 'Εαμογενείς Δυνάμεις'", στόν πρόλογο τής ΑΛΛΑΓΗΣ, σελ. 9 — 16] τόσο βαθειά, ώστε νά σκέφτονται σοβαρά πιά ότι ή διάσπαση ξεπεράστηκε... Τό ίδιο ένοιωσα κι εγώ. Στό κάτω-κάτω, από τά 1942 πού οργανώθηκα στό ΕΑΜ, μαζί μέ τούς ίδιους ανθρώπους, πέρασα μαζί τους όλες τίς μεγάλες χαρές, όλες τίς μεγάλες τραγωδίες καί δοκιμασίες, όλα τά μεγάλα όνειρα καί ιδανικά.... Πίστευα ότι ή αμέσως μεταχουντική περίοδος αποτελούσε μία πάρα πολύ κρίσιμη καί δραματική περίοδο γιά τό λαό μας. Ή απλή λογική οδηγούσε στό συμπέρασμα ότι οί μαύρες δυνάμεις πού μάς γονάτισαν επί 7 ολόκληρα χρόνια υπήρχαν ανέπαφες καί μάς παρακολουθούσαν προσεκτικά, μέ τό δάκτυλο στή σκανδάλη... Στή συγκεκριμένη λοιπόν περίσταση είχα τή γνώμη ότι τόν κύριο ρόλο μπορεί νά παίξει ή πλατειά αντιδικτατορική ενότητα πού υπάρχει μέσα στό λαό καί πού θά μπορεί νά πιέζει όλες τίς πολιτικές ηγεσίες νά σέβονται τή Δημοκρατία, θέλοντας καί μή. Γι' αυτό καί όλη μου ή πολιτική δράση στό διάστημα αυτό είχε σάν αντικείμενο νά εκφράζει καί νά δυναμώνει τή λαϊκή ενότητα, μέ κύριο εχθρό τή χούντα καί κύρια επιδίωξη τή διασφάλιση τής Δημοκρατίας.

Έβαλα όσο βάρος και επιρροή διέθετα στην πλάστιγγα αυτή της πολιτικής που πρότεινα, εγώ ήξερα καλά ότι όχι μόνον μια μερίδα της Αριστεράς των [illegible], αλλά και ότι οι πολυπληθείς μου αντίπαλοι όλου του πολιτικού χώρου και κυρίως της άκρας Δεξιάς, θα εκμεταλλεύονταν σε βάθος αυτό το δρόμο της ευθύνης που χάραξα, για να με εξοντώσουν πολιτικά, παρουσιάζοντάς με σαν "αποστάτη", "κουρασμένο", "ξεστρατισμένο", "προδότη"....

... Από εδώ και πέρα όμως θεωρώ ότι ένας κόσμος μόνο δεν φτάνει. Και διάλεξα με πλήρη συναίσθηση του τι κάνω, το ρόλο του <u>ελεύθερου σκοπευτή</u>. Δε φοβάμαι την κρίση του λαού, ούτε της Αριστεράς γιατί είμαι βέβαιος ότι αργά ή γρήγορα θα δικαιωθώ. Όμως πιστεύω ότι ό,τι είχα να κάνω σαν ελεύθερος σκοπευτής, το έκανα.... Τα προβλήματα των τελευταίων 10 περίπου χρόνων παραμένουν σε όλο το χώρο της Αριστεράς. Ο πλούσιος προβληματισμός μπορεί τελικά να αποδειχτεί σωτήριος για το κίνημά μας, αν αποφασίσουμε όλοι μαζί να επιδιώξουμε λύσεις που να επιβάλλονται όχι από θέσεις εμφύλιας μάχης αλλά από θέσεις ενιαίου αγώνα ενάντια στους κοινούς εχθρούς κι αντιπάλους μας.

... Θεωρώ ότι, δεν μπορούν πλέον 50, το πολύ, πρόσωπα — τόσα τα υπολογίζω — να καταδικάζουν ένα πελώριο κίνημα σαν το δικό μας στην αυτοκαταστροφή του.... Αρκετά νομίζω βάσταξε αυτή η πελώρια λέσχη συζητήσεων που έγινε η παράταξή μας. Στο μεταξύ, όπως είδαμε, άλλοι πιο καπάτσοι από μας, παίρνοντας τα συνθήματά μας και τα στελέχη μας, μας αιφνιδίασαν και κατέκτησαν και ένα μεγάλο τμήμα από το δικό μας εκλογικό σώμα...."

(από συνέντευξη στην "ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ" <u>26.1.1978</u>
βλ. ΑΛΛΑΓΗ, σελ. 17 — 30 που χαρακτηρίστηκε σαν ένδειξη «στροφής» και "αλλαγής στρατοπέδου" των πολιτικών πεποιθήσεων του Μ.Θ.)

"... το κίνημα υπάρχει πάντα, υπάρχει η κινητήρια δύναμη: δεν είναι μόνον η ΕΔΑ, ούτε μόνο το ΚΚΕ, ούτε μόνο του ΚΚΕ (εσωτ.)... Είναι οι άπειροι άνθρωποι που κάποτε αποτέλεσαν το ΕΑΜ. Σ' αυτήν την γενιά ανήκω κι εγώ, γαλουχήθηκα μέσα στο ΕΑΜ, πίστεψα στην ενότητα, πάλεψα και παλεύω για την ενότητα... Τι φταίω εγώ, ο ανώνυμος (γιατί πάντα ως ανώνυμος προσπαθώ να σκέφτομαι) αν τώρα υπάρχουν τρεις ηγεσίες στο κίνημα μας; Εγώ προτείνω μία, την ίδια λύση: σε τίποτα δεν άλλαξα, οι στόχοι μου είναι πεντακάθαροι, ζω πάντα με το όραμα της σοσιαλιστικής αναγέννησης της πατρίδας μας. Αυτές συνέπειες θα φέρουν την αλλαγή και θα τη βάλουν με το

θηρίο, απέναντί μας; Εμείς, καλύτερα από όλους, τό ξέρουμε τό θηρίο γιατί εμείς τό πολεμήσαμε με τ' όπλο στό χέρι. Γι' αυτό πρέπει εμείς νά ένωθούμε..."

(βλ. ΑΛΛΑΓΗ, σελ. 44-46)

"...Εγώ δέν προσβάλλω τό Εσωτερικό. Ξέρω ότι μέσα στις τάξεις του υπάρχουν μερικοί από τούς καλύτερους Έλληνες κομμουνιστές, όπως και μέσα στήν ΕΔΑ όπως καί στό ΚΚΕ... Επειδή δέν είμαι φανατισμένος καί παραμένω πάντα Εαμίτης, πιστεύω ότι τό θεμέλιο γιά τήν αλλαγή είναι τό ΕΑΜ (χωρίς νά αποκλείω συμμαχίες μέ άλλες δυνάμεις)... Σιγά-σιγά, τά συνθήματά μας γίνονται κοινή συνείδηση, αλλά δέν φτάνει αυτό. Βλέπουμε ότι αυτή τή στιγμή είναι κρίσιμη στιγμή τής μάχης κι αυτό σημαίνει ότι πρέπει νά αντιπαρατάξουμε σωστά τις λαϊκές δυνάμεις καί τό πρώτο πράγμα πού πρέπει νά κάνουμε είναι νά φτιάξουμε τήν ενότητα τών κομμουνιστών.... Τελικά, γιά μένα δέν έχει αλλάξει τίποτα... Στήν ουσία, ποτέ δέν θεώρησα τήν ΕΔΑ, είτε τό Εσωτερικό, είτε τό ΚΚΕ κάτι τό ξεχωριστό. Είμαστε όλοι μιά γενιά. Σήμερα μπορεί νά έχουμε τις διαφορές μας, αλλά θά βρεθεί ή λύση...."

(από συνέντευξη στό ΒΗΜΑ / 19.3.1978
βλ. ΑΛΛΑΓΗ, σελ. 47-48)

"...Τό ερώτημα γιά μάς σήμερα παραμένει ωμό: οι προοδευτικές δυνάμεις — μέ επικεφαλής τήν Αριστερά — είναι έτοιμες νά δώσουν στό λαό τήν εξουσία; Είναι έτοιμες νά αναμετρηθούν καί νά συντρίψουν τό ΣΥΣΤΗΜΑ; Ή δική μου απάντηση στό ερώτημα αυτό δόθηκε μέ τήν τελευταία μου συνέντευξη, πού χαρακτηρίστηκε σάν "στροφή"... Δεδομένου ότι ούτε ό κ. Καραμανλής προχώρησε στή δημιουργία κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, μέ συμμετοχή καί τής Αριστεράς (πράξη πού θά μάς έβγαζε οριστικά από τά γρανάζια τής ψύχωσης τού Εμφύλιου πολέμου: βάση τής εκπαιδεύσεως καί συμπεριφοράς τών Ενόπλων Δυνάμεων τής χώρας) καί ούτε ό κ. Παπανδρέου προχώρησε σέ σοβαρές διαπραγματεύσεις γιά τήν ενότητα τών ευρύτερων προοδευτικών δυνάμεων τής χώρας (γιατί θέλει τήν εξουσία μόνο γιά τόν εαυτό του), νομίζω καθήκον μας είναι νά αναπροσαρμόσουμε τήν πολιτική μας στά νέα πραγματικά δεδομένα τής χώρας...

Λ/ο

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
— ΟΡΑΜΑ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ —

Στήν περίοδο ἀπό τό τέλος τοῦ Ἐμφύλιου πολέμου ὡς τήν ἀρχή τῆς δεκαετίας τοῦ '60, ἔχουν συντελεστεῖ βαθιές διεργασίες καί σπουδαῖες ἀλλαγές στό ἑλληνικό χῶρο:

α) Ἡ καταπιεστική μονοκρατορία μιᾶς παντοδύναμης καί σφοδρά ἀντικομμουνιστικῆς Δεξιᾶς καθώς καί ἡ παράλληλη λειτουργία ἑνός παρακρατικοῦ πλέγματος ἔχουν ὁδηγήσει τό ἔθνος σέ ἀδιέξοδο καί τό λαό σέ ἀγανάκτηση.

β) Παρατηρεῖται μιά συνεχῶς ἐντεινόμενη κοινωνική κρίση πού παίρνει ἀρχικά τή μορφή μεγάλων κινητοποιήσεων τῶν λαϊκῶν καί μεσαίων στρωμάτων καί ἀποδοκιμασίας τοῦ κράτους τῆς Δεξιᾶς.

γ) Προβάλλονται ἐπίμονα καί ὀργανώνονται τά λαϊκά αἰτήματα μέ κύριους ἐκφραστές τήν Ἀριστερά καί τίς δυνάμεις τοῦ Δημοκρατικοῦ Κέντρου.

Στόν τομέα τῆς κουλτούρας κυριαρχεῖ ἡ ἄκρατη ξενομανία καί ἡ "ἀμερικανοκρατία", ἰδιαίτερα στίς τέχνες ἐκεῖνες πού ἀγγίζουν τίς μεγάλες μάζες (π.χ. μουσική – κινηματογράφος). Ἡ ἑλληνική μουσική βρίσκεται σέ ἄμεση καί δουλική ἐξάρτηση ἀπό τήν εὐρωπαϊκή καί ἀμερικάνικη ἐλαφρά μουσική καί περιορίζεται στή μηχανική μεταφορά ἀνούσιων ξένων προτύπων.

Αὐτή εἶναι περίπου ἡ πολιτική καί πολιτιστική κατάσταση τοῦ τόπου, ὅταν ὁ Μ.Θ. γυρίζει ὁριστικά στήν Ἑλλάδα (1960). Ἀποφασίζει νά ἀντιδράσει δυναμικά καί ἄμεσα στό ραγδαῖο ἐκφυλισμό τῆς ἑλλ. μουσικῆς προσπαθώντας νά περισώσει καί νά ἀξιοποιήσει ὅσα περισσότερα στοιχεῖα μπορεῖ ἀπό τή μεγάλη μουσική λαϊκή παράδοση. Ἡ προσπάθειά του αὐτή εἶχε σάν βάση τό τραγούδι. Τό σύγχρονο ἑλληνικό – λαϊκό τραγούδι πού ἔπασχε ἀπό μιά βασική ἀδυναμία: ἦταν ἑτεροβαρές. Δηλ. ὅσο βαθύ καί ρωμαλέο ἦταν στό μουσικό, τόσο ρηχό καί φτωχό ἦταν στό στιχουργικό του μέρος. Ἡ πρώτη προσπάθεια τοῦ Μ.Θ. ἔτεινε πρός τή λύση αὐτῆς τῆς ἀντίφασης. Ἀπό ὅλες τίς τέχνες ἡ πιό προωθημένη στήν Ἑλλάδα ἦταν ἡ ποίηση. Τί πιό ἁπλό λοιπόν νά ἑνωθοῦν αὐτές οἱ δύο ἀκμαῖες κατακτήσεις τοῦ σύγχρονου ἑλληνικοῦ πνεύματος; Ἔτσι γεννήθηκε ὁ "Ἐπιτάφιος", ἀπό τό πάντρεμα ἀνάμεσα στή σύγχρονη ἑλληνική – λαϊκή μουσική καί στή σύγχρονη ἑλληνική ποίηση. Ἀπό τήν ἐποχή ἡ

Τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ πειραματισμοῦ θά κρινόταν καί τό μέλλον αὐτῆς τῆς προσπάθειας. Μέ τόν ὅρο "ἐπιτυχία" ἐννοεῖ ὁ Μ.Θ. ἕνα καί μόνο γεγονός: τό ἄν δηλαδή αὐτή ἡ νέα φόρμα θά γινόταν ἤ ὄχι "τέχνη μαζῶν".

Ὁ λαός ἀγκάλιασε ἀμέσως τήν ἁρμονική αὐτή σύνθεση τοῦ αὐθεντικοῦ λόγου καί τοῦ γνώριμου λαϊκοῦ ἦχου σάν κάτι τό ἐντελῶς δικό του, ἀφομοιώνοντας γρήγορα νέους ποιητικούς καί μουσικούς τρόπους ἔκφρασης. Ἀπό τή στιγμή πού ἡ πειραματική προσπάθεια τοῦ "Ἐπιτάφιου" πέτυχε ἕνας καινούργιος δρόμος ἀνοιγόταν διάπλατα γιά τήν ἑλληνική μουσική [ὁ δρόμος τῆς ΕΝΤΕΧΝΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ]. Γιατί ὁ "Ἐπιτάφιος" δέν ἦταν ἁπλῶς ἡ μελοποίηση 8 ποιημάτων, ἦταν ὁ κόμβος τοῦ προβλήματος τῆς λαϊκῆς μουσικῆς, ἦταν ἡ ἀρχή ἑνός δημιουργικοῦ διαλόγου μέ τό λαό, ἦταν καί κάτι ἄλλο:

α) Ἕνας "κύκλος τραγουδιῶν", νέα διάσταση στό χῶρο τῆς ἑλλην. λαϊκῆς μουσικῆς

β) Ἡ καθιέρωση τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιστῆ καί τοῦ λαϊκοῦ μουσικοῦ ὀργάνου (μπουζούκι) σάν αὐθεντικῶν ἐκφραστῶν τοῦ γνήσιου ποιητικοῦ πάθους.

γ) Μιά νέα μορφή ἐπικοινωνίας, μέ τήν καθιέρωση τῆς "λαϊκῆς συναυλίας" πού ἔσπασε τούς παραδοσιακούς τρόπους ἑρμηνείας κι ἔφερνε σέ ἄμεση ἐπαφή τούς δημιουργούς καί ἑρμηνευτές μέ τή μάζα.

Μετά τόν "Ἐπιτάφιο" ἀκολούθησαν καί [σειρά] ἄλλων "κύκλων" τραγουδιῶν. Ὁ Μ.Θ. μέ μοναδική ἀποφασιστικότητα χρησιμοποιεῖ εὐρύτατα τή σύγχρονη ἑλληνική ποίηση, τήν γνωρίζει στό πλατύ κοινό πού, ὡς τότε, ἦταν ἀποκλεισμένο ἀπό αὐτήν καί βοηθάει νά ἐπικοινωνήσει μαζί της. Ἐπιχειρεῖ τή μεγάλη "ἔξοδο" τοῦ καλλιτέχνη ἀπό τά ψηλά τείχη πού χωρίζουν ΤΕΧΝΗ καί ΛΑΟ. Ὅπως λέει ὁ ἴδιος: "Θέλησα τόσο μέ τό ἔργο μου, ὅσο καί μέ την προσωπική μου στάση, νά δώσω μιά ἄμεση καί ὁλοκληρωτική ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στό ἔργο τέχνης καί στή ζωντανή, κάθε φορά, ἱστορική πορεία ἑνός λαοῦ — τοῦ λαοῦ μας. Γιατί τό ἔργο τέχνης ἐμπνέεται ἀπό συναισθηματικό, ψυχικό, περίσσευμα — ἀπό τό συμπυκνωμένο πάθος τοῦ λαοῦ. Ὁ λαός μπορεῖ ἔτσι νά δεῖ κάθε φορά τό πρόσωπό του, σάν σέ καθρέφτη, μέσα στο ἔργο τέχνης. Αὐτή ἡ τέχνη εἶναι τότε μιά ἀληθινή τέχνη μαζῶν καί σάν τέτοια πιστεύω ὅτι λειτουργεῖ στή χώρα μας". [1]

Καί πράγματι: ὁ λαός τραγουδοῦσε στίς ταβέρνες, στίς γειτονιές, στά γλέντια, στίς διαδηλώσεις, μελωδίες πού "ἔντυναν" αὐστηρά καί δυσνόητα ποιητικά κείμενα. Οἱ μάζες ἄρχισαν νά συμμετέχουν ἐνεργά στήν ἀνάπτυξη τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ, τῆς δικῆς τους μουσικῆς ἔκφρασης.

[1] ΧΡΕΟΣ Α 326-335

Έμαθαν νά ἀπορρίπτουν τόν ψεύτικο στίχο καί τήν εὔκολη μουσική, χρησιμοποιώντας αὐστηρότερα κριτήρια στίς ἐπιλογές τους. Ξεκινώντας ἀπό τήν ἁπλή φόρμα τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ, τό πλατύ κοινό προσεγγίζει σιγά-σιγά τούς καλλιτεχνικούς του ὁρίζοντες, χαράζει νέες προοπτικές, ἀποκτᾶ νέα ὁράματα. Παρακολουθώντας ἀπό κοντά, βῆμα-βῆμα, τίς διαδοχικές φάσεις τῆς πορείας, ὁδηγεῖται ἐξελικτικά πρός τή φυσιολογική ἀποδοχή ὑψηλότερων καί ἀρτιότερων καλλιτεχν. δημιουργιῶν. Ἰδιαίτερα σημαντική ὑπῆρξε στήν πορεία αὐτή ἡ «παιδαγωγική» ἐπίδραση τοῦ «κύκλου» τραγουδιῶν τοῦ Μ.Θ. πάνω στίς μάζες, καθώς τίς προετοίμαζε σταθερά γιά νέες αἰσθητικές κατακτήσεις, πιό σύνθετες, ὅπως μπορεῖ νά εἶναι τό «λαϊκό ὀρατόριο» (μετασυμφωνική μουσική), ἡ «λαϊκή ὄπερα» καί τό «τραγούδι-ποταμός».

Ἡ προσφορά λοιπόν τοῦ Μ.Θ. σ' ὅλη αὐτή τή διαδικασία τῆς ἀναγωγῆς τοῦ λαϊκοῦ στό ἔντεχνο λαϊκό στοιχεῖο μέσα σέ συνθῆκες κοινῆς, μαζικῆς, παραδοχῆς ἰσοδυναμεῖ μέ μιά πολιτιστική ἐπανάσταση στά χρονικά τῆς νεώτερης ἑλληνικῆς τέχνης.

Στρατευμένος ὁ ἴδιος ἀπό πολύ νωρίς στό χῶρο τῆς ἀριστερᾶς, ἀπορρίπτει τήν ἑρμητική καί ἀπομονωμένη ἀπό τό λαό τέχνη, πού δέν ἐπηρεάζεται ἀπό τίς μάζες καί οὔτε τίς ἐπηρεάζει. Ἀντ' αὐτοῦ, προτείνει τό στίγμα τῆς καλλιτεχνικῆς πράξης στό κέντρο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ὅπως, χαρακτηριστικά, λέει ὁ ἴδιος: «ἡ ἱστορική περίοδος ἀπό τό 1940 καί ὕστερα ὑπῆρξε συγκλονιστική γιά τόν ἑλληνικό λαό καί ἀναστάτωσε σέ βάθος τό ἔθνος. Οἱ ἄνθρωποι φορτώθηκαν μέ ἱστορία. Ὁ ψυχισμός τους κομμάτιασε ὅπως τό σίδερο στή φωτιά. Ὁ συναισθηματισμός φούσκωσε, ἀληθινός ὁρμητικός ποταμός. Τό πάθος ἔπνιγε ἀσφυκτικά. Ζητοῦσε νά βρεθεῖ διέξοδος. Καί βρέθηκε μέ τό ἑλληνικό λαϊκό τραγούδι μας. Καί τό ἔργο τῶν 'σοβαρῶν' συνθετῶν καί δημιουργῶν δέν μπόρεσε τελικά νά περάσει στίς μάζες. Εἴτε γιατί οἱ μάζες ἦταν ἀπροετοίμαστες γιά νά τό δεχτοῦν εἴτε γιατί – στή μεγάλη του πλειοψηφία – τό ἔργο αὐτό ἦταν πιό κάτω ἀπό τίς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν». Γο →

Σ' αὐτό τό πανλαϊκό αἴσθημα πού διακατέχει τήν ἐποχή ἐκείνη τόν ἑλληνικό χῶρο καί πού θά μπορούσαμε νά ὀνομάσουμε «λαϊκή διαθεσιμότητα» γιά καλύτερα καί κοινωνική ἀλλαγή, ἀπαντᾶ ὁ Μ.Θ. μέ μαζικές μουσικο-κοινωνικές ἐκδηλώσεις σέ χωριά, συνοικίες, πόλεις σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα. Τελικά τά δύο ρεύματα, τό πολιτιστικό καί τό πολιτικό, ἡ δίψα γιά καλύτερα καί ἡ ὁρμή γιά δημοκρατικούς ἀγῶνες, συγκλίνουν, ἀλληλοπροσδιορίζονται καί ἀλληλοσυμπληρώνονται διαλεκτικά στό μεγάλο «κίνημα Νεολαίας Λαμπράκη» (1963-67).

Τό Μάη τοῦ 1963 ξεσπᾶ ἡ "ὑπόθεση Λαμπράκη". Στίς 22.5.63 οἱ γνωστοί παρακρατικοί κύκλοι τῆς ἀντιμαχίας χτυποῦν στή Θεσ/νίκη τό βουλευτή τῆς ΕΔΑ Γρ. Λαμπράκη, δημοφιλή γιά τίς δημοκρατικές ἀρχές του καί τήν ἀγωνιστική δράση του. Στό κλιμάκιο πού στέλνει ἀμέσως ἡ ΕΔΑ ἀπό τήν Ἀθήνα στή Θεσ/νίκη, γιά νά ἐκφράσει τή συμπαράσταση ~~[illegible]~~ καί τή συγκίνηση τῶν ἀριστερῶν καί προοδευτικῶν δυνάμεων, βρίσκεται κι ὁ Μ.Θ. μαζί μέ τό Γ. Ρίτσο καί τό Μ. Γλέζο. Ὁ Γλέζος ἦταν ἡγετικό στέλεχος τῆς Ἀριστερᾶς καί ὁ Ρίτσος γνωστός γιά τήν ἀφοσίωσή του στό προοδευτικό κίνημα καί γιά τήν ποίησή του. Ὡστόσο, ὅταν τά πλήθη τούς εἶδαν νά ἐμφανίζονται, ἀνέτρεψαν τό πρωτόκολλο καί ἕνα μόνο ὄνομα εἶχαν στό στόμα: Θεοδωράκης. Ἡ αὐθόρμητη λαϊκή ἐτυμηγορία εἶχε ἤδη ὑποδείξει σέ τίνος τά χέρια πρέπει νά περάσει ἡ σκυτάλη τοῦ νεκροῦ βουλευτή-ἥρωα. Ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάδα δονεῖται ἀπό τήν κραυγή "κάθε νέος καί Λαμπράκης".

Δίνοντας σάρκα καί ὀστά στό λαϊκό αὐτό αἴτημα, ὁ Μ.Θ. καί 20 ~~[illegible]~~ ἀκόμη διανοούμενοι, ἐπιστήμονες, ἐργάτες, σπουδαστές, καλλιτέχνες ἱδρύουν λίγες μέρες μετά (8.6.63) τή "Δημοκρ. Κίνηση Νέων Γρηγόρης Λαμπράκης". Στήν ἱδρυτική τους διακήρυξη διαβάζουμε μεταξύ ἄλλων:

> «Διακηρύσσουμε τή βαθειά πίστη μας στά ἰδανικά τῆς Εἰρήνης καί τῆς Δημοκρατίας. Τή μεγάλη ἀγάπη μας γιά τήν Ἑλλάδα. Τήν ἀκατάλυτη ἀφοσίωσή μας στόν ἑλληνικό λαό, πηγή καί σκοπό μας γιά κάθε μας ἔννοια, σκέψη, ἔργο καί πράξη». [Γ°]

Πολύ γρήγορα τό κίνημα αὐτό παίρνει πρωτοφανεῖς κι ἀνέλπιστες διαστάσεις. Ἕνας δημοκρατικός συναγερμός σείει τήν Ἑλλάδα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, ἰδίως τίς τάξεις τῆς Νεολαίας. Χιλιάδες νέοι εἶχαν ὀργανωθεῖ καί δεκάδες χιλιάδες ἄλλοι ἀκολουθοῦσαν καθημερινά. Οἱ "Λαμπρακίδες" ἀποτελοῦσαν τό προκεχωρημένο φυλάκιο στό πλατύ δημοκρατικό μέτωπο πού σχηματιζόταν στή βάση τοῦ λαοῦ, μετά τήν "ὑπόθεση Λαμπράκη" καί τήν ἀποσύνθεση πού αὐτή δημιούργησε στούς κόλπους τῆς Δεξιᾶς. Μέ ἀγωνιστικό παλμό καί ὁρμητικότητα τά ἀνήσυχα νιάτα τῆς Ἑλλάδας ὄργωναν ἀκούραστα τή χώρα, ὡς τό τελευταῖο χωριό καί ἄρχιζαν τό διάλογο μέ τό "χοντρό λαό" σ' ἕνα πολύ ὑψηλό ἐπίπεδο γιά τά ἄμεσα προβλήματα τοῦ τόπου: Ἐλευθερία, Δημοκρατία, Παιδεία κ.τ.λ.

Στίς 17.9.64, ἀπό τή συγχώνευση τῆς ΔΚΝΓΛ καί τῆς νεολαίας τῆς ΕΔΑ γεννιέται ἡ πρωτοπόρα μαχητική ὀργάνωση ΔΝΛ (Δημοκρατ. Νεολαία Λαμπράκη). Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα, ἡ φανταστική κινητοποίηση Νεολαίας πού ἀκολουθεῖ εἶναι βέβαια ὁ καρπός τῶν ἀγώνων τοῦ εὐρύτερου προοδευτικοῦ κινήματος, ἀλλά καί καρπός τῆς σπορᾶς πού ὁ Μ.Θ. προσωπικά εἶχε ρίξει ἐδῶ καί χρόνια, ὀργανώνοντας, πέρα ἀπό τίς ἀμέτρητες συναυλίες, συναντήσεις

[Γ°] ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ ΤΩΝ ΛΑΜΠΡΑΚΗΔΩΝ σ. 15

και άλλες μαζικές εκδηλώσεις πού δέν ήταν απλώς ευχάριστες ψυχαγωγικές συγκεντρώσεις, αλλά πρό παντός στιγμές πολιτικού αγώνα και πολιτικής διαμαρτυρίας.

Άλλωστε, ο Μ.Θ., πρόεδρος της Δ.Ν.Λ., ήταν από τούς πρώτους πού έκριναν ότι πρέπει νά πέσει ο σπόρος της σοσιαλιστικής ιδέας στή Νεολαία. Γι' αυτό τό λόγο, αθελημένα μ' έξω από τήν επίσημη γραμμή της ΕΔΑ - ΚΚΕ (σέ πρές - κόνφερανς της ΔΝΛ στή Θεσ/νίκη τό 1964) δήλωσε: «Ναί, είμαι μαρξιστής - λενινιστής δηλ. κομμουνιστής». Δήλωση πού τό στοίχισε οξύτατη κριτική από τήν ηγεσία ΚΚΕ - ΕΔΑ γιατί θεωρήθηκε εξτρεμιστική. Ίσως, πράγματι, από άποψη τακτικής, νά ήταν πρόωρη πολιτική πράξη. Όμως ο Μ.Θ. πίστευε ότι έπρεπε νά γίνει κοινή συνείδηση όλων αυτών τών εκατοντάδων χιλιάδων νέων πού τόν άκουγαν και τούς ενθουσίαζε ή προοπτική γιά μιά μελλοντική σοσιαλιστική Ελλάδα.

Επίσης, ο Μ.Θ. έβαλε πρώτος σάν στόχο τό θρόνο. Εκεί ήταν τό κέντρο τού αντικομμουνισμού, τών αντιλαϊκών μηχανορραφιών, τό κέντρο τών ξένων πρακτόρων. Ξεκίνησε μάλιστα, μέ τούς «Λαμπρακίδες» αντιμοναρχική εκστρατεία παρ' ότι ήξερε ότι ή αλλαγή τού πολιτεύματος δέν μπορούσε νά αποτελέσει στόχο άμεσο, εκείνης της στιγμής. Ωστόσο, λόγω τού εντονότατου συσχετισμού δυνάμεων, θεώρησε πρόσφορο τό έδαφος γιά τήν προετοιμασία της Νεολαίας σ' ένα μελλοντικό αγώνα κατά τού θρόνου. Υπήρξε τότε, σάν πρόεδρος της Δ.Ν.Λ., ο μοναδικός Έλληνας πού κατηγόρησε ευθέως τή Φρειδερίκη γιά τή δολοφονία τού Γ. Λαμπράκη. Στή δίκη τών δολοφόνων τού βουλευτή της ΕΔΑ, στή Θεσ/νίκη, δήλωσε: «Θεωρώ σάν ηθικό αυτουργό γιά τή δολοφονία τού Γ. Λαμπράκη, τή βασιλομήτορα Φρειδερίκη». Και αυτή ή πράξη τού κόστισε οξύτατη κριτική από μέρους της ηγεσίας ΚΚΕ - ΕΔΑ (και 18 μήνες φυλακή) γιατί κρίθηκε επίσης εξτρεμιστική. Εξέφραζε ωστόσο απόλυτα τά αισθήματα της ελληνικής νεολαίας πού είχε πιά πεισθεί ότι στά άμεσα αιτήματα και στήν προοπτική της έπρεπε σιγά - σιγά νά βάλει και τήν πολιτειακή αλλαγή.

Μένουμε σ' αυτά τά δύο βασικά προβλήματα — της σοσιαλιστικής προοπτικής και της κατάργησης τού θρόνου — γιά νά τονίσουμε ότι κατά τόν ίδιο τρόπο οι Λαμπρακίδες προχώρησαν τήν προοπτική τους σέ όλα τά κρίσιμα θέματα. Έπαιξαν αποφασιστικό παράγοντα στήν εκδημοκράτηση της πολιτικής ζωής, στήν κοινωνική πρόοδο και τήν εθνική αναγέννηση. Έβαλαν τή σφραγίδα της ευθύνης και της σοβαρής επιστημονικής ανάλυσης σ' όλα τά μεγάλα προβλήματα μέ τά οποία καταπιάστηκαν, αντανακλώντας σωστά τόν πατριωτισμό και δημοκρατικό παλμό τού ελληνικού λαού, μέ τό θάρρος της γνώμης τους, τήν έξαρση, τή σεμνότητα, τόν ενθουσιασμό και τήν πίστη τους. Έτσι, π.χ. ή πρώτη σοβαρή εκστρατεία κατά τών «φακέλων» της Ασφάλειας, γιά τή νομιμοποίηση τού ΚΚΕ και γενικά της μαρξιστικής ιδεολογίας, έγινε από τούς Λαμπρακίδες. Όπως επίσης Λαμπρακίδες οργάνωσαν και τήν πρώτη πορεία διαμαρτυρίας πρός τήν Αμερικανική Πρεσβεία γιά νά φύγει ο 6ος στόλος από τό Φάληρο.

Οἱ "Λαμπράκηδες" ἔβαλαν τότε μέσα στούς στόχους τους:

1) Τήν κατάργηση τοῦ Θρόνου.
2) Τήν ἐξάλειψη τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ
3) Τήν ἀποδέσμευση ἀπό τόν ἀσφυκτικό ἐναγκαλισμό τῶν ΗΠΑ – ΝΑΤΟ καί τό ἄνοιγμα πρός τίς χῶρες τοῦ σοσιαλισμοῦ.

"Ἔρριξαν τό σύνθημα γιά 1000 "Λέσχες Πολιτισμοῦ". Ἡ ἀντίδραση κυριολεκτικά λύσσαξε κι αὐτό ἦταν ἡ καλύτερη ἀπόδειξη γιά τήν ἐσωτερική δύναμη αὐτοῦ τοῦ κινήματος. Ἀνάγκασαν τούς ἰδιοκτῆτες τῶν διαφόρων αἰθουσῶν νά πετοῦν ἔξω τούς Λαμπράκηδες. Τότε αὐτοί ἔχτισαν μόνοι τίς λέσχες τους. Ἡ ἀντίδραση ἄρχιζε νά τίς ἀνατινάζει. Οἱ Λαμπράκηδες τίς ξαναχτίζουν! Ὀργανώνουν πανελλαδική καμπάνια γιά τό βιβλίο τῆς Νεολαίας καί μέ τούς 50.000 τόμους πού μαζεύουν γεμίζουν τίς λέσχες τους, στά χωριά καί στίς συνοικίες.

"Ὅλες αὐτές οἱ φωτεινές στιγμές τῶν νέων πού πλημμύρισαν τήν Ἑλλάδα ἀπό τό 1963 ὡς τό 1967 βρίσκονταν μέσα στή ζωή, ἕτοιμες νά ποῦν τό μεγάλο "παρών"" λέει ὁ Μ.Θ. "Καί πραγματικά τό εἶπαν μόλις τούς μιλήσαμε μέ τή γλῶσσα τή δική τους! Ὅλο τό πρόβλημα εἶναι νά βρίσκεις κάθε φορά τή γλῶσσα πού ταιριάζει στή δεδομένη ἱστορική στιγμή.

Τό κίνημα τῆς κουλτούρας π.χ. βρῆκε ἀμέσως μεγάλη ἀπήχηση στούς νέους γιατί ἐκεῖ μέσα εἶδαν σάν σέ καθρέφτη τά δικά τους προβλήματα, τίς δικές τους ἀγωνίες, τά δικά τους ὄνειρα κι ἐλπίδες...

Ἡ <u>μαχόμενη κουλτούρα</u>: ~~[illegible]~~, δηλ. ἡ ζωντανή κουλτούρα αὐτή πού ἀφορᾶ ἄμεσα "προσωπικά" τό λαό, πού βρίσκεται σέ στάδιο ἔντονης δημιουργικῆς ἐξέλιξης, ἀγγίζει τά θεμέλια τῆς ὕπαρξης.

Γιά πρώτη φορά ἀποκαλύπτεται ἀνάγλυφα ἡ κοινή φλέβα, ἡ κοινή ρίζα. Δηλ. ἡ κουλτούρα μᾶς ἑνώνει μέ τόν ὅμοιό μας, μέ τόν ἀδελφό μας μέ τήν κοινότητα, τή φυλή, τό ἔθνος καί, γενικά, μέ τόν ἄνθρωπο. Καθώς μᾶς βοηθᾶ νά δοῦμε τόν ἑαυτό μας, διαπιστώνουμε ξαφνικά ὅτι ὁ ἑαυτός μας εἶναι ὁ "ἄλλος" κι ὅτι ὁ "ἄλλος" εἶναι ὁ ἑαυτός μας. Καθώς συμμετέχεις σέ μιά ὁποιαδήποτε ἐκδήλωση τῆς μαχόμενης κουλτούρας, κοιτάζεις τόν ἄλλον καί βλέπεις στά μάτια του ἀστραπές. Αὐτή ἡ ποίηση, αὐτή ἡ μουσική, αὐτοί οἱ ἦχοι τῶν λαϊκῶν ὀργάνων ἀποτελοῦν μιάν ἀόρατη ἀλυσίδα πού σέ δένει μέ ὅλο τό παρελθόν σου, μέ ὅλη σου τήν κληρονομιά, μέ τήν ρίζα καί τόν κλάδο μέ τόν Καραϊσκάκη... Βλέπεις πώς ἡ μορφή εἶναι ἑνική, ἡ ουσία κοινή. Ἔτσι σταδιακά – σταδιακά αὐτή ἡ αἰσθητική χαρά μεταβάλλεται σέ ἠθική δύναμη καί, στή συνέχεια, σέ ἰδεολογική πίστη καί πολιτική πράξη. Αὐτό εἶναι τό ἀναπόφευκτο προτσές τῆς "μαχόμενης κουλτούρας". Πῶς, τώρα, ἀπό αὐτό τό κίνημα κουλτούρας ξεπήδησε τό κίνημα τῶν "Λαμπράκηδων": Μά, ἡ "μαχόμενη κουλτούρα" γεννᾶ μέσα μας τό ἰδανικό τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἀνθρωπιᾶς. Ὁπότε ἡ σύγκρουση μέ τό ἀνελεύθερο καί ἀπάνθρωπο καθεστώς, πού ὑπῆρχε τότε στήν χώρα, μᾶς γίνεται ἀναπόφευκτη"...

"Μιά μέρα βρισκόμουν στό Πέραμα — τή συνοικία μέ τίς παράγκες. Ὁ κόσμος ἐκεῖ δέν εἶχε νερό, οὔτε ἠλεκτρικό καί γιά νά βγοῦν στό δρόμο πού ὁδηγεῖ τό λεωφορεῖο περπατοῦσαν ἄλλος μισή, ἄλλος μιά ὥρα λασπόδρομο.

— Ποιό εἶναι τό μεγάλο σας πρόβλημα; τούς ρωτῶ.

— Ὁ δρόμος!

— Λοιπόν σᾶς προτείνω τό ἑξῆς: ἐσεῖς θά βάλετε τό τσιμέντο καί τίς κασμάδες. Ἐμεῖς τά μπράτσα!

Πηγαίνω στίς λέσχες τοῦ Πειραιᾶ καί μιλῶ στούς Λαμπράκηδες. Εἶναι ὅλοι σύμφωνοι. Καταστρώνουμε τό πρόγραμμα: ἄλλοι θά δουλέψουν, ἄλλοι θά τραγουδοῦν, θά παρουσιάζονται καί καλλιτεχνικά προγράμματα ὅλη τή μέρα, θά φτιάξουμε καί τό δρόμο....

Κάποια Κυριακή 5.000 Λαμπράκηδες ξεχύθηκαν στό Πέραμα. Τό βράδυ ὁ δρόμος πού σκαρφάλωνε στό βουνό ἦταν ἕτοιμος κι ὁ λαός τό βάφτισε "Λεωφόρο Λαμπράκη". Αὐτοί ἦταν οἱ Λαμπράκηδες καί τέτοια ἔργα ἔκαναν"...

Τέτοιο κίνημα μαζικό, προοδευτικό, σφριγηλό εἶχε νά φανεῖ στήν Ἑλλάδα ἀπό τά χρόνια τῆς Κατοχῆς. Ποιά εἶναι σήμερα ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ κινήματος; Ἄλλοι τό ἀποσιωποῦν ἐντελῶς κι ἄλλοι τό υποβαθμίζουν καταλογίζοντάς του δῆθεν "ἀφελότητα", "ἀκαταλληλότητα" τῆς μαζικότητάς του. Ξεχνοῦν ὅμως ὅτι τήν ἐποχή ἐκείνη τό τίμημα γιά νά εἶσαι στή Νεολαία Λαμπράκη ἦταν ἀκριβό. Τό Κ.Κ.Ε ἦταν παράνομο, ὑπῆρχαν οἱ νόμοι 509 καί 375, ὑπῆρχαν "φάκελλοι", διώξεις, βασανιστήρια. Δέν ἀποτελεῖ σχῆμα λόγου λοιπόν, ἀλλά ἀντικειμενική διαπίστωση ἡ ἄποψη ὅτι ἡ ραχοκοκκαλιά τῶν μεγαλειωδῶν λαϊκῶν κινητοποιήσεων πού ἀκολούθησαν τό Ἰουλιανό πραξικόπημα, ἐνάντια στίς αὐλόδουλες κυβερνήσεις (1965-66), ἦταν ἀκριβῶς αὐτή ἡ Νεολαία τῶν "Λαμπράκηδων". Ἀπό τή στιγμή πού παρουσιάστηκαν καί ὀργανώθηκαν βρέθηκαν πάντα πρῶτοι στίς ἐπάλξεις σέ κάθε ἱστορική καί κρίσιμη στιγμή τοῦ τόπου, πάντα στό ὕψος πού ἀπαιτοῦσαν οἱ περιστάσεις. Γι' αὐτό ἀκριβῶς καί ἡ μεταχείριση πού τούς ἐπεφύλαξε κατόπιν ἡ στρατιωτική χούντα ὑπῆρξε ... ἐντελῶς ἰδιαίτερη σέ ἀνηλεότητα, σκληρότητα καί μένος. Γιατί τό ἀντίπαλο στρατόπεδο ἦταν περισσότερο ἀπό τόν ὁποιονδήποτε σέ θέση νά γνωρίζει τό πόσο δεμένοι ἦταν οἱ "Λαμπράκηδες" μέ τά προβλήματα τῆς συνοικίας, τοῦ χωριοῦ καί τῆς πόλης. Ἐξοπλισμένοι γερά θεωρητικά ὀργάνωσαν τούς ἀγῶνες τῆς Νεολαίας γιά τήν ἐπίλυση τῶν δικῶν της προβλημάτων. Ὅπως ὅμως τά προβλήματα αὐτά ἦταν ἄρρηκτα δεμένα μέ τά γενικότερα προβλήματα τοῦ Λαοῦ καί τοῦ Τόπου, ἡ Νεολαία πότε ἄμεσα καί πότε ἔμμεσα, ἔπαιρνε μέρος στή γενικότερη πάλη τοῦ λαοῦ γιά τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων του...

Ἀλλά, ἄς ἀφήσουμε νά μιλήσουν τά ἴδια τά κείμενα.

Στό "Μανιφέστο τῶν Λαμπράκηδων: Ποιοί εἴμαστε / τί θέλουμε / γιατί μᾶς πολεμοῦν" τοῦ Μ.Θ. διαβάζουμε:

"Ἐμεῖς οἱ Λαμπράκηδες ἔχουμε μαζί μας, φανερά ἢ κρυφά, τή μεγάλη πλειοψηφία τῆς ἑλλην. Νεολαίας.

Γιατί μόνον ἐμεῖς μποροῦμε καί τῆς δίνουμε <u>ὅραμα</u>. Καί ξέρουμε νά τῆς δείχνουμε ἀκόμα, μέ ποιό τρόπο τά ὁράματα μποροῦν νά γίνουν ζωή.

Ἔτσι, ὁ νέος καί ἡ νέα πού παλεύουν μαζί μας ἀνακαλύπτουν κοντά μας τό βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς τους. Ξέρουν ὅτι εἶναι τώρα πολύτιμα κοινωνικά κύτταρα, ὑπεύθυνοι πολίτες, πρωτοπόροι λαϊκοί ἀγωνιστές. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ σκέψη καί ἡ δράση τους μπαίνουν θετικά ἀνάμεσα σέ κεῖνες τίς πολιτικές καί κοινωνικές δυνάμεις πού πλάθουν τή ζωή, τήν πρόοδο καί τό Μέλλον. Πού κάνουν ἱστορία.

– Ξέρουμε πώς μποροῦμε νά χτίσουμε ἀπό τά θεμέλια μιά νέα, ἀναγεννημένη, πατρίδα.

– Ξέρουμε πώς ὁ ἀποφασιστικός παράγοντας γιά νά τό πετύχουμε, εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι. Ὁ κόσμος μας. Ὅλοι οἱ νέοι Ἕλληνες καί Ἑλληνίδες.

Ἀπό μέρους μας δέν ὑπάρχει τίποτα κρυφό, μυστικοποιημένο. Σκεφτόμαστε καί δροῦμε ἀνοιχτά, μέσα στό λαό, στούς τόπους πού δουλεύουμε καί ζοῦμε.

Λογαριάζουμε τούς ἑαυτούς μας δημιουργικά μέλη τῆς κοινωνίας. Στίς γραμμές μας βρίσκονται νέοι ἐργάτες, ἀγρότες, φοιτητές, καλλιτέχνες, ἐπιστήμονες, δηλ. ζωντανά κύτταρα πού συμβάλλουν στήν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνίας.

Λογαριάζουμε ἀκόμα τούς ἑαυτούς μας ἐλεύθερους δημοκράτες καί πατριῶτες. Ἡ ὀργάνωσή μας εἶναι ἕνα μεγάλο σχολειό δημοκρατικῆς ἀγωγῆς καί πατριωτικοῦ φρονηματισμοῦ. Οἱ καταστατικές ἀρχές καί τά ἰδανικά μας ἐπιβεβαιώνουν τόν πατριωτικό της χαρακτήρα. Οἱ ἀγῶνες μας γιά τή Δημοκρατία, τό σεβασμό στό Σύνταγμα, τήν ἐθνική μας ἀνεξαρτησία καί τήν αὐτοδιάθεση τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ τό ἐπισφραγίζουν. Ὁ "Λαμπράκης" Σωτήρης Πέτρουλας εἶναι τό μέτρο τῆς θυσίας ὄχι μόνον τῶν Λαμπράκηδων, ἀλλά ὁλόκληρης τῆς δημοκρατικῆς μας νεολαίας πού <u>ἑνωμένη</u> δοξάστηκε καί δίψασε τή Δημοκρατία στή χώρα μας.

<u>Οἱ ἀγῶνες μας</u>

Στό χρονικό διάστημα ἀπό τήν ἵδρυση τῆς Δ.Ν.Λ. ὡς σήμερα:

Πιστοί στό ἰδανικό τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ὀργανώσαμε καί πήραμε μέρος σέ ἑκατοντάδες ἐκδηλώσεις ὑπέρ τῆς αὐτοδιάθεσης τοῦ κυπρ. λαοῦ καθώς καί ἐνάντια στήν ἐκβιαστική παρουσία τοῦ 6ου στόλου πού προσβάλλει τήν ἐθνική μας ἀξιοπρέπεια.

Πιστοί στά ἰδανικά τῆς Εἰρήνης βαδίσαμε σέ πυκνές φάλαγγες πλάϊ στόν εἰρηνόφιλο λαό μας στίς ἱστορικές Μαραθώνειες πορεῖες Εἰρήνης.

Πιστοί στά ἰδανικά τῆς Δημοκρατίας ἀγωνιστήκαμε γιά τό ἐκδημοκρατισμό τῆς πολιτικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς μέ ὅλες τίς μορφές τῆς ~~[illegible]~~ δημοκρατικῆς πάλης. Κι ὅταν ξέσπασε τό πραξικόπημα τῆς 15ης τοῦ Ἰούλη, σφιχτά χέρι-χέρι μέ ὁλόκληρη τή Δημοκρατική Νεολαία τῆς χώρας, γράψαμε μαζί μέ τό λαό τό ἀθάνατο ἔπος τῆς δημοκρατικῆς Ἀντίστασης καί προσφέραμε τόν ἥρωα Πέτρουλα, σάρκα ἀπό τή σάρκα μας, αἰώνιο σύμβολο πατριωτικοῦ καί δημοκρατικοῦ χρέους.

πιστοί στά ιδανικά τού ανθρωπισμού, τής διεθνούς αλληλεγγύης καί τού σεβασμού τής ανεξαρτησίας όλων των λαών τής γης, διαδηλώσαμε τήν αλληλεγγύη μας πρός τούς πατριώτες τού Κογκό, Αγ. Δομίνικου καί τού Βιετνάμ.

Παλέψαμε στό πλευρό των νέων εργατών, εργατών-σπουδαστών, φοιτητών, μαθητών, αγροτών, ενάντια στήν ανεργία καί τή μετανάστευση, ενάντια στά μεροκάματα πείνας, γιά ειδική μέριμνα γιά τούς εργάτες-σπουδαστές νυχτερινών σχολών, ενάντια στήν εγκύκλιο 1010 τού Υπουργείου Παιδείας πού εισάγει επίσημα τό χαφιεδισμό στά σχολεία, γιά τόν εκδημοκρατισμό τής Ανώτατης Παιδείας.

Στά χωριά καί στίς συνοικίες, οί λαμπράκηδες ρίχτηκαν μέ ενθουσιασμό στή δράση: έστρωσαν δρόμους, έχτισαν γεφύρια, διαμόρφωσαν πλατείες, φύτεψαν δέντρα, φρόντισαν γιά τόν εξωραϊσμό τού τόπου, όπου ζούν καί εργάζονται. Αγαπήθηκαν από εχθρούς καί φίλους. Κατάχτησαν τό σεβασμό καί τήν υπόληψη κάθε τίμιου πολίτη.

Προβάλαμε καί προβάλλουμε τήν πολιτιστική Αναγέννηση τής Χώρας σάν θεμελιώδες δικαίωμα τής Νεολαίας. Συμβάλαμε δημιουργικά καί κριτικά στήν εκπαιδευτική μεταρρύθμιση καί βρισκόμαστε στό πλευρό των δυνάμεων πού υποστηρίζουν μιάν αληθινή κατάχτηση τού λαού καί τής Νεολαίας, ενάντια στίς δυνάμεις τού σκοταδισμού, τής οπισθοδρόμησης καί τής άρνησης.

Αυτή είναι ή πάλη μας κι οί χώροι μέσα στούς οποίους ξετυλίχτηκαν οί αγώνες μας. Παντού καί πάντα γιά τή Δημοκρατία μέ τή Δημοκρατία, γιά τήν ομαλότητα μέ τήν ομαλότητα. Γιά τά ιδανικά μέ τά ιδανικά. Γιά τό καλό μέ τό καλό..."

— ~~[illegible]~~ Γι' αυτό καί ή [illegible] μεταξύ των [illegible] των λαμπράκηδων όσοι είναι. Γιατί μάς αναγνωρίζει τήν τιμή τού προβαδίσματος στή μάχη των ενωμένων δυνάμεων τής Νεολαίας ενάντια στούς σκοταδιστές καί τούς αντιδραστικούς.

<u>Η ΕΠΙΘΕΣΗ ΤΗΣ ΥΠΟΤΕΛΕΙΑΣ:</u>

Η επίθεση αυτή έχει φανερούς λόγους: Τούς ενοχλεί σοβαρά τό γεγονός τής αφύπνισης τής νεολαίας καί τής ένταξής της στό πλατύ δημοκρατικό-πατριωτικό μέτωπο. Τήν είδαν νά αγωνίζεται μέ ηρωισμό καί αυταπάρνηση στίς μεγάλες μέρες τής Δημοκρατικής Αντίστασης καί δέν μπορούν νά λησμονήσουν τό υπερήφανο καί αντιφασιστικό παρελθόν της.

Από τήν άλλη μεριά γνωρίζουν ότι δέν έχουν τίποτα νά τής προσφέρουν, εκτός από εκμετάλλευση, δεσμά καί ντροπή.

<u>Στόν εθνικό τομέα</u> τήν ντροπή τής στρατιωτ. σύμβασης τού 1953 μέ τίς ΗΠΑ, δηλ. τό ξεπούλημα τής εθνικής μας ανεξαρτησίας. Τήν ντροπή τής υποταγής τής Κυπριακής λευτεριάς στά συμφέροντα τού ΝΑΤΟ. Τήν ντροπή τής ουσιαστικής διακυβέρνησης τής χώρας, σέ όλους τούς τομείς, από Αμερικάνους διπλωματικούς καί στρατιωτικούς ακολούθους.

Στὸ οἰκονομικὸ τομέα τὸ ξεπούλημα τῆς χώρας στὰ ξένα μονοπώλια. Ἑκατοντάδες ξένα οἰκονομικὰ συγκροτήματα νέμονται τὸν πλοῦτο τῆς χώρας καὶ ἀποκομίζουν τεράστια κέρδη ἐνῶ ὁ λαός μας πεινᾶ, ἡ ἀγροτιά μας ἐξαθλιώνεται καὶ τὰ χωριά μας ἀδειάζουν. Ἑκατὸ χιλιάδες νέοι – ἡ ἀφρόκρεμα τῆς ἑλλην. νεολαίας — ἐγκαταλείπουν κάθε χρόνο τὴν πατρίδα.

Στὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ τομέα ὅλα τὰ προνόμια συσσωρεύονται γύρω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ὀλιγαρχία. Θάλεγε κανεὶς ὅτι ξαναζοῦμε μιὰ φεουδαρχικὴ ἐποχή: Εἶναι γνωστὸ ὅτι 200 περίπου οἰκογένειες νέμονται τὰ 90% τοῦ πλούτου τῆς χώρας. Ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα 10% μοιράζονται τὰ 90% τοῦ ἑλλην. λαοῦ. Καὶ οἱ ἕλληνες πλουτοκράτες δὲν χάνουν εὐκαιρία νὰ ἐπιδεικνύουν τὴν προνομιακή τους θέση. Λές κι ἐπιδιώκουν τὴν πρόκληση: στεροῦν ἀπὸ τὸ λαὸ τὴ πολιτική του ἐλευθερία μὲ τὸ παρασύνταγμα, τὰ ἔκτακτα μέτρα, τὶς ἀντισυνταγματικὲς ἀστυνομικὲς διατάξεις, τὰ πιστοποιητικὰ κοινωνικῶν φρονημάτων καί, συχνά, τὴν ὠμὴ ἀστυνομικὴ βία.

Ἔτσι ἡ ὀλιγαρχία – ἐνισχυμένη ἀπὸ τοὺς Ἀμερικάνους – μὲ τὰ ὄργανά της μέσα στὸ πολιτικὸ κόσμο τῆς χώρας, τὸ κρατικὸ μηχανισμό, τὰ Σώματα Ἀσφαλείας, τὸ Στρατὸ καὶ τὶς παρακρατικὲς ὀργανώσεις, ἐρωτοτροπεῖ μὲ τὸ φασισμὸ καὶ τὴ Δικτατορία. Προσπαθεῖ νὰ ἐμποδίσει, νὰ σταματήσει, νὰ πνίξει τὸ Δημοκρατικὸ κίνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ποὺ συνεχῶς πλαταίνει καὶ κατακτᾶ νέες θέσεις. Οἱ λέξεις "Ἐθνικοφροσύνη", "Δημοκρατία", "Πατρίς", "Ἐλευθερία" κατάντησαν ἐμπαιγμὸς στὰ χείλη της. Οἱ νέοι καὶ νέες μας γνωρίζουν πιὰ πολὺ καλὰ ὅτι πίσω ἀπὸ τὰ ἐθνικοπατριωτικὰ κηρύγματα τῆς Δεξιᾶς κρύβεται ἡ ἄρνηση τῆς Πατρίδας (μὲ τὸ ξεπούλημα στοὺς Ἀμερικάνους καὶ τὰ μονοπώλια), ἡ ἄρνηση τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Συντάγματος, ἡ ἄρνηση τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας.

Ἀπέναντί τους ὑψώνεται παντοδύναμο τὸ πλατύ, δημοκρατικὸ ΜΕΤΩΠΟ τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Στὶς προφυλακὲς τοῦ Δημοκρ. Μετώπου βρίσκεται ἡ στρατιὰ τῆς περήφανης Νεολαίας τοῦ 114. Ὥστε πρῶτος στόχος τῆς ὀλιγαρχίας εἶναι τὸ κίνημα τῆς Νεολαίας, στὸ σύνολό του καὶ ἰδιαίτερα οἱ πρωτοπόρες δυνάμεις οἱ Λαμπράκηδες.

Οἱ Λαμπράκηδες, γαλουχημένοι ἀπὸ ὅλους τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς ἀγῶνες, τὸ Ἀλβανικὸ ἔπος καὶ τὰ ἔπη τῆς ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης, ἔχουν κλείσει μέσα στὴν καρδιά τους τὴν Ἑλλάδα καὶ γνωρίζουν καλὰ τί θὰ πεῖ Πατρίδα. Δὲν εἴμαστε ἐμεῖς ποὺ θὰ ὑποχωρήσουμε μπροστὰ στοὺς ἐθνικοὺς κινδύνους, ποὺ θὰ θυσιάσουμε τὴν ἐθνική μας ἀνεξαρτησία ἢ θὰ παραχωρήσουμε τὴν ἐδαφική μας ἀκεραιότητα. Οἱ δημοκρατικοὶ νέοι μας εἶναι ἀδιάλλακτοι πατριῶτες κι ὅμως τοὺς μεταχειρίζονται μὲ πνεῦμα διωγμοῦ, κατὰ παράβαση ἀκόμα καὶ τῶν διεθνῶν ἀρχῶν γιὰ τὸ σεβασμὸ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Πρόσφατα ἀκόμη, ἐπιχειρήθηκε νὰ [illegible] ἡ πρόκληση ὅτι οἱ Λαμπράκηδες εἶναι "[illegible] μέσα στὸ στρατό" πρόκληση ποὺ κατέρρευσε μὲ πάταγο, γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ ὅτι οἱ διῶκτες

τῶν δημοκρατικῶν νέων εἶναι οἱ γνωστοί τύποι Παπαδόπουλοι, φραξιονιστές Πετρουλῆδες καί παρόμοιοι ἀλητοκράτες, οἱ πράκτορες τοῦ ΙΔΕΑ καί τῆς Χούντας. Αὐτ. αὐτοί πού ζητᾶν νά ὑποταχτοῦν τό λαό καί τό Ἔθνος, ἔχουν ὁριστικά δώσει σέ πολιτικά κόμματα καί σέ ξένες δυνάμεις. Εἶναι δυνάμεις πού αἱματοκύλησαν τό λαό στόν Γοργοπόταμο, πού μηχανορραφοῦν ἐνάντια στήν ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου, πού ὀργανώνουν κρίσεις γιά τήν κρίση, ὥστε νά ἐπιβάλλουν τήν μοναρχία τους εὐκολώτερα.

Τά μέσα πού διαθέτει ἡ ὑπόθεση εἶναι γνωστά.

1) Τά δολλάρια κι ἡ ὑποστήριξη τῶν ΗΠΑ
2) Ὁ κρατικός μηχανισμός καί τά Σώματα Ἀσφαλείας.
3) Ἡ Χούντα
4) Οἱ παρακρατικοί καί οἱ διάφορες ἔξω-ελληνικές ὀργανώσεις.
5) Τεράστια μέσα προπαγάνδας κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Κανείς δέν ὑποτιμᾶ τή δύναμή τους. Ὅμως ἀξίζει νά τονίσουμε ὅτι τελικά ἡ πλάστιγγα γέρνει ἀποφασιστικά ὑπέρ τῶν ἑνωμένων δημοκρατικῶν - πατριωτικῶν δυνάμεων μέ προϋποθέσεις:

1) νά διατηρηθεῖ καί νά πλατύνει ἡ ΕΝΟΤΗΤΑ
2) νά διατηρηθεῖ καί νά βαθύνει ἡ πίστη στή τελική νίκη.
3) νά διατηρηθεῖ καί νά ἀνέβει σέ ἀνώτερα ἀγωνιστικά ἐπίπεδα ἡ πάλη τοῦ ΕΝΩΜΕΝΟΥ λαοῦ γιά Ψωμί
Μόρφωση
Δημοκρατία
Ἐθν. Ἀνεξαρτησία.

Ἐμεῖς οἱ Λαμπρακηδες κάνουμε τό πᾶν γιά νά βοηθήσουμε ΟΛΟΥΣ τούς νέους, ἀνεξάρτητα ἀπό κομματική τοποθέτηση, νά βροῦν τό σωστό δρόμο: εἶναι ὁ δρόμος τῆς ΕΝΟΤΗΤΑΣ ὅλων τῶν δημοκρατ. δυνάμεων. Δηλώνουμε γιά μιά ἀκόμα φορά ὅτι θά πολλαπλασιάσουμε τήν πίστη, τήν ὁρμή καί τούς ἀγῶνες μας γιά τή Δημοκρατία καί κάνουμε μ' αὐτό τό Μανιφέστο ἐπίσημο κάλεσμα ΕΝΟΤΗΤΑΣ πρός ὅλους τούς ἰθύνοντες ἡγέτες καί προσωπικότητες, πρός ὅλα τά μέλη καί στελέχη τῶν ἄλλων δημοκρατ. ὀργανώσεων νεολαίας. Προτείνουμε σάν βάση γιά συζήτηση τό ἀκόλουθο πρόγραμμα 5 σημείων πάνω στά ὁποῖα πιστεύουμε ὅτι, συμπίπτουν οἱ ἐπιδιώξεις μας, οἱ στόχοι μας κι οἱ ἀγῶνες μας αὐτῆς τῆς στιγμῆς.

1) Ἡ πάλη κατά τοῦ φραξιονισμοῦ
2) Ἡ πάλη γιά τήν Κύπρο, Ἐθν. Ἀνεξαρτησία καί τήν Εἰρήνη.
3) Ἡ πάλη γιά τήν Παιδεία.
4) Ἡ πάλη γιά τά καθημερ. προβλήματα τῆς ζωῆς.
5) Ἡ πάλη γιά ἐκπολιτισμό, ψυχαγωγία καί Ἀθλητισμό τῆς Νεολαίας

Ἐμεῖς οἱ Λαμπράκηδες

1) Θέλουμε τὴν Ἑλλάδα ἐλεύθερη, ἀνεξάρτητη, ἀδέσμευτη καὶ κυρίαρχη.

2) Θέλουμε ΕΛΛΗΝΙΚΗ ἐξωτερικὴ πολιτική. Χωρὶς δεσμεύσεις, οὔτε [illegible]. Ἴση καὶ ἴδια ἀπέναντι σὲ ὅλους τοὺς εἰρηνόφιλους λαούς. Μὲ γνώμονα τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, τὴν διασφάλιση τῆς Εἰρήνης καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ. Θέλουμε τὴν πατρίδα μας φορέα Εἰρήνης καὶ δημιουργικῆς συνεργασίας στὰ Βαλκάνια.

3) Θέλουμε τὴν Ἑλλάδα χωρὶς ξένες στρατιωτ. βάσεις, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἐπιθετικὰ στρατιωτικὰ σύμφωνα, νὰ κρίνει – οὐδέτερη – ἡ ἴδια κάθε φορὰ τὰ διεθνῆ γεγονότα καὶ νὰ παίρνει θέση γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, τῆς Δημοκρατίας, τῆς Εἰρήνης καὶ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ.

4) Θέλουμε τὴν ΚΥΠΡΟ ἐλεύθερη, ἀδέσμευτη, ἑνωμένη μὲ τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀδέσμευτη μητέρα Ἑλλάδα.

5). Θέλουμε Ἐθνικὴ Οἰκονομικὴ Πολιτική. Κατάργηση τῶν ξένων μονοπωλίων καὶ ὅλων τῶν ἀσύμφορων γιὰ τὸ Ἔθνος οἰκονομ. συμβάσεων. Νὰ ἐθνικοποιηθοῦν οἱ βασικὲς ξένες ἐπιχειρήσεις. Ἄνοιγμα τῶν ἀγορῶν καὶ τῶν δανείων πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, μὲ μοναδικὸ γνώμονα τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ μας.

6) Θέλουμε ΕΘΝ. ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ. Νὰ γυρίσουμε τὴν πλάτη στὸ παρελθὸν καὶ σὲ ὅ,τι μᾶς χωρίζει καὶ νὰ στραφοῦμε πρὸς τὸ μέλλον ποὺ πρέπει νὰ μᾶς ἑνώνει. Νὰ ἐδραιωθεῖ ἡ Δημοκρατία σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινων. καὶ πολιτικῆς ζωῆς. Νὰ περιορισθεῖ ἡ Αὐλή. Ὅλοι οἱ πολίτες νὰ γίνουν ἴσοι ἀπέναντι στὸ νόμο. Νὰ καταργηθοῦν τὰ πιστοποιητικὰ κοινων. φρονημάτων. Νὰ νομιμοποιηθεῖ τὸ ΚΚΕ. Νὰ δοθεῖ γενικὴ Ἀμνηστεία. Κριτήριο ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ πίστη καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ καθένα στὸ ἰδανικὸ τῆς Ἐθν. Ἀναγέννησης.

7). Θέλουμε Πατριωτικὴ Ἀνασυγκρότηση. Νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε συστηματικὰ τὸν πλοῦτο τῆς χώρας. Νὰ δημιουργήσουμε βασικὲς μονάδες βαρειᾶς βιομηχανίας καὶ νὰ ἀξιοποιήσουμε τὶς ἐνεργειακές μας πηγές. Νὰ μειώσουμε τὶς στρατιωτ. δαπάνες, νὰ ὁλοκληρώσουμε τὸν ἐξηλεκτρισμὸ καὶ τὸ συγκοινωνιακὸ δίκτυο τῆς χώρας. Νὰ πᾶμε ἐπὶ τέλους στὸν 20ὸ αἰώνα. Νὰ γίνουμε ἀπὸ χώρα ὑπανάπτυκτη Ἔθνος σύγχρονο καὶ ἀναπτυγμένο.

8). Θέλουμε ὁ κρατικὸς μηχανισμός, ὁ στρατός, ἡ Χωροφυλακὴ καὶ ἡ Ἀστυνομία νὰ βρίσκονται στὴν ὑπηρεσία τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πατρίδας.

9). Θέλουμε νὰ λείψει ἡ τρομακτικὴ ἀνισομέρεια στὴν κατανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Νὰ λείψουν οἱ μεγάλες διαφορὲς ἀνάμεσα στὴν

ὕπαιθρο καί τήν πόλη. Ἴσες εὐκαιρίες σέ ὅλα τά Ἑλληνόπουλα. Ὁ λαός νά νοιώσει ἀφέντης στόν τόπο του. Πιστεύουμε ὅτι κύριος δημιουργός τοῦ πλούτου τῆς χώρας εἶναι ἡ ἐργατική καί ἀγροτική μας τάξη, τίς ὁποῖες ὅμως μαστίζει ἡ ὑποαπασχόληση, ἡ ἀνεργία καί ἡ μετανάστευση. Κατοικοῦν σέ τρώγλες, ὑποσιτίζονται, μένουν ἀγράμματοι και ἔξω ἀπό τό σύγχρονο πολιτισμό. Θέλουμε εἰδικά μέτρα γιά τή ραγδαία ἄνοδο τῆς ἐργατικῆς καί ἀγροτικῆς τάξης. Ἐργασία γιά ὅλους. Καλύτερες ἀμοιβές. Ἀπαγόρευση τῆς ἐργασίας στά παιδιά. Ἠλεκτρισμό καί δρόμους σ' ὅλα τά χωριά.

10) . Πιστεύουμε στόν ἑλλην. λαϊκό πολιτισμό, στήν ἑλλην. λαοτεχνική καί καλλιτεχνική παράδοση. Θέλουμε μέ ὅπλο τήν Παιδεία καί τήν Ἐπιστήμη, τήν Κουλτούρα καί τό Ἀθλητικό Πνεῦμα νά διαπαιδαγωγήσουμε τή νέα γενιά σύμφωνα μέ τίς πατριωτικές μας παραδόσεις καί τά κλασσικά τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ. Νά γεμίσει ἡ χώρα μας σχολεῖα, πανεπιστήμια, ἐργαστήρια, βιβλιοθῆκες, αἴθουσες συναυλιῶν, θέατρα, μουσεῖα, στάδια, γήπεδα.

Ὀραματιζόμαστε ἕνα φωτεινό αὔριο γεμάτο εὐαισθησίες καί τραγούδια γεμάτο ἀνθρωπιά, πολιτισμό καί δημιουργία...».

Αὐτές, σέ γενικές γραμμές, ἦταν οἱ ἀρχές καί οἱ ἰδέες τῆς Νεολαίας Λαμπράκη πού, ὅπως ἐπιγραμματικά εἶπε ὁ Sartre «ἀντιπαρατάσσει στόν ἐπιθετικό ἀμερικανισμό τόν ἐπανελληνισμό τῆς Ἑλλάδας».

Ἄν ἐπιμείναμε ἰδιαίτερα στίς ἀρχές καί τά ἰδανικά τοῦ κινήματος Νεολαίας Λαμπράκη, ~~[illegible]~~ ἐπί κεφαλῆς τοῦ ὁποίου βρέθηκε ἐξ ἀρχῆς ὁ Μ.Θ. εἶναι γιατί ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκουμε σαφῶς διατυπωμένες τίς θεωρητικές βάσεις τοῦ πολιτικοῦ του πιστεύω, πού μποροῦν νά συνοψισθοῦν στό πολύπτυχο:

- Δημοκρατία
- Ἐθνική Αὐτοτέλεια
- Αὐτόχθονη κουλτούρα
- Συσπείρωση τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων.

Ὅπως θά διαπιστώσουμε στή συνέχεια, ἡ ἀδιάκοπη ἰδεολογική καί πολιτική δράση τοῦ Μ.Θ. δέν ἔπαψε ποτέ νά ἀντλεῖ τή ρίζα της ἀπό τό ὅραμα καί τήν προοδευτική κίνηση τοῦ πρωτοπόρου μαζικοῦ κινήματος Νεολαίας καί Κουλτούρας τῶν "Λαμπράκηδων".

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟ ΣΤΗ ΣΤΡΑΤ. ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ.

Τὸ πρόβλημα ἐξουσίας

Ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ζωῆς στὴν ἄμεσα προδικτατορικὴ περίοδο δίνουν ἀνάγλυφα τὴν εἰκόνα τῆς βαθειᾶς κρίσης ποὺ περνᾶ ἡ ἐξουσία :

1) Διαγράφεται καθαρὰ ἡ πολιτικὴ χρεωκοπία τῆς παραδοσιακῆς Δεξιᾶς, τουλάχιστον ἄμεσα, στὶς ἐπικείμενες ἐκλογές (28.5.67).

2) Ἡ Ε.Κ., σίγουρα νικήτρια τῶν ἐκλογῶν, θὰ ἦταν ἐν γένει ἑτοιμόρροπη. Ὅπως ἔδειξε καὶ στὴ βραχύχρονη περίοδο ποὺ κυβέρνησε τὴ χώρα, θὰ ἦταν δύσκολο, ἂν μὴ ἀδύνατο, νὰ ξεπεράσει τὸ ἐγγενὲς κλίμα τοῦ ἐσωτερικοῦ "διμέτωπου". Ταλαντευόμενη διαρκῶς κάτω ἀπὸ τὸ διπλὸ βάρος τῶν πληττικῶν λαϊκῶν δυνάμεων ἀφ' ἑνός, ποὺ θὰ τὴν ἔφερναν στὴν ἐξουσία, καὶ τῶν συντηρητικῶν ἀστικῶν καταβολῶν καὶ ἐρεισμάτων της, ἀφ' ἑτέρου, θὰ διαιώνιζε τὴν κυβερνητικὴ κρίση. Σὰν κομματικὴ σύνθεση τῆς ἀνομοιογένειάς της θὰ ἐρχόταν τελικὰ σίγουρα μιὰ νέα διάσπασή της καὶ ἡ τελικὴ της ἀποσύνθεση. Ἡ ἰσχυρὴ προσωπικότητα τοῦ Γ. Παπανδρέου δὲν ἐξισορροποῦσε παρὰ ἐντελῶς προσωρινὰ τὶς ἰδιοτελεῖς βλέψεις διαφόρων παραγόντων, τὰ ἀντιφατικὰ συμφέροντα καὶ τὶς βαθειὲς ἀντινομίες στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κόμματος. Ἡ Ε.Κ. τὴν ὥρα τῆς κρίσης τῆς ἐξουσίας ἔδινε μιὰ λύση ποὺ, κατὰ πᾶσα πιθανότητα, θὰ διαιώνιζε τὸ πρόβλημα ἐξουσίας στὴ χώρα μας.

3) Ἡ Βουλή, παραδοσιακὸ κέντρο λήψης ἀποφάσεων, ὡς πρόσφατα, ἔχει πέσει κατὰ γενικὴ διαπίστωση, σὲ πλήρη ἀνυποληψία. Ὁ θεσμὸς τῆς Βασιλείας εἶναι ὁλοφάνερα πλέον ξεπερασμένος καὶ καταδικασμένος στὴ συνείδηση τῶν εὐρύτερων στρωμάτων.

4). Οἱ Δῆμοι καὶ οἱ Κοινότητες, στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία, ἔχουν περάσει στὰ χέρια τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων. Τὸ κλίμα "τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου" ~~παραμερίζεται~~ ὑποχωρεῖ ἤδη στὴν ὕπαιθρο, ὅπου ἦταν μόνιμο καθεστὼς ἀπὸ τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο (Ἐμφύλιος - κράτος Δεξιᾶς). Ὁ φόβος τῶν ΤΕΑ καὶ τοῦ χωροφύλακα φθίνει ὁλοένα καὶ περισσότερο. Τὸ λαϊκὸ κίνημα λοιπὸν βρίσκεται σὲ ἀνοδικὴ πορεία, παρ' ὅτι ὑπάρχει ἔκδηλη μιὰ τάση ἐγκλωβισμοῦ του ἀπὸ τοὺς πολιτικο-ἐκλογικοὺς ἑλιγμοὺς τῆς Ε.Κ.

Συνοπτικά λοιπόν έχουμε:
Αλλαγή του συσχετισμού δυνάμεων στούς κόλπους της εξουσίας. Αποδυνάμωση της παραδοσιακής "σκληρής" Δεξιάς — προώθηση μιας "κεντροδεξιάς" — μετατόπιση άρα από τα Δεξιά πρός το Κέντρο, με μιά τάση φιλοσπαστικο-ποίησης του εκλογικού σώματος. Σε αντίστροφη πορεία, έχουμε μετατόπιση ενός μέρους της ηγεσίας της Ε.Κ.: πρός τα Δεξιά (αποστάτες). Και στις δύο περιπτώσεις δηλ. __κρίση__ κομματικής εκπροσώπησης.

Ακόμη, ιδιαίτερα μετά τα Ιουλιανά (1965), έχουμε συμπτώματα μιας βαθμιαίας φασιστικοποίησης. Συμπτώματα πού εκδηλώνονται

1) με την ολοένα και εντονότερη παρουσία και δράση των μυστικών δικτύων και των παρακρατικών οργανώσεων πού χρησιμεύουν σάν αγωγοί μεταβίβασης των "άνωθεν" αποφάσεων —

2) με μία σαφή τάση αποδυνάμωσης του κοινοβουλίου ή μάλλον οριστικής κατάργησης της ομαλής λειτουργίας του. Παύει πλέον ή αρμονική αντιστοιχία ανάμεσα στο "τυπικό" της εξουσίας (κυβέρνηση – Βουλή) και το "ουσιαστικό" (παρακράτος).

Οι ουσιαστικές αυτές μεταβολές πότε γίνονται ξαφνικά και θεαματικά (π.χ. βασιλικό πραξικόπημα – παύση Γ. Παπανδρέου) και πότε αθόρυβα και μυστικά (προώθηση της χούντας σε νευραλγικά σημεία του κρατικού μηχανισμού).

Κάτω από αυτές τις γενικές συνθήκες, έτσι όπως τις αντιμετωπίζουμε σήμερα, ή __έξοδος__ από την κοινοβουλευτική ομαλότητα, δηλ. ή δικτατορία, φαντάζει __αναπόφευκτη__.

Ωστόσο ο επερχόμενος κίνδυνος δέν είναι ορατός από όλους. Στο γενικό κλίμα ευφορίας πού επικρατεί ενόψει της εκλογικής νίκης των δημοκρατικών δυνάμεων (το Μάη του 1967), οι ανησυχητικές σκιές της ανωμαλίας και της εκτροπής απωθούνται στο υποσυνείδητο και όλοι — της αριστεράς μη εξαιρουμένης — είναι έτοιμοι να αναπτύξουν πολλούς λόγους γιά τούς οποίους σίγουρα... αποκλείεται μια δικτατορία τη στιγμή εκείνη.

Ο Μ.Θ. από καιρό διαφωνεί με την υπεραισιόδοξη πολιτική και πρακτική της τότε κομματικής ηγεσίας, τόσο πάνω στο άμεσο θέμα των εκλογικών συμμαχιών, όσο και σε μία σειρά άλλα ζητήματα. Είναι πεπεισμένος, όσο πλησιάζει ο καιρός γιά τις εκλογές, ότι η ΕΔΑ, έτσι όπως κινείται και δρα, βρίσκεται κάτω από τις απαιτήσεις της ιστορικής στιγμής. Αποφασίζει να μιλήσει ανοιχτά στούς πιό κοντινούς φίλους και συνεργάτες του — μέρος αυτών των απόψεών του βρίσκονται στις επιστολές πού απηύθυνε τότε στο Νίκο [illegible]

Ὅλοι συμφωνοῦν στό ὅτι κάθε βῆμα πρέπει νά εἶναι προσεκτικό γιατί ὁ τόπος ὁδεύει πρός ἐκλογές καί καμμιά ἐνέργεια δέν πρέπει νά ἀποδυναμώσει τήν ἀριστερά. Συμφωνοῦν ὅμως καί στό ὅτι πρέπει νά χαραχτεῖ μιά νέα διαφορετική πολιτική καί ὅτι προέχει μιά ἐπίτευξη πραγματικῆς καί οὐσιαστικῆς ΕΝΟΤΗΤΑΣ μέ ὅλες τίς δημοκρατικές δυνάμεις. Γιά νά κλείσει ὁ δρόμος στό φασισμό γιά νά ἀνοίξει ἡ προοπτική τῆς Ἐθνικῆς Ἀναγέννησης νέους ὁρίζοντες.

Ἡ διαφωνία τοῦ Μ.Θ. μέ τήν τότε κομματική ἡγεσία ξεκίνησε οὐσιαστικά ἀπό τά γεγονότα τοῦ Γοργοποτάμου (Νοέμβρης 1964). Τότε, ὅπως κάθε χρόνο, χιλιάδες κόσμος εἶχε μαζευτεῖ ἀπό ὅλη τήν Ἑλλάδα στόν Γοργοπόταμο, κοντά στή Λαμία γιά νά τιμήσει τή μεγάλη ἐπέτειο τῆς Εθν. Ἀντίστασης: τήν ἀνατίναξη τῆς γέφυρας τοῦ Γοργοποτάμου τόν καιρό τῆς φασιστικῆς κατοχῆς ἀπό τίς δυνάμεις τῆς Ἀντίστασης. Φέτος γιά πρώτη φορά θά ἔπαιρναν ἐπίσημα μέρος στόν ἑορτασμό καί οἱ Ἀρχές. Ἔχουμε κυβέρνηση δημοκρατικοῦ κέντρου. Τότε οἱ μυστικές ὑπηρεσίες καί οἱ σκοτεινοί κύκλοι τῆς «[illegible]» ὀργανώνουν μιά σατανική προβοκάτσια. Τοποθετοῦν, ἀπό τήν προηγούμενη τοῦ ἑορτασμοῦ, μιά παλιά νάρκη ξαναγεμισμένη δίπλα στήν ἐξέδρα τῶν ἐπισήμων: ὁ ἀριθμός πού θά τήν πατήσει θά ἀποκεφαλιστεῖ, ἔχει δύναμη νά σκοτώσει περίπου 50 ἀνθρώπους. Μέσα στό πλῆθος βρίσκονται οἱ προβοκάτορες πού στή δεδομένη στιγμή θά φωνάξουν ἔξαλλα «συνθήματα» καί θά προσπαθήσουν νά παρασύρουν τά πλήθη ἐναντίον στούς ἐπίσημους πολιτικούς καί στρατιωτικούς. Ἀπό τούς γύρω λόφους θά «ἐπέμβουν γιά τή σωτηρία» τους ἰσχυρές δυνάμεις. Σέ λίγο θά ὑπάρχουν δεκάδες νεκροί καί μεταξύ τους στρατιωτικοί καί ὑπουργοί. «Κομμουνιστικό πραξικόπημα» θά ὁρίζεται ὁ ἐνορχηστρωμένος τόνος καί «ὑγιεῖς ἐθνικές» δυνάμεις θά παρέμβουν γιά τή σωτηρία τῆς πατρίδας. Ἀνλ. πρελούδιο, «πρόβα γενεράλε» τῆς 21ης Ἀπριλίου.

Ὁ Μ.Θ. εἶναι πρόεδρος τῆς ΔΝΛ καί, ἀπό τόν Φεβρουάριο 1964, βουλευτής Πειραιᾶ. Μόλις μαθαίνει τά γεγονότα (13 θύματα ἀπό τήν ἐκσφενδόνιση τῆς νάρκης) πάει ἀμέσως στόν Γοργοπόταμο.

— Πόσοι οἱ νεκροί; ρωτᾶ

— «Δεκατρεῖς».

— «Θά κάνουμε δεκατρεῖς φορές τήν κηδεία τοῦ Λαμπράκη»!

Τό βράδυ ὁ Μ.Θ., μαζί μέ τόν Κύρκο καί τόν Παρασκευόπουλο, μένουν στόν χῶρο τῆς σκηνοθετημένης δολοφονίας. Οἱ δημοσιογράφοι ζητοῦν τήν γνώμη τους. Συντάσσουν λοιπόν ἀνακοινωθέν καί καταγγέλλουν τό ἀποτρόπαιο ἔγκλημα στόν ἑλληνικό λαό. Ἡ ἀριστερά ὅμως ἡγεσία, κάτω ἀπό τήν πίεση τοῦ Παπανδρέου πού προσπαθοῦσε μέ κάθε τρόπο νά μήν ὀξύνει τά πράγματα, κρατάει τελείως ὑποχωρητική καί παθητική στάση καί δέχεται τήν ἐπίσημη ἄποψη τοῦ «ἀτυχήματος».

Όταν, τά επακόλουθα του γεγονότος, φτάνουν στά λαϊκά στρώματα της Ε.Κ. της ΕΔΑ, θεωρούν υπεύθυνο γιά τή «εσφαλμένη» γραμμή της ηγεσίας του κόμματος τό Μ.Θ. και τόν αποκαλούν σάν «προδότη» — Οί Λαμπράκηδες, μηδενός εξαιρουμένου, και ο Μ.Θ., πίστευαν ότι ακριβώς η παθητική υποχώρηση και η τακτική της «μή όξυνσης» αντί νά βοηθήσουν τήν κατάσταση, θά φέρουν τή διάσπαση στις προοδευτικές δυνάμεις. Γιατί ακριβώς η αντίδραση θά ξανασηκώσει κεφάλι με τή νίκη της και θά πιέσει, με τή σειρά της, τόν Γ. Παπανδρέου νά κάνει θεαματικές υποχωρήσεις, πράγμα πού και έγινε: ο Παπανδρέου, φτάνοντας στά άκρα τό «δίμετωπο» δέν χτύπησε, σάν κυβερνητική εξουσία, τούς δολοφόνους του Γοργοπόταμου, αλλά τά .... θύματά του.

Αγανακτισμένοι, σύσσωμοι, οί Λαμπράκηδες (τό ΚΕΝΤΡΙΚΟ Συμβούλιο) συντάσσουν ένα κείμενο πού εγκρίνεται από όλους (εκτός από τόν Μπενά), ένα κείμενο αντίθετο πρός τήν κομματική γραμμή. Η νεολαία πιστεύει ότι πρέπει νά ξεσηκώσει τόν κόσμο, όπως στήν κηδεία του Λαμπράκη. Οί Λαμπράκηδες νά πιέσουν τήν ταλαντευόμενη κυβέρνηση της Ε.Κ. και αυτή, με τή σειρά της, νά πάρει ειδικά μέτρα ενάντια στούς σκοτεινούς κύκλους πού συνωμοτούν στούς κόλπους του Στρατού και του Παρακράτους. Γιά τούς Λαμπράκηδες η καλύτερη πολιτική γιά τήν επίτευξη ενότητας δέν είναι πάντα τό «νά μή φέρνουμε δυσκολίες στήν Ε.Κ.», αλλά αντίθετα τό επιδέξιο στρίμωγμά της από τά αριστερά, ώστε νά αναγκαστεί νά στρέψει τά πυρά της κατά του κύριου εχθρού της Δημοκρατίας, του φασιστικού καρκινώματος.

Ο Μ.Θ. πηγαίνει ο ίδιος στή Βουλή γιά νά πάρει έγκριση από τήν ηγεσία της ΕΔΑ γιά δημοσίευση του κειμένου στήν ΑΥΓΗ. Τόν αποτρέπουν από κάθε παρόμοια σκέψη και ενέργεια. Τά σχέδια των Λαμπράκηδων γιά λαϊκή κινητοποίηση ναυαγούν άδοξα.

Τό ίδιο βράδυ, στή Βουλή, η ΕΡΕ περνά ήδη στήν αντεπίθεση, κατηγορεί τούς κομμουνιστές σάν δολοφόνους. Η Ε.Κ. στριμωγμένη από τή Δεξιά, στρέφεται επίσης κατά της Αριστεράς, αναγορεύει και επικυρώνει τή στάση της στήν κηδεία και αργότερα καταδικάζει σέ ποινές τούς συγγενείς και φίλους των ... θυμάτων!

Από τότε, ίσως επειδή ακριβώς ο Μ.Θ. πρόβλεψε σωστά τά γεγονότα, πέφτει στή δυσμένεια της κομματικής ηγεσίας. Αναγκάζεται νά παραιτηθεί από τήν ηγεσία της Δ.Ν.Λ. (τέλη '66 - αρχές '67):

ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΕΝΤΡ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ Δ.Ν.Λ.

« Αγαπητοί φίλοι,

όπως είναι γνωστό, είναι τώρα πάνω από χρόνος, πού έπαψα ουσιαστικά νά ασκώ τά καθήκοντα του προέδρου της οργάνωσης. Όταν διαπίστωσα ότι πού είναι αδύνατο νά συμβάλω δημιουργικά στή χάραξη και στήν εφαρμογή της γραμμής της Νεολαίας, πρότεινα μιά σειρά

λύσεις πού, ἀφοῦ κατασχόλησαν κάπως τή καθοδήγηση τοῦ Κόμματος καί τῆς Νεολαίας, τελικά ἔμειναν στά «ὑπ' ὄψιν». Ἔτσι, ἡ θέση μου ἦταν τυπική καί οὐσιαστικά περιττή. Δέχτηκα πάρ' ὅλα αὐτά νά παραμείνω στό Γραφεῖο, καί ἐπί κεφαλῆς τῆς Ὀργάνωσης γιατί ἔκρινα ὅτι τόσο οἱ γενικότερες συνθῆκες ὅσο καί ἡ εἰδική μας θέση, μέ τόν κίνδυνο τῆς διάλυσης, δέν ἐπέτρεπε νά δώσουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἔδαφος στόν ἀντίπαλο....

...Ἔχω τονίσει συχνά καί δηλώνω ὅτι ἐξακολουθῶ νά πιστεύω ὅτι τό ἔργο καί ἡ δράση μου ἀποτελοῦν θετικά στοιχεῖα στό χῶρο τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων. Ἐδῶ πρέπει νά πῶ, μέ μεγάλη μου λύπη, ὅτι ἐνῶ ὁ ἀντίπαλος μέ εἶδε σωστά καί κατάφερε τήν "ἐξόντωσή" μου, οἱ δικοί μας ἰσχυρίζονται δέν βρῆκαν τόν καιρό νά ἀσχοληθοῦν σοβαρά μέ τό πρόβλημα αὐτό. Καί, ἐπί πλέον, φτάσαμε στό σημεῖο νά ὑπάρχει ἀνοχή καί ὑπογράμμιση τῆς ἐπίθεσης. Ἔτσι, τό κίνημα τῆς κουλτούρας, στό βαθμό πού τό ἐκπροσωπῶ, περνᾶ κρίσιμες στιγμές.

Ὅσον ἀφορᾶ τόν πολιτικό στίβο, ἐδῶ ἡ δολιοφθορά ὑπῆρξε ἀκόμη πιό ἔντονη. Τό ὁλοκληρωμένο σχῆμα τοῦ δημιουργοῦ – δραματιστῆ – ἀγωνιστῆ πού ἀποτελοῦσε συγκεκριμένο, αὐτό παράδειγμα στά μάτια τῆς Νεολαίας, καί πού, σέ τελευταία ἀνάλυση, ἦταν μιά δύναμη πού ἀνῆκε στό Κίνημα, βάλθηκαν ὅλοι νά τήν καταστρέψουν, μέ συκοφαντία, μέ ἀπαγόρευση, μέ ὠμή βία, μέ τή σιωπή.

...Ὅμως ποτέ δέν μοῦ ἔλειψε τό ἠθικό θάρρος. Γι' αὐτό καί σᾶς δηλώνω ἐπίσημα ὅτι δέν θά παραιτηθῶ ποτέ ἀπό τήν προσπάθειά μου: θά δημιουργήσω περισσότερα καί καλύτερα ἔργα. Θά βρῶ καινούργια μορφή ἐπαφῆς μέ τό κοινό. Θά παραμείνω πάντα ἐχθρός τῆς ὑποτέλειας, ἀκλόνητος στίς πρῶτες γραμμές τοῦ κινήματος.

Ἀκριβῶς γιά τό λόγο αὐτό ἔχω ἀνάγκη νά ἀπαλλαγῶ ἀπό τίς νεκρές τυπικές σχέσεις πού μοῦ ἐπιβλήθηκαν ἔξω ἀπό κάθε λογική καί ἀγωνιστικό συμφέρον καί πού μέ δυσχεραίνουν μέ τρόπους καί μέ ἐμποδίζουν ἀπό τό νά ἐκφραστῶ ἐλεύθερα, δημιουργικά καί τολμηρά τίς ἰδέες, τά αἰσθήματα καί τό ἔργο μου.

Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, τονίζω ὅτι δέν φέρω ἐγώ τήν εὐθύνη πού ἐγκαταλείπω τήν ὀργάνωσή μας. Τήν ἔχουν ὅσοι δέν εἶδαν ἤ δέν θέλησαν νά δοῦν αὐτές τίς συγκεκριμένες προϋποθέσεις πού θά μοῦ ἐπέτρεπαν νά παίξω στό ἀκέραιο τό ρόλο μου στίς τάξεις τῆς Νεολαίας καί γενικότερα τοῦ Κινήματος...."

Γιά λόγους εὐνόητους, ἡ ὅλη αὐτή ὑπόθεση δέν φτάνει ποτέ στή δημοσιότητα, γιά νά μή αὐξήσει τή σύγχυση στίς τάξεις τῆς Νεολαίας κ.τ.λ. Ὁ Μ.Θ. γίνεται μάλιστα μέλος τῆς Ε.Ε. τῆς ΕΔΑ. Καί πάλι, ὅμως, ἐξακολουθεῖ νά ἐκφράζει ἔντονα τούς φόβους καί τίς ἀνησυχίες του γιά τό ἄμεσο πολιτικό μέλλον τῆς χώρας. Στήν ὁμιλία του, στήν τελευταία σύνοδο τῆς ΕΔΑ, μετά τήν εἰσήγηση τοῦ Μπ. Δρακόπουλου, ὁ Μ.Θ. τονίζει:

«... Δέν ἔχω προσωπικά αὐτά τά ζητήματα σχετικά μέ τήν καινούργια μάχη πού θά δώσουμε καί πού θά εἶναι πρῶτα μάχη γιά νά πετύχουμε στίς ἐκλογές καί μετά μάχη γιά νά πάρουμε οἱ ψήφους τουλάχιστον αὐτό πού μᾶς ἀνήκει. Ὅμως τά γεγονότα προχωροῦν καί ὁρίζουν τή μάχη αὐτή νά τήν ὀργανώσουμε.

Έχω την εντύπωση ότι η συζήτηση που προηγήθηκε δεν ήταν συζήτηση μάχης. Βέβαια η ανάλυση ήταν σφαιρική, όμως δεν πρόβαλε ανάγλυφα τους κύριους άξονες, που, κατά τη γνώμη μου, είναι δύο:

1) η πολιτική της αντίθεσης
2) η πολιτική της ενότητας.

Μιά πρώτη εκτίμηση πάνω στις δύο αυτές πολιτικές, όπως τις εφαρμόσαμε ως τώρα είναι ότι πρώτα-πρώτα στην πολιτική της αντίθεσης, η δόση της αντίθεσης είναι πολύ λιγότερη από ό,τι έπρεπε να είναι. Στην πολιτική της ενότητας πάλι, η δόση της ενότητας ήταν πολύ περισσότερη από ό,τι έκανε η ίδια η ζωή με αποτέλεσμα πολλές φορές να προσφέρουμε εμείς ενότητα και οι άλλοι να μάς προσφέρουν βρισιές.

Η πολιτική της αντίθεσης βέβαια είναι πολιτική ενάντια στη Δεξιά, την ολιγαρχία, το παλάτι, τον ιμπεριαλισμό, το ΝΑΤΟ κ.τ.λ. Στο βαθμό που θα προβάλλουμε αυτήν την αντίθεση σε βάθος, ~~[illegible]~~ θα προβάλλουμε και το ιδιαίτερό μας πρόσωπο και θα διαχωριζόμαστε από την πολιτική του Κέντρου που δεν μπορεί να πάει σε βάθος την αντίθεσή της προς τις δυνάμεις αυτές.
Τί κάνουμε όμως στην πραγματικότητα; Πώς π.χ. εκμεταλλευόμαστε το έντονο σήμερα αντικαθεστωτικό ρεύμα που κυριαρχεί στις μάζες; Ακόμη πρέπει να πούμε ότι τελευταία ο Α. Παπανδρέου έδωσε, μετά το συμβιβασμό του, πιο πολύ από μάς την αντίθεσή του προς τη Δεξιά και σε πολλά σημεία μάς παίρνει τη σημαία στην πολιτική της αντίθεσης.

Τώρα, η πολιτική μας της ενότητας. Πρέπει πρώτα-πρώτα να δούμε ότι βασική της προϋπόθεση είναι η πολύ σωστή πάνω στο πρόβλημα της πρώτης, της αντίθεσης. Δηλ. όσο προχωράει η πρώτη, τόσο προχωράει κι η δεύτερη. Η πολιτική της ενότητας, όπως την εφαρμόσαμε σε σχέση με την ηγεσία της Ε.Κ., αποτελεί, νομίζω, το βαρόμετρο σε όλα τα τελευταία συμπεράσματά μας. Έχω την εντύπωση ότι δεν βρήκαμε τη χρυσή τομή. Δεν μετράμε τον πραγματικό συσχετισμό δυνάμεων κάθε φορά κι έτσι δεν ξέραμε πότε θα πρέπει να ελιχθούμε και πότε να μιλήσουμε από θέσεις ισχύος. Φοβάμαι ότι ο Γ.Π. γνωρίζει τη βασική μας αυτή αδυναμία και την εκμεταλλεύεται. Θεωρώ τυπικό παράδειγμα - ταμπού της πολιτικής μας της αντίθεσης τη στάση μας στα γεγονότα του Γοργοπόταμου...

... Μετά τους δύο αυτούς άξονες, έρχονται τα προβλήματα. Νομίζω ότι όλα τα προβλήματα, μικρά, μεγάλα, κοινωνικά, πολιτικά, πρέπει να τα συνδέουμε με τα 3 βασικά προβλήματα:

- της Εθν. Ανεξαρτησίας
- της Δημοκρατίας
- της Εξουσίας.

Στο πρώτο, υποτιμούμε συχνά τη ζημιά που έχει κάνει σε βάρος μας ο αντίπαλος. Ξεχνάμε ότι πάνω από 20 χρόνια μονόπλευρης πλύσης εγκεφάλων πρέπει να μάς κάνουν να μη κρυβόμαστε πότε να δείχνουμε τον πατριωτικό μας χαρακτήρα, το εθνικό πρόσωπο της παράταξής μας.

Σχετικά με τη Δημοκρατία διατηρώ πολλές αμφιβολίες για το αν πραγματικά πιστεύουμε στη Δημοκρατία. Δηλ. νομίζω ότι σε πολλούς από μάς υπάρχει μια αντίληψη ότι πιστεύουμε μόνο στη "δική" μας Δημοκρατία.

...τό τρίτο πρόβλημα τῆς ἐξουσίας. Πρέπει τό πρόβλημα αὐτό νά τεθεῖ ἐπί τέλους ἐπί τάπητος, μαζί μέ τό πρόγραμμα τῆς Δημοκρατ. Ἀλλαγῆς. Εἶναι ἐνδεικτικό τό ὅτι, ὁ Α. Παπανδρέου παίρνει ἕνα ἕνα τά σημεῖα τοῦ προγράμματός μας, τό προβάλλει καί βάζει μπροστά. Ἐπειδή ἔχουμε ἕνα ὅπλο γερό στά χέρια μας καί τό ἀφήνουμε ἀνεκμετάλλευτο. Ἔπειτα, νά μελετηθοῦν οἱ ἐνδεχόμενες δυνατότητες γιά τίς πιθανές μορφές ἐξουσίας ὅπως π.χ. ἡ κεντροαριστερά. Τί σημαίνει ἐξουσία τῆς Ἀριστερᾶς στήν Ἑλλάδα, δηλ. πρέπει νά συνδέσουμε καί νά προβάλουμε ὅλα τά προβλήματα σέ σχέση μέ τό πρόγραμμά μας.

Ἀφήνω τελευταῖο τό βασικότερο πρόβλημα: πῶς θά φτιάξουμε τό ὄργανο, τό ὅπλο ἐκεῖνο πού θά μᾶς ὁδηγήσει μπροστά, πῶς θά οἰκοδομήσουμε τό κόμμα μας. Ἄν δέν λύσουμε αὐτό τό πρόβλημα, θά εἴμαστε ὑπεύθυνοι μπροστά στήν ἱστορία. Ἐπιγραμματικά καί πρόχειρα σημειώνω ὁρισμένες βασικές ἀδυναμίες πού βλέπουμε στό Κόμμα.

- Συντηρητική νοοτροπία καί διάρθρωση.
- Ἀσφυκτική συγκέντρωση ἁρμοδιοτήτων καί -τελικά- ἐξουσίας.
- Ἀδυναμία γιά τήν πλήρη ἀξιοποίηση ὅλου τοῦ ζωντανοῦ δυναμικοῦ τῆς Ἀριστερᾶς.
- Ἔλλειψη ἐνεργητικῆς, δημοκρατικῆς ζωῆς στό κόμμα, δηλ. γόνιμης ἀντίθεσης, συζήτησης δημόσια.
- Ἔλλειψη ἡγετικῆς ὁμάδας μέ ὅλα τά ὀργανωτικά καί πολιτικά γνωρίσματα τῆς ἡγεσίας, ὥστε νά ἐμπνεύσει τό λαό καί νά ἀποσπάσει τήν ἐμπιστοσύνη του.

Οἱ ἀδυναμίες αὐτές πῆραν κρίσιμο χαρακτῆρα πρῶτα στό χῶρο τῆς κουλτούρας καί, μετά, στήν Δ.Ν.Λ.

Παρ' ὅλα αὐτά, στό βάθος εἶμαι κι ἐγώ αἰσιόδοξος γιατί πιστεύω πώς τίποτα δέν χάθηκε ἀπό τά μεγάλα κέρδη τῶν τελευταίων χρόνων. Τό ζήτημα εἶναι, γιά τό ἄμεσο μέλλον, μήπως ἀπό ἀδυναμίες δικές μας, τά κέρδη αὐτά τά καρπωθοῦν μονόπλευρα ἄλλοι. Ἔχω τή γνώμη π.χ. ὅτι τό 80% τουλάχιστον αὐτῶν πού χειροκροτοῦν φανατικά σήμερα τόν Α. Παπ. εἶναι [illegible] δικοί μας κι ὅτι πολλοί βγῆκαν ἀπό τόν κύκλο τῆς ἀκτινοβολίας μας, γιατί τόν ἔχουμε [illegible] (ἀκριβῶς). Τό πρόβλημα λοιπόν ὅλο βρίσκεται ἐκεῖ, μέ ὅσα δηλ. μέσα, διαδικασίες, δομές, κτλ. θά ἀξιοποιήσουμε τά μεγάλα ἀποθέματα πού μᾶς παρέχει ἡ ἰδεολογία μας, ἡ ἱστορία μας, οἱ θυσίες κι οἱ ἀγῶνες μας, ὥστε νά κερδίσουμε τήν ἐμπιστοσύνη τῶν μεγάλων δημοκρατ. μαζῶν τῆς χώρας μας".

Σέ ἄλλη ὁμιλία του, στό Πύργο, λίγο πρίν τό πραξικόπημα (Ἀπρ. 67), ὁ Μ.Θ. ἐπανέρχεται πάλι στά κρίσιμα ζητήματα τοῦ προβλήματος ἐξουσίας, τῆς πολιτικῆς τῶν συμμαχιῶν, ἰδιαίτερα στίς ἐπικείμενες ἐκλογές, θίγει τήν πιθανότητα χουντικῆς ἐκτροπῆς καί ἐπιμένει στό αἴτημα μιᾶς πανδημοκρατικῆς ἑνότητας.

Συγκεκριμένα, γιά τό ρόλο τῆς <u>Ἑλλην. Ἀριστερᾶς</u>:
διαπιστώνει ὅτι κρατᾶ τόν πρωτοποριακό κοινωνικό χαρακτήρα της, πού κατακτήθηκε ἱστορικά στό ΕΑΜ καί προβάλλεται ἔτσι σάν κύρια πολιτική δύναμη. Εἶναι ἡ μόνη παράταξη πού κάνει ἐνωτικά λόγο γιά πλήρη ἐθνική ἀνεξαρτησία καί προοδευτική λαϊκή ἐξουσία, τά δύο δηλ. βασικά προβλήματα μέ τά ὁποῖα συνδέεται ἄμεσα τό μέλλον τῆς χώρας. Ἑπομένως τό μέλλον τῆς χώρας συνδέεται ἄμεσα μέ τήν Ἀριστερά.

Γιά τό ρόλο τῆς <u>Ε.Κ.</u>
Καλύπτει τό χῶρο μεταξύ Δεξιᾶς καί Ἀριστερᾶς καί ἐκφράζει δύο τάσεις.
Ἡ πρώτη τάση ἐκπροσωπεῖ τά συμφέροντα ἑνός μέρους τῆς πλουτοκρατίας καί ὀλιγαρχίας ~~[illegible]~~ καί, βασικά, αὐτή εἶναι πού ἐλέγχει καί τήν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Ἐδῶ συναντοῦμε ἐπίσης τά δόγματα τῆς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς ἐξάρτησης, τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ κ.τ.λ.
Ἡ δεύτερη τάση ἐκφράζει τά συμφέροντα μερίδας τῆς ἀστικῆς τάξης πού θέλει νά ἐκσυγχρονίσει τίς κρατικές δομές, δημιουργώντας μιά σύγχρονη δημοκρατία ἀστικοῦ τύπου, πάντα μέσα στά πλαίσια τοῦ καπιταλιστικοῦ δρόμου ἀνάπτυξης. Ἐκφραστής τῆς τάσης αὐτῆς εἶναι ὁ Ἀνδρέας Παπ.. Ὁ Μ.Θ. τόν κατακρίνει, στήν συγκεκριμένη ἱστορική στιγμή, ὅτι δέ χαράζει σαφή πολιτική στάση, ὅτι περιορίζεται στό νά ὀξύνει φραστικά καί μόνο τήν ἀντίθεσή του μέ τή Δεξιά, γιά νά ἀποσπάσει ψήφους ἀπό τήν Ἀριστερά. Οὐσιαστικά, ἐμφανίζει, ἀποδυναμώνει τή μεγάλη δημοκρατική μάζα πού διατράνωσαν τό πάθος τους γιά <u>δημοκρατ. ἀλλαγή</u> στίς μέρες τῶν Ἰουλιανῶν γεγονότων. Συρρικνώνει τό δημοκρατικό κίνημα, ἐφόσον, τελικά, εὐθυγραμμίζεται μέ τήν ἀντιδραστική πολιτική τῆς Ε.Κ. καί καλλιεργεῖ τήν αὐταπάτη μιᾶς ἐκλογικῆς νίκης αὐτόνομης, ἐξαπατώντας τό λαό μέ γνωστά διλήμματα "χαμένης ψήφου" κ.τ.λ. (τοῦ τύπου: "ἡ Ἀριστερά δέν μπορεῖ νά πάρει τήν ἐξουσία — ἐμεῖς μποροῦμε — μή χάσετε τήν ψῆφο σας, ψηφίστε μας").
Ὁ Μ.Θ. παρατηρεῖ ὅτι ὅσο εἶναι σωστό πώς ἡ Ἀριστερά δέ μπορεῖ νά πάρει τήν ἐξουσία, ἄλλο τόσο ἰσχύει αὐτό καί γιά τόν Α.Π. Ἑπομένως, κάθε βοήθεια πρός τόν Α.Π. εἶναι οὐσιαστική βοήθεια πρός τήν δεξιά ἀπόκλιση τῆς Ε.Κ. πού εἶναι δυνατόν νά κυβερνήσει, ἀλλά θά στραφεῖ καί ἐναντίον τῆς "γραμμῆς - Ἀντρέα". Ἡ <u>δημοκρ. ἀλλαγή</u> — τό συμπέρασμα — μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ μόνο μέ τό ἑνιαῖο, δημοκρατικό Μέτωπο Ἀριστερᾶς — Κεντροαριστερᾶς"...

Κάτω ἀπό αὐτές τις συνθῆκες, ὁ Μ.Θ. βλέποντας τά ἀπειλητικά νέφη τῆς ἐκτροπῆς νά συγκεντρώνονται ἀπευθύνεται στόν Α. Παπανδρέου μέ πρόταση νά δημιουργήσουν ἀμέσως, πρίν ἀπό τίς ἐκλογές, <u>Πατριωτικό Μέτωπο</u> γιά τή μάχη κατά τοῦ φασισμοῦ.

Ἦταν Τετάρτη, 19.4.67. Ὁ Α.Π. δέχεται καί ὁρίζει κοινή συνάντηση μετά τήν συγκέντρωση Θεσ/νίκης (23.4.67). Ἐνδιάμεσα γίνεται, πράγματι, δικτατορία.

ΠΑΡΑΝΟΜΙΑ.

Ὁ Μ.Θ. κατορθώνει νά ξεφύγει τή σύλληψη. Περνά ἀμέσως στήν παράνομη δράση. Τήν πρώτη κιόλας μέρα τοῦ πραξικοπήματος συντάσσει τήν πρώτη ἔκκληση πρός τον Ἑλλην. λαό, πού φίλοι καί συναγωνιστές βγάζουν καί κολλᾶνε χέρι μέ χέρι:

(1) [
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝ. ΛΑΟ

Ὁ φασισμός χτύπησε τήν πατρίδα.

Ὁ Βασιλιάς, οἱ στρατηγοί του καί ἡ CIA πιστεύουν ὅτι θά φιμώσουν τό λαό μέ τή βία καί τή τρομοκρατία. Κάνουμε ἔκκληση σε ὅλους τούς τίμιους ἀξιωματικούς στούς πατριῶτες φαντάρους, νά σταθοῦν στό πλευρό τοῦ λαοῦ, νά ποῦν ὄχι, στή βία, στή δικτατορία, στό φασισμό. Ἕλληνες δημοκράτες! Αὐτό τό ξεσήκωμα εἶναι ἡ ἀρχή της ἧττας τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐλευθερίας. Ὀργανωθεῖτε, παλέψτε, ἀντισταθεῖτε στη δικτατορική χολέρα.

Λαέ τῆς Ἀθήνας! Ἔξω στούς δρόμους. Πατριῶτες, ἄς συναντηθοῦμε ὅλοι ἀμέσως στήν πλατεία Συντάγματος. Ἐμπρός νά συντρίψουμε τούς ἐχθρούς τοῦ λαοῦ καί τῆς πατρίδας. Ὁ φασισμός δέ θά περάσει.

Ζήτω ἡ Δημοκρατία! Ζήτω ἡ Ἑλλάδα! Ζήτω ὁ ἑλλην. λαός.

Ἀθήνα 21.4.67.
]

Δύο μέρες μετά, συντάσσει τή Δήλωσή του πρός ἐνημέρωση τῆς παγκόσμιας κοινῆς γνώμης:

(2) [ΔΗΛΩΣΗ πρός τή διεθνή κοινή γνώμη, τόν ξένο τύπο καί τις ξένες πρεσβείες
Ἀθήνα 23.4.67]

Παράλληλα, προχωρεῖ πυρετωδῶς στό στάδιο τῆς δημιουργίας τῶν πρώτων πυρήνων ἀντίστασης. Μέ ἐλάχιστες καί συγκεχυμένες πληροφορίες, προσπαθεῖ νά ἀναλύσει τήν κατάσταση σ' ἕνα κείμενο πού νά μπορεῖ νά χρησιμέψει σάν βάση γιά τήν πολιτική-ἰδεολογική κατάρτιση τῶν πρώτων ὁμάδων τῆς νέας ἀντίστασης.

(3) [ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ (πρός τα μέλη τῆς ΝΕΑΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ)
Ἀθήνα 25.4.67]

Μέ τήν ἄμεση αὐτή ἀντιστασιακή, ἀντιδικτατορική, μαχητική ἀντίδραση, ὁ Μ.Θ. ἔχει τήν αἴσθηση ὅτι προσθέτει μιά ἀκόμα φωνή — τή δική του — ἀνάμεσα στίς δεκάδες καί τίς χιλιάδες ἐκκλήσεις γιά ἀγώνα πού θά ἔκαναν οἱ Ἕλληνες δημοκράτες, οἱ πολιτικοί καί οἱ προσωπικότητες τῆς χώρας, τά κόμματα, οἱ ὀργανώσεις.

Λίγο ἀργότερα, μέ ἔκπληξη διαπίστωσε πώς ἡ ΔΗΛΩΣΗ του ἦταν ἡ μοναδική φωνή πού σάλπισε τή νέα ἀντίσταση καί πού μπόρεσε νά περάσει τά ἑλληνικά σύνορα καί να μεταφέρει τό ἀντιδικτατορικό μήνυμα τῆς Ἑλλάδας σ' ὅλο τόν κόσμο.

Οἱ ἐκτιμήσεις τοῦ Μ.Θ. γιά τήν κατάσταση πού διαμόρφωσε ἡ 21.4.67 ἦταν σέ γενικές γραμμές οἱ ἑξῆς:

Τό κίνημα τῶν συνταγματαρχῶν ἀποτέλεσε μακροπρόθεσμα μεγάλο λάθος τῶν Ἀμερικανῶν. Παρά τή φαινομενική του ἐπιτυχία, ἔγινε μέ ἐπιπολαιότητα καί σίγουρα ἔγινε γιά νά ἐξυπηρετήσει βραχυπρόθεσμους, ἄμεσους, στόχους τῆς ἀμερικανικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς (κρίση στή Μ. Ἀνατολή - Ἰσραήλ - Αἴγυπτος - Ἰουν. 67). Συνεπῶς, ἀπό τήν ἄποψη αὐτή — στήν πολιτική του διάσταση δηλ. — τό στρατιωτικό καθεστώς θά ἦταν βραχύβιο.

Ἄλλη διαπίστωση θλιβερή ἦταν ἡ πλήρης χρεωκοπία ὅλων τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἰδιαίτερα στούς πρώτους κρίσιμους μῆνες. Συνεπῶς, ἔπρεπε γρήγορα νά βρεθοῦν νέοι φορεῖς ἔκφρασης τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ. Ἀπό τή μία δηλ. ἔλειπε τή δυναμική καί προγραμματική ἀντιπολίτευση τῆς χούντας, κι ἀπό τήν ἄλλη τήν ἱκανότητα τῶν πολιτικῶν - κοινωνικῶν ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ νά ἀντιδράσουν μέ τόν Α΄ ἤ Β΄ τρόπο στήν πρόκληση τῆς χούντας καί τῶν Ἀμερικανῶν προστατῶν της.

Ἄμεσο συμπέρασμα δηλ. ἔβγαινε ἡ ἀνάγκη μιᾶς ὅσο τό δυνατόν γρηγορότερα ἐμφάνισης ἑνός ΝΕΟΥ ΦΟΡΕΑ πού θά ἔδινε θάρρος, θά ἐμψύχωνε τό λαό καί δέν θά ἄφηνε τή χούντα νά κερδίσει χρόνο καί νά ἑδραιώσει καί πολιτικά νομότυπα τή θέση της, στό ἐσωτερικό καί στό διεθνή πολιτικό χῶρο.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΜ

Μέ τή σκέψη αὐτή, ὁ Μ.Θ. ἔρχεται σέ ἐπαφή πολύ γρήγορα μέ φίλους καί συντρόφους, στήν πλειοψηφία τους "Λαμπρακίδες". Ἡ εἰκόνα πού τό μεταφέρουν εἶναι ἀπογοητευτική: "Στίς συνοικίες ὑπάρχει πλήρης διάλυση. Μόνο στό κέντρο τῆς Ἀθήνας ὁρισμένα στελέχη τῆς Νεολαίας προσπαθοῦν νά δημιουργήσουν πυρῆνες ἀντίστασης. Ὅλοι συμφωνοῦν στήν γραμμή τῆς πάλης καί πιστεύουν ὅτι μόνον ἕνας ΝΕΟΣ φορέας θά μπορέσει νά ἀνταποκριθεῖ στά αἰτήματα τῆς στιγμῆς".

Ἔτσι, μόλις μιά ἑβδομάδα μετά τό πραξικόπημα, ~~τη~~ Κυριακή τοῦ Πάσχα 1967 ἀποφασίζεται ἡ ἵδρυση τοῦ "Πατριωτικοῦ Μετώπου". Στή σύσκεψη παίρνουν μέρος οἱ: Μανωλάκος, Νίκας, Μπανάκης, Βότσης καί σέ στενή ἐπαφή μέ τήν ὁμάδα βρίσκονται οἱ: Λεντάκης, Θεοδωρίδης καί Ζήκας, ἀπό τό προεδρεῖο τῆς ΔΝΛ. Λίγο ἀργότερα, ὁ Μ.Θ. συναντᾶ στήν παρανομία τόν κ. Φιλίνη πού ἀναλαμβάνει τόν συντονισμό ἐπαφῶν τῶν ~~[illegible]~~ μελῶν τῆς ὀργάνωσης. (τῆς ΕΔΑ) — μέλος τῆς καθοδήγησης

Τό Μάη τοῦ '67 ἡ ὀργάνωση κυκλοφορεῖ τήν ἀντιστασιακή ἐφημερίδα "ΝΕΑ ΕΛΛΑΔΑ". Στό πρῶτο της φύλλο περιέχεται ἡ διακήρυξη τοῦ Π.Μ. καί μιά σειρά προτάσεις γιά ἄμεση δράση.

(4) [Κείμενο Διακήρυξης
ΤΟΜΟΣ Α΄
σελ. 25 - 29]

Καί πώς περιγράφει ὁ ἴδιος ὁ Μ.Θ. (ΧΙΕΟΣ Α΄ σελ. 10-11) τή γέννηση καί ἐξέλιξη τοῦ ΠΑΜ.

«Ξαναμπαίνοντας μέ 4 ἄλλους ἀγωνιστές, μιά βδομάδα μετά τό πραξικόπημα, τή δημιουργία τοῦ ΠΑΜ, εἶχα τήν αἴσθηση ὅτι μιά καινούργια μεγάλη ἱστορική εὐκαιρία παρουσιαζόταν μπροστά στό λαό μας. Τό ἱερό πατριωτικό ἀναγεννητικό μας κίνημα θά ἔβρισκε τώρα τήν εὐκαιρία νά ὁλοκληρωθεῖ καί νά πάρει τήν τελική του πολιτική μορφή.

Τό ΠΑΜ δέν ἦταν μέσα στή σκέψη μου μιά ὁποιαδήποτε ἀντιστασιακή ὀργάνωση. Ἦταν τό ἴδιο τό πολιτικό μέλλον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅπως θά τό διαμόρφωναν μέσα ἀπό τήν πάλη οἱ πρωτοπόρες δυνάμεις τοῦ ἑλλην. λαοῦ.

Πέρασαν περίπου 20 μέρες μετά τήν ἱστορική συνεδρίαση τοῦ Πάσχα, ὅταν πρωτοσυναντήθηκα μέ τό πρῶτο μέλος τῆς καθοδήγησης τῆς ΕΔΑ (Σημ.: πρόκειται γιά τόν Κ. Φιλίνη). Τότε ἡ κυριαρχοῦσα ἀντίληψη σέ ὅλα τά καθοδηγητικά στελέχη — ἦταν ἡ ἴδια πού δέσποζε μέσα στήν ΕΔΑ. Δηλ. καμμία σημαντική πρωτοβουλία, κανένα σοβαρό βῆμα δίχως προηγούμενη ἔγκριση ἀπό τό Π.Γ. Μιά παρόμοια ὅμως ἀντίληψη, μέσα στίς συνθῆκες τῆς αὐστηρότατης παρανομίας, ἀντιστοιχοῦσε σέ ἀληθινή καταστροφή. Ἤδη, ὅσο ὁ παράνομος μηχανισμός περνοῦσε ἀπό τούς ἱδρυτές καί τούς ἐμπνευστές τοῦ ΠΑΜ στά χέρια τῶν παλιῶν στελεχῶν — στό ρυθμό πού ἔβγαιναν σιγά-σιγά ἀπό τήν κρύπτη τους* — τόσο οἱ ρυθμοί τῆς δουλειᾶς χαλάρωναν, ὁ ἐνθουσιασμός ξεθύμαινε.

Ἕνα μήνα πρίν τή σύλληψή μου εἶχα οὐσιαστικά καταργηθεῖ. (*) Ἀποφάσισα νά ἀντιδράσω γιατί μοῦ ἦταν ἀδύνατο νά δῶ νά χάνεται ἔτσι μιά σημαντική εὐκαιρία.

Φυσικά ἡ θέση μου ἦταν πολύ δύσκολη. Παραγκωνισμένος, κουρασμένος καί συγχρόνως παραμερισμένος ἀπό τήν ὀργάνωση πού ἐγώ ὁ ἴδιος εἶχα συντελέσει γιά νά στηθεῖ καί πού, στή συνέχεια, ἐγώ ὁ ἴδιος μέ τόν Φιλίνη καί τούς Λαμπρακίδες τήν παραδώσαμε σέ στελέχη τῆς ΕΔΑ. Ἤμουν ὅμως ἀποφασισμένος νά μήν ἀφήσω, μέ κάθε θυσία, νά ἐκφυλιστεῖ ἕνα κίνημα πού εἶχε ἤδη στό ἐνεργητικό του μιά σειρά θαυμάσια ἀντιστασιακά ἐπιτεύγματα καί πού ξανοίγονταν μπροστά του κάθε μέρα καί πιό πλατειές προοπτικές. Ἔπρεπε νά τελειώνουμε μιά γιά πάντα μέ τίς ἀναχρονιστικές ἀντιλήψεις πού δυστυχῶς ἐξακολουθοῦσαν ΤΟΤΕ νά δεσπόζουν ἀκόμα σ' ὅλα τά σημαντικά στελέχη. Δέν μποροῦσα ὅμως νά προχωρήσω μόνος μου. Χρειαζόμουνα τή γνώμη καί τήν ἔγκριση τῶν στενῶν συνεργατῶν μου καί ὁρισμένων στελεχῶν τῆς ΑΝΑ πού πάλευαν στήν πρώτη γραμμή τῆς μάχης.

Ἔτσι, κατέληξα πιά στό συμπέρασμα πώς οἱ νέες πολιτικές ἀναγεννητικές δυνάμεις θά ἔπρεπε νά ὀργανωθοῦν σ' ἕνα νέο κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς. Διαμόρφωσα τίς πρῶτες ἀπόψεις σέ μιά σειρά πολιτικές θέσεις γιά τή δημιουργία τῆς "Νέας Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς" (Ν.Ε.Α.) σάν κύριας πολιτικῆς καθοδηγητικῆς δύναμης τοῦ ΠΑΜ. Στή συνέχεια, ἦλθα σέ ἐπαφή μέ ὁρισμένα βασικά στελέχη τοῦ Μετώπου στούς ὁποίους ἔστειλα συνοπτικό διάγραμμα τῆς εἰσήγησής μου.

* Πρόκειται για τους Αρκουδέα, Μπριλάκη, Κύρκο, Μπενά.

Η συνεδρίαση είχε ορισθεί για τη 24 Απρ. 1967. Όμως τα χαράματα της Κυριακής προς Δευτέρα 21 Απρ. δηλ. ακριβώς 3 μέρες πριν, η Ασφάλεια Αθηνών εισέβαλε στο σπίτι που κρυβόμουν..."

Οι απόψεις του ΠΑΜ στην πρώτη αυτή περίοδο της λειτουργίας του ήταν οι ακόλουθες:

Ως προς την τακτική της νέας Αντίστασης, αυτή θα έπρεπε να έχει λαϊκό, πανεθνικό χαρακτήρα. Κατά το πρότυπο του ΕΑΜ, οι δυνάμεις της Αριστεράς να αποτελέσουν την ψυχή της νέας Αντίστασης. Ο αγώνας κατά της χούντας να παίρνει όλο και πιο έντονο και πιο δυναμικό χαρακτήρα και να συμβαδίζει με παράλληλη οργανωτική και ιδεολογική εξέλιξη του κινήματος. Το πνεύμα της Αντίστασης να επεκτείνεται διαρκώς και ανεβαίνει, να διοχετεύεται και να εισχωρεί παντού. Από αυτό το πνεύμα να διαποτιστεί όλος ο λαός, όλη η Ελλάδα. Να μη περνά ούτε μέρα χωρίς να σημειώνεται και μια αντιστασιακή ενέργεια, έστω και η πιο μικρή. Όλες αυτές οι ενέργειες, μικρές και μεγάλες, μαζικές και μεμονωμένες, παθητικές και τολμηρές, να δυναμογονήσουν το μαζικό λαϊκό κίνημα, να διευρύνουν τις ρωγμές της χούντας, ώσπου η συντονισμένη δράση της παλλαϊκής αντίθεσης/αντίστασης και ο προχωρημένος βαθμός εσωτερικής αποσύνθεσης του καθεστώτος οδηγήσουν στην ανατροπή ή στην κατάρρευσή του (Σημ. όλα και πράγματι έγιναν με κύριους σταθμούς στην μεταγενέστερη εξέλιξη:

- Την παλλαϊκή αντίθεση προς το καθεστώς που δεν απέκτησε ποτέ το παραμικρό έρεισμα στις μεγάλες μάζες.
- Τις μαζικές φοιτητικές εκδηλώσεις, στο μέτρο που η κλονιζόμενη δικτατορική εξουσία άφηνε μερικές επιφάσεις "φιλελευθεροποίησης"
- Κίνημα Ναυτικού
- Γεγονότα Πολυτεχνείου
- Προδοσία της Κύπρου.)

Επί πλέον, όλοι όσοι αποτέλεσαν το πνεύμα του ΠΑΜ εκείνη την εποχή, μολονότι ήταν κατά των πρόωρων και απελπισμένων ενεργειών που δεν θα είχαν — με την αποτυχία τους — παρά αρνητικές επιπτώσεις στο λαϊκό κίνημα, δεν απέκλειαν και τον ένοπλο αγώνα. Συμφωνούσαν δηλ. ότι, αν οι συνθήκες το επέβαλλαν, πρέπει η δράση να περάσει και στην ένοπλη σύγκρουση με τη χούντα, στον ανταρτοπόλεμο μέσα στις πόλεις. Για το λόγο αυτό, στην πρώτη επαφή με σύνδεσμο από το εξωτερικό (ΚΚΕ και διεθνές κομμουνιστικό κίνημα), το προσωπικό μήνυμα του Μ.Θ. ήταν "Χρειαζόμαστε όπλα και χρήματα". Και με την προοπτική αυτή σχηματίστηκαν αμέσως οι πρώτες "ομάδες προπαγάνδας" (Βλ. ΧΡΕΟΣ Α' σελ. 34-35), μικρές ευκίνητες ομάδες για θεαματικές προπαγανδιστικές επιχειρήσεις. Σκοπός απώτερος ήταν η δημιουργία ομάδων ειδικευμένων και προσαρμοσμένων στις συνθήκες της δικτατορίας και της ιμπεριαλιστικής κατοχής. Αργότερα, ενώ στην αρχή τις καταδίκαζαν, με τις θέσεις αυτές για την πορεία του αντιστασιακού κινήματος συμφώνησαν και τα μέλη του γραφείου Εσωτερικού (εκπρόσωποι τότε του Π.Γ. του ΚΚΕ) που συμμετείχαν από τα πρώτα κιόλας βήματα στην ηγεσία του ΠΑΜ.

(ΧΡΕΟΣ Α΄. 66-67)

Βλ. π.χ. στή ΝΕΑ ΕΛΛΑΔΑ – δελτίο πληροφοριῶν τοῦ ΠΑΜ, Νο 11

"... Ἄμεσοι στόχοι τοῦ ΠΑΜ παραμένουν οἱ αὐτοί πού καθορίστηκαν κατά τήν ἵδρυσή του: α) ἀνατροπή τῆς δικτατορίας

β) Ἀποκατάσταση ὅλων τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, ἀπελευθέρωση τῶν πολιτικῶν κρατουμένων, γενική πολιτική ἀμνηστεία.

γ) Διάλυση τῆς χούντας καί αὐστηρή τιμωρία ὅλων τῶν ἐνόχων για τήν κατάλυση τοῦ Συντάγματος, τῶν στυλοβατῶν καί τῶν συνεργατῶν τῆς δικτατορίας.

δ) Ἐλεύθερη ἐκλογή ἀπό κυβέρνηση ΟΛΩΝ τῶν κομμάτων.

Τό ΠΑΜ πιστεύει ὅτι μέ τήν ἀνατροπή τῆς δικτατορίας ἐπιβάλλεται ἡ κλιμάκωση τοῦ ἀγώνα σέ τίς πιό δυναμικές μορφές. Στό σημερινό στάδιο προσλαμβάνουν ἰδιαίτερη σημασία ἡ ἐνημέρωση καί διαφώτιση τοῦ λαοῦ, ἡ παρεμβολή ἐμποδίων στίς δραστηριότητες τῆς χούντας ἡ προβολή καί διεκδίκηση τῶν αἰτημάτων τῶν ἐργαζομένων μέ ἐπιστέγασμα τίς ἀπεργίες καί τίς μαζικές πολιτικές ἐκδηλώσεις καί διαδηλώσεις. Πιστεύει ὅμως ὅτι, παράλληλα, ἐπιβάλλεται ὁ λαός νά εἶναι ἕτοιμος καί γιά ἔνοπλο ἀγώνα. Γι' αὐτό, ἐκτός ἀπό κάθε ἄλλη σχετική προετοιμασία, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀντιδικτατορική ὀργάνωση τῶν πατριωτῶν ἀξιωματικῶν καί τῶν ἐφεδρικῶν στρατευμένων παιδιῶν τοῦ λαοῦ ..."

(5) Βλ. ὅλο τό κείμενο μέ τίς θέσεις ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ
ΧΡΕΟΣ Α΄. σελ. 66-67

Ἄλλο βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ ΠΑΜ τῆς πρώτης περιόδου, ἦταν ἡ ἔντονα κριτική στάση του ἀπέναντι στίς κομματικές ἡγεσίες. Ὁμόφωνα, ὅσοι πρωτοστάτησαν στήν ἵδρυση τῆς ὀργάνωσης, συμφωνοῦσαν στό ὅτι ἡ δικτατορία κατέλαβε τό κόσμο τῆς Ἀριστερᾶς ἐξ ἀπροόπτου, ἐντελῶς ἀνοργάνωτο καί ἀπροετοίμαστο. Τό κόμμα τῆς ΕΔΑ, πού ἀντιπροσώπευε τίς δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς, δέν ἦταν προετοιμασμένο νά χρησιμοποιήσει βίαια μέσα καί γι' αὐτό δέν ἦταν σέ θέση νά ἀρχίσει δυναμική καί ἀποτελεσματική ἀντίσταση, ἀμέσως μετά τό πραξικόπημα – κοινή διαπίστωση ὅλων ἦταν ὅτι, τά πάντα ἔπρεπε ν' ἀρχίσουν ἀπό τό ΜΗΔΕΝ. Αὐτό δημιουργοῦσε τεράστια προβλήματα καί βαθειά κρίση στό κόσμο τῆς Ἀριστερᾶς καί ἰδιαίτερα τῆς Νεολαίας πού ζητοῦσε καί περίμενε ἀπό τήν Ἡγεσία νά δώσει ἀπαντήσεις τίς ἐξηγήσεις της, νά ἀναλάβει τίμια τίς εὐθύνες της, νά κάνει τήν αὐτοκριτική της καί – τό κυριότερο – ἀπαιτοῦσε ριζικό καί ὁριστικό ξεκαθάρισμα μέ τό παρελθόν.

Μέ λίγη δηλ. ἐξέταση τῶν πραγμάτων πρός τά ἄκρα καί ἔξαψη τῶν πνευμάτων, ἡ κατάσταση πού ὑπῆρχε θά μποροῦσε νά πάρει τίς διαστάσεις τῆς ἀνοιχτῆς - ἐνδοκομματικῆς ρήξης (διάσπασης), πού ἐκδηλώθηκε λίγους μῆνες ἀργότερα.

Προσπαθώντας ὁ Μ.Θ. λοιπόν νά ἀποφύγει παρόμοιες [illegible], ἐκείνη τή στιγμή, ἀκρότητες, ἐπιχειρεῖ νά συμβιβάσει τά πράγματα καί νά ἐξισορροπήσει τίς δυνάμεις καί ἀρμοδιότητες μεταξύ τῆς ἱδρυτικῆς "Ἐπιτροπῆς τοῦ Πάσχα" καί τῶν Λαμπρακιδῶν ἀπό τή μιά, καί τοῦ ἐπίσημου κομματικοῦ μηχανισμοῦ ἀπό τήν ἄλλη. Ἔτσι, τήν ἐποχή ἐκείνη, ὁ Μ.Θ. κατά κάποιον τρόπο γίνεται ὁ πόλος συσπείρωσης ὅλων ἐκείνων τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς πού θέλουν Ἀνεξαρτη

σία τοῦ κινήματος μέσα στὴν Ἑλλάδα καὶ παλλαϊκή, δυναμική Ἀντίσταση μὲ ὅλα τὰ μέσα σύμφωνα ἐνάντια στὴ Χούντα. Παρ' ὅλα αὐτά, ἡ εἰσήγηση του πρὸς τὴν "Επιτροπή" (Πάσχα '67) χαρακτηρίζεται ἀπὸ ψύχραιμη ἀντιμετώπιση τῆς κατάστασης, καταμερισμό τῶν παθῶν στὶς κρίσιμες γιὰ τὸ κίνημα στιγμές καὶ πνεῦμα συσπείρωσης καὶ ἑνότητας στὸν ἀγώνα κατὰ τῆς Χούντας. Νὰ μερικά χαρακτηριστικά σημεῖα τῆς εἰσήγησής του:

«...Προτείνω νὰ ἀσχοληθοῦμε ἕνα κανόνα σχετικὰ μὲ τὰ ἡγετικὰ στελέχη ποὺ αὐτὴν τὴ στιγμὴ κρύβονται, ἀλλὰ ἀσφαλῶς αὔριο θὰ πάρουν μέρος στὸν ἀγώνα. Κύριο μέλημα μας εἶναι ἡ Ἀντίσταση. Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ ἱκανοὺς ὀργανωτές καὶ καθοδηγητές. Γι' αὐτὸ προτείνω νὰ κρίνουμε τὸν καθένα ὄχι μὲ βάση τὶς παλιές του εὐθύνες, ἀλλὰ τὴ σημερινὴ ἐπιτακτική ἀνάγκη. Ἀργότερα, ὅταν ἐλευθερωθοῦμε, τότε θὰ τὰ βάλουμε ὅλα κάτω καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως θὰ λογοδοτήσουμε μπροστὰ στὸ κίνημα καὶ στὸ λαό. Νὰ χτίσουμε μόνιμη συνεργασία μὲ τοὺς ἱκανοὺς συντρόφους στὰ προβλήματα στρατηγικῆς. Ὄχι διάσπαση. Γιατί κάτι τέτοιο αὐτὴ τὴ στιγμὴ θὰ ἦταν καταστροφικό γιὰ τὸ λαό μας. Χρειάζεται ἀπὸ μέρους μας ἐγκαρτέρηση καὶ ἀποφασιστικότητα. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ ἀγώνας θὰ εἶναι σκληρὸς καὶ μακρόχρονος...

...Τὸ ΠΑΜ νὰ λειτουργεῖ στὴν πιὸ πλατιὰ βάση. Ἀπὸ μας ὡς τὴν ἀντιδικτατορική δεξιά. Ὅλοι οἱ κομμουνιστές, οἱ ΕΔΑΐτες, οἱ Λαμπρακίδες πρέπει νὰ ἀποτελέσουν τὴ σπονδυλική στήλη τοῦ ΠΑΜ. Ὅμως δὲν θὰ στηριχθοῦμε μόνο στὶς δικές μας δυνάμεις. Πιστεύω πὼς μιὰ καινούργια ἱστορική συγκυρία παρουσιάζεται μπροστά μας γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς καινούργιου πανεθνικοῦ-παλλαϊκοῦ κινήματος ποὺ μέσα του θὰ δημιουργηθεῖ ἡ ἑνότητα τοῦ λαοῦ καὶ ἡ δημοκρατική καὶ ἀκόμα παραπέρα ριζοσπαστική καὶ σοσιαλιστική διαπαιδαγώγηση τῶν μαζῶν.

... Τὸ ΠΑΜ δὲν τὸ φαντάζομαι μόνον σὰν δύναμη κρούσης γιὰ τὸ γκρέμισμα τῆς δικτατορίας, ἀλλὰ καὶ σὰν πολιτικό-ἀναγεννητικό κίνημα τοῦ ἑλλην. λαοῦ ποὺ θὰ ἐπαναφέρει τὶς δημοκρατικὲς ἐλευθερίες καὶ θὰ ὁδηγήσει σταθερὰ τὴ χώρα πρὸς τὴν Ἐθνική της Ἀναγέννηση.

...Πιστεύω ὅτι ἡ δικτατορία δὲν πρόκειται νὰ πέσει γρήγορα. Ὅτι ὁ ἀγώνας θὰ εἶναι σκληρὸς καὶ δύσκολος. Γι' αὐτὸ χρειάζεται ἡ μεγαλύτερη δυνατὴ συσπείρωση δυνάμεων μέσα σ' ἕνα κοινὸ ἀντιστασιακό Μέτωπο» — ΧΡΕΟΣ Α 22-23

Καὶ ἀλλοῦ:

"Ποῦ βρίσκονται οἱ ὀργανώσεις; Τὰ στελέχη; Ὁ Μπριλάκης βρίσκεται παράνομος σὲ νοσοκομεῖο. Οἱ Δρακόπουλος, Καρράς, Μαυρής, Φιλίνης, Ἐφραιμίδης, Ἠλιόπουλος, Βέττας, Ἀμπατιέλος, Καλογερόπουλος καὶ ἄλλοι κρύβονται. Νὰ προσπαθήσουμε μὲ κάθε μέσο νὰ πάρουμε ἐπαφὴ μαζί τους..." ΧΡΕΟΣ Α σ. 24

Μέχρι τὴ στιγμὴ ποὺ συλλαμβάνεται ἀπὸ τὴν Ἀσφάλεια (21.8.67), ὁ Μ.Θ. μὲ προσηλωτικά σὲ ἀγωνιστική ἔξαρση καὶ ἀκατάπαυστη δράση:
«Δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολικό» — σημειώνει κι ὁ ἴδιος [ΧΡΕΟΣ Α 34-35] —
«νὰ πῶ ὅτι τὰ μυαλά μας ἐκεῖνο τὸν καιρό βγάζαν ἀστραπές». Ἀπὸ παντοῦ ἔρχονταν μηνύματα ἐνθουσιασμοῦ καὶ πίστης. Πρωτόγνωρες ἰδέες, σχέδια, προτάσεις

Φτιάξαμε τὴ νόμιμη προπαγάνδα»...

Ὀργανώσαμε τὸ παράνομο Τύπο (ἡ ΝΕΑ ΕΛΛΑΔΑ κυκλοφοροῦσε τακτικὰ κάθε 15 μέρες καὶ μέσα στὸ Ἰούλιο κυκλοφόρησε ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΚΕΨΗ, εἰδικὸ δελτίο γιὰ τοὺς διανοούμενους. Λογαριάζαμε νὰ κυκλοφορήσουμε καὶ ἕνα σατιρικὸ περιοδικό. Ἐπεκτείναμε σταθερὰ τὴν ὀργάνωσή μας, πλατύναμε τὶς συμμαχίες, στὴν κορυφὴ καὶ στὴ βάση [εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ 1/4 τῶν μελῶν τοῦ Ἐθν. Συμβουλίου τοῦ ἡγετικοῦ συνόλου δηλ. τοῦ ΠΑΜ, ἦταν κομμουνιστές. Γιὰ πρώτη φορά, μετὰ τὸ ΕΑΜ στὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ συνεργαζόνταν στοιχεῖα σὲ τόσο εὐρεῖα κλίμακα, ἀπὸ τὴ φιλελεύθερη δεξιὰ ὣς τοὺς κομμουνιστές].

Τροφοδοτούσαμε τὸ δημόσιο Τύπο μὲ εἰδήσεις, σχόλια, διακηρύξεις.
Δώσαμε τὸ πρῶτο πανεθνικὸ ἀντιστασιακὸ ~~μήνυμα~~ σύνθημα γιὰ τὴ 28 Μαΐου 1967. Ὀργανώσαμε τὶς πρῶτες θεαματικὲς ἐκδηλώσεις στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας μὲ πανό, μαγνητόφωνα, ἐκπομπές. Ὀργανώσαμε τὴν πρώτη ἀντιστασιακὴ διαδήλωση — ἀστραπὴ στὶς 19 Αὐγ. 1967 στὴν ὁδὸ Ἑρμοῦ [βλ. ΧΡΕΟΣ Α΄ σελ. 47].

Ἡ πρώτη βόμβα μας ἐξερράγη στὴν πλατεία Συντάγματος τὸν Σεπτ. 1967. Ὀργανώσαμε ὁμάδες ἀντιστασιακῶν ρεπόρτερς, ὁμάδες μελετῶν, ΠΑΜ διανοουμένων, νέων, ἐργατῶν, γυναικῶν ...»

Ἔτσι, στὴν πιὸ κρίσιμη γιὰ τὸ λαϊκὸ κίνημα ἐποχή, τὴν πρώτη δηλ. μέρα ἀμέσως μετὰ τὸ πραξικόπημα, ὅταν οἱ παραδοσιακὲς - προδικτατορικὲς — ἀντιπολιτευτικὲς δυνάμεις προσπαθοῦσαν ἀκόμη νὰ ἀνασυνταχθοῦν καὶ νὰ ξαναβροῦν τὸν ἑαυτό τους, ἀπὸ τὸ Κέντρο ὣς τὴν Ἄκρα Ἀριστερά, τὸ ΠΑΜ, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Μ.Θ. βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς μάχης. Ἀναδεικνύεται μὲ τὴν ἀγωνιστικὴ παρουσία του σὰν ἡ πρώτη καὶ κύρια ἀντιστασιακὴ ὀργάνωση μὲ συνεπὴ ἀρχή, ὑπευθυνότητα καὶ ἀποτελεσματικὴ δράση. Ἀκολουθεῖ τὴ μόνη σωστὴ ἐπιλογὴ ποὺ μποροῦσε νὰ γίνει τὴν ἐποχὴ ἐκείνη: νὰ κερδίσει δηλ. χρόνο, νὰ δράσει ἀμέσως, νὰ ὀργανώσει ἄμεσα καὶ ἀποφασιστικὰ κτυπήματα ποὺ νὰ κλιμακώνονται. Νὰ μὴν ἀφήσει καθόλου τὸν χρόνο νὰ δουλέψει γιὰ τοὺς συνταγματάρχες. Τότε ἦταν ἡ στιγμὴ τῆς μάχης, ἡ ὥρα τοῦ ἀγώνα.

Εἶναι λοιπὸν τουλάχιστον περίεργο, ἂν ὄχι τραγικό, νὰ μονοπωλεῖται σήμερα ἀπὸ λογῆς - λογῆς «ἀντιστασιακοὺς» ὁ ἀγώνας κατὰ τῆς χούντας καὶ νὰ ἔχει μπεῖ στὸ περιθώριο καὶ τὴ λήθη ἡ ἔντονη ἀντιστασιακὴ δραστηριότητα τοῦ ΠΑΜ καὶ τῶν συμπαραστατῶν του ποὺ ἔβγαλαν ἐκπροσώπησαν τὴν ἀγωνιστικὴ παράδοση τοῦ περήφανου ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κανεὶς δὲν μιλᾶ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, γιὰ τοὺς ἡρωικοὺς ἀγωνιστὲς ποὺ θεληματικὰ ἔβαλαν τὸ κεφάλι τους στὸ στόμα τοῦ λύκου, γιὰ νὰ καταλήξουν στὰ μαρτύρια τῆς «Μπουμπουλίνας». Οἱ πολιτικοὶ μηχανισμοί, οἱ ἐφημερίδες — ἀκόμη καὶ αὐτὲς τῆς Ἀριστερᾶς — ἡ τηλεόραση, ἀκόμη καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ σάλπισαν τὸ πρῶτο προσκλητήριο στὸν ἀντιχουντικὸ ἀγώνα μὲ τὸ ΠΑΜ καὶ τὸ Μ.Θ. δὲ λένε τίποτε γιὰ τὶς πρῶτες — καὶ πιὸ κρίσιμες — στιγμὲς τῆς δικτατορίας.

Ἔχει γίνει μιὰ μεταφυσικὴ μυθοποίηση τῆς «Ἀντίστασης» γενικά, ξεχνώντας τὶς συγκεκριμένες ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις — τὴν πρώτη ἀντιστ. ὀργάνωση! — ποὺ ἔγραψαν μὲ τὴ πάλη καὶ τὶς θυσίες τους τὴν ~~σύγχρονη~~ πρόσφατη ἱστορία μας.

Ἕνα μεγάλο ΓΙΑΤΙ λοιπόν, ποὺ περιμένει θετικὴ (καὶ ὑπεύθυνη) ἐπιχειρηματολογία, γεννιέται σήμερα σὲ κάθε ἁγνὴ δημοκρατικὴ συνείδηση —
Γιατί αὐτὴ ἡ περίεργη «πολιτικὴ συνωμοσία» γύρω ἀπὸ δύο μεγάλα

29

[illegible]

Οργανώνει [illegible] (ΚΚΕ ΕΛΛΑΔΑ [illegible])

[illegible]

[illegible] ΠΑΜ [illegible]

[illegible]

[illegible] 28 ΜΑΗ 1967 [illegible]

[illegible] Αθήνα [illegible]

[illegible] 19 Αυγ. 1967 [illegible] [Βλ. ΧΡΟΝΟΣ Α σ. 47]

[illegible] 1967 [illegible] ΠΑΜ [illegible]

[illegible]

[illegible] ΠΑΜ [illegible]

[illegible]

[illegible] ΠΑΜ [illegible]

[illegible]

[illegible] ΓΙΑΤΙ [illegible]

[illegible]

καί σοβαρά κεφάλαια τῆς πρόσφατης ἱστορίας μας :

— τό πολιτικό - ὁπλιστικό κίνημα τῶν Λαμπρακιδῶν (γιά τοῦ ὁποίου ἐπίσης δέν γίνεται λόγος σήμερα ἀπό κανένα)

— καί τό χρονικό καί μαρτυρολόγιο τοῦ ὅλου τοῦ ἀντιστασιακοῦ κινήματος, τοῦ "Πατριωτ. Μετώπου".

Τί συμφέροντα καί τί σκοπούς καλύπτει αὐτή ἡ συνωμοσία σιωπῆς; Ποιούς ὠφελεῖ πραγματικά καί ποιούς προσπαθεῖ νά βλάψει;

Τό Νοέμβρη 1967 γίνεται ἡ πρώτη μεγάλη "δίκη τῆς χούντας" στήν Ἀθήνα καί τή Θεσ/νίκη. Δικάζονται πολυάριθμα μέλη καί στελέχη τοῦ ΠΑΜ. Ὁ Μ.Θ. μέ τήν παραδοσιακή φασιστική μέθοδο συκοφάντησης τῶν ἀγωνιστῶν, ἐμποδίζεται νά παραστεῖ στή δίκη. Ὁ ὑπ' ἀριθμ. 1 κατηγορούμενος, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐθν. Συμβουλίου τοῦ ΠΑΜ λάμπει διά τῆς ἀπουσίας του ἀπό τά ἑδώλια τῶν κατηγορουμένων. Προσπαθοῦν νά κλονίσουν τήν ἐμπιστοσύνη τῶν συντρόφων του καί νά καταρρακώσουν τόν ἴδιο πού, ἀπομονωμένος, δέν εἶναι σέ θέση νά ὑπερασπίσει τόν ἑαυτό του. Διαμαρτύρεται μέ μεγάλη ἀπεργία πείνας γιά τήν καταπάτηση τοῦ στοιχειώδους δικαιώματος κάθε κατηγορουμένου γιά ὑπεράσπιση. Κλονίζεται ἡ ὑγεία του. Μεταφέρεται ἀναίσθητος στό Νοσοκομεῖο. Στό δικαστήριο, στίς ἀπολογίες τους, οἱ σύντροφοί του ~~[illegible]~~ ἀνατρέπουν τούς ὑπολογισμούς τῆς χούντας: διακηρύσσουν τήν ἐμπιστοσύνη τους στό Μ.Θ. καί προκαλοῦν θαρραλέα τή χούντα νά ὁμολογήσει ὅτι φοβᾶται τήν παρουσία τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΜ στό δικαστήριο καί γι' αὐτό τόν ἔχει ἀπομονώσει.

Παραμονές Χριστουγέννων τό καθεστώς ἐξαγγέλλει πανηγυρικά τή χορήγηση ἀμνηστείας στούς πολιτικούς κρατούμενους. Πρόκειται γιά ἀμνηστεία πού, στήν πραγματικότητα, καλύπτει ἕνα μικρό μέρος τῶν χιλιάδων κρατουμένων.

Ἀνάμεσα σ' αὐτούς πού ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι ἦταν καί δύο ἀπό τούς μεγαλύτερους ἐχθρούς τῆς χούντας, πού εἶχαν γίνει τό ἐπίκεντρο διεθνῶν κινητοποιήσεων καί διαμαρτυριῶν κατά τῆς δικτατορίας στήν Ἑλλάδα: ὁ Ἀνδρ. Παπανδρέου κι ὁ Μ.Θ. Ὁ πρῶτος βγῆκε ἀπό τή φυλακή Ἀβέρωφ τήν παραμονή ἀκριβῶς τῶν Χριστουγέννων. Λίγο καιρό μετά ἀναχωρεῖ στό ἐξωτερικό καί στίς 26.2.68 ἀνακοινώνει ἀπό τή Σουηδία τήν ἵδρυση τοῦ ΠΑΚ, νέας ἀντιστασιακῆς ὀργάνωσης, πού στελεχώνεται ἀπό ἀνθρώπους τοῦ προοδευτικοῦ Κέντρου, πού φοβοῦνται ἤ τούς ἐνοχλεῖ ἡ συνεργασία μέ τήν Ἀριστερά καί τούς κομμουνιστές. Εἶναι ἡ ὀργάνωση τῆς ~~[illegible]~~ "Κεντροαριστερᾶς".

Ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ Μ.Θ. — δικαστικά "κατ' οἶκον περιορισμός" — ἦλθε πολλές μέρες ἀργότερα (27.1.68). Σχεδόν ταυτόχρονα (Φεβρ. 68) γνωστοποιεῖται καί ἡ κρίση στίς γραμμές τῆς ἑλλην. ἀριστερᾶς πού καταλήγει στή διάσπαση τοῦ ΚΚΕ καί τήν παράδοξη ἐμφάνιση δύο Κ.Κ. στό πολιτικό προσκήνιο.

Πρίν γίνει ἡ διάσπαση, ὁ Μ.Θ., ὅπως εἴπαμε, ἦταν ἀπό τά πιό ἀνήσυχα καί προβληματιζόμενα στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς. Δέν εἶχε διστάσει νά κριτικάρει ἀνοιχτά πολλές φορές τή γραμμή τοῦ Κόμματος. Ἄλλωστε, πρόσφατη ἦταν καί ἡ διαφωνία του μέ τήν κομματική ἡγεσία — λίγο πρίν τή σύλληψή του — πάνω σέ ἐσωοργανωτικά προβλήματα τοῦ ΠΑΜ. Πράγμα πού γνώριζε καλά κι ἡ Ἀσφάλεια καί θέλησε νά τό ἐκμεταλλευτεῖ δεόντως. Σέ κάθε αἴτηση ὅμως τοῦ Λάμπρου, στήν περίοδο "Μπουμπουλίνας" (Αὐγ. — Νοέμβρ. 67), νά κοινοποιήσει τίς διαφορές του μέ τό Κόμμα, ὁ Μ.Θ. ἀντέτεινε πεισματικά.

«Αὐτά εἶναι δικές μας οἰκογενειακές ὑποθέσεις. Καί νά εἶστε βέβαιοι ὅτι σέ περίπτωση, ἄν τολμήσετε νά ἐκμεταλλευτεῖτε αὐτά τά ἐσωτερικά μας προβλήματα, θά βρεῖτε στό πρόσωπό μου τόν καλύτερο ὑπερασπιστή τῆς πολιτικῆς γραμμῆς τοῦ Π.Γ. τοῦ Κόμματος»

ΥΡΓΟΣ Α'

Αὐτή του ἡ στάση, ἄλλωστε, ἦταν καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς σοβαροὺς λόγους ποὺ τοὺς ἔκανε νὰ μὴ τὸν ἀναγνωρίσουν στὴ δίκη. Γιατὶ ἀκριβῶς ἡ θέση τοῦ Μ.Θ. ἦταν ἀνέκαθεν αὐτή: ἂν οἱ κομμουνιστὲς ἔχουν δικαίωμα καὶ χρέος νὰ κρίνουν καὶ νὰ καταγγέλλουν δημόσια, ὅ,τι στραβὸ βλέπουν νὰ γίνεται στὸ ὄνομα τοῦ σοσιαλισμοῦ, στοὺς ἀντιπάλους τους δὲν ταιριάζει λόγος νὰ κόπτονται ὑποκριτικὰ γιὰ ὅσα ἡ Ἀριστερὰ πονᾶ καὶ ἀγωνίζεται. Ἡ μιὰ ξεκινάει ἀπὸ τὴ δική της βάση καὶ τὰ δικά της ἐλατήρια. Ἂς μὴ γίνεται λοιπὸν σύγχυση ἀνάμεσα στὴν κριτικὴ ποὺ ἀσκεῖ ἡ Ἀριστερὰ στὴν Ἀριστερὰ καὶ στὴ δική τους προπαγάνδα καὶ ὑποκρισία, ἔστω κι ἂν ξεκινοῦν ἀπὸ τὰ ἴδια πραγματικὰ γεγονότα.

Ἔχοντας αὐτὲς τὶς τοποθετήσεις, ὁ Μ.Θ. ὅταν ἦρθε ἡ διάσπαση δὲν πῆγε οὔτε μὲ τοὺς μέν, οὔτε μὲ τοὺς δέ, πιστεύοντας πὼς οἱ κρίσιμες στιγμὲς τοῦ κινήματος ζητοῦσαν ἑνιαία, μετωπικὴ ἐμφάνιση τῆς Ἀριστερᾶς ἀπέναντι στὸν κοινὸ ἐχθρό, τὴ χούντα. Προσπάθησε νὰ ἔλθει σὲ ἐπαφὴ καὶ μὲ ἄλλα στελέχη καί, μαζὶ μὲ τὸ Ζαχαρέα καὶ τὸ Μιχαλόπουλο, συντάξαν κοινὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὰ μέλη καὶ τὰ στελέχη τοῦ προοδευτικοῦ κινήματος, μὲ τὴν ἔκκληση νὰ μὴν ἀφήσουν νὰ περάσει καὶ νὰ ἑδραιωθεῖ ἡ διάσπαση μέσα στὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τὸν Αὔγουστο '68, ἡ χούντα ξανασκληραίνει τὴ στάση της ἀπέναντι τοῦ Μ.Θ. Τὸν μεταφέρουν σ' ἕνα μικρὸ χωριό, στὴν καρδιὰ τῆς Πελοποννήσου, τὴ Ζάτουνα [βλ. συνθῆκες κράτησης - ἀπομόνωσης - ἐπιτήρησης - ΧΡΕΟΣ Α' σελ. 89 - 92 ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΝ ΑΓΓΛΙΑΣ.]

Παρ' ὅλες τὶς συνθῆκες ἀπομόνωσης κι ἀποκλεισμοῦ, ἡ σκέψη κι ἡ ἐπικοινωνία τοῦ Μ.Θ. ὄχι μόνο δὲν σταματοῦν, ἀλλ' ἀντίθετα ὀξύνονται καὶ φουντώνουν. Ἡ «περίοδος Ζάτουνας» εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ γόνιμες σὲ στοχαστικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ δημιουργικὲς περιόδους τοῦ Μ.Θ. Ἐδῶ εἶδαν τὸ φῶς μιὰ σειρὰ κειμένων - ἀναλύσεων - σχολίων πάνω στὰ τρέχοντα προβλήματα τῆς Ἑλλάδας, τῆς πολιτικῆς κατάστασης καὶ τῆς κρίσης τῆς Ἀριστερᾶς [ΧΡΕΟΣ Α' 136 - 246]

Τὸ καλοκαίρι π.χ. τοῦ 1969, ὁ Μ.Θ. ἀπαντᾶ γραπτὰ στὸ ἐρωτηματολόγιο Ἰταλοῦ δημοσιογράφου («Europeo») σχετικὰ μὲ τὰ προβλήματα τῆς Ἀντίστασης καὶ τῆς Ἀριστερᾶς. Στὴν ἐρώτηση: «γιατὶ ἡ Ἀριστερὰ στὴν Ἑλλάδα ἔχει διασπαστεῖ ἀκριβῶς τώρα ποὺ εἶναι ἀναγκαία μιὰ ἑνότητα ὅλων τῶν δυνάμεων κατὰ τῆς χούντας;» ὁ Μ.Θ. ἀπαντᾶ:

«Ἡ διάσπαση τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς στὴν Ἑλλάδα ἀνεπίσημα ὑπῆρχε κρυφή, ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Εἶναι πολὺ δυσάρεστο ὅμως τὸ ὅτι ἀκριβῶς ξέσπασε σὲ μιὰ περίοδο τόσο ~~κρίσιμη~~ δύσκολη γιὰ τὴ χώρα μας.

Ἡ Ἑλλην. Ἀριστερὰ εἶχε ἀποκτήσει τὴ μεγάλη μάζα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐθν. Ἀντίστασης. Μετά, ἦλθε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ἡ καταστροφή. Τὸ Κ.Κ. βγαίνει ἐκτὸς νόμου, δεκάδες χιλιάδες μέλη του ἐξαφανίζονται, τὰ στελέχη τοῦ Κόμματος καταστρέφονται, 60.000 παίρνουν τὸ δρόμο τῆς αὐτοεξορίας. Γιὰ τοὺς ἄλλους, οἱ φυλακές, ἡ ἀπομόνωση, ἡ καταδίωξη γιὰ χρόνια

Φτάνουμε τέλος στήν ΕΔΑ καί στούς πρόσφατους ἀγῶνες. Με ἄλλα λόγια δέν εἴχαμε ποτέ μιά ζωή ὁμαλή. Ὅλοι εἴχαμε τά ἴδια προβλήματα, καί στό βάθος ἤμασταν διαφορετικοί τόσο, ὅσο διαφορετική ἦταν καί ἡ προσωπική πεῖρα τοῦ καθένα. Οἱ Ἕλληνες κομμουνιστές δέν εἶχαν τήν εὐκαιρία νά σχηματίσουν ἤρεμα, πολιτισμένα καί [illegible]

Τώρα, πιστεύω πώς ἡ δημιουργία ἑνός ἄλλου Κ.Κ. στάθηκε ἕνα σφάλμα. Ἔχουμε δύο κόμματα στόν ἴδιο πολιτικό χῶρο, μέ τό ἴδιο ὄνομα καί πρόγραμμα: αὐτό σημαίνει κανένα κόμμα. Τό ἕνα θά ἀπομονώσει τό ἄλλο, ἤ ὅταν ἐπικρατήσει τό ἕνα ἀπό τά δυό.

Ὅσον ἀφορᾶ τήν προσωπική μου θέση, ἐγώ θά συνεχίσω νά εἶμαι μέλος τοῦ ΠΑΜ, ἐνῶ ὅταν διαρκέσει αὐτό τό καθεστώς. Αὐτή τή στιγμή δέν μέ ἐνδιαφέρουν οἱ διαφορές. Βλέπω μονάχα ἕνα ἐχθρό, τή δικτατορία, καί δέν ἔχω ἄλλο σκοπό παρά τήν ἀνατροπή της.

[Εἶμαι ἕτοιμη νά συνεργαστῶ γι' αὐτό τό σκοπό μέ τόν ὁποιονδήποτε χωρίς νά μ' ἐνδιαφέρουν οἱ πολιτικές του πεποιθήσεις ...."]

Ὅταν, ἀργότερα, τό φθινόπωρο τοῦ 69, ὁ Μ.Θ. μεταφέρεται ἀπό τή Ζάτουνα στό στρατόπεδο Ὠρωποῦ, ἡ διάσπαση τοῦ παρουσιάζεται ἀνάγλυφη, σ' ὅλο το τραγικό μεγαλεῖο της: μόνο μέσα στό στρατόπεδο, μεταξύ τῶν ἀριστερῶν κρατουμένων ὑπάρχουν... Τρεῖς τάσεις: ~~[illegible]~~ τῆς Δωδεκατικῆς, τοῦ Γραφείου Ἐσωτερικοῦ καί τοῦ «Χάους»! Ὁ ἴδιος ἐπαναλαμβάνει ν' ἀκολουθεῖ τήν ταχτική τῆς ἑνότητας καί παραμένει ἀνεξάρτητος. Προσπαθεῖ μέ κάθε τρόπο νά ἀποκαταστήσει μια "στρατοπεδική" ἑνότητα κοινῶν σημείων, σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τά τρέχοντα ζητήματα τῆς καθημερινῆς, πρακτικῆς ζωῆς. Καί τότε, καταγγέλλει ~~[illegible]~~ (25.3.70) γιατί οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ στρατοπέδου, δέ δέχονταν οὔτε σε ἐλάχιστα σημεῖα συνεργασία μέ ἄλλη τάση καί ἀκολούθησαν ταχτική λαθολογίας — ἀργότερα ἡ γραφική αὐτή [illegible] καί στιγματίστηκε ἀπό το ἴδιο το Κ.Κ. Τέλος, ὁ Μ.Θ. ἐκλέγεται γραμματέας τοῦ στρατοπέδου καί ἀρχίζει μιά πυρετώδη ὁμαδική δουλειά, τόσο ἐπί πρακτικῶν, στρατοπεδικῶν προβλημάτων, ὅσο καί ἐπί πολιτικο-ἰδεολογικῶν. Για ἕνα μήνα περίπου ὅλο τό στρατόπεδο ἦταν ἑνωμένο, ἔστω καί σ' αὐτό το ἐλάχιστο ἐπίπεδο

(Βλέπε σελ 32Α)

Λίγο καιρό ἀργότερα (Ἀπρίλης 70), μέ κλονισμένη τήν ὑγεία του σέ σοβαρό βαθμό, ὁ Μ.Θ. μεταφέρεται ἀπό τόν Ὠρωπό σε ("ἐσωτερικό") νοσοκομεῖο καί, ἀπό ἐκεῖ, ἐντελῶς ἀναπάντεχα, βρίσκεται ἐλεύθερος στό Παρίσι μέ τή μεσολάβηση τοῦ [illegible] 11 S)

Ἕνα νέο κεφάλαιο δραστηριότητας σ' ὅλο τόν κόσμο ἀνοίγει πλέον τή φάση του για τό Μ.Θ. Ἀφιερώνει τόν ἑαυτό του στήν ὑπόθεση τῆς ΕΝΟΤΗΤΑΣ ὅλων τῶν ἀντιστασιακῶν παρατάξεων καί ὁμάδων στό ἐξωτερικό,

[Κείμενο press-conference . Paris 29. 4. 70 (πρόταση "9 σημείων")
ΧΡΕΟΣ Α' σελ. 128 – 134]

ἀπό τό χῶρο τοῦ λεγόμενου ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ (ἤ "Γραφείου Ἐσωτερικοῦ");

Γιατί, ὅταν ὁ Μ.Θ. βρέθηκε στό Παρίσι συνάντησε καί συζήτησε σχεδόν μέ ὅλη τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερ. καί πρότεινε σ' αὐτό για 2 βασικούς

(τη ηγεσία του ΚΚΕ)

λόγους:

α) γιατί ἡ παράταξη ἔτσι ἀντιπροσώπευε 100% τὴ γραμμὴ τῆς ἀντιστασιακῆς πολιτικῆς τῆς πολιτικῆς ἑνότητας, ποὺ ἀπασχολοῦσε καὶ τὴ προσωπικὴ θέση τοῦ Μ.Θ. — ἑνότητας ποὺ θὰ συμπεριλάμβανε καὶ τὸ ΚΚΕ.

β) Γιατί ἀκόμα, συμφωνήθηκε ὅτι ἂν σὲ 6 μῆνες ἀπὸ τότε, ἡ ~~[illegible]~~ παράταξη αὐτὴ δὲ θὰ εἶχε πετύχει τὴν ἀναγνώρισή της ἀπὸ ἕνα σημαντικὸ τμῆμα τῆς Κοινων. Διεθνοῦς, θὰ ἄλλαζε τὸν τίτλο της.

"Ἡ ζωή μου κυλοῦσε ἀνάμεσα σὲ συνεντεύξεις, ταξίδια καὶ συναντήσεις. Βάλαμε ἀρχικὸ στόχο μας τὴ δημιουργία πολιτικῆς ἀντιστασιακῆς ἑνότητας μέσα σ' ἕνα Ἐθνικὸ Ἀντιστασιακὸ Συμβούλιο, ΕΑΣ" — γράφει ὁ Μ.Θ. [ΧΡΕΟΣ Β, 10-12] — "Εἴχαμε συνεχῆ ἐπαφὴ καὶ συναντήσεις μὲ τοὺς ἐκπροσώπους ὅλων τῶν ἑλληνικῶν ὀργανώσεων. Ἐπιδιώκαμε τὴν ἐνημέρωση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης καὶ τὴν ἀπόκτηση στενῶν σχέσεων μὲ τὶς προοδευτικὲς κυβερνήσεις ὅλου τοῦ κόσμου μὲ σκοπὸ νὰ πετύχουμε πολιτική, ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ βοήθεια. Εἶχα, προσωπικά, τὴν εὐκαιρία νὰ συναντήσω διεξοδικὰ καὶ νὰ γνωρίσω μερικοὺς ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἡγέτες τοῦ κόσμου...

...Ὅμως, γρήγορα ἀπογοητεύτηκα ἀπὸ τὴ στάση τῶν συμπατριωτῶν μου μέσα κι ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὡραῖες οἱ φωνές, τὰ συνθήματα, τὰ αἰσθήματα. Ὅμως ποῦ εἶναι τὰ ἔργα; Ποῦ εἶναι οἱ συγκεκριμένες πράξεις καὶ ἐνέργειες; Ἐμεῖς θέλαμε νὰ καίγονται οἱ ἑλληνικὲς καὶ ἀμερικανικὲς πρεσβεῖες, θέλαμε νὰ βλέπαμε ξαπλωμένους τοὺς χαφιέδες καὶ ὅλους τοὺς χουντικοὺς ὑπεύθυνους καὶ συνεργάτες. Ὑπῆρχε κάποια ἰσορροπία! κάποιο λάθος! Ὄχι ὅμως ἀμφισβήτηση γιὰ τὰ αἰσθήματά τους... Ὅμως ἔβαζα τὴν ἐρώτηση στὸν ἑαυτό μου "γιατί αὐτὸ τὸ ἀντιχουντικὸ αἴσθημα δὲ γίνεται πράξη;" Ἀργότερα, θὰ ἄκουγα ἀτελείωτες θεωρίες πάνω σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα: "γιατί λείπει ἡ ἡγεσία. Δὲν ἔχουμε ἡγέτες. Δὲν ἔχουμε ὀργανώσεις. Δὲν ἔχουμε τὸ ἕνα. Δὲν ἔχουμε τὸ ἄλλο!" Δικαιολογίες. Τὸ θέμα τῆς χούντας ἦταν θέμα τιμῆς γιὰ τὸν κάθε Ἕλληνα καὶ τὴν κάθε Ἑλληνίδα. Ἐγὼ π.χ. δὲν σκέφτηκα οὔτε στιγμὴ τί θὰ κάνω, πῶς θὰ τὸ κάνω κ.λ.π. Δὲν σκέφτηκα ἂν ἔχουμε ὀργάνωση καὶ τεχνικὰ μέσα. Δὲν σκέφτηκα παρὰ ἕνα πράγμα: Εἶναι πὼς δὲν μπορῶ νὰ ζῶ ὅπως ζοῦσα πρίν, ἐφόσον ὑπάρχει ἡ χούντα. Γιατί ἡ χούντα μὲ ντροπιάζει, μὲ ἀτιμάζει, μὲ προσβάλλει. Εἶναι ἀδύνατο νὰ συνυπάρξουμε κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιο οὐρανό. Ἢ αὐτοὶ — ἢ ἐγώ. Καὶ χώθηκα σὰν σκουλήκι μέσα στὴ γῆ, στὴν παρανομία. Καὶ αἰσθανόμουν ἀγαλλίαση. Βέβαια ἡ καρδιά μου μάτωνε. Ὅταν μὲ ἔπιασαν συγγενικά μου νὰ ταλαιπωροῦνται μαζί μου, νὰ βλέπω τὰ παιδιά μου, συμμερίζονταν ὅ,τι ἔνιωθα κι αὐτά, ὅμως ἡ γυναίκα μου ἔβριζαν, κάγχαζαν. Κι ἐκεῖνοι τοὺς φοβέριζαν σὲ κάθε εὐκαιρία, φώναζαν, καθημερινὴ πραγματικότητα γιὰ μᾶς, διὰ ὅλα αὐτά, ποὺ ἦταν δὲν χρειάστηκε οὔτε ὀργάνωση, οὔτε βαθυστόχαστες πολιτικὲς ἀναλύσεις. Ἦταν μιὰ φυσικὴ καὶ αὐτονόητη κατάσταση, γιατί νοιώθαμε ἔτσι, πιστεύαμε ἔτσι...

ΑΡΙΣΤΕΡΙΣΤΑΣ

Λοιπόν τί ἔγινε; Γιά νά πούμε τά πράγματα μέ τό σημερινό τους ὄνομα: οἱ συμπατριῶτες μας στό ἐξωτερικό καί τό ἐσωτερικό, σέ μιά μεγάλη τους μερίδα, δέν μᾶς συγχώρεσαν ἀκριβῶς αὐτή τή στάση μας. Τούς ἐνοχλοῦσε ἡ καθαρότητα τῆς συμπεριφορᾶς μας. Τό τί ἀκούσαμε καί εἴδαμε δέν περιγράφεται, στά χρόνια αὐτά τῆς ξενιτειᾶς. Ἰδιαίτερα ἀπό τίς αὐτοκαλούμενες "ἐπαναστατικές ὁμάδες" – τοῦ γλυκοῦ νεροῦ – πού ἀπό τό Παρίσι, τό Βερολίνο ἤ τή Ρώμη ἔστελναν τά δόντια τους πρός τήν κατεύθυνση τῆς Ἀθήνας! Τί αὐτό μέ πιάνει ἀλλεργία ὅταν ἀκούω ὑπερεπαναστατικές φράσεις καί συνθήματα. Οἱ δυστυχεῖς βρέθηκε σέ τέτοια ἐποχή, κάτω ἀπό τέτοιες συνθῆκες, πού τό πιό εὔκολο πράγμα ἦταν νά δείξουν στήν πράξη τή [illegible] ἐπαναστατική τους θεωρία. Οἱ φυλακές ὅμως ἦταν γεμάτες καί οἱ βασανιστές ἔτριβαν ἥσυχα τό καφεδάκι τους στίς γειτονιές. Υπάρχαν 200 – 300, ἴσως καί περισσότερες τέτοιες ὁμάδες πού ἐμᾶς μᾶς ἔβλεπαν σάν "κουκουέδες" – συμβιβασμένους μέ τόν ταξικό ἐχθρό κ.τ.λ. κ.τ.λ. — καί στήν Ἑλλάδα δέν εἶχε πέσει οὔτε ἕνας καταδότης, οὔτε ἕνας βασανιστής. Μέ δυό λόγια "γενήκαμε ἀλογόμυγες", ὅπως λέγαμε τόν καιρό τοῦ ΕΑΜ – ΕΛΑΣ.

Ἤξερα πώς ὅλοι αὐτοί οἱ ὑπερεπαναστάτες καραδοκοῦν νά ἐπιδειχθοῦν "δυναμικά" ἀφοῦ πέσει ἡ χούντα. Καί ἔτσι κι ἔγινε. [illegible] Τά ἴδια αἰσθήματα νοιώθω βλέποντας πόσο ἀδιάκοπες, [illegible] καί... ἐπαναστατικές ἦταν μονομαχίες καί οἱ ἐφημερίδες μας, φυσικά, μετά τή χούντα. Καί πολλά ἄλλα..."

Καί, ἄς ξαναγυρίσουμε στά χρόνια 1970 – 72.
Εἴδαμε πώς, ὅταν ὁ Μ.Θ. βρέθηκε ἐλεύθερος στό ἐξωτερικό, τόν Αὔγουστο τό 1970 ἀποφάσισε νά ἀφιερώσει τόν ἑαυτό του σέ 2 μεγάλους τομεῖς τῆς ἀντιστασιακῆς δραστηριότητας: α) σέ ἐπαφές, συναντήσεις καί συσκέψεις μέ παράγοντες ὅλης τῆς ἀντιδ. ἀριστερᾶς στά πλαίσια ἑνός ἑνωτικοῦ ανοίγματος
β) σέ διαρκή ἐνημέρωση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης καί ἐπαφές μέ διεθνεῖς παράγοντες πού θά μποροῦσαν νά βοηθήσουν τήν ἑλλην. ὑπόθεση.
Περισσότερο ἀπό καθε ἄλλον, οἱ σύντροφοι τοῦ "Γραφείου Ἐσωτερικοῦ" (Κ.ΚΕ ἐσωτερ.) ἐνθουσιάστηκαν μέ ἐνθουσιασμό τίς σχέσεις αὐτές καί ὁ Μ.Θ., πιστεύοντας ὅτι πραγματικοί οἱ σκοποί τοῦ εὐρύτερου κινήματος ἐξυπηρετοῦνται καλύτερα τή στιγμή ἀπό τόν χῶρο αὐτόν, προσχώρησε στό "Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ".
Πέρασε ὅμως ἀρκετός καιρός – πολύ περισσότερο ἀπό τούς 6 μῆνες πού εἶχαν ὁρισθεῖ — καί κατάλαβε ὅτι οἱ φίλοι τοῦ Ἐσωτερικοῦ, παρά τίς καλές ἴσως προθέσεις τους, δέν κατόρθωσαν νά ἀνοίξουν καί νά ἀνοίξουν το μεγάλο δρόμο για ἕνα δυνατό καί μαζικό λαϊκό κίνημα. Ἐγκαταλείπει λοιπόν αὐτόν τόν χῶρο, στά 1972 (ΜΑΡΤΗΣ), ὄχι χωρίς ἀπόπειρα διαλόγου και [illegible]
Ὅλο τό χρονικό τῆς προσωπικῆς του πορείας, μέ ἐπιχειρήματα, [illegible] πολιτικῆς καί ἐπαγγελματικῆς εὐθύνης καί πλήρη ἐπίγνωση τῶν συνεπειῶν τῶν πράξεών του, ὁ Μ.Θ. τό συνοψίζει σέ 3 κείμενα πρός τό Γραφεῖο τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερ., δημοσιευμένα σήμερα στό ΧΡΕΟΣ ⟶

Από εκεί σταχυολογούμε χαρακτηριστικά αποσπάσματα που διευκρινίζουν τη στάση του Μ.Θ. μετά τη διάσπαση, τους λόγους που τον οδήγησαν να ενταχθεί στο ΚΚΕ Εσωτερ. – στην ηγεσία του – με εκείνους που τον ανάγκασαν να απομακρυνθεί από τον ίδιον αυτό χώρο δύο χρόνια μετά.

"...Πιστεύω ότι με κατηγορούν πως δήθεν έχω προτείνει την εγκατάλειψη της Αντίστασης – ακόμα και το συμβιβασμό με τη δικτατορία – ότι εγκατέλειψα την επαναστατική γραμμή και έγινα κοινοβουλευτικοκράτης. Γι' αυτό και θεωρώ απαραίτητη την παρακάτω διευκρίνιση στα θεμελιώδη αυτά προβλήματα...

...Επειδή η δυναμική Αντίσταση στην Ελλάδα είναι αδιανόητη έξω από την πρωτοπόρα συμμετοχή της Αριστεράς, είμαστε υποχρεωμένοι να σταθούμε στο κομμουν. κίνημα. Και να δούμε για ποιους λόγους η πολιτική της ανατροπής, η δυναμική Αντίσταση δεν μπόρεσε να απλώσει ρίζες.... Νομίζω πως η διάσπαση μας απομάκρυνε ακόμα πιο πολύ απ' το κύριο πρόβλημα που ήταν και είναι η ανάπτυξη της Αντίστασης. Μας οδήγησε σ' άλλο δρόμο και κυρίως μας αποδυνάμωσε. Έβλαψε το κύρος μας στο λαό. Και το πιο σημαντικό, δε μας άφησε να δούμε το κύριο πρόβλημα που είναι η τοποθέτησή μας μέσα και απέναντι στο διεθνές κίνημα, σε σχέση με τις ανάγκες του ελληνικού κινήματος που συνοψίζονται σ' ένα στόχο, την όσο γίνεται πιο γρήγορη απαλλαγή του ελλην. λαού από τη δικτατορία και παραπέρα την αποδέσμευσή του από τα δεσμά του αμερικαν. ιμπεριαλισμού...

...Από τις πρώτες στιγμές που εντάχθηκα στις γραμμές του ΕΑΜ και του ΚΚΕ είχα τη βεβαιότητα ότι, με την πράξη μου αυτή συμμετέχω στην διαδικασία για μια όσο γίνεται πιο πλατιά ΕΝΟΤΗΤΑ στη βάση του ελλην. λαού. Οι άσπονδοι εχθροί του ήταν και παραμένουν οι ίδιοι: είναι οι ξένοι κατακτητές και "προστάτες", τα ξένα μονοπώλια κι η ντόπια ολιγαρχία και τα όργανά τους. Απέναντι σ' αυτούς τους θανάσιμους αντιπάλους του λαού μας δεν έχουμε παρά ένα μόνο σίγουρο όπλο για ν' αντισταθούμε, να παλέψουμε και κάποτε να νικήσουμε: την πλατιά λαϊκή ενότητα. Από κει και πέρα πιστεύω πως πάντα υπήρξα συνεπής προς τον εαυτό μου και στις ιδέες μου. Πιστεύω πως πρέπει κανείς να είναι, πριν απ' όλα, συνεπής προς τον εαυτό του. Έτσι, έχω το δικαίωμα, όπως κάθε ελεύθερος πολίτης, ν' ανήκω εκεί που πιστεύω ότι υπηρετώ καλύτερα τα ιδανικά μου:

οραματίζομαι την ελεύθερη Ελλάδα. Έχω εμπιστοσύνη στις αριστερές επαναστατικές δυνάμεις του λαού μας. Πιστεύω ότι η Ελλάδα πρέπει να βγει από το ΝΑΤΟ. Πιστεύω στην καταγγελία των ελληνοαμερικανικών διμερών συμβάσεων, στην ουδετερότητα και την αδέσμευτη εξωτερική πολιτική της χώρας μας. Πιστεύω στη λαϊκή κυριαρχία, που σημαίνει λαϊκή υπεράσπιση της εθνικής του ανεξαρτησίας και της εσωτερικής του ασφάλειας, στην πλήρη αναδιάρθρωση του κρατικού μηχανισμού, της λαϊκής διακυβέρνησης. Στην εθνικοποίηση όλων των μεγάλων ελληνικών και ξένων βιομηχανιών και επιχειρήσεων. Κι όλα αυτά σαν ένα μεταβατικό στάδιο που θα μας οδηγήσει στην οικοδόμηση της ιδανικής κοινωνίας της. στην απελευθέρωση και πλήρη ανάπτυξη του ανθρώπου.

Άποψη που θα στηρίζεται στην ελευθερία που δίνει η ευθύνη.

Ανήκω σ' αυτό το όραμα και δίνω το χέρι σε όλους εκείνους που ποθούνε και παλεύουν για την πραγμάτωσή του. Κι αυτό και είπα ότι θεωρώ τον εαυτό μου σαν ένα Έλληνα λαϊκό αγωνιστή. Κρατώ φιλόδοξα αυτόν τον τίτλο και κανείς δεν θα μπορέσει ποτέ να μου τον αμφισβητήσει, χωρίς να κινδυνεύει να κατηγορηθεί για προσωπική, πολιτική ή άλλη εμπάθεια.

Γνωρίζω πολύ καλά ότι τέτοιοι λαϊκοί αγωνιστές, σαν κι εμένα, υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδες, μέσα κι έξω από τη χώρα μας. Το γεγονός πως είμαι γνωστός δεν έχει για μένα — πιστεύω και για κείνους — καμμιά σημασία, ίσως μόνο, κάποτε σε ορισμένες συνθήκες, να μπορώ να είμαι περισσότερο ωφέλιμος. Τίποτ' άλλο.

... Αυτό το μεγάλο ελλην. λαϊκό κίνημα υπήρχε πάντα και υπάρχει και σήμερα. Είναι αστείο λοιπόν να πει κανείς σήμερα ότι το μονοπωλεί. Δεν υπάρχουν ιδιοκτήτες. Και στην ουσία δεν πρόκειται παρά για επανασύνδεση με το μεγάλο πατριωτικό κίνημα των Ελλήνων που η καταγωγή του χάνεται στο χρόνο. Το όραμα για ένα πιο λεύτερο που προκόβει με ισότητα και δικαιοσύνη, που είναι νοικοκύρης στον τόπο του και που βλέπει τις σχέσεις του με πατριωτισμό, κατανόηση και διεθνισμό, το όραμα αυτό θα το βρούμε στο λόγο του Ρήγα, στο Μακρυγιάννη, στον Άρη Βελουχιώτη, στο ΚΚΕ επί κεφαλής της Εθν. Αντίστασης - ΕΑΜ, στο λαϊκό κίνημα μετά τον εμφύλιο, στους φοιτητές που διαδηλώνουν για την Κύπρο στα 1955-58, μετά για συνταγματικές ελευθερίες, "114" και μετά για την εκπαιδ. μεταρρύθμιση "15%". Έχουμε μετά το κίνημα των διανοουμένων - καλλιτεχνών (το κίνημα κουλτούρας), το κίνημα της ειρήνης με πάνω απ' όλα το κίνημα των Λαμπρακηδων. Σχηματίζεται το πλατύ δημοκρατ. μέτωπο που δίνει τη μάχη ενάντια στο φασισμό στα 1965-66. Στις 21.4.67 το λαϊκό κίνημα χτυπιέται κατακέφαλα και δεν έχει ακόμα συνέλθει. Η σύγχυση, η ασάφεια, το αλληλοφάγωμα συνεχίζονται. Φτάσαμε στη φάση που ένας ιστορικός ονομάζει "κεφαλαϊκή αποδιοργάνωση": πολλά κεφάλια = κανένα κεφάλι. Πολλοί φορείς = κανένας φορέας. Το λαϊκό κίνημα παραμένει ακέφαλο. Η πρωτοπορία του, η ελλην. αριστερά έχει γίνει γάγγραινα που τρώει τις σάρκες της... Πρό παντός χρειαζόμαστε συγκεκριμένη πράξη και δράση που να πιστοποιεί την ιδεολογία μας. Γιατί ιδεολογία δεν θα πει μόνο κάθομαι στο γραφείο μου και συζητάω, αλλά βγαίνω στους δρόμους και αγωνίζομαι.

Περισσότερο από ποτέ, σήμερα, το λαϊκό μας κίνημα θέλει να κινηθεί την ιδεολογική του τροφή καλά αλεσμένη μέσα στο μύλο της ζωής, δηλ. στην πράξη και στη δράση... Ούτε οι βαθυστόχαστες διακηρύξεις, ούτε οι [illegible] καλλιτεχνικοί κατόρθωσαν να ξανασυνθέσουν τα νεύρα και τους μυς του λαϊκού μας κινήματος...

... Όταν το ΚΚΕ διασπάστηκε, δεν πήρα θέση, γιατί καταλόγιζα στους συντρόφους του Γραφείου Εσωτερικού βαριές ευθύνες για την κατάσταση που υπήρχε στις γραμμές μας πριν τη δικτατορία και γιατί, στις κρίσιμες ώρες, και μετά που ανέλαβαν το [illegible], δεν μπόρεσαν ν' ανταποκριθούν στα ηγετικά τους καθήκοντα. Αργότερα, στην παρανομία, αποκόμισα την εντύπωση ότι οι τότε σύντροφοι του Γραφ. Εσωτερικού, προσπάθησαν και

Τελικά κατάφεραν νά μή ἀπομονωθοῦν ἀπό τίς νεοδημιουργημένες ὀργανώσεις τοῦ ΠΑΜ. Γι' αὐτό καί, μετά τή διάσπαση, στή [illegible] ἐξαναγκάσθηκα νά προβληματίζομαι ἡ πρός τή δυνατότητα ἐπαφῆς καί ἑνιαίας ἀναγνώρισης...

Ὅταν ἀπελευθερώθηκα (Ἀπρ. 1970), περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο, οἱ σύντροφοι τοῦ Γραφείου συμπεριφέρθηκαν μέ ἐνθουσιασμό τίς σκέψεις μου αὐτές, ὅπως ἐκφράσθηκαν στήν "Πρόταση τῶν 9 σημείων". Ὑπῆρχαν ὡστόσο βαθειές ἐπιφυλάξεις καί ἐπιφυλάξεις ἀπό τό παρελθόν. Γι' αὐτό κι ἔγινε σοβαρή προσπάθεια κι ἀπό τίς δύο πλευρές ὥστε νά θάψουν οἱ παλαιές ἐκκρεμότητες.

...οἱ σύντροφοι τοῦ Γραφείου ἀναγνώρισαν ὅτι στήν ἐποχή τῆς παρανομίας εἶχα δίκιο — ἀργότερα ἀναγνώρισαν ὅτι εἶχα δίκιο καί ἀπό πρίν... Συμφωνήσαμε ὅτι θά κάνουμε κάθε δυνατή προσπάθεια ὥστε τό κόμμα μας να γίνει σημείο συνάντησης ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν συντρόφων. Καρπός τῆς ἐπίλυσης αὐτῆς ὑπῆρξε ἡ ἐπιστολή πού ἀπηύθυνα τό Μάη 1970 πρός τούς συντρόφους τῶν [illegible], καλώντας τους νά συσπειρωθοῦν μέσα στίς γραμμές μας.

Στή συνέχεια ἄρχισα ἐπαφές, συνομιλίες, περιοδεῖες, συσκέψεις... Εἶδα δεκάδες, ἑκατοντάδες, ἄν ὄχι χιλιάδες, μέλη καί στελέχη τοῦ ΚΚΕ, τοῦ ΠΑΜ καί τῆς ΑΝΛ. Ἡ γενική εἰκόνα πού ἀποκόμισα δέν ἦταν θετική. Γι' αὐτό, τόν Ὀκτ. 1970 θεώρησα καθῆκον μου νά ξεκαθαρίσω τά μεγάλα προβλήματα πού γιά τή λύση τους μείναμε σύμφωνοι ὅτι θά ἐργαστοῦμε. Παρ' ὅλο τόν ὀρθό προβληματισμό ὅμως καί τίς ἀποφάσεις, τελικά δέν μπορέσαμε νά προχωρήσουμε. Ἔτσι, τό Γενάρη τοῦ 1971 ἀφοῦ συμβουλεύτηκα κι ἄλλα στελέχη καί μέλη τοῦ χώρου τῆς Εὐρώπης, θεώρησα χρέος μου νά ἐπανέλθω, μέ ἔγγραφο σημείωμά μου πρός τό Γραφεῖο, ὅπου ἀνέφερα:

"...Σχετικά μέ τό κόμμα: ἡ συρρίκνωση ~~[illegible]~~ μπαίνει στήν τελευταία της φάση. Δέν ἔχουμε ἀκόμα καί μετρήσουμε πόσες δυνάμεις, δηλ. ὅσα ἀπόμειναν, κινοῦνται γύρω μας. Καί μέ ποιό τρόπο, μέ ποιές λειτουργίες. Γύρω ἀπό μας τους 6 ὑπάρχει χάος πού βαθαίνει καθημερινά ὅλο καί περισσότερο. Οἱ ἀποσυνθετικές διαδικασίες ἐντείνονται. Γίνονται ὁλοένα καί πιό ἐπικίνδυνες. Ἡ πλειοψηφία τῶν δυνάμεών μας περιβάλλεται ἀπό τήν ἀπογοήτευση καί τήν ἀδιαφορία... Μιά μόνο δυνατότητα ἔχουμε νά βγοῦμε ἀπό τό τέλμα: νά ἐπεκτείνουμε, ὅσο γίνεται πιό πλατειά τήν ἐπιφάνεια τῆς ἡγεσίας τοῦ κινήματος. Ἡ μονοπώληση ἀπό τή μικρή μας ὁμάδα τοῦ κέντρου ἀποφάσεων ὄχι μόνο δέν ἔχει πιά κανένα νόημα, ἀλλά οὔτε καί ἱστορική δικαίωση. Γίνεται καθημερινά περισσότερο ἐπικίνδυνη, κρύβει μεγάλους κινδύνους γιά τό κίνημα καί ἐγκλείει γιά ὅλους ἐμᾶς τρομακτικές εὐθύνες...."

Ἀποφασίστηκε νά προχωρήσουμε σέ σύσκεψη στελεχῶν Δυτ. Εὐρώπης (Μάρτης 1971). Ἐκεῖ, στήν ὁμιλία μου, ἀναφέρθηκα καί στά ἑξῆς:

"... Είμαστε όλοι υπεύθυνα στελέχη του Κινήματος. Κουβαλάμε ο καθένας τη δική του ιστορία και ευθύνη. Εκπροσωπούμε ο καθένας το δικό του τρόπο σκέψης και ανάλυσης. Όμως, μας ενώνουν κοινές ρίζες. Κοινοί αγώνες. Κοινά ιδανικά και κοινή θέληση να υπερασπίσουμε τις ελευθερίες και τα δικαιώματα του Ελλην. λαού και να [illegible] την πάλη του ως την τελική νίκη, δηλ. την οικοδόμηση της σοσιαλιστικής Ελλάδας.

Αντιμετωπίζοντας υπεύθυνα το κομματικό μας πρόβλημα έχουμε την αίσθηση ότι εκπροσωπούμε το σύνολο των Ελλήνων αγωνιστών, που οι ειδικές συνθήκες της χώρας μας σήμερα, τους εμποδίζουν να συγκεντρωθούν ευρύτερα για να μελετήσουν και να λύσουν όλα τα προβλήματα που βάζει αυτή τη στιγμή ο ιμπεριαλισμός και τα όργανά του στο λαό μας.

Γι αυτό και η πρώτη πρότασή μου είναι να δώσουμε σε δημοσιότητα τα πλήρη πρακτικά και τη συνεργ. σύσκεψη. α) για να τεθούμε υπό την κρίση όχι μόνον των συντρόφων και φίλων μας, αλλά του Ελλην. λαού και των φίλων του λαού μας β) γιατί [illegible] η αίσθηση ότι οι σκέψεις, οι προτάσεις κι αποφάσεις μας θα γίνουν αντικείμενα ελέγχου, θα υποχρεώσει τον καθένα μας να αναλάβει τις ευθύνες του ανοιχτά μπροστά στο κόμμα και το λαό μας.

.... Είναι φανερό, ιδιαίτερα αυτή τη στιγμή, ότι η αναποφασιστικότητα, αναβλητικότητα κι οι δισταγμοί του Γραφείου να βρει και να επιλέξει έγκαιρα και κάποια λύση, μας οδήγησαν σ' αυτό το πλήρες αδιέξοδο, όπου η μοναδική λύση που ίσως ανοίξει κάποιον δρόμο, να μην είναι άλλη παρά η ειλικρινή και θαρραλέα ομολογία μας ότι στον τομέα της κομματικής ανασυγκρότησης και ανανέωσης των Δυνάμεων της Αριστεράς ΑΠΟΤΥΧΑΜΕ. Κι όχι μόνον αυτό, αλλά θα πρέπει επίσης να δεχτούμε ότι η επιμονή μας να υπάρχουμε ακόμη σαν Γραφείο υπό την παρούσα σύνθεση και μ' αυτές τις λειτουργίες, εμποδίζει την κίνηση προς τα μπρος και μπλοκάρει όλες τις διαδικασίες. Επομένως, η ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ μας αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, προϋπόθεση για να βγούμε από την κρίση και σε συνέχεια να προχωρήσει το Κόμμα και το Κίνημα προς τη ριζική του ανανέωση...

... Πρότεινα να δοθεί το "Σημείωμα" σε όλο το κόμμα ή τουλάχιστον στα στελέχη. Η αντίδραση των συντρόφων του Γραφείου υπήρξε αρνητική.

... Δύο μήνες πέρασαν από τη σύνταξη του "Σημειώματος". Στο μεταξύ, η συρρίκνωση συνεχίζει το δρόμο της. Η κρίση βαθαίνει. Επομένως μπορεί να είναι αναγκαίες αποφάσεις ακόμα πιο θαρραλέες και τομές ακόμα βαθύτερες...

... Προτείνω να δούμε κατάματα, δίχως συναισθηματισμούς(?), αυτήν την πραγματικότητα που λέγεται "Εσωτερικό"... Αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς και υπεύθυνοι και προπαντός [illegible] απέναντι στο [illegible] θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι πάψαμε από καιρό να λειτουργούμε σαν Γραφείο Εσωτερικού...

... Μέ ποιούς ρυθμούς θά πρέπει νά πάμε; Τό θέμα τῆς ταχύτητας μέ τήν ὁποία θά προχωρήσουμε εἶναι ἕνα ἄλλο βασικό πρόβλημα πού θέτω ὑπ' ὄψη σας. Εἶναι φανερό ὅτι μετά τή διάσπαση, δόθηκε στό Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ μιά ὁρισμένη ΠΙΣΤΩΣΗ ΧΡΟΝΟΥ. Ἔχω τήν αἴσθηση, γιά νά μή πῶ τή βεβαιότητα ὅτι ἡ πίστωση αὐτή ἐκπνέει μέ ραγδαίους ρυθμούς.

... Ἀπό τή στιγμή πού γιά τόν Α ἤ Β λόγο δέν ἀποφασίζουμε νά κάνουμε βήματα πρός τά μπρός ἀναπόφευκτα θά ἔλθει ἡ στιγμή πού θ' ἀρχίσουμε νά κάνουμε βήματα πίσω. Αὐτό νομίζω ὅτι συνέβη μέ τήν ΗΓΕΣΙΑ τοῦ Γραφείου Ἐσωτερ. Δέν μπόρεσε νά προχωρήσει θαρραλέα στό πρόγραμμα ἀνανέωσης πού ὅλος ὁ κόσμος περίμενε μετά τή διάσπαση. Αὐτό ὅμως δημιουργεῖ ἀλυσιδωτές ἀντιδράσεις. Παράπονα, κριτική, φαινόμενα φραξιονισμοῦ, ἀναδιπλώσεις, παραιτήσεις, ἀποχή, ἀπάθεια.

... Σχετικά μέ τήν προσωπική μου θέση:

Ἡ συμμετοχή μου στό Γραφεῖο ἔγινε μέσα σέ συνθῆκες μάχης. Πίστευα ὅτι μ' αὐτό τόν τρόπο θά μποροῦσα νά συμβάλω καλύτερα στό δυνάμωμα τῆς Ἀντίστασης καί στήν ἀνασύνταξη τοῦ κόμματος καί γενικά τῆς Ἀριστερᾶς.

Στό διάστημα πού μεσολάβησε, ἡ δράση μου κατευθύνθηκε στή ἐπαφή μέ τά ξένα κινήματα καί τή διεθνή κοινή γνώμη (διεθνεῖς σχέσεις) καί στήν οἰκοδόμηση τῆς ἀντιστασιακῆς ΕΝΟΤΗΤΑΣ.

Σέ ὅλα τά προβλήματα τῆς ἀκολουθητέας πολιτικῆς καί τακτικῆς, ὑπῆρχε ὁμοφωνία. Ἀποτύχαμε ὅμως στό ὅτι δέν μπορέσαμε νά περάσουμε πέρα ὡς πέρα στή γραμμή μας τό Κόμμα καί ἰδιαίτερα τά στελέχη. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ πολιτική μας δέν ἐμπνέει, δέν ἐνθουσιάζει τούς κομμουνιστές.

... Δηλώνω ὅτι α) παραιτοῦμαι ἀπό μέλος τοῦ Γραφείου καί β) ὅτι δέν θά δεχτῶ καμμιάν ἁρμοδιότητα ἤ εὐθύνη, δίχως νά ὑποβληθῶ στή διαδικασία τῆς πρότασης καί ἐκλογῆς ἀπό τή βάση τῶν ὀργανωμένων ἀγωνιστῶν.

... Σήμερα ἡ κρίση ἐξακολουθεῖ νά εἶναι βαθειά σ' ὅλο τό χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς. Μονάχα ἡ ἀποφασιστική ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ, ὅταν καί ὅπου γίνεται, θά κρίνει γιά τό ποιούς ἄξονες θά ὁδηγήσει τελικά μπροστά.

... Παρ' ὅτι μέ χώριζαν μέ τούς ὑπεύθυνους τοῦ Γραφείου μεγάλες διαφορές καί δραματικές ἐμπειρίες, ὁδηγούμενος ἀπό τή λαχτάρα νά δῶ νά πραγματοποιεῖται ὅσο πιό γρήγορα δυνατό ἡ ποθητή συσπείρωση, ἀλλά καί γιατί ὑπῆρχε κοινότητα ἀντιλήψεων σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τά μεγάλα ἰδεολογικά - πολιτικά προβλήματα, τοποθετήθηκα μ' ὅλο μου τό πάθος στίς γραμμές τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερ.

Σήμερα ὑποβάλλω ὁριστικά τήν παραίτησή μου γιά ὅσους λόγους ἀνέπτυξα παραπάνω καί γιατί ἀκόμη πιστεύω ὅτι δέν φτάνει νά παίρνεις τίς ἀποστάσεις σου γιά ὅ,τι πιστεύεις πώς εἶναι ἀρνητικό καί βλαβερό, ἀλλά συνάμα θά πρέπει νά ἀνοίγεις δρόμο, νά λειτουργῆς, νά προχωρῆς συντεταγμένα.

40/

τό καινούργιο δέν μπορεί παρά νά ἐκφραστεί μέ μιά ὁλική ἀντίθεση πρός τό παλιό. Προϋποθέτει συνεχή δημιουργική διαδικασία μέ κύρια χαρακτηριστικά τήν πίστη, τήν ὀργάνωση, τόν καθημερ. μόχθο, τήν πλήρη ἀφοσίωση στήν πάλη, τήν κριτική καί αὐτοκριτική.. Ἔξω ἀπό τά μέλη τοῦ Γραφείου καί μερικές δεκάδες συντρόφους δέν βρήκα τό πνεῦμα καί τή λειτουργία πού πρέπει νά χαρακτηρίζουν ἕνα ἐπαναστατικό Κόμμα.

...Εἶναι βέβαιο ὅτι μόνον μέσα ἀπό τίς τολμηρές ἰδεολογικές συζητήσεις καί ἀντιλογίες πού ἀδέσμευτα θά ἐκτεθοῦν μπροστά στή μεγάλη Βουλή – τό κόμμα – θά σχηματιστοῦν οἱ καινούργιοι δεσμεύοντες ἄξονες τῶν ἰδεῶν καί τῶν ἰδεολογικο-πολιτικῶν κατευθύνσεων.

... Ἀναγνωρίζω ὅτι ὑπῆρξε λάθος ἡ ἔνταξή μου στό Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ. Ἀναγνωρίζω ὅτι ὄφειλα νά παραμείνω πιστός στό πνεῦμα πού ἐξέφρασα στή συνέντευξή μου πρός τό περιοδ. Europeo, ὅτι δηλ. ἡ ὕπαρξη ἑνός ἄλλου κομ. Κόμματος εἶναι σφάλμα.
Ἀναγνωρίζω ἐπίσης ὅτι τό λάθος μου αὐτό ὀφείλεται, σέ μεγάλο βαθμό, στίς πικρές ἐμπειρίες τῆς κομματικῆς διαπάλης στόν Ὠρωπό . . . ».

«ΛΥΣΗ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ»

Σέ ἄλλες ἐποχές, πιό νηφάλιες καί πολιτικά ὥριμες, θά ἦταν αὐτονόητο τό γεγονός ὅτι ὁ Μ.Θ. μέ τήν ὅλη μαχητική παρουσία του στό πολιτικό στίβο, ἀπό τήν ἐποχή ἤδη τῆς ΑΝΛ (1963 · γιά νά μή πᾶμε πιό πίσω) ὑπῆρξε, ἀπό τήν ξημερώματα(?) του πραξικοπήματος, μεταξύ τῶν ἐλάχιστων Ἑλλήνων, πού μέ συγκεκριμένες πράξεις καί δυναμικούς ἀγῶνες, προσπάθησε νά δημιουργήσει τίς προϋποθέσεις ἐκεῖνες, ὥστε τήν ἐπαύριο τῆς χούντας νά τή διαδεχθεῖ ἕνα γνήσια λαϊκό καί μαζικό κίνημα. Ἦταν ὅμως ἐπίσης ἀπό τούς πρώτους πολιτικούς ἄνδρες πού προέβλεψε ὅτι τόσο οἱ ἀντικειμενικές συνθῆκες, ὅσο καί οἱ ὑποκειμενικοί παράγοντες, ἰδιαίτερα μετά τή διάσπαση τῆς Ἀριστερᾶς, δέν θά ἐπέτρεπαν τήν ~~[illegible]~~ ἐμφάνιση ἑνός μεγάλου, λαογέννητου κινήματος, τύπου ΕΑΜ π.

~~[illegible]~~ Σέ ἐντελῶς ἀνύποπτο, δηλαδή χρόνο (1969), ὑπό τή χούντα, ὁ Μ.Θ. ἀναλαμβάνει τήν προσωπική εὐθύνη καί προβάλλει τή "λύση Καραμανλή". Ἡ ἐπιλογή του αὐτή στηριζόταν σέ βαθειά καί συγκεκριμένη ἀνάλυση τῆς ὡς τότε ἑλληνικῆς πραγματικότητας: διέβλεπε ἤδη ἀπό τότε ὅτι ἡ [illegible] εἶχε κρυσταλλωθεῖ σάν κατεστημένο καί εἶχε προβάλει ἀνάγλυφα καινοφανεῖς καί ὀξεῖς ἐσωτερικές ἀντιθέσεις στό ἄλλοτε συμπαγές καί μονολιθικό ~~[illegible]~~ σῶμα τῆς Δεξιᾶς. Οἱ προοδευτικές δυνάμεις ὄφειλαν ἐπομένως νά μελετήσουν καλά τίς ἀντιθέσεις αὐτές, νά τίς ὀξύνουν στό ἔπακρο καί νά τίς ἐκμεταλλευτοῦν σωστά. Ἐπιλογή τοῦ Καραμανλῆ, τή στιγμή ἐκείνη, σήμαινε ὅτι αὐτός ἐκφράζει πλέον μιά διαφοροποιημένη, νέα, δεξιά, δημοκρατικότερη, θύμα ἐπίσης τῆς ἴδιας, [illegible], χούντας.

Γράφει, τότε, ὁ Μ.Θ. : [ΧΡΕΟΣ Λ 612 9.1]

"... Μπροστά στό συγκεκριμένο συσχετισμό δυνάμεων, ὑπάρχουν, κατά τή γνώμη μου, δύο λύσεις: ἡ πρώτη "πολιτική", ἡ δεύτερη ἔνοπλη.
Γιά τήν Α' λύση, ὁ ρεαλισμός πρέπει νά μᾶς πείσει ὅτι ἡ πρωτοβουλία θά πρέπει νά ξεκινήσει ἀπό τούς πολιτικούς ἐκείνους κύκλους πού, στό παρελθόν, συνεργάστηκαν μέ τούς λεγόμενους "συμμάχους" καί πού, ἐνῶ σέ μεγάλο βαθμό, εἶναι ὑπεύθυνοι γιά τή σημερινή κατάσταση, ἀντελήφθησαν ἐν τούτοις καθαρά ὅτι τά γεγονότα τούς ξεπέρασαν καί πῆραν ἀνοιχτά καί ὑπεύθυνα θέση κατά τῆς δικτατορίας.
Νομίζω ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὅλες οἱ παρατάξεις καί ἀντιστασιακές ὀργανώσεις ἔχουν καθῆκον νά ὑποστηρίξουν παρόμοια λύση, μέ τήν προϋπόθεση φυσικά ὅτι οἱ πολιτικοί αὐτοί θά διακηρύξουν ἀνοιχτά καί καθαρά ὅτι σέ καμμιά περίπτωση δέν θά συνεργαστοῦν μέ τή δικτατορία καί ὅτι θά ἐξασφαλίσουν ὅλες τίς δημοκρ. ἐλευθερίες καί τά δικαιώματα τοῦ ἑλλην. λαοῦ.

Ἡ δεύτερη λύση, ἡ ἔνοπλη, εἶναι ἱστορικά ἀναπόφευκτη. Παντοῦ καί πάντα ἡ βία προκαλεῖ τή βία. Ἡ λύση αὐτή ἔχει σέ σχέση μέ τήν πρώτη τό μειονέκτημα ὅτι θά ἀπαιτήσει χρόνο καί μεγάλες θυσίες. Ἔχει συγχρόνως ὅμως καί τό βασικό πλεονέκτημα ὅτι θά ὁδηγήσει τελικά τήν ἑλλην. κοινωνία καί τό ἑλλην. ἔθνος σέ ριζοσπαστικές ἀλλαγές πού θά τοῦ ἐξασφαλίσουν ὁριστική ἀνεξαρτησία, δημοκρατία, εἰρήνη καί κοινωνική δικαιοσύνη. Πιστεύω ὅτι προετοιμάζοντας δραστήρια τή Β' λύση σπρώχνουμε ἀποφασιστικά γιά τήν πραγμάτωση τῆς Α'.

Γιά νά μιλήσω πιό συγκεκριμένα, νομίζω ὅτι τό ΠΑΜ θά πρέπει νά ὑποστηρίξει τήν κίνηση Καραμανλῆ, ἀφοῦ φυσικά ἐξασφαλίσει τίς παραπάνω ἐγγυήσεις. Εἶναι μεγάλο λάθος νά κατεβάζουμε τούς στόχους μας. Ὅμως εἶναι λάθος ἀσυγχώρητο νά τούς ἀναποδογυρίζουμε. Τή στιγμή αὐτή ἔχουμε — πρέπει νά ἔχουμε — ἕνα καί μοναδικό στόχο: τήν ἀνατροπή τῆς δικτατορίας καί τή συνεπαγόμενη ἐπάνοδο στήν κατάσταση τῆς Δημοκρατίας. Ἔστω καί τῆς ἀνάπηρης Δημοκρατίας τῆς ἐποχῆς τοῦ καραμανλισμοῦ. Αὐτό δέν μπορεῖ νά εἶναι παρά σχῆμα λόγου: ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ ζωή ποτέ δέν ἐπιστρέφει πίσω καί ἡ ἱστορία ποτέ δέν ἐπαναλαμβάνεται. Ἔγιναν καί γίνονται συνεχῶς μέσα μας καί γύρω μας βαθύτατες ἀλλαγές...

Ἄς ἀφαιρέσουμε μέ ὁποιοδήποτε τρόπο τήν ταφόπετρα τῆς δικτατορίας πάνω ἀπό τόν ἑλληνικό λαό κι ἄς ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στή ζωή καί στό λαό. Αὐτό εἶναι τό κύριο καί μοναδικό χρέος αὐτῆς τῆς στιγμῆς. Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, θά ἤθελα νά τονίσω ὅτι δέν καταλαβαίνω τή λογική ὡρισμένων πολιτικῶν ἡγετῶν πού βλέπουν τή "λύση Καραμανλῆ" ὅπως ὁ διάολος τό λιβάνι. Οἱ ἴδιοι κύκλοι, ὅταν μονοπωλοῦσαν τή δύναμη στή χώρα μας, δέχτηκαν, τότε, τήν [illegible] κυβέρνηση Παπανδρέου, ἐνῶ σήμερα πού οἱ Ἀμερικανοί διαθέτουν τό μονοπώλιο ὅλων τῶν δυναμικῶν ἐρεισμάτων δέν δέχονται καμμιά λύση προερχόμενη ἀπό τούς "συμμαχικούς" παράγοντες ...".

Μέ τό ἴδιο πνεῦμα, ἰδιαίτερα γιά τή "λύση Καραμανλῆ", ἔγραψε ὁ Μ.Θ. μήνυμα καί στό τότε Π.Γ., ὑπογραμμίζοντας ὅτι, ἀφοῦ, σύμφωνα μέ τίς ἐνδείξεις, ὁ Καραμανλῆς θά εἶναι ἡ ἐναλλακτική λύση τοῦ δικτατορικοῦ ἀδιεξόδου, καλό θά εἶναι ἡ Ἀριστερά νά πάρει κι αὐτή μέρος στήν πραγμάτωσή της ὥστε νά εἶναι σέ θέση, μετά τή χούντα, νά ἔχει καί κάποια ἀνεξαρτησία

κινήσεων στήν καινούργια κατάσταση.

"Ἄς βοηθήσουμε, ὥστε νά μή βρεθοῦμε στή θέση πού κατείχαμε τό βράδυ τῆς 20ῆς Ἀπριλ. 1967" - θά μποροῦσε νά συνοψισθεῖ ἡ ἄποψη ΜΘ:

"Ἄς βοηθήσουμε, ὥστε ὁ νέος συσχετισμός δυνάμεων νά μή βαραίνει πολύ τούς ὤμους μας"...

Παρ' ὅτι πεπεισμένη γιά τήν ἰσχύ τῆς "λύσης Καραμανλῆ", ὁ Μ.Θ. μόλις βρίσκεται ἐλεύθερος στό ἐξωτερικό (Ἄνοιξη 1970), ἀφιερώνει, ὅπως εἴπαμε ὅλη του τήν ἐνέργεια στό συντονισμό τῶν ἀντιστασιακῶν ὁμάδων καί παρατάξεων, στή δημιουργία τοῦ ΕΑΣ, πού τό ἤθελε ὄχι σάν ἐκτελεστικό ἁπλῶς ὄργανο, ρυθμιστή τῆς ἀντιστασιακῆς πάλης, ἀλλά καί σάν πραγματική λαϊκή κυβέρνηση πού, μετά τή χούντα, θά πρωτοστατοῦσε στή λύση τῶν σοβαρῶν προβλημάτων πού ἀντιμετώπιζαν τό λαό καί τόν τόπο.

Καί μόνον ὅταν πείστηκε ἀπόλυτα πιά, γιά δεύτερη φορά, ὅτι στήν πραγματικότητα δέν θά ἐπιτευχθεῖ ποτέ ὁμόφωνη ἑνότητα τῶν λαϊκῶν δυνάμεων, ὡς ἐπομένως ἀποκλειόταν ἡ περίπτωση νά πέσει ἡ χούντα ἀπό ἕνα πλατύ καί σφριγηλό ἀντιστασιακό κίνημα πού θά ἐγκολπωνόταν ὅλα τά στρώματα τοῦ λαοῦ, δεξιά, κέντρο καί ἀριστερά, τότε καί μόνον ἐπανῆλθε ξανά στή "λύση Καραμανλῆ". Δηλ. διαπίστωνε - προφητικά, κατά κάποιον τρόπο - πώς ἡ χούντα θά καταρρεύσει μόνη της, κυρίως ἀπό τίς ἐσωτερικές της ἀντιθέσεις καί τό σαφή νέο διαχωρισμό/σύγκρουση πού γεννήθηκε ἀνάμεσα στούς στρατιωτικούς καί πολιτικούς ἐκπροσώπους τῆς Δεξιᾶς, τή φιλοδικτατορική καί τήν ἀντιδικτατορική Δεξιά.

Στίς ἀρχές λοιπόν τοῦ 1973, ἐπανέρχεται στή "λύση Καραμανλῆ" μέ αἰχμηρή ἐπιχειρηματολογία: -[ΧΡΕΟΣ Β' - 178 - 188:]

"Οἱ προοπτικές πού ἀνοίγονται μπροστά μας εἶναι:

1) Στρατ. δικτατορία γιά πολλά χρόνια ἀκόμη.
2) Ἀνατροπή τῆς δικτατορίας μέ βάση τίς ἐσωτερικές ἀντιθέσεις διαφόρων παραγόντων τῆς ἀστικῆς τάξης καί μέ παρεμβολή τοῦ λαοῦ ὑπέρ τοῦ "λιγότερου κακοῦ".
3) Ἀνατροπή τῆς δικτ. μέ βάση τό Μέτωπο τοῦ λαοῦ, πού θά κινητοποιεῖ καί θά συντρίψει τή χούντα καί τό ἀστικό καθεστώς ἐπιβάλλοντας τή λαϊκή ἐξουσία.

Εἶναι φανερό πώς ἀπό τή Β' λύση θά προκύψει καί πάλι καθεστώς ἀστικό ἀφοῦ ὁ πρωταγωνιστής τῆς λύσης θά εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀστική τάξη... Τό πρόβλημα γιά μᾶς εἶναι νά δοῦμε ἄν ἡ Β' λύση βοηθάει ἤ ὄχι στήν ἀνάπτυξη τοῦ <u>Μετώπου τοῦ λαοῦ</u>, δηλ. τοῦ παράγοντα πού κάποτε θά ἐπιφέρει τή ριζική ἀλλαγή στή χώρα. Καί νά δοῦμε ἀκόμη ἄν αὐτή ἡ Β' λύση ἔρχεται σε ἀντίθεση μέ τή Γ'. Γιατί τό δίλημμα πού μπαίνει τελικά μπροστά μας εἶναι τοῦτο: "δικτατορία ἤ ἀλλαγή μέ βάση τή Β' λύση;"

Ἀπό τή στιγμή πού ἡ προοπτική τῆς ἄμεσης <u>ριζικῆς ἀλλαγῆς</u> δέν μπαίνει ἀκόμη μπροστά μας, θά πρέπει νά ἀπαντήσουμε μέ σαφήνεια στό παραπάνω ἐρώτημα καί νά πάρουμε ἀνοιχτή, θαρραλέα καί ὑπεύθυνη θέση.

πιστεύουμε ότι αυτή τη στιγμή ο κύριος αντίπαλος είναι το καθεστώς του Παπαδόπουλου και, κατά συνέπεια, όποια κίνηση, από όπου κι αν προέρχεται, που βοηθεί στην πτώση του, πρέπει να ενισχυθεί.

Η διαφοροποίηση Καραμανλή, που είναι ο κύριος εκφραστής της Β' λύσης μπορεί να βοηθήσει αποφασιστικά στο να εντείνει και οξύνει την κρίση στο εσωτερικό του καθεστώτος, δηλ. να διαιρέσει τη χούντα, να απομονώσει τους "σκληρούς", να αντιπαραβάλει τους "μαλακούς" και τους οπορτουνιστές, να απομονώσει τον ηγετικό πυρήνα και να τον οδηγήσει σε σοβαρά λάθη που θα επιταχύνουν την πτώση του. Προϋπόθεση όμως για κάτι τέτοιο είναι η συσπείρωση όλων των αντιδικτατορ. παραγόντων και στοιχείων γύρω από τη λεγόμενη "λύση Καραμανλή" (κατά του στρατ. καθεστώτος).
Ο άξονας "Καραμανλής – Εκλογές", σ' αυτή τη φάση, μπορεί να συσπειρώσει γύρω του και σε πανελλαδικό επίπεδο, όλες τις αντιδικτατορ. τάσεις και κινήσεις που σήμερα δρουν ασυντόνιστα, γιατί ακριβώς τους λείπει η προοπτική – η "σημαία" – όσο και η "ελπίδα" ενάντια στη βαρβαρότητα του καθεστώτος.
Σημαία και Ελπίδα είναι ένα πράγμα: η πανεθνική ένταξη σ' ένα κοινό στόχο με κοινή πορεία και κοινό ηγέτη.
Αυτός που θα βγει στο δρόμο να φωνάξει το σύνθημα "Καραμανλής – Εκλογές" έχει πιθανότητες τουλάχιστον 50% να είναι καραμανλικός ο αστυφύλακας/χωροφύλακας που ο Παπαδόπουλος θα ξαμολήσει εναντίον του, όπως ήσαστε εσείς κι ο ίδιος ο Παπαδόπουλος κάποτε... Αυτό έχει τεράστια ψυχολογική και, τελικά, πολιτική σημασία... ~~[illegible]~~

"Απευθυνόμενος σε όλους τους οπαδούς της Αριστεράς, τα μέλη και στελέχη της ΕΔΑ, Δ.Ν.Λ. και του ΠΑΜ, τους καλώ να ενισχύσουν μέσα στο λαό και μαζί με το λαό, την κίνηση Καραμ. για να βγει η χώρα μας από το αδιέξοδο που την έσυρε η δικτατορία, ώστε να μπούμε σε ομαλή εθνική πορεία, προϋπόθεση και τη δυνατότητα μιας αληθινής προάσπισης των συμφερόντων των Ελλήνων εργαζομένων και τη διαμόρφωση ενός μεγάλου λαϊκού προοδευτικού κινήματος της Αριστεράς μέσα στη χώρα μας.

Είναι γνωστό πως η Ιστορία ποτέ δεν γυρνά πίσω. Αυτοί που ισχυρίζονται ότι η λύση Καραμ. θα μας οδηγήσει στο ίδιο κύκλωμα: "Καραμανλής → Ανένδοτος → δικτατορία" πρέπει να είναι είτε πολύ αφελείς είτε πολύ πονηροί...

Τις τελευταίες εξελίξεις θα τις κρίνει ο μοναδικός παράγοντας που λέγεται <u>συσχετισμός δυνάμεων</u>... Πράγμα που σημαίνει πάνω απ' όλα επαφή με τη ζωή, με την πραγματικότητα, με το λαό. Ήδη, όσοι δεν κατανοούν την ελπίδα που προσφέρει στο λαό μας η πρωτοβουλία Καραμανλή για την ανατροπή της δικτατορίας που τον πνίγει, δείχνουν ότι δεν έχουν επαφή με την πραγματικότητα και τον ελλην. λαό, που ένα μονάχα πράγμα θέλει αυτή τη στιγμή: να φύγει ο Παπαδόπουλος και η συμμορία του.

...Φτάνει να μας δοθεί η δυνατότητα να επικοινωνούμε ελεύθερα με το λαό, να εκθέτουμε ανεμπόδιστα τις απόψεις και τις ιδέες μας. Αν κινηθούμε με σύνεση και ευθύνη, μπορούμε όχι μόνο να συμβάλουμε αποφασιστικά στην εδραίωση και διεύρυνση της δημοκρατίας, αλλά και να βάλουμε γερά θεμέλια για τη δημιουργία του αναγεννητικού κινήματος προς το Σοσιαλισμό που θα προσφέρει μια μέρα τη δυνατότητα στον ελληνικό λαό να χτίσει ο ίδιος κατά την κυρίαρχη θέλησή του τη μελλοντική σοσιαλιστική Ελλάδα."

Απόσπασμα από συνέντευξη του Μ.Θ. στο ραδ. σταθμό Κολωνίας (4.5.73) σχετικά με τη «λύση Καραμανλή»: ΧΡΕΟΣ Β' 182-185

« Έξι χρόνια πέρασαν από την επιβολή του δικτατορ. καθεστώτος στον τόπο μας. Σήμερα, ύστερα από 6 χρόνια αγώνες, θυσίες, απογοητεύσεις και ελπίδες, βλέπουμε 2 δυνατές προοπτικές. Μία είναι η διαιώνιση, άγνωστο για πόσο ακόμη, της δικτατορ. Η άλλη είναι η έξοδος από το αδιέξοδο με βάση τις πρόσφατες δηλώσεις του Καραμ. Μια τρίτη προοπτική, δηλ. η συσπείρωση του ελλην. λαού γύρω από την πολιτική της δυναμικής και, τελικά, ένοπλης αναμέτρησης με τη χούντα, αποδείχτηκε, αυτή τη στιγμή τουλάχιστον, μη ρεαλιστική. Επομένως το ερώτημα που πρέπει δώσουμε είναι ένα «Καραμανλής ή Παπαδόπουλος;» Κάθε παράταξη αποφεύγει να πάρει υπεύθυνη θέση σ' αυτό το ερώτημα, είτε ισχυρίζεται ότι υπάρχει και άλλη λύση χωρίς όμως και να την υποδεικνύει, τάσσεται εξ αντικειμένου υπέρ της διαιώνισης του στρατ. καθεστώτος...

Μετά τα τραγικά γεγονότα του Πολυτεχνείου που απετέλεσαν την περίτρανη απόδειξη περί εσωτερικής κρίσης και αδιεξόδου της χούντας και την αρχή της ανάστροφης πορείας προς την πτώση της, ο Μ.Θ. επανέρχεται στη «λύση Καραμ.» (Μάρτης 74) με περισσότερα και πειστικότερα επιχειρήματα: ΧΡΕΟΣ Β' 186-[illegible]

«...Στη γνωστή δήλωσή μου τον Ιανουάριο 73 για τη «λύση Καραμανλή» αντιτάχτηκε το κύριο επιχείρημα πως με τη λύση αυτή θα «ξεγελαστεί και πάλι ο λαός». Ότι μιλώντας για Καραμ. «αποπροσανατολίζουμε το λαό», «σπέρνουμε αυταπάτες» κτλ.

Είναι φανερό ότι έχουμε διαφορετική τοποθέτηση απέναντι στην έννοια «ελλην. λαός», από τους υποστηρικτές αυτών των επιχειρημάτων. Άθελά τους, ίσως, αυτοί ξεχωρίζουν τον εαυτό τους, όταν μιλούν έτσι, από το λαό. Γι' αυτό τον βλέπουν από τα πάνω και λένε «ο λαός μπορεί να ξεγελαστεί» κτλ. Ξέρω ότι και πάλι θα με κατηγορήσουν για το ότι εγώ βρίσκομαι μέσα στο λαό και μιλώ, όπως θα μιλούσε ο ίδιος. Όμως ας αφήσουμε και πάλι τον καιρό να δείξει πού βρίσκεται ο καθένας μας και τι εκφράζει. Εδώ έχω να πω μόνον το εξής: «Δεν πιστεύω πως ο λαός μπορεί σήμερα να ξεγελαστεί».
Δεν υπάρχει δηλ. πια δύναμη — προσωπικότητα ή κόμμα — που να μπορεί να ξεγελάσει το λαό. Ο λαός δεν θα δεχτεί πια πάνω στη ράχη του κανένα. Μόνο με τα τανκς και την τρομοκρατία είναι δυνατόν οι δυνάστες του να κρατηθούν στην εξουσία. Γιατί ο ελλην. λαός θέλει τελικά να αυτοκυβερνηθεί. Ώστε, κάθε περίσταση και κάθε πρόσωπο — Καραμ. ή οποιοσδήποτε άλλος — το αντιμετωπίζει μ' ένα μοναδικό κριτήριο: «Με βοηθάει ή όχι στο τελικό μου σκοπό που είναι η αυτοκυβέρνηση;» Να λοιπόν ποια είναι η διαφορά μας. Αυτοί δεν πιστεύουν στη δύναμη και την ορμή του λαϊκού κινήματος. Ίσως γιατί δεν το 'χουν ζήσει. Εμείς όμως που περάσαμε όλα μας τα χρόνια μέσα σ' αυτό το κίνημα, πιστεύουμε σταθερά στη δύναμη και την ορμή του και ξέρουμε πως δεν υπάρχει περίπτωση να σταματήσει μόνο και μόνο γιατί θα βρεθεί κάποιος «μεγάλος ηγέτης» που θα το ταΐσει με γενναίες υποσχέσεις.

ὅπως ἔδειξαν τά πράγματα πρακτικά ἄν — μέσα στό 1973 — περνοῦσε ἡ λύση Καραμ[ανλή] τό κίνημά μας θά εἶχε ἑκατό φορές περισσότερες δυνατότητες νά ἀναπτυχθεῖ, παρά μέ τή "λύση Μαρκεζίνη". Κι ἄν ἡ δεύτερη τοῦ ἐπέτρεψε νά ἐκδηλώσει τή δύναμή του μέ τά γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, μέ τήν πρώτη ἦταν δυνατό νά δημιουργήσει στό ταυτό διάστημα 100 Πολυτεχνεῖα σ' ὅλη τή χώρα!..

Ὑπάρχει ὅμως διαστρέβλωση καί παρερμήνευση καί ὡς πρός τόν τύπο καί ὡς πρός τήν οὐσία τῶν ἴδιων τῶν δηλώσεών μου γιά τόν Καραμ. τοῦ Ιανουαρ. 73. Σέ σχετική ἐρώτηση εἶπα ὅτι μπροστά μας ἀνοίγεται πάντα σταθερά ἡ προοπτική τῆς δυναμικῆς ἀναμέτρησης μέ τή δικτατορία σάν μόνιμη λύση. Ἐκτός ἀπό τή μόνιμη καί σταθερή αὐτή προοπτική -εἶπα— δέν ὑπάρχει παρά μία μόνον ἐνδιάμεση λύση: ἡ "λύση Καραμ.". Γιατί εἶναι ὁ μόνος πού ἔχει τήν ἐμπιστοσύνη μεγάλης μερίδας τοῦ στρατοῦ, τοῦ λαοῦ καί τῶν Ἀμερικανῶν. Μέ ἄλλα λόγια, ἔκανα μία πολιτική διαπίστωση καί οὔτε πρότεινα, οὔτε μποροῦσα νά προτείνω "συνεργασία", "συμμαχία" κ.τλ. ἀφοῦ δέν ἐκπροσωποῦσα παρά τόν ἑαυτό μου, ἐκείνη τή στιγμή.

Ἀργότερα (Πάσχα 73) πού ἔβλεπα πώς ἀναπτύσσεται σταθερά τό λαϊκό μας κίνημα — ἐκμεταλλευόμενο τήν ὄξυνση τῆς κρίσης τῆς ἐξουσίας σέ συνδυασμό μέ τήν ἀνταρσία στό Ναυτικό, πού ἀκόμα εἶχε ρίζες στή στάση Καραμ. — ἔρριξα τήν ἰδέα νά ἀντιτάξουμε στή λύση Μαρκεζίνη πού μαγειρευόταν, τή λύση Καραμ. σάν ἕνα στάδιο πρόσκαιρου ταχτικοῦ συμβιβασμοῦ ἀνάμεσα στό λαϊκό μας κίνημα καί στήν ἀμερικανοκρατία, πιστεύοντας ὅτι ἀπό ἐκεῖ μέσα τό λαϊκό μας κίνημα καί ἰδιαίτερα οἱ ἐπαναστατικές δυνάμεις, θά εἶχαν μεγαλύτερες δυνατότητες νά ὀργανώσουν τό λαό, τούς ἐργάτες καί τούς ἀγρότες, στά συνδικάτα καί στήν ὕπαιθρο, ὥστε ἡ λαϊκή ἀγανάκτηση νά μετατραπεῖ σέ σταθερή καί ὀργανωμένη δύναμη καί δράση μέ δυνάμεις κρούσης καί στρατηγικές ἐφεδρεῖες καί πρό παντός μέ μία σφαιρική ὁλοκληρωμένη καί μακρόπνοη προοπτική ἀγώνων καί μέ ἑνιαία καί ὑπεύθυνη πολιτική καθοδήγηση.

Γιατί τό ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ μπορεῖ νά ἦταν καί εἶναι μεγάλη ἠθική καί πολιτική νίκη τοῦ λαοῦ, ὅμως τί συνέβη στό βάθος; Ἐπειδή, οὐσιαστικά, λειτούργησε τό αὐθόρμητο, εἴχαμε ἕνα λαϊκό ξέσπασμα, ὅπου παίξαμε ὅλες τίς πρωτοπόρες δυνάμεις μας κορώνα - γράμματα. Τί θά γινόταν μετά τό Πολυτεχνεῖο; Πῶς θά συνέχιζε τήν ἐπίθεσή του τό κίνημα; Ὑπῆρχαν ὀργανωμένες δυνάμεις γι' αὐτό; στήν Ἐπαρχία; σέ ἄλλα κοινων. στρώματα, πλήν τοῦ φοιτητικοῦ; Στά ἐρωτήματα αὐτά - καί σέ ἄλλα - δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἀπάντηση, γιατί δέν ὑπῆρχε πολιτική δύναμη ὀργανωμένη καί διακλαδωμένη μέσα στό λαό, πού νά ἔχει ἐντάξει τό Πολυτεχνεῖο μέσα σέ μία ἑνιαία στρατηγική.

Ἐμεῖς, ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς δικτατορίας, ἀγωνιστήκαμε σταθερά γιά τή δημιουργία αὐτῆς τῆς ἑνιαίας ἐπαναστατικῆς δύναμης.

1. Στήν ἀρχή τή εἴδαμε σάν ἕνα ἑνιαῖο ἀντιστασιακό ἐπιτελεῖο μέ κέντρο τούς κομμουνιστές — Πατριωτ. Μέτωπο.

2. Μετά τή διάσπαση τοῦ ΚΚΕ καί τήν ἀδυναμία τῶν προοδ. δυνάμεων νά συντονιστοῦν, ρίξαμε τήν ἰδέα τοῦ Πατριωτικοῦ

παλλαϊκοῦ μετώπου μέ βάση τή συσπείρωση ὅλων τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων στό ΕΑΣ.

3. Ὕστερα ἀπό τήν ἀποτυχία καί αὐτῆς τῆς προσπάθειας, ρίξαμε τό σύνθημα "ὅλοι καί ὅλα μέσα στό Μέτωπο τῆς ζωῆς". Δηλ. πιστέψαμε πώς ἀφοῦ ἡ πολιτική τῆς ἀντίστασης, μέ τήν ἔννοια τῆς ὀργάνωσης ἑνιαίου δυναμικοῦ μαζικοῦ κινήματος οὐσιαστικά ἀπέτυχε, ἦταν παρ' ὅλα αὐτά δυνατό νά δημιουργηθεῖ ἕνα μαζικό ἀντιδικτατορικό κίνημα, φτάνει νά μποῦμε ἀποφασιστικά στό Μέτωπο τῆς Ζωῆς καί νά ρίξουμε ὑπομονετικά τήν ὀργάνωση καί προετοιμασία τῆς μάχης.

Αὐτό λοιπόν τό Μέτωπο τῆς Ζωῆς ἀποτελοῦσε γιά μᾶς τό 3ο στάδιο τοῦ λαϊκοῦ ἀγώνα στή μεταχουντική περίοδο κι ἐκεῖ ἐντάσσεται φυσιολογικά κι ὁ πολιτικός ἔλεγχος για τή "λύση Καραμ." ἤ γιά ὁποιαδήποτε ἄλλη <u>πολιτική</u> λύση, πού ἀντικειμενικά θάδινε φτερά στίς ὀργανωμένες δυνάμεις πού ἀνέπτυσσαν τή δράση τους σ' ὅλη τήν ἔκταση τοῦ Μετώπου τῆς ζωῆς ὀργανώνοντας τό λαό καί προετοιμάζοντας σταθερά τό κίνημα καί ἔτσι μέχρις ἀναμετρήσεως καί φυσικά τήν τελική ἀναμέτρηση μέ τή Χουντοκρατία.

Τό στάδιο αὐτό τοῦ ἀγώνα εἶναι τό ἴδιο ἀποφασιστικό μέ τά δύο προηγούμενα. Φτάνει νά μήν ἀπομακρυνθοῦμε ἀπό τό βασικό στόχο πού εἶναι ἡ ὑπομονετική προετοιμασία καί ὀργάνωση τοῦ λαοῦ σ' ὅλους τούς κλάδους καί σ' ὅλα τά ἐπίπεδα τῶν προβλημάτων, τῶν συμφερόντων καί ἐνδιαφερόντων του, ὥστε νά εἶναι σέ θέση νά δώσει κάποτε τή μάχη του ἀπό θέση ὑπεροχῆς».

Ἡ προβολή τῆς "λύσης Καραμανλῆ" ἀπό τό Μ.Θ. ξεσήκωσε θύελλα ὀργισμένων ἀφορισμῶν καί ἀναθεμάτων ἐναντίον του, κυρίως ἀπό μέρους τῆς ἐξτρεμιστικῆς ἀριστερᾶς. Καί ἦταν ὁ κύριος ἄξονας μιᾶς παραμορφωτικῆς καί ἐνορχηστρωμένης ἐκστρατείας, πού ἄρχισε ἀπό τότε ἐναντίον του καί πού ἀποσκοποῦσε στό νά δείξει ἕνα Θεοδωράκη "συμβιβασμένο", πού "ἐγκατέλειψε τόν προοδευτικό χῶρο", πού "πέρασε στό ἄλλο στρατόπεδο", πού "ἔγινε βασιλοδημοκράτης καί ἀστός" κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἐδῶ βέβαια, ἕνας νηφάλιος παρατηρητής τῶν γεγονότων θά εἶχε νά πεῖ πώς ἀποτελεῖ νομοτελειακό ὅρο, ἀναμφισβήτητο, ἡ ἱστορική δικαίωση νά συμβαίνει καί νά ἀποδεικνύει ἱστορική ἀναγκαιότητα.

Καί ἡ ἱστορία ἔχει ἤδη ἀποδείξει στό σύντομο διάστημα πού ἔχουμε διανύσει ἀπό τότε — καί θά τό δείχνει καθαρώτερα προϊόντος τοῦ χρόνου, ξεδιπλώνοντας τίς καταστάσεις πού βοηθοῦν στό νά κρίνονται τά πρόσωπα καί τά γεγονότα μόνα τους, καθ' ἑαυτά, ἀνεπηρέαστα, ἀφανάτιστα, ἀντικειμενικά — ὅτι οἱ προβλέψεις τοῦ Μ.Θ. δικαιώθηκαν ἱστορικά, ἄρα ὑπῆρξαν ἀναγκαῖες καί σωστές.

Δηλ. καί ἡ Χούντα ἔπεσε, οὐσιαστικά κατέρρευσε, ἀπό τίς δικές της ἀντιθέσεις καί τήν ἐσωτερική της ἀποσύνθεση, καί ἡ "λύση Καραμ." ἀποδείχτηκε ἐμπράκτως ἡ μόνη δυνατή καί ρεαλιστική, στό βαθμό πού δέν ὑπῆρχε τίποτε ἄλλο γιά νά σταθεῖ ἀξιόλογα στή θέση της, καί ὄχι μόνον δέν ἔγινε "ἐπανάσταση" καί βίαιη ἀνατροπή τοῦ καθεστῶτος, ἀλλά ὑπῆρχε μιά πλήρης διασπορά τῶν προοδευτικῶν καί τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων.

Τὴν ἑπομένη μέρα τῆς Ἀλλαγῆς (24.7.74), ὁ Κ.Θ. δήλωσε στὸν Τύπο ὅτι θεωρεῖ τὴ λύση αὐτὴ ὄχι ἁπλῶς σὰν «ἀλλαγὴ φρουρᾶς» ἢ «ἐναλλαγὴ μετεμφίσεων», ὅπως ἐπιγραμματικὰ τὴν χαρακτήρισαν ἄλλοι κύκλοι, ἀλλὰ σὰν κατάκτηση ὅλου τοῦ λαοῦ. Κι ὁ ἴδιος φυσικὰ ἤξερε ὅτι ἡ λύση αὐτὴ ἦταν ἀποτέλεσμα ἑνὸς συμβιβασμοῦ, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ δοθεῖ γιὰ τὸ συμφέρον τίνος δούλευε τελικὰ αὐτὴ ἡ λύση. Ὁ Καραμανλῆς ἐνσάρκωνε τὴ Δεξιά, τὸ «σκληρὸ καθεστὼς» τῆς περίφημης «ὀκταετίας», ἀλλὰ ἦταν καὶ ὁ μοναδικὸς ἄνθρωπος ἐκείνη τὴ στιγμὴ ποὺ μποροῦσε νὰ ἐγγυηθεῖ στὸ λαὸ τὶς θεμελιώδεις ἐλευθερίες του. Κάτω ἀπὸ καραμανλικὸ καθεστὼς στοιχειωδῶν, ἔστω, ἐλευθεριῶν, οἱ προοδευτικοί, οἱ σοσιαλιστές, οἱ κομμουνιστές, τὰ συνδικᾶτα, θὰ εἶχαν ὅλο τὸν καιρὸ καὶ τὴν ἄνεση νὰ μπορέσουν νὰ ὀργανωθοῦν σὲ σημεῖο ποὺ νὰ τὸ πιέσουν καὶ νὰ ἐπιβάλουν τὶς δικές τους «λύσεις», ἀργότερα. Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως ὑπῆρχ ὁ στρατὸς μὲ τὰ τάνκς, οἱ Ἀμερικανοὶ μὲ τὰ ἐρείσματά τους, ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ ἡ ἐγγύηση τοῦ Καραμανλῆ, ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τίποτε ἀπολύτως ἄλλο.

Ὅσο γιὰ τὴν ὡριμότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Κ.Θ. ἀκριβῶς τονίζει ὅτι ὅποιος ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνη νὰ μιλᾶ ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τὸ λαό, ἔχει ταυτόχρονα καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ μὴ τὸν κρατεῖ μακριὰ ἀπὸ τὴ σωστὴ πληροφόρηση, νὰ μὴ τὸν ἀφήνει νὰ παρασέρνεται ἢ νὰ καταδημαγωγεῖται. Ὅποιος θέτει τὶς λαϊκὲς μάζες στὸ προσκήνιο τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς πάλης, ἔχει χρέος πρέπει νὰ κινεῖται μόνο στὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἡ κάθε πράξη του νὰ εἶναι δημόσια, καθαρή, σαφής, πάνω ἀπὸ ὁποιοδήποτε παιχνίδι παρασκηνιακό, καὶ ἀκόμα περισσότερο, πάνω ἀπὸ ὁποιοδήποτε προσωπικὸ εἴτε κομματικό, στενὸ συμφέρον. Ὁ Κ.Θ., ἀντίθετα μὲ ἄλλους, ποὺ θέλησαν νὰ «σώσουν» τὸ λαό, δὲν διεκδίκησε ποτὲ τὸ ρόλο τοῦ «Μεσσία». Εἶπε ἁπλὰ καὶ μόνον ὅτι κι ὁ ἴδιος εἶναι λαός, δὲν βρίσκεται πουθενὰ σὲ σφαῖρες ὑψηλὲς πάνω ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ λαό: εἶναι λαὸς καὶ θέλει νὰ δεῖ πῶς θὰ σωθεῖ μόνος του.

Εἶπε ὅτι δὲν μποροῦν νὰ γίνουν ὅλα ἀμέσως. Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιταχθεῖ «ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ» σὲ μιὰ χώρα, οὔτε μπορεῖ νὰ τὸν ἐπιβάλει ἕνα κόμμα, μιὰ ὁμάδα. Σοσιαλισμὸς σημαίνει νέες οἰκονομικὲς σχέσεις ἀλληλένδετες μὲ ἕνα μαζικὸ (ἠθικό, κοινωνικό, πολιτικό) πνευματικό, πολιτιστικὸ κίνημα. Μόνον οἱ μάζες μποροῦν νὰ ἐναρμονίσουν καί, σὲ συνέχεια, νὰ γεννήσουν καὶ νὰ συντηρήσουν τὸ σοσιαλισμό. Κάθε ἄλλη διαδικασία καὶ μεθοδολογία ὁδηγεῖ σὲ ἀλλοιώσεις, καρικατοῦρες καὶ ψεύτικες ἐντυπώσεις περὶ σοσιαλισμοῦ.

Μεταδικτατορικὰ λοιπόν, κάτω ἀπὸ τὶς νέες συγκεκριμένες συνθῆκες, ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἔπρεπε, ποὺ θὰ μποροῦσε κανεὶς πολιτικὴ προσωπικότητα εἴτε κόμμα, νὰ ἀκολουθήσει ἦταν ἡ «πολιτικὴ μαζῶν». Καὶ αὐτὴ τὴν πολιτική, ἄχαρη ἴσως καὶ δύσκολη ὁπωσδήποτε, ἀλλὰ μόνη ρεαλιστικὴ καὶ σωστή, ἀκολούθησε ὁ Κ.Θ.

Ἡ μεταδικτατορ. ἑλλην. πραγματικότητα δηλ. γιὰ νὰ μπορέσει νὰ κινηθεῖ πρὸς τὴν ἑδραίωση καὶ παραπέρα διεύρυνση τῆς Δημοκρατίας, ἔπρεπε νὰ κινηθεῖ σὰν κοινωνικὸ σύνολο, πάνω ἀπὸ κομματικὲς καὶ ἄλλες διαφορές. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς βγῆκε ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς δικτατορίας μὲ καθολικὴ ἀπαίτηση πρὸς τὶς δυνάμεις ποὺ ἐπιβουλεύονταν τὶς δημοκρατικές του ἐλευθερίες. Δυνάμεις ποὺ εἴτε δὲν ὑπῆρχαν

Αὐτή ἡ καθολική ἀντίθεση πρός τίς δικτατορικές, συστατικές, ... ἐκφράστηκε πολιτικά μέ τήν ἐμπιστοσύνη πού ὁ "κεντρώος χώρος" ἔδωσε σ' ἕνα πρόσωπο καί σ' ἕνα κόμμα πού ἔβγαιναν ἀπό τούς κόλπους τῆς Δεξιᾶς.

Γιατί ὁ "κεντρώος χώρος" κατάλαβε ὅτι, σ' ἐκείνη τή φάση, γιά νά ἀποκεφαλισθεῖ ἡ χούντα, ἔπρεπε νά τῆς ἀφαιρεθοῦν οἱ δυναμικοί ἐκεῖνοι μηχανισμοί πού ὡς χθές τήν κρατοῦσαν στήν ἐξουσία. Καί αὐτό μποροῦσαν νά τό πετύχουν ἄμεσα καί ἀκίνδυνα μόνον οἱ πολιτικές δυνάμεις τῆς Δεξιᾶς. Ἡ ἐθνική, ἀντιδικτατορική συσπείρωση ἐκείνη τήν περίοδο, ἡ τόσο ἀναγκαία γιά νά ἐξουδετερωθεῖ τό φάσμα τῆς χούντας, μποροῦσε νά γίνει ἐν τῶν πραγμάτων μόνον γύρω ἀπό τόν "συντηρητικό" πόλο. Ὁποιαδήποτε ἄλλη πόλωση θά ἀπωθοῦσε ἤ θά οὐδετεροποιοῦσε τήν ἀντιδικτατορική Δεξιά — μόνον ἀποφασιστικό μοχλό τῆς κατάστασης ἐκείνη τή στιγμή — καί θά ἦταν τελικά πρός ὄφελος τῶν φιλοδικτατορικῶν κύκλων.

Σέ ἄρθρο του ἐκείνης τῆς πρώτης μεταδικτατορικῆς φάσης, ὁ Μ.Θ. τονίζει (ΤΑ ΝΕΑ. 1.8.74):

"Τό βασικό πρόβλημα τῆς χώρας μας, σήμερα ὅπως καί χθές, παραμένει τό πρόβλημα τῆς ἐξάρτησης. Ἡ πραγματικότητα μᾶς ἔδειξε ὅτι οἱ Ἀμερικανοί ἐλέγχουν σέ ἀποφασιστικό βαθμό ὅλα τά σημαντικά καί δυναμικά κέντρα ἀποφάσεων, ἀπό τά ὁποῖα διαμορφώνεται ἡ ἐθνική ζωή τῆς χώρας. Δέν θα ποῦμε αὐτή τή στιγμή ποιός εἶναι τό λάθος. Ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει εἶναι νά δοῦμε τί ἔγινε στό πρόσφατο παρελθόν, πῶς καί γιατί ἔγινε, για ν' ἀπαντήσουμε σωστά στό ἐρώτημα "Τί να κάνουμε;"

Τό συμπέρασμα ἀπό 7χρόνια δικτατορική διακυβέρνηση εἶναι ὅτι ἡ κατάργηση τοῦ λαοῦ σάν παράγοντα στή διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς ζωῆς, ὁδήγησε μέ μαθηματική ἀκρίβεια στό χεῖλος τῆς ἐθνικῆς καταστροφῆς, στίς 2 τελευταῖες ἐξεγέρσεις, στό Πολυτεχνεῖο καί στήν Κύπρο.

Ἀπό τίς μέρες τοῦ κρίσιμου Νοεμβρίου, ἤ τό Κυπριακό, τό σύστημα τῆς ἀμερικανοκρατίας εἶχε μπεῖ πλέον σέ βαθειά κρίση... Οἱ ἴδιοι οἱ Ἀμερικανοί κατάλαβαν ὅτι μιά σπίθα θά μποροῦσε νά τινάξει στόν ἀέρα τήν Ἑλλάδα καί μαζί σ' αὐτή τή νοτιοανατολική πτέρυγα τοῦ ΝΑΤΟ κ.τ.λ. κ.τ.λ. Καί γιά πρώτη φορά φοβήθηκαν. Ὄχι βέβαια γιά μᾶς, ἀλλά γιά τά συμφέροντά τους καί ἀποφάσισαν νά ὑποχωρήσουν. Νά δοῦμε πῶς ἐκφράζεται αὐτή ἡ ὑποχώρηση στό πλαίσιο τῆς ἄλλης πραγματικότητας γιατί ἡ ὑποχώρηση, μέχρι ἑνός κάποιου βαθμοῦ, ἐξαρτᾶται ἀπό τά ἀτού πού ἔχει ὁ καθένας στά χέρια του.

Οἱ Ἀμερικανοί λοιπόν εἶχαν.

α) Ἀρνητικά στοιχεῖα: βαθιά κρίση στό σύστημα τῆς Ἀμερικανοκρατίας μέ γνωστές καί αὐτονόητες ἐσωτερικές καί διεθνεῖς προεκτάσεις.

β) Θετικά στοιχεῖα: τόν ἔλεγχο τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καί ἄλλων δυναμικῶν ὀργανισμῶν."

Ο ελληνικός λαός είχε:

α) θετικά στοιχεία: πανεθνική, παλλαϊκή ενότητα στην αντίθεσή του κατά της χούντας και της αμερικανοκρατίας.

β) Αρνητικά στοιχεία: έλλειψη ενιαίας αντιστασιακής πολιτικής σε παλλαϊκή κλίμακα ώστε ~~[illegible]~~ η ενότητα αυτή να αξιοποιηθεί στην κατάλληλη στιγμή και να αποτελέσει δυναμικό παράγοντα.

Δεν χρειάζεται και μεγάλη πολιτική διορατικότητα για να δει κανείς τις διαπιστώσεις αυτές. Το πρόβλημα είναι να δούμε αν υπάρχει ουσιαστική υποχώρηση από τους μεν και ουσιαστική πρόοδος από τους δε, σε ποιο βαθμό και με ποια προοπτική.

Ότι δεν είχαμε μια θεαματική πτώση της χούντας και ένα ριζικό σάρωμα του συστήματος της αμερικανοκρατίας, αυτό το ξέρουμε... Γιατί δεν υπήρξε η κατάλληλη δύναμη — ο ενωμένος πολιτικά και οργανωτικά λαός — που θα μπορούσε από το Πολυτεχνείο τουλάχιστον και μετά, όταν δηλ. το σύστημα περνούσε βαθειά κρίση, να δώσει οργανωμένα χτυπήματα και να σαρώσει τη χούντα και τα στηρίγματά της, να προωθήσει τέλος τα όρια ενός ενδεχόμενου συμβιβασμού σε πολύ βάθος, προς όφελος του λαού.

Δεν έγιναν αυτά όμως. Έγινε κάτι άλλο και αυτήν την πραγματικότητα πρέπει σήμερα να εξετάσουμε με ψυχραιμία και καθαρότητα, αν θέλουμε να είμαστε αποτελεσματικοί και να συμβάλουμε ώστε τα γεγονότα να διαμορφώνονται βαθμιαία προς όφελος των μαζών.

Η πραγματικότητα είναι λοιπόν ότι το σύστημα υποχώρησε και ο λαός προχώρησε στο βαθμό εκείνο που διέθεταν οι μεν δύναμη, οι δε κρίση και σύγχυση. Ποια ήταν η δύναμη του λαού;

... Από το Πολυτεχνείο και μετά, διαμορφώθηκε καινούργια <u>δυναμική</u> μέσα στο λαό. Δηλ. νέο ρεύμα κατά της χούντας, που έπαιρνε όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις και ήταν φανερό ότι η συγκεκριμενοποίησή του σε ενιαία πολιτική έκφραση, δεν ήταν παρά θέμα χρόνου και πρωτοβουλιών... Και αυτή η δυναμική ανάγκασε τους Αμερικανούς σε υποχώρηση. Ώστε, στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων η παρουσία του λαού αποτέλεσε αποφασιστικό παράγοντα στη διαμόρφωση των γνωστών αποφάσεων που οδήγησαν τη χώρα σε νέα φάση. Σ' αυτό το στάδιο, η κυβέρνηση Καραμ. αποτελεί την πρώτη υλοποίηση αυτής της δυναμικής. Βασίζεται πάνω στα όρια του συμβιβασμού που είναι όμως ταυτόχρονα και το σημείο σύμπτωσης αυτής της δυναμικής, σαν συγκεκριμένης έκφρασης του συστήματος.... Πρώτο χρέος μας είναι να διατηρήσουμε και να εντείνουμε αυτήν τη δυναμική και κυρίως να μη την αποπροσανατολίσουμε και μπερδέψουμε τους στόχους της: για το διάστημα είναι ίσως αναγκαίο, δηλ. για το διάστημα το "σύστημα", έστω και κλονισμένο, βρίσκεται στη θέση του, πρέπει να επισημαίνουμε καθαρά τον κύριο στόχο μας, δηλ. το πνεύμα της χούντας, όπου εξακολουθεί να εκφράζεται.

Η διατήρηση και ένταση αυτής της δυναμικής απαιτεί ~~[illegible]~~ από μεν την κυβερνητική πλευρά, τη στήριξή της σε όλες ανεξαιρέτως τις δυνάμεις του ελλην. λαού συμπεριλαμβανομένων και των κομμουνιστών, ώστε να εκφράζει τη θέληση όλου του λαού και να αφήνει εκτός μόνο τους χουντικούς συνεργούς και τους διάφορους προβοκάτορες.

Ἀπό δέ τήν πλευρά τοῦ λαοῦ, προϋποθέτει καθολική ἐθνική, πολιτική ἐπιστράτευση καί κινητοποίηση, ἐνεργητική στήριξη τῆς δημοκρατικῆς κυβέρνησης, ὥστε νά προχωρεῖ μέ ρυθμό ἀποφασιστικό ἡ ἐκκαθάριση τῶν χουντικῶν στοιχείων, προσώπων, μηχανισμῶν κ.τ.λ. καί νά μετατίθενται τά ἀρχικά ὅρια τοῦ πρώτου συμβιβασμοῦ ὅλο καί περισσότερο πρός ὄφελος τοῦ λαοῦ.

Προϋπόθεση εἶναι τό ὁριστικό τέλος τῆς ἐξάρτησης, τό ξήλωμα τῆς ἀμερικανοκρατίας, ἡ ἐθνική ἀνεξαρτησία καί ἀκεραιότητα τῆς χώρας.

Ὅμως ἡ μάχη ἡ κρίσιμη πού δίνουμε σήμερα εἶναι μάχη γιά τή σταθεροποίηση καί τήν ἀξιοποίηση καί διεύρυνση αὐτοῦ τοῦ πρώτου προγεφυρώματος πού ὅλοι μαζί πιάσαμε πάνω στό σῶμα τοῦ μηχανισμοῦ πού χθές ἀκόμη μᾶς κρατοῦσαν αἰχμαλώτους καί φιμωμένους. Μιά νέα ἱστορική εὐκαιρία ἀνοίγει για μᾶς τήν πόρτα της. Θά τήν ἀφήσουμε νά χαθεῖ, παρασυρόμενοι σέ ἐξτρεμιστική περιπέτεια ἤ θά ἐπωφεληθοῦμε ἀπό αὐτήν; Αὐτό τό δίλημμα κυριαρχεῖ αὐτή τή στιγμή.

Καί μετά; Τό μετά κρίνεται ἀπό τό ΤΩΡΑ. Τίποτα δέν μπορεῖ νά γίνει μετά, ἄν τώρα χάσουμε τήν κρίσιμη μάχη».

Καί φτάνουμε ἔτσι στίς ἐκλογές τοῦ Νοέμβρη 1974, τίς πρῶτες μεταδικτατορικές ἐκλογές, πού, γιά πολλούς λόγους, δέν μποροῦσαν νά ἔχουν παρά μεταβατικό χαρακτήρα. Γιατί δέν θά ἔδιναν μέ ἀκρίβεια τήν πολιτική φυσιογνωμία τῆς χώρας. Κι αὐτό ὄχι γιατί ὑπῆρξε νοθεία «ἐκλογική νόθευση» ἤ συστηματικῆς παραχάραξης τῶν κανόνων τῆς ἐκλογικῆς πάλης καί ψηφοφορίας, ἀλλά γιατί ἦταν φανερό ὅτι μιά σειρά στοιχείων καί παραγόντων, ἀνεξάρτητα ἀπό τή προσπάθεια τῆς κυβέρνησης καί τοῦ ὁποιουδήποτε κόμματος, θά ἐπηρέαζαν ἀποφασιστικά τό πολιτικό κλίμα:

1) ὁ φόβος τῆς ἀνατροπῆς καί μιᾶς νέας ἐνδεχόμενης ἀπόπειρας γιά ἐπαναφορά χουντικοῦ καθεστῶτος. Γενικότερα, φόβος τῆς ἀπώλειας τῆς πρόσφατα ἀποκτημένης ἐλευθερίας.

2) Ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου, πού εἶχε δημιουργήσει στό λαό, σέ συνδυασμό μέ τήν προσωπικότητα τοῦ [illegible] σοβινισμοῦ, τή συνείδηση ὅτι διερχόταν περίοδο ἐθνικῆς κρίσης.

3) Τά πολιτικά κόμματα, μετά τά χρόνια τῆς δικτατορίας δέν εἶχαν προλάβει ἀκόμη νά ἀνασυνταχθοῦν καί νά ἀναπτύξουν τό δυναμικό τους σέ ὅλη του τήν ἔκταση. Ἔτσι ἀνασυνταγμένα ἀκριβῶς θά βοηθοῦσαν οἱ ἐκλογές αὐτές, ἔστω καί μεταβατικές. Γιατί στήν Ἑλλάδα, οἱ ἐκλογές ἀποτελοῦν πάντα τον καθοριστικό παράγοντα δραστηριοποίησης καί ὀργάνωσης τῶν πολιτικῶν δυνάμεων.

4) Ἡ ἐκκρεμότητα τοῦ πολιτειακοῦ, ἐφόσον τό δημοψήφισμα εἶχε μετατεθεῖ γιά τό μετά τίς ἐκλογές χρόνο.

Ἕνα ἀκαθόριστο πλέγμα κινδύνων ἐξακολουθεῖ νά πλανᾶται στήν ἀτμόσφαιρα, λίγες μέρες μόλις πρίν τίς ἐκλογές, καί νά προβληματίζει κάθε ὑπεύθυνο πολιτικό φορέα ἀλλά καί κάθε ἁπλό πολίτη. Ἕνα πλέγμα πού ἡ ἀκριβής ἀποτίμηση τῶν πραγματικῶν του διαστάσεων δέν εἶναι εὔκολο νά γίνει. Ὥς ποιό δηλ. σημεῖο ἡ φασιστική χούντα διατηρεῖ τή δύναμη καί τά ὀχυρά της στό Στρατό καί τόν κρατικό μηχανισμό. Ὥς ποιό σημεῖο αὐτό γίνεται σημεῖο ἐκμετάλλευσης ἀπό ὡρισμένους κύκλους γιά δικά τους μακροπρόθεσμα ὀφέλη, ὥστε ἄλλοτε ὑπερτονίζοντας, ἄλλοτε ὑποτιμώντας μιά κατάσταση, νά συντηροῦν ἕνα κλίμα ἀνησυχίας καί διαρκῆ ἀβεβαιότητα καί ὑπόμνηση. Ὥς ποιό σημεῖο τελικά ὑφίστανται πραγματικοί καί ὄχι ὑπερβολικοί κίνδυνοι, ὑπαρκτοί καί μεγάλοι, πού ὑπαγορεύουν ἀνάλογη καί ὑπεύθυνη ἀντιμετώπισή τους. Σέ τέτοιες θολές καταστάσεις πάντα ἀκμάζει ἡ εὔκολη δημαγωγία καί ὁ φραστικός παλληκαρισμός.

Σ' αὐτές τίς συνθῆκες, ἡ φράση τοῦ Μ.Θ. «Καραμανλής ἤ τάνκς» ἦταν ἡ ἔκφραση ἁπλῆ μέ λέξεις τοῦ διάχυτου ἄγχους πού ὑπῆρχε στήν χώρα, ἡ ἔκφραση καί διατύπωση ἑνός αἰσθήματος πού ἤδη ὑπῆρχε καί πού ὅλοι, φανερά ἤ κρυφά, ἀναγνώριζαν τήν ἔντονη παρουσία του. Ὁ λαός ὁ ἴδιος γνώριζε ὅτι ἦταν ἄοπλος κι ἀκόμη περισσότερο ὅτι ἦταν ἀνοργάνωτος. Ἡ μοναδική του δύναμη βρισκόταν στό πάθος του, ἀλλά αὐτό δέν ἦταν ἀρκετό: γιά νά ἀντιμετωπίσεις τά τάνκς πρέπει νά εἶσαι ὁπλισμένος. Ἔτσι ὁ σοσιαλισμός στήν Ἑλλάδα δέν ἦταν κοντινή ὑπόθεση ὅπως διακήρυσσαν ἄλλοι κύκλοι. Δέν ἦταν ὁ ἄμεσος στόχος, δέν μποροῦσε ἐκ τῶν πραγμάτων νά εἶναι. Ὑπῆρχαν ἄλλα προβλήματα πού ἔπρεπε ἐπειγόντως νά ἀντιμετωπιστοῦν. Ὁ Μ.Θ. εἶχε τότε τήν τόλμη, μέ ρεαλισμό, χωρίς «κομματικά πλέγματα» νά κρίνει ἀνοιχτά, κάτω ἀπό τή σκοπιά τοῦ ἐθνικοῦ καί δημοκρατικοῦ συμφέροντος τήν πολιτική κατάσταση τῆς χώρας, χωρίς νά χάσει ἀπό τά μάτια του οὔτε στιγμή ὅτι ἡ ἑλλην. κοινωνία πρέπει νά κινηθεῖ πρός τήν προοπτική τῆς Ἐθνικῆς Ἀναγέννησης πρός τό σοσιαλισμό. Τό «Καραμανλής ἤ τάνκς» στά χείλη ἑνός ~~[illegible]~~ ἀριστεροῦ ἦταν μιά πολιτική ἐπιλογή ἴσως στενά-κομματική, ἀλλά ἐθνικά ἀναγκαία γιά τήν ἑδραίωση τῆς δημοκρατίας, ἐκείνη τή στιγμή. Ἦταν ἡ «πολιτική μαζῶν» καί ὄχι ἡ στενόθωρη παραταξιακή πού, πολλές φορές, χάνει ἀπό τά μάτια της τήν κρίσιμη πολιτική ἀντίθεση τῆς στιγμῆς. Οἱ μάζες μπορεῖ νά σκέφτονται κομματικά, ἀλλά ἐπηρεάζουν σχεδόν πάντα πολιτικά. Τό νά ἀκολουθεῖς καί νά ἐκφράζεις σωστά τίς μάζες, νά κάνεις δηλ. «πολιτική μαζῶν» δέν εἶναι ἁπλό, οὔτε μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἀντιστράτευση πρός τό κόμμα. Ἀντίθετα, μέ τή στάση αὐτή, τό ἀναδεικνύει καί τό καταξιώνει μέσα στή συνείδηση τῶν μαζῶν, σάν ἐθνική πολιτική δύναμη. Καί αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἀντίληψη, πού ἔλειπε ὡς τότε ἀπό τήν Ἀριστερά, ἔφερνε τώρα ὁ Μ.Θ.

Πολλοί χαρακτήρισαν τή στάση του αὐτή (στίς μετριοπαθέστερες περιπτώσεις) σάν ὑπέρ τοῦ δέοντος προσεκτική, ἐπιφυλακτική, ἀπαράδεκτα «συνετή» γιά ἕνα ἐνεργό ἀριστερό, ἐλάχιστα «ἐπαναστατική».

Ἐξαρτᾶται βέβαια πάντα νά βλέπει κανείς καί ἀπό ποιούς προέρχονται αὐτοί οἱ χαρακτηρισμοί καί τό βαθμό εὐθύνης ἀντιπροσωπεύουν.
Τό ἄν ἡ ἄσκηση τῆς πολιτικῆς μέ γνώμονα καί ἠθική συναίσθηση εὐθύνης εἰς βάρος προσωρινῶν πλεονεκτημάτων, εἰς βάρος μιᾶς δημοτικότητας καταξιωμένης ἤδη, μπορεῖ νά παρερμηνεύεται καί νά ἐκλαμβάνεται σάν σύμπτωμα

ἀδυναμίας ἢ "συμβιβασμοῦ" μὲ τὸν ταξικὸ ἐχθρό", αὐτὸ θὰ τὸ κρίνει ἡ ἱστορία.

Πάντως ἡ γνήσια Ἀριστερά, οἱ κομμουνιστές, ποὺ ἔχουν συνείδηση τῆς ἀποστολῆς τους (καὶ ἀπὸ τὸ βῆμα αὐτὸ μιλᾶ πάντα ὁ Μ.Θ.), βγαλμένοι μέσα ἀπὸ ἐμπειρίες τρομακτικῶν δεκαετιῶν, δὲν ἔχουν δικαίωμα νὰ ἀναλίσκωνται σὲ θερμοκηπιακὰ πυροτεχνήματα ἢ νὰ παίζουν μὲ ἔξαλλα συνθήματα. Ὁ πραγματικὸς καὶ συνεπὴς ἀριστερὸς ἔχει τὴν ἱστορικὴ ὑποχρέωση νὰ βρίσκεται σὲ διαρκῆ ἐγρήγορση, μὲ τὰ δυό του πόδια καρφωμένα στὸ χῶμα τῆς πραγματικότητας, νὰ ἐπισημαίνει τὸν κάθε κίνδυνο καὶ νὰ προτείνει ρεαλιστικοὺς τρόπους γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή του.

Ἐνδιαφέρεται πρῶτα ἀπ' ὅλα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι γιὰ προσωπικὰ ὀφέλη καὶ ἄλλες ἰδιοτέλειες. Χαράζει μέσα ἀπὸ τὶς Συμπληγάδες τὴν πορεία του πρὸς τὸ μοναδικὸ καὶ ἀνυποχώρητο στόχο του.

"...ὅταν τὰ τάνκς ξεχύθηκαν τὸ 1967, ἄνθρωποι τοῦ κέντρου καὶ τῆς δεξιᾶς βρέθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ στὶς φυλακὲς καὶ τὶς ἐξορίες. Τὸ 95% ὅμως τῶν κρατουμένων ἦταν κομμουνιστές. Οἱ κομμουνιστὲς ξέρουν πολὺ καλά, μετὰ πολύχρονες συχνὲς ἐμπειρίες, ὅτι κάθε φορὰ ἐκεῖνοι εἶναι ποὺ πληρώνουν τὰ σπασμένα. Ἔτσι, δὲν εἶναι διατεθειμένοι πλέον νὰ "παίζουν" μὲ τὴ Δημοκρατία. Μὲ τὸν Καραμ. ἔχουν τουλάχιστον μιὰ βεβαιότητα, ὅτι αὔριο-μεθαύριο δὲ θὰ γυρίσουν ξανὰ στὶς φυλακὲς καὶ τὰ στρατόπεδα τῆς ἐξορίας. Γι' αὐτὸ ἴσως οἱ κεντρῶοι, ποὺ δὲν ἔχουν τόσο ὑποφέρει, εἶναι ἐναντίον τοῦ Καραμανλῆ. Εἴδαμε σημερινοὺς "ἐπαναστάτες" μὲ κανονικὰ διαβατήρια νὰ ταξιδεύουν στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας, χωρὶς νὰ πάθουν τίποτα. Ἐνῶ ἐμᾶς ἀντίθετα, μᾶς εἶχαν ἐξουδετερώσει τελείως. Οἱ ἴδιοι ἤμαστε στὶς φυλακὲς καὶ τὶς ἐξορίες, οἱ οἰκογένειές μας βρίσκονταν χωρὶς πατέρα, ἀδελφό, χωρὶς λεφτά. Οἱ κομμουνιστὲς γνώρισαν πάνω ἀπὸ 40 χρόνια στὸ πετσί τους τοὺς διωγμοὺς καὶ τὶς ταλαιπωρίες. Ψήφισαν λοιπὸν σύμφωνα μὲ τὴ συνείδησή τους, γιὰ "τὸ μικρότερο κακό", γιὰ νάχουν τὴ βεβαιότητα ὅτι αὔριο ἡ ἀστυνομία ἢ ἡ ΕΣΑ δὲ θὰ τοὺς σέρνει πάλι ἀπ' τὸ ἀνακριτικὸ γραφεῖο, στὶς αἴθουσες βασανιστηρίων καὶ ἀπὸ τὶς φυλακὲς στὰ στρατόπεδα τῆς ἐξορίας, μόνο καὶ μόνο γιατὶ ἦταν κάποιος ἀριστερός" –

Ὁ Καραμ. τὰ γνωρίζει αὐτά. Γνωρίζει ὅτι οἱ ἐκλογεῖς του στηρίχτηκαν σὲ μιὰ συγκεκριμένη ὑπόσχεση. Δὲν ἐννοῶ τοὺς δεξιούς, ἐννοῶ τοὺς προοδευτικοὺς ἐκλογεῖς του. Αὐτοὶ τοῦ δημιούργησαν τὴν ἠθικὴ ὑποχρέωση νὰ ἀποκαταστήσει τὴ Δημοκρατία. Ὁ Καραμ. εἶναι σημαδεμένος μὲ πυρωμένο σίδερο γιὰ τὴν ἱστορία μ' αὐτό. Πρόκειται γιὰ μιὰ ρεαλιστικὴ ἀνάλυση: ὅλα τὰ ἄλλα ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα.

Γνωρίζουμε ὅτι στοὺς κόλπους τῆς ἐξουσίας διεξάγεται ἕνας ἀγώνας μεταξὺ ἐκείνων ποὺ θὰ ἐπιθυμοῦσαν τὴ διαιώνιση τῆς δικτατορίας κι ἐκείνων ποὺ πιστεύουν ὅτι ἡ ἀποκατάσταση μιᾶς ἰσχυρῆς δημοκρατίας εἶναι δυνατή. Ἡ Ἰταλία π.χ. ἢ ἡ Γαλλία δὲν εἶναι λαϊκὲς δημοκρατίες, εἶναι κράτη ἀστικά, στὰ ὁποῖα ὅμως ὁ λαὸς μπορεῖ νὰ ὀργανώνεται, νὰ ζεῖ, νὰ ἐξελίσσεται... Στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχουμε φτάσει κἂν ἐκεῖ. Ἄμεσος σκοπός μας πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ στόχος. Ἤδη θὰ εἶναι πολὺ αὐτὸ γιὰ μᾶς. Ὕστερα, θὰ μποροῦμε νὰ περάσουμε στὸ ἑπόμενο στάδιο, στὸ σοσιαλισμό...."

[Μνυστήρες [illegible]. σελ. 121-22]

Ὁ Μ.Θ. λοιπόν πίστευε καί ἔβλεπε ὅτι ὁ τόπος περνᾶ μιά ἐξαιρετικά κρίσιμη καί λεπτή φάση πού ἡ τέτοια ἤ ἄλλη ἔκβασή της θά ἔφερνε γιά πολλές ἴσως δεκαετίες τήν ἐθνική, πολιτική καί κοινωνική ὑπόσταση τοῦ λαοῦ. Κάθε παρέκκλιση ἀπό τή γραμμή ΕΥΘΥΝΗΣ πού ἐπέβαλαν οἱ συνθῆκες, κάθε στραβοτιμονιά, δέν θά ἦταν ἁπλό σφάλμα, ἀλλά ἀνεπανόρθωτη καταστροφή.
Ἔπρεπε νά ἀντιμετωπισθεῖ μέ ἄκρα λεπτότητα καί δεξιοσύνη καί ἡ παραμικρή πράξη πού σέ δεδομένη στιγμή θά μποροῦσε νά παίξει καθοριστικό λόγο καί πού θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει σέ ἀδιέξοδες καταστάσεις.

Κατηγορήθηκε βέβαια πολύ γιά "καραμανλισμό", τή στιγμή ἀκριβῶς πού πάλευε νά ἐξασφαλίσει ὁμαλό χῶρο δράσης στήν Ἀριστερά, μέ τήν πολιτική τῆς "Ἐθνικῆς Ἑνότητας" καί τοῦ "ἐθνικοῦ συμβιβασμοῦ". Γιατί πίστευε πώς περισσότερο ἀπό ὁποιονδήποτε ἄλλον ἡ Ἀριστερά ἔχει χρέος, μέ κάθε θυσία, νά βοηθήσει τήν ἑδραίωση τῆς Δημοκρατίας καί τήν ὁμαλή πορεία τοῦ πολιτικοῦ πράγματος. Καί κρατοῦσε σταθερά, μέσα σ' αὐτά τά πλαίσια, τούς τρεῖς βασικούς στόχους:

1. Ὑπεράσπιση τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητας.
2. Διαφύλαξη τῆς δημοκρατικῆς νομιμότητας.
3. Προάσπιση τῶν συμφερόντων τῶν πλατειῶν στρωμάτων τοῦ λαοῦ.

ΕΝΩΜ. ΑΡΙΣΤΕΡΑ.

Στίς ἐκλογές αὐτές, τοῦ 74, ὁ Μ.Θ. ἦταν ὑποψήφιος τῆς ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ στόν Πειραιά, σέ μιά περιοχή δηλ. πού ἡ ἔλευση τῆς δικτατορίας τόν εἶχε βρεῖ βουλευτή της καί ὅπου, δέν ὑπῆρχε ὄχι μόνον ἄνθρωπος ἀλλά καί δρόμος καί πέτρα πού νά μήν τόν γνωρίζει. Πῶς λοιπόν μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ λογικά τό γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πού ἀφιέρωσε ὅλη του τή ζωή στούς ἀγῶνες γιά δημοκρατικές ἐλευθερίες καί πρόσφατα, στήν κατάχρονη τυραννία, εἶχε πρῶτος στούς πρώτους σηκώσει τή σημαία τῆς Ἀντίστασης, δέν θεωρήθηκε ἄξιος νά ἐκπροσωπήσει στή Βουλή ἕνα κομμάτι τοῦ λαοῦ, γιά τόν ὁποῖο πάντα ἀγωνίστηκε, μόχθησε καί δημιούργησε;

Ἐπειδή "πολύ ἀγάπησε", φαίνεται, τήν Ἀριστερά καί τήν πόνεσε ὅσο λίγοι, ΟΛΑ τά διάσπαρτα τώρα κομμάτια της τοῦ ἐπέστρεψαν τό "εὐχαριστῶ" τους.
Ἐμμένοντας στό ὅραμα τῆς ΕΝΟΤΗΤΑΣ, ἀρνήθηκε καί πάλι νά προσχωρήσει σέ τοῦτο ἤ τό ἄλλο κομμάτι τοῦ κινήματος. Θέλησε νά μείνει ἀνεξάρτητος, ἀκριβῶς γιά νά μπορεῖ νά βοηθήσει στό πλησίασμα τῶν διαφόρων τάσεων μέσα στό κίνημα νά παίξει τό ρόλο τοῦ συνδετικοῦ κρίκου καί νά ἐκπροσωπήσει ὅλους ὅσους βρίσκονταν ἀνάμεσα στίς διάφορες τάσεις ἤ ἔξω ἀπό τά καθιερωμένα ἤδη σχήματα καί εὔχονταν τήν ἑνιαία δράση ὅλης τῆς Ἀριστερᾶς στήν Ἑλλάδα.

Γιατί βαθειά πίστη τοῦ Μ.Θ. ἦταν ὅτι, παρά τά χτυπήματα καί τούς διωγμούς ἐναντίον του, παρά τή διάσπαση στίς κορυφές, τίς διαιρέσεις σέ 2, σέ 3, σέ 4 κομμάτια, στή βάση, στόν ἑλληνικό λαό, τό ἀριστερό κίνημα διατηρεῖται ἀνέγγιχτο σχεδόν.
Γιατί οἱ αἰτίες πού τό γέννησαν ὄχι μόνο δέν ἐξαφανίστηκαν, ἀλλά ὀξύνθηκαν καί πολλαπλασιάστηκαν μέ τήν ἔλευση τῆς χούντας.

Στόχος δηλ. τῆς Ἀριστερᾶς — τοῦ ὑγιοῦς κομματιοῦ της — παραμένει ὁ σοσιαλισμός, ἡ οἰκοδόμηση μιᾶς Ἑλλάδας ἀνεξάρτητης με λαό κυρίαρχο. Ἀρχές τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος παραμένουν ἀμετάθετα ἡ ἐλευθερία, ἡ λαϊκή ἐξουσία, ἡ κοινωνική δικαιοσύνη, ἡ εἰρήνη, ὁ διεθνισμός. Τά μέτωπά του παραμένουν τά ἴδια, δηλ. ἡ ξένη ἐξάρτηση, ὁ ἰμπεριαλισμός, ἡ ντόπια ὀλιγαρχία.
Σύμμαχοί του πάντα εἶναι οἱ λαοί καί τά λαϊκά κινήματα πού παλεύουν τούς ἴδιους ἐχθρούς, γιά τά ἴδια ἰδανικά.

Τά πάθη κι ὁ φανατισμός ὅμως μεταξύ ~~τῶν ὁμάδων~~ τοῦ ΚΚΕ καί τοῦ "Ἐσωτερικοῦ" κατέληξαν στό νά ἀρχίσει ἕνας ἀνελέητος ἀγώνας ἀδελφοκτόνος, ἐκλογικῆς, ἀριθμητικῆς ἀναμέτρησης. Καί μέ ἀποτέλεσμα μετά τόσες θυσίες, ἀγῶνες, ταλαιπωρίες καί διωγμούς, πού τήν εἶχαν καταξιώσει στήν κοινή συνείδηση, ἡ Ἀριστερά νά καταλήξει στή Βουλή μέ 8 ἕδρες!

Δεῖγμα τῶν καιρῶν καί τῶν ἠθῶν ἦταν λοιπόν καί ἡ ἀποτυχία τοῦ Μ.Θ. στόν Πειραιᾶ. Καί τή ἐνορχηστρωμένη διμέτωπη ἐπίθεση καί ἀπό τά δύο ἀριστερά κόμματα ἐναντίον του. Τό ἕνα κόμμα πολεμοῦσε τό ἄλλο καί, στή μέση, "δυστυχής" ὁ Μ.Θ. ἐξουδετερωνόταν ἀπό διπλά χτυπήματα.

Ἀργότερα βέβαια ἔγινε αὐτοκριτική, ἀπό μέρους τοῦ ΚΚΕ, ἰδιαίτερα. ~~[illegible]~~, "Ὁ Μ.Θ. "εἶχε δίκιο" καί τοῦ τό ἀναγνώρισαν, ἀλλά κατόπιν ἑορτῆς. Πῶς φαίνεται ἐδῶ ὁ "παραγοντισμός" του; ἡ ἀγάπη του "πρός τά δεξιά" πού τοῦ καταμαρτυροῦσαν νεόκοποι ὑπερεπαναστάτες καί ἄσπονδοι φίλοι;
Ὁ Μ.Θ. δέν βγῆκε ποτέ νά κατηγορήσει τό κόμμα, νά καταγγείλει ἀνοιχτά τόν πόλεμο τῆς Ἀριστερᾶς ἐναντίον του, νά παραδώσει στοιχεῖα, νά ἐπικαλεστεῖ μάρτυρες.
Τό βαθύτερο πιστεύω του ἦταν τό ἑξῆς:

Πρόκειται γιά κρίση τῆς σοσιαλιστικῆς ἰδέας ἤ ὁρισμένων φορέων της;
Γιατί ἄν ἡ ἰδέα ἔπεσε σέ ἀνυποληψία καί δέν ἔχει πιά ἀντίκρισμα, τίποτα δέν μᾶς σώζει ἀπό τή φθορά, τήν ἐξαφάνιση. Ἄν ὅμως γιά τό Α ἤ Β συγκεκριμένο καί παροδικό λόγο βρισκόμαστε σέ κρίση, ὅλα θά διορθωθοῦν μέ τόν καιρό, ἡ πάλη μέσα στή ζωή θά μᾶς δείξει τήν πορεία, δέν βρισκόμαστε σέ ἀδιέξοδο ἀλλά σέ μιά κρίσιμη καμπή.
Ὁ σοσιαλισμός ὄχι μόνο δέν βρίσκεται σέ γκρεμό, σέ φθίνουσα πορεία, ἀλλά ἔχει γίνει στόχος καί σύνθημα ὅλων τῶν πολιτικῶν προσωπικοτήτων καί παρατάξεων. Ὅλοι, ἀκόμη κι οἱ καπιταλιστές οἱ ἴδιοι, μιλοῦν σήμερα για σοσιαλισμό, "γνήσιο", "δημοκρατικό", "συμμετοχικό" κ.τ.λ. πάντως ὅμως σοσιαλισμό. Συνεπῶς ἡ ἰδέα τό ὅραμα ὑπάρχει καί ἀποτελεῖ τή μόνη ἐλπίδα τοῦ ἀνθρώπινου γένους σήμερα. Κι ἄν ἡ κρίση στήν ἑλλην. Ἀριστερά συνεχίζεται, κάποτε θα ξεπεραστεῖ, εἴτε σέ πέντε, εἴτε σέ δέκα, εἴτε σέ εἴκοσι χρόνια.
"Δέν ἀφήνει ποτέ τό δέντρο νά μᾶς κρύβει τό δάσος".
"Ὁ σοσιαλισμός δέν εἶναι γιά αὔριο στήν Ἑλλάδα"
Εἶναι δύο χαρακτηριστικές φράσεις τοῦ Μ.Θ. πού δείχνουν τό βαθύτερο ὅραμά του γιά τήν ἑλλην. Ἀριστερά.

Ἄλλωστε, ὅπως ἤδη τονίσαμε, λόγω εἰδικῶν συνθηκῶν καί περιστάσεων, φαινόταν ἐξ ἀρχῆς καί ἦταν δεδομένο ὅτι οἱ πρῶτες ἐκεῖνες ἐκλογές τοῦ 74 δέν ἦταν παρά "ἐνδεικτικές" καί ὄχι τόσο ἀντιπροσωπευτικές τῆς πολιτικῆς φυσιογνωμίας τῆς χώρας. Ἡ ὁριστική διαμόρφωση κι ἀποκρυστάλλωση τῆς δομῆς κάθε κόμματος, τό πολιτικό του πρόγραμμα, ἡ ὀργανωτική του συγκρότηση ἔμεναν νά συντελεσθοῦν μεταπολιτευτικά, τόσο μέσα στή Βουλή, ὅσο — καί κυρίως — στήν καθημερινή πάλη μέσα στή ζωή καί τό λαό. Τό πολιτικό πρόσωπο τῆς χώρας ἔμελλε νά προκύψει, νά ἀρχίσει νά φαίνεται καθαρά, ἀπό τίς ἐπόμενες ἐκλογές, πού γι' αὐτό καί ἀναμένονταν γρήγορα καί μέ ἐνδιαφέρον.

Στό μεταξύ, ἡ πορεία τῶν γεγονότων δικαιώνει τή πρόβλεψη τοῦ Μ.Θ. γιά μιά ἀκόμη φορά. Ἀπό τόν Ἰούλ. 74 καί μετά ἔγιναν ριζικές ἀλλαγές στό πολιτικό ἐποικοδόμημα τῆς χώρας. Γιά πρώτη φορά ἴσως στά χρονικά τῆς ἑλλην. ἱστορίας λειτουργεί τυπικά τουλάχιστον ἕνα κοινοβουλευτικό καθεστώς, πού πραγματοποιεῖ μερικούς ἀπό τούς βασικότερους στόχους γιά τούς ὁποίους πάλευε ἡ δημοκρατική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ ἐπί δεκαετίες.

1. Κατάργηση τῆς Μοναρχίας.
2. Νομιμοποίηση τοῦ ΚΚΕ
3. Ἔξοδος τῆς χώρας ἀπό τό στρατ. σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ.
4. Ἄνοιγμα πρός "Βορρᾶν" — ἀλλαγή τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.
5. Καθιέρωση τῆς δημοτικῆς

Καί πλῆθος ἄλλων μικροτέρων, ἀλλά ὄχι εὐκαταφρόνητων ἐλευθεριῶν.

— ΧΟΡΑ —

Τί σημαίνει ἀνεξαρτησία τοῦ φρονήματος καί ὑπεύθυνη ἀντιμετώπιση τῶν πραγμάτων στήν πολιτική;

Σημαίνει τό νά ὑποστηρίζεις μιά ἄποψη πού τή θεωρεῖς σωστή, ἀδιάφορο ἄν τήν ὑποστηρίζει καί ὁ πολιτικός σου ἀντίπαλος. Νά μή λές ὄχι πάντα, μόνο καί μόνο γιατί ἐκεῖνος λέει ναί. Νά μήν ἐπιμένεις συστηματικά ὅτι εἶναι νύχτα, ἐνῶ εἶναι μέρα, ἐπειδή τό εἶπε πρῶτος ὁ πολιτικός ἀντίπαλος.

Δυστυχῶς, στήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου μας δέν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι πού ὑποστηρίζουν ὄχι ὅτι θεωροῦν σωστό, ἀλλά ὅτι θεωροῦν σκόπιμο. Πού ἀποσιωποῦν ἤ διαστρέφουν τά γεγονότα, πού ἀντιτάσσονται σέ μιά πολιτική γιατί ἁπλῶς ἔτυχε νά ἀνήκει στό ἀντίπαλο στρατόπεδο, ἐνῶ ἐνδόμυχα ἄλλα πιστεύουν καί εὔχονται.

Ὁ Μ.Θ. δέν ἀνήκει σ' αὐτή τή "σχολή": σκέπτεται μεγαλόφωνα καί δέν διστάζει νά διακηρύξει δημόσια ὅ,τι κρίνει ἐθνικά σωστό, ἀδιαφορῶντας γιά τό ποιός θά κερδίσει καί ποιός θά ζημιωθεῖ. Καί ἦταν ὁ ἴδιος πού ζημιώθηκε πολλές φορές. Κι εἶχε τήν ἀτυχία νά ἀγωνίζεται σέ μιά πολιτική κονίστρα, ὅπου ἡ ἀνεξαρτησία τῆς σκέψης ἀποτελεῖ "πολιτική ἀπερισκεψία", ἁμάρτημα ἀνεξίλεωτο. Εἶναι γνωστό πώς ὁ ἴδιος ἀνήκει στόν χῶρο τῆς κομμουνιστικῆς Ἀριστερᾶς, εἶναι ἡ πολιτική ταυτότητα πού κανείς δέν τοῦ ἀρνεῖται [redacted] καί πού ἐχθροί καί φίλοι τοῦ ἀναγνωρίζουν.

Αὐτό ὅμως ποτέ δέν τόν ἐμπόδισε νά προσπαθεῖ νά βλέπει καθαρά καί ψύχραιμα ὁρισμένες ἀντικειμενικές πραγματικότητες καί νά διατυπώνει θαρραλέα εἰλικρινεῖς ἀπόψεις, ὅταν τίς θεωρεῖ ρεαλιστικές, ἀκόμη κι ὅταν αὐτές δέν εἶναι ἀρεστές στόν εὐρύ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς. Κατηγορεῖται, ἀπό αὐτόν τό χῶρο καί ἀπό ξεπουλημένους φίλους γιά πολιτική συμπάθεια πρός τόν Καραμ.

Ἀλλά πῶς εἶναι δυνατόν ὁ παλιός πρόεδρος τῆς ΔΝΛ. νά ἀρνεῖται νά παραδεχτεῖ τό αὐταπόδεικτο γεγονός, ὅτι ἐπί κυβέρνησης Καραμανλῆ δηλ. πραγματοποιήθηκαν οἱ στόχοι γιά τούς ὁποίους πάλεψαν μαχητικά τότε οἱ λαμπρακίδες;
(1. κατάργηση τοῦ θρόνου — 2. νομιμοποίηση τοῦ ΚΚΕ — 3. Ἔξοδος ἀπό τό ΝΑΤΟ καί ἀλλαγή τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.)
Αὐτά τά παράξενα παρουσιάζει ἡ ἱστορία... Ποιός θά ἔλεγε τό ἔτος 1963 ἤ 65 ὅτι ἀρχιτέκτονας τέτοιας πολιτικῆς θά ἦταν ὁ Καραμ... Καί ποιός μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ σήμερα ὅτι ἔγιναν αὐτές οἱ ἀλλαγές ἐπί τό δημοκρατικότερο, καί νά επιμένει ὅτι ζοῦμε σέ κράτος "βίας καί κακουφχαρίσεων καί δικτατορίας", ἐπειδή ἡ ἱστορία τό ἔφερε νά πραγματοποιηθοῦν διά χειρός Καραμανλῆ καί ὄχι ἄλλου....

Ἡ —σωστή— τακτική τοῦ Μ.Θ. εἶναι ἡ τακτική τοῦ κάθε τίμιου παιχνιδιοῦ καί τοῦ πολιτικοῦ συμπεριλαμβανομένου: στηλιτεύουμε τόν ἀντίπαλο στά ἀρνητικά σημεῖα ἀλλά καί τοῦ ἀναγνωρίζουμε τά θετικά.

Ἔτσι, σέ μιά ἀπό τίς κρισιμότερες φάσεις τῆς ἑλληνοτουρκικῆς κρίσης στό Αἰγαῖο (καλοκαίρι 1976), δηλ. τό κύριο ἐθνικό πρόβλημα τῆς στιγμῆς, ὁ Μ.Θ. δέν δίστασε νά πάρει δημόσια καί ἀνοιχτά τή θέση πού τοῦ ὑπαγόρευε ἡ ἐθνική, πατριωτική του συνείδηση: Ἡ Ἄγκυρα, ἀξιοποιώντας τίς προσφυγές της — γιά λόγους ἐσωτερικῆς κατανάλωσης καί περισπασμοῦ — ἔστειλε θεαματικά τό σεισμογραφικό της σκάφος ΤΣΙΚ ΧΟΡΑ καί νῦν "ΣΙΣΜΙΚ", νά κάνει ἔρευνες στίς ἀμφισβητούμενες περιοχές τοῦ Αἰγαίου. Ἡ κυβέρνηση Καραμ. προσπάθησε νά ἀντιμετωπίσει ψύχραιμα τήν κατάσταση, ἀποφεύγοντας σπασμωδικές καί βεβιασμένες ἐνέργειες πού θά μποροῦσαν ὄχι μόνο νά προκαλέσουν πολεμική ἐμπλοκή, ἀλλά νά δώσουν καί ὅπλα στή διπλωματία καί προπαγάνδα τῆς Ἄγκυρας νά ἐμφανίσουν τήν Ἑλλάδα ὡς επιτιθέμενη χώρα.

Μία μερίδα τῆς Ἀριστερᾶς, μέ πλειοδότη σέ πολεμοκαπηλεία τό ΠΑΣΟΚ ἀντί νά συναισθανθεῖ τήν κρισιμότητα τῆς στιγμῆς καί νά βοηθήσει στήν ἀντιμετώπιση τῆς τουρκικῆς πρόκλησης ἐξαντλώντας ὅλες τίς δυνατότητες τῆς εἰρηνικῆς ὁδοῦ, θεώρησε, ἀντίθετα, κατάλληλη τή στιγμή γιά νά κερδοσκοπήσει πολιτικά καί στενόθωρα κομματικά. Ἐξαπέλυσε έντονη ἐπίθεση κατά τῆς κυβέρνησης κατηγορώντας την γιά "ἐθνική προδοσία", ἐπειδή ἔκανε τό πᾶν δυνατόν γιά νά διασφαλίσει τήν εἰρήνη.

Ὁ Μ.Θ. τότε μέ 2 ἄρθρα του στήν ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ (17 καί 18 Αὐγ. 1976) κατήγγειλε ἀμέσως στήν ἑλλην. κοινή γνώμη τούς πολεμοκάπηλους ἐπισημαίνοντας τούς κινδύνους πού κουβαλεῖ αὐτή ἡ πολιτική τους καί ὑποδεικνύοντας τό δρόμο πού ἡ Ἀριστερά, κατά τή γνώμη του, ἔπρεπε νά ἀκολουθήσει, προασπίζοντας τά συμφέροντα τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ Ἔθνους

Μέ ἰδιαίτερη δριμύτητα ὁ Μ.Θ. καταφέρθηκε ἐναντίον τοῦ Α.Π. ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ, τόν ὁποῖο κατηγορεῖ ὅτι μέ τό αἰφνίδιο καί πολεμοχαρές σύνθημα "Βυθίσατε τό ΧΟΡΑ", ἄνοιξε τήν ἔναρξη μιᾶς διαδικασίας πού θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει στήν σύγκρουση καί στό διχασμό. "Τό σύνθημα αὐτό ἐπί πλέον ἦλθε νά ταράξει τήν ἑνότητα τοῦ λαοῦ μέ σκοπό νά διαχωρισθοῦν οἱ Ἕλληνες σέ δῆθεν ἱέρακες καί σέ δῆθεν περιστερές" τονίζει στό ἄρθρο του ὁ Μ.Θ.:

ΤΙ ΘΑ ΣΥΝΕΒΑΙΝΕ ΑΝ ΒΥΘΙΖΑΜΕ ΤΟ "ΧΟΡΑ"; ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΩ ΤΑ ΓΕΡΑΚΙΑ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ.

"... Μέσα στό χῶρο τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅπου βρίσκεται καί ἡ χώρα μας, ὁ ἰμπεριαλισμός ἔχει εἰσχωρήσει βαθειά. Καί ἀποτελεῖ ἱστορ. πραγματικότητα πού κανείς δέν μπορεῖ νά ἀγνοήσει προκειμένου νά χαράξει ὑπεύθυνη πολιτική. Διότι ὁ ἰμπεριαλισμός σάν οἰκονομική, πολιτική, στρατιωτική καί στρατηγική πραγματικότητα ὁριοθετεῖ τίς δυνατότητες τοῦ κάθε λαοῦ καί ἑπομένως τοῦ κάθε πολιτικοῦ, τοῦ κάθε κυβερνήτη. Μέ ἄλλα λόγια σήμερα καί μέσα σ' αὐτές τίς διεθνεῖς καί ἐθνικές συνθῆκες, δέν μποροῦμε νά πᾶμε πιό πέρα ἀπό ὅσο μᾶς τό ἐπιτρέπουν μιά σειρά ἐξισορροπήσεις, συσχετισμοί δυνάμεων, ὑποθέσεις, δεσμεύσεις καί δυνατότητες.

Ἐκτός καί ἄν.... ἐκτός καί ἄν γίνει ριζική ἀλλαγή, γίνει ἐπανάσταση. Ἡ πολιτική λοιπόν πού ἐξαγγέλλει γιά τό ἄμεσο μέλλον ὁ Α.Π. προϋποθέτει τή ριζική ἀλλαγή. Καί τήν ἀπαλλαγή τῆς χώρας ἀπό τή σφαίρα ἐπιρροῆς τοῦ καπιταλισμοῦ – ἰμπεριαλισμοῦ. Εἶναι ποτέ δυνατόν νά ἐφαρμοσθοῦν ὅσα ἐξαγγέλλει στόν τομέα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μέ μιά ἁπλή κυβερνητική ἀλλαγή; Αὐτά τά θεμελιώδη θέματα εἶναι θέματα κυβερνήσεων ἤ εἶναι προβλήματα δομῆς; Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ κ. Α.Π. ἄν ἦταν πρωθυπουργός μέσα στίς σημερινές δυσμενεῖς συνθῆκες καί πρό παντός μέ τή σημερινή δομή, τό καλύτερο πού θά εἶχε νά κάνει εἶναι αὐτό πού κάνει ὁ κ. Καραμ.

....Τό πρόβλημα λοιπόν δέν εἶναι νά παρασυρθοῦμε κάθε ~~ὥρα~~ στιγμή γιά νά ἱκανοποιηθοῦμε ἀνάλογα μέ τό κυρίαρχο αἴτημα τῶν μαζῶν, ἐκείνη τήν πολιτική ἐκεῖνα τά ὄνειρα καί ἰδανικά πού ἕνας ὁλόκληρος λαός ὑπερασπίστηκε μέ αἷμα καί θυσίες, ἀλλά τό πῶς θά βοηθήσουμε τό λαό αὐτό νά τά πραγματοποιήσει. Ἄν ἀγαπᾶμε τό λαό θά πρέπει νά τόν βοηθήσουμε σήμερα νά πραγματοποιήσει τό μέγιστο δυνατό στίς ὑπάρχουσες συνθῆκες. Μέσα στά στενά περιθώρια πού μᾶς ἐπιτρέπει ἡ ὕπαρξη καί ἡ λειτουργία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Καί ἕνα μικρό βῆμα στίς συνθῆκες τίς σημερινές εἶναι νίκη, εἶναι κατάκτηση. Ὅλα τά ἄλλα εἶναι λόγια.

Παράδειγμα, γιά νά μπορέσουμε νά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τά δεσμά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, χρειάζεται δουλειά μακρόπνοη καί πολύμορφη. Κοντά μπροστά μας τό παράδειγμα τῆς Ἰταλίας. Ἡ νίκη τῆς Ἀριστερᾶς ὑπῆρξε καρπός δεκαετιῶν σοβαρῆς καί ἐπίμονης δουλειᾶς καί ὄχι 5-10 ἐπιπόλαιων συνθημάτων. Στή χώρα μας δέν φαίνεται ἀπό πουθενά αὐτή ἡ ἐπίπονη καί σοβαρή καί ὑπεύθυνη προετοιμασία γιά τήν ~~[illegible]~~ ἐξουσία τῆς Ἀριστερᾶς. Γιατί, ἡ ριζική ἀλλαγή δέν μπορεῖ φυσικά νά εἶναι τό

αποτέλεσμα μιας άμεσης κυβερνητικής αλλαγής, ούτε ενός κινήματος μιας κομματικής ή στρατιωτικής ή πολιτικοστρατιωτικής μειοψηφίας. Πρέπει η συντριπτική πλειοψηφία του λαού να αποδεχθεί και να πραγματοποιήσει αυτή τη μεγάλη ιστορική αλλαγή. Τότε και μόνο τότε ο λαός θα είναι σε θέση να εφαρμόσει μια άλλη εξωτερική πολιτική χωρίς δεσμεύσεις που του επιβάλλονται από τη σημερινή ιστορική πραγματικότητα.

~~[illegible]~~ .... Έτσι λοιπόν σήμερα δεν μπορούν παρά δύο τακτικές παράλληλες να υπάρξουν:

1. Να προετοιμάζουμε το λαό για την αλλαγή, που προϋποθέτει βασικά την ενότητα των προοδ. δυνάμεων.
2. Για όσο καιρό βρισκόμαστε στις σημερ. συνθήκες να βοηθάμε το λαό να κερδίζει τις νίκες εκείνες που είναι δυνατόν να κερδίσει. Με άλλα λόγια, αν επιδιώκουμε σήμερα στόχους που απαιτούν διαφορετική δομή, δεν βοηθάμε το λαό, αντίθετα του κάνουμε κακό. Γιατί τον εμποδίζουμε να κατακτήσει εκείνους τους στόχους που θα ήταν δυνατόν να κατακτήσει με διαφορετική τακτική.

Από την άποψη αυτή, η τελευταία εθν. κρίση που δημιουργήθηκε από τις προκλήσεις του ΧΟΡΑ, μας οδήγησε σε ενδιαφέρουσες εξελίξεις.

Το αναπάντεχο σύνθημα "βυθίσατε το ΧΟΡΑ" ήλθε να ταράξει την ως τα τότε θαυμαστή ενότητα του ελλην. λαού. Γιατί είναι ολοφάνερο ότι πέρα από τα θέματα της <u>Κύπρου</u> και του <u>Αιγαίου</u>, δηλ. τα θέματα της ΕΘΝ. ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ, όλοι οι Έλληνες είναι σύμφωνοι. Και όμως από και στο σημείο αυτό, το ίδιο ιδεολογικό για το μέλλον του Έθνους, επιχειρείται συστηματικά μια νέα διαίρεση του λαού. Αυτή τη φορά, ο διαχωρισμός των Ελλήνων σε δήθεν πατριώτες και σε δήθεν προδότες. Λέω "δήθεν" γιατί όλη αυτή η ιστορία, όπως και όλες οι προηγούμενες, έχουν ένα και μόνο σκοπό: πώς να σπάσουν την πιο εξτρεμιστική άποψη της δεξιάς με την ελπίδα να δημιουργήσουν ρήγμα μέσα στο λαό, να παρασύρουν μάζες και να οδηγήσουν σε άμεση κυβερνητική κρίση.

Επιζητείται με κάθε τίμημα και κάθε θυσία η βαθειά κρίση, γιατί μόνον αυτή, έτσι πιστεύουν, είναι δυνατό να τους διανοίξει το δρόμο προς την εξουσία.

Οι ομαλές εξελίξεις απαιτούν υπομονή, που δεν υπάρχει. Και όπως φαίνεται οι αρχιτέκτονες της πολιτικής της <u>κρίσεως για την κρίση</u>, βιάζονται πολύ, γιατί και τους κυνηγά ο εφιάλτης του χρόνου. Φαίνεται όμως ότι ξεχνούν ή αγνοούν, ότι μια η εξουσία που θα έλθει σαν επιστέγασμα μιας κυβερνητικής ή άλλης κρίσης, δεν μπορεί να είναι η λαϊκή εξουσία, γιατί αυτή η τελευταία, προϋποθέτει την ύπαρξη ενός μεγάλου -μαζικού και οργανωμένου και κυρίως ισχυρού και δυναμικού λαϊκού κινήματος, που σήμερα δεν υπάρχει.

Χθές, ὅταν ἡ Δημοκρατία προσπαθοῦσε νά κάνει τά πρῶτα της βήματα ὕστερα ἀπό τό ζυγό τῆς ἑπταετίας, μέσα σ' ἕνα χῶρο γεμάτο ἐχθρούς καί παγίδες ὁ ἐξτρεμισμός προσφερόταν ἀπό τά ἀριστερά. Πολύς κόσμος καί ἰδιαίτερα οἱ νέοι τά ἤθελαν ὅλα καί διά μιᾶς. Ἀδιαφοροῦσαν ἄν φαινόταν ὅτι ἀπό τή Δημοκρατία εἶχε περάσει ὁλόκληρος ὁδοστρωτήρας. Αὐτοί πίστευαν ὅτι μποροῦσε ἡ Δημοκρατία νά κερδίσει τό παγκόσμιο πρωτάθλημα σέ ἅλμα ἐπί κοντῷ. Καί ὅποιος τολμοῦσε νά ὑπενθυμίσει ὅτι τά σφάλματα τοῦ παρελθόντος πληρώνονται καί ὅτι θά ἔπρεπε νά ἔχουμε συνείδηση τῶν πραγματικῶν δυνατοτήτων πού ἐπέβαλε ὁ λαός, τόν κατηγοροῦσαν γιά ἡττοπάθεια καί συμβιβασμό.

Σήμερα, ὁ ἐξτρεμισμός ἄλλαξε ξαφνικά πρόσωπο. Τό ΧΟΡΑ θίγει τίς λεπτές χορδές τῆς ἐθνικῆς μας συνείδησης. Ἑπομένως, τό ἔδαφος τώρα προσφέρεται σέ ἐθνικιστική δημαγωγία. Γι' αὐτό οἱ αἰφνίδιοι πολεμοχαρεῖς κράχτες, ἐπιδιώκουν τή μονοπώληση τοῦ πατριωτισμοῦ. Καί ἐνῶ, ἄν ἐφαρμοζόταν ἡ πολιτική τους θά εἴχαμε ἤδη σίγουρα πόλεμο, δέν παραλείπουν νά κατηγορήσουν τήν κυβέρνηση ὅτι ἐκείνη μᾶς ὁδηγεῖ σέ πόλεμο! Ἔτσι, συστηματικά κι ἐπίμονα, ἐπιχειρεῖται καί πάλι ὁ διχασμός τοῦ λαοῦ. Σέ μιά στιγμή μάλιστα πού τό κύριο ὅπλο μας ἀπέναντι στούς ἐχθρούς μας εἶναι ἡ ἑνότητα τοῦ λαοῦ, ἡ ἑνότητα ΛΑΟΥ καί ΣΤΡΑΤΟΥ, ἡ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΛΑΟΥ.

Γνωρίζοντας ὅτι μιά σημαντική μερίδα Ἑλλήνων ἐξτρεμιστῶν θά ἤθελε ἄμεση, δυναμική ἀπάντηση στήν προκλητικότητα τῶν Τούρκων, ἀδιαφορώντας γιά τίς συνέπειες, ἀπαίτησαν τή βύθιση τοῦ ΧΟΡΑ. Καί κατάγγειλαν τήν κυβέρνηση καί μαζί της ὅσους συμφωνοῦν ὅτι δέ φτάσαμε ἀκόμη σ' ἐκεῖνο τό σημεῖο τῆς κρίσης πού πέρα ἀπ' αὐτό δέν ὑπάρχει ἄλλη ἀπάντηση ἐκτός ἀπό πόλεμο, γιά ἡττοπάθεια...

Ἔτσι, πρόσφατα, ἐφημερίδα ἔγραφε μεταξύ ἄλλων: «Ἄν ὁ κ. Καραμ. δέν ἀντιλαμβάνεται τό δημόσιο αἴσθημα, νά φύγει. Δέ θέλουμε κυβέρνηση πού συνθηκολογεῖ. Θέλουμε κυβέρνηση πού μάχεται. Θέλουμε ὑπερήφανο καί γενναῖο χειρισμό τοῦ ἐθνικοῦ μας θέματος. Θέλουμε στάση ἀνδροπρεπή. Θέατρο ἔπαιζε ἡ κυβέρνηση ὅταν ἔλεγε πώς θά βυθίσει τό ΧΟΡΑ; Γιατί δέν τό βύθισε; Γιατί δέν τό βυθίζει;»

Στήν ἴδια ἐφημερίδα διαβάζουμε ἐπίσης ὅτι οἱ «στρατιωτικοί ζητοῦν νά βυθιστεῖ τό ΧΟΡΑ». Τή θέση αὐτή ὑποστήριξε καί ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ κ. Α. Παπανδρέου.

Βλέπουμε λοιπόν ὅτι οἱ σοσιαλίζοντες νεοεπαναστάτες, χθεσινοί κεντρῶοι καί κεντρ- ἀριστεροί, ἀφοῦ στόν ἰδεολογικοπολιτικό τομέα ξεπέρασαν — ἀπό τά ἀριστερά — ὄχι τήν Ἀριστερά καί τούς ἀριστεριστές, ἔρχονται σήμερα μπροστά στήν ἐθνική κρίση νά ξεπεράσουν ἀπό τά δεξιά ἀκόμη καί τή Δεξιά καί νά συναντηθοῦν μέ τούς στρατηγούς καί μέ τό νέο κόμμα τοῦ γνωστοῦ χουντικοῦ Μαρκεζίνη.

Μέ ἄλλα λόγια, ἐπιβεβαιώνεται γιά μιά ἀκόμη φορά ἡ ἐκπληκτική κινητικότητα αὐτοῦ τοῦ ἰδεολογικοπολιτικοῦ χώρου, γιά τόν ὁποῖο ἡ ὑπόσταση

ἀπό τόν ὑπερπατριωτισμό ἤ τό σοσιαλσωβινισμό ἰσοῦται μέ τό ΜΗΔΕΝ. Ὁ ἑλλην. λαός πρέπει νά ἀντλήσει ἕνα μεγάλο μάθημα ἀπό ὅσα συνέβησαν, εἰπώθηκαν καί δημοσιεύτηκαν αὐτή τήν ἑβδομάδα. Μάθημα χρήσιμο γιά τό μέλλον. Δέν πρέπει πρό πάντος νά ξεχάσουμε ὅτι ἄν ὅλοι αὐτοί οἱ αὐτοαναγορευθέντες θεματοφύλακες τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν ἦταν κυβέρνηση σήμερα, θά βύθιζαν τό τουρκικό σκάφος. Θά εἴχαμε ἔτσι πόλεμο μέ τήν Τουρκία, ἐνῶ τό φίλτρο τοῦ Ἔθνους θά εἶχε ἱκανοποιηθεῖ. Ὁ λαός δέν θά ἔνοιωθε, ὅπως σήμερα, ταπεινωμένος. Θά ἦταν λαβωμένος, ἀλλά περήφανος. "Ἔχει πληγωθεῖ ἡ λαϊκή ψυχή", συμφωνεῖ μαζί τους καί ὁ Σάββας Κωνσταντ. : "ὁ λαός διαπιστώνει τήν ἀποτυχίαν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μας. Ἐπί πλέον, ἐτραυματίσθη ἡ φιλοτιμία του .... οἱ Ἕλληνες ἔχουν τό αἴσθημα ὅτι ἐταπεινώθησαν ...."

Ὅμως ποιός μᾶς λέει ὅτι ὁ λαός μας νοιώθει ταπεινωμένος; Καί μέ ποιά κριτήρια τέλος πάντων βγαίνει ὁ καθένας νά μᾶς πεῖ ὅτι τό δημόσιο αἴσθημα ζητάει αὐτό ἤ ζητάει ἐκεῖνο; Ἄς κάνουν ὅλοι οἱ πολεμοχαρεῖς ὀπαδοί τοῦ ὑφαλοκρηπιδικοῦ ἐθνικισμοῦ μιά συγκέντρωση στό Σύνταγμα, νά δοῦμε καί πόσοι εἶναι. Καί ἀπό ἐκεῖ, ἄς πάνε κατ' εὐθείαν στό Ἕβρο γιά νά μή τούς κατηγορήσει κανείς ὅτι μέ μεγάλη εὐκολία ἀποφασίζουν νά στείλουν τούς ἄλλους νά βγάλουν τά κάστανα ἀπό τή φωτιά ...

Ὅμως ὑπάρχουν τάχα ἐνδείξεις — καί ποιές — ὅτι ὁ ἑλλην. λαός θεώρησε πώς οἱ προκλήσεις τοῦ ΧΟΡΑ εἶχαν χαρακτῆρα τέτοιο ὥστε νά μή ὑπάρχει ἄλλη λύση ἐκτός ἀπό τόν πόλεμο. Καί ἀποκλείεται τάχα οἱ προκλήσεις αὐτές τῶν Τούρκων σωβινιστῶν νά ἀποσκοποῦν στό νά χάσουμε τήν ψυχραιμία μας γιά νά τούς δώσουμε ἀκριβῶς τό πρόσχημα πού τούς λείπει, ὥστε νά ὁδηγήσουν τό λαό τους σέ μιά τραγωδία πολεμική μέ ἀπρόβλεπτες συνέπειες; Μήπως δηλ. οἱ ἱέρακες πού βρίσκονται ἀπό τήν ἄλλη ὄχθη τοῦ Αἰγαίου ἤθελαν ἀκριβῶς αὐτό γιά τό ὁποῖο κόπτονται οἱ δικοί μας ἱέρακες; Δηλ. νά βυθιστεῖ τό ΧΟΡΑ νά σκοτωθοῦν 100 - 200 Τοῦρκοι ναῦτες, ὥστε νά "νομιμοποιήσουν" διεθνῶς καί ἐνδοτουρκικῶς μια γενική ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Κύπρου καί τῶν ἑλλην. νησιῶν;

Πιθανόν ὅμως νά μήν εἶναι οὔτε κι αὐτό. Πιθανόν οἱ κινήσεις τοῦ ΧΟΡΑ νά ὑπαγορεύονται ἀπό ἐναρμονισμένες ἀναγόμενες στήν ἐσωτερική πολιτική τῆς Τουρκίας. Ἐμεῖς τί πρέπει νά κάνουμε; Βεβαίως, ἄν τό ΧΟΡΑ ἤ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐνέργεια ἔθιγε πραγματικά καί κατάφωρα καί καίρια τά ἐθνικά μας συμφέροντα ἤ τήν ἐθνική μας ἀξιοπρέπεια, ἄν μέ ἄλλα λόγια μᾶς ὑποχρέωναν (ἤ μᾶς ὑποχρεώσουν) σέ πόλεμο, τότε ποιός Ἕλληνας δέ θά ἔλεγε καί πάλι τό ΟΧΙ στόν ὁποιονδήποτε εἰσβολέα; Δέν καταλαβαίνουν ὅλοι αὐτοί οἱ <u>νεοεθνικόφρονες</u> ὅτι ἀποτελεῖ προσβολή γιά ὅσους αἰσθάνονται ψύχραιμα καί ὑπεύθυνα (καί αὐτοί ἀποτελοῦν τή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ μας) νά αὐτοανακηρύσσονται σέ μοναδικούς ἐκφραστές τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας καί ἀξιοπρέπειας;

όπως έκαναν άλλωστε κάποτε άλλοι χθές - προχθές και αντιπροχθές...
Ενώ με τα όσα λένε, όπως τα λένε και τη στιγμή που τα λένε, δεν αποδεικνύουν τίποτε άλλο παρά την έλλειψη αισθήματος ευθύνης απέναντι στο λαό και το έθνος που θέλουν να σπρώξουν το λαό στο μεγάλο σφαγείο κι' εκεί να εξοντώσουν πρώτα όσους θα πρέπει. ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΣΑ για να αποσοβηθεί ο πόλεμος, τεράστια τραγωδία παντού και πάντοτε για κάθε λαό;

Επειδή και εδώ, πίσω από όλες αυτές τις στρατιωτικές φανφάρες κρύβονται άλλα σχέδια και βλέψεις ανομολόγητες και πονηρές...."

Στο επόμενο άρθρο του (18.8.76) με τίτλο "ΠΑΝΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΥΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ", ο Μ.Θ. προτείνει τη λύση που υπαγορεύουν οι συγκεκριμένες και ιδιόμορφες συνθήκες της χώρας, στον πολιτικό κόσμο:

"....Ένα πρώτο, αναγκαίο στοιχείο υποδεικνύεται από τη νέα πραγματικότητα, ο ιστορικός συμβιβασμός. Δηλ. η συνεργασία από αριστερά ώς δεξιά, με βάση ένα μίνιμουμ πρόγραμμα κοινών σημείων που θα εξυπηρετεί τα βασικά εθνικά και λαϊκά συμφέροντα. Και που στον καθορισμό της διεθνούς πολιτικής στηρίζεται στη βάση την ιστορική πραγματικότητα, όπως διαμορφώθηκε κυρίως από το ρόλο και τις δυνατότητες του ιμπεριαλισμού στο δυτικό χώρο και από τις συνέπειες από τη λειτουργία της λογικής των Μπλόκ....

Αυτή η πολιτική του εθνικού συμβιβασμού θα έπρεπε να είναι η κύρια πολιτική της Ελλην. Αριστεράς από πολύ καιρό. Και ιδιαίτερα μετά την πτώση της χούντας... Στην τελευταία 30ετία, ο Ελλην. λαός έχασε πολλές ευκαιρίες που του παρουσιάστηκαν και που θα του εξασφάλιζαν την οριστική του είσοδο στη διαδικασία της ραγδαίας οικονομ. ανάπτυξης, ώστε να διαμορφωθούν οι απαραίτητες πρόσφορες θέσεις για την παραπέρα εθνική ανασυγκρότηση και αναγέννηση.

Το σύνολο του Ελλην. λαού σ' όλη αυτή τη χρονική περίοδο έδειξε με κάθε τρόπο ότι τον απασχολούσε σοβαρά το πρόβλημα της πατριωτικής ανασύνταξης γύρω από ένα ελάχιστο πρόγραμμα ανάπτυξης που θα συγκέντρωνε γύρω του όλες τις μη αντιδραστικές δυνάμεις της χώρας...

....Σήμερα η πραγματικότητα στην Ελλάδα έχει δύο σφραγίδες: η μια λέγεται ιμπεριαλιστική διείσδυση και η άλλη ξένη επέμβαση. Ο λαός μας ξέρει ότι για να αλλάξει αυτήν την πραγματικότητα χρειάζεται να την αναγνωρίσει, όπως αναγνωρίζει κανείς μιά πληγή στο σώμα του ασθενή. Αυτήν την πληγή, για την οποία όλοι είμαστε συνυπεύθυνοι, έρχονται σήμερα ορισμένοι εμφανείς και ανένδοτοι να την κρύψουν από το λαό και να την κουκουλώσουν. Κηφήνες σαν τους κομπογιαννίτες που συκοφαντούν την επιστήμη, εκμεταλλευόμενοι το φόβο του αρρώστου για την ασθένεια. Σ' αυτό το σημείο, πραγματοποιείται η μεγάλη απάτη εις βάρος του Ελλην. λαού. Σήμερα, αριστερός, προοδευτικός, ίσαμε

στάτης

είναι πιο εκείνη που ΔΗΛΩΝΕΙ τόσο ότι είναι.... Εκείνος που χρησιμοποιεί λόγια, συνθήματα, φράσεις με ωραιότερο περιεχόμενο, χωρίς να ενδιαφέρεται καθόλου ο ρόλος που έπαιξαν και που παίζουν τα άτομα, οι ομάδες ή τα κόμματα αυτά μέσα στην πράξη, μέσα στη ζωή.

....Γιατί όλες αυτές οι ξαφνικές αντιμακεδονιστικές κραυγές; Τι άλλο από τεχνητή παρά φτηνή δημαγωγία-, γιατί όλοι ξέρουν ότι ο ιμπεριαλισμός δεν φεύγει με συνθήματα-ξόρκια, που όμως είναι δυνατό, μέσα σ' ένα ορισμένο κλίμα, να παρασύρουν το λαό και να τον βάλουν και πάλι να χτυπήσει με τη γροθιά του το μαχαίρι...

....Γιατί, ας μη μας κοροϊδεύουν: το Κέντρο κυβέρνησε πριν 10 χρόνια και μάλιστα σε πολύ ευνοϊκότερες συνθήκες από τις σημερινές. Μήπως τόλμησαν τότε οι κεντρώοι που βρίσκονται σήμερα στην ΕΔΗΚ ή το ΠΑΣΟΚ να επιβάλουν τη δημοτική γλώσσα; Εκείνοι έφτασαν στο σημείο να απαγορεύσουν την πολιτική στα σχολεία και να αποβάλουν 5 γιαννιώτες μαθητές από όλα τα Γυμνάσια της χώρας γιατί... τού πρόσφεραν λουλούδια! Διατήρησαν τους νόμους 509 και 375, δηλ. τον Αντικομμουνισμό, σαν κρατική ιδεολογία και πολιτική. Ενίσχυσαν το θρόνο. Έφεραν στην ηγεσία του Στρατού τους χουντικούς, δυνάμωσαν τους δεσμούς με το ΝΑΤΟ και τους Αμερικανούς. Δεν έθιξαν καθόλου το πρόβλημα των αμερικαν. βάσεων και του 6ου στόλου, που κατανόβγαινε λεύτερα στα νερά μας, σα στο σπίτι του. Κι ούτε καν τους πέρασε από το νου το "άνοιγμα προς Βορράν", όπου θρυμματίζονται προκαταλήψεις και μίση αιώνων...

Τέλος πάντων, από τότε δεν πέρασαν αιώνες, αλλά μόλις δέκα χρόνια. Τα ξεχάσαμε όλα αυτά; Και με τι δικαίωμα ο κόσμος αυτός γίνεται σήμερα τιμητής μιας κυβέρνησης που κληρονόμησε ερείπια και παρέλαβε τη χώρα στο χείλος της καταστροφής, που τόλμησε από την πρώτη στιγμή να νομιμοποιήσει την κομ. ιδεολογία, να φυλακίσει τους φασίστες και τους δικτάτορες, να βγάλει τη χώρα από το στρατ. σκέλος του ΝΑΤΟ; και ακόμη να διώξει το θρόνο και σήμερα να καταγγέλλει ανοιχτά στον ΟΗΕ τους Αμερικανούς, που οχυρώνονται πλέον πίσω από τους Τούρκους για να χτυπήσουν την ελλην. κυβέρνηση και τον ελλην. λαό;

... Νομίζω ότι κάθε τίμιος και ~~[illegible]~~ αντικειμενικός πολίτης της χώρας αυτής ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ανήκει στην Α ή Β' παράταξη, δεν μπορεί να μην αγανακτεί όταν οι χθεσινοί θεράποντες του θρόνου και των Αμερικανών, οικειοποιούνται σήμερα τα λάβαρα του αντιαμερικανισμού για να χτυπήσουν αυτούς που με έργα, κι όχι με φράσεις, έκαναν τις πρώτες ενέργειες εναντίον των Αμερικανών και των εσωτερικών αντιδραστικών δυνάμεων. Και ακριβώς γιατί οι Αμερικανοί απειλούν σοβαρά, δημιουργούν κρίσεις, όπως αυτή του Αιγαίου, με την ελπίδα να μεταφερθεί η κρίση αυτή στο ~~[illegible]~~ εσωτερικό της χώρας, με αποτέλεσμα να ανατραπεί η κυβέρνηση Καραμ.

«... Έτσι λοιπόν, με κύριο σύνθημα ότι η σημερινή κυβέρνηση είναι "όργανο του ιμπεριαλισμού" όλοι εκείνοι που, αντικειμενικά είτε υποκειμενικά, στερέωσαν τον ιμπεριαλισμό στη χώρα μας ή που δεν έκαναν στην ουσία τίποτα εναντίον του, χτυπούν εκείνους που χτύπησαν πραγματικά τον ιμπεριαλισμό και μάλιστα σε μιαν εποχή που —με την κρίση στο Αιγαίο— γυρεύει να τους ξεντύσει και να βλάψει καίρια τη χώρα μας.

... Κανένας τίμιος πολίτης της χώρας αυτής δεν ανέχεται αυτήν την εξαπάτηση. Γι' αυτό αφήνετε, παρά τη λυσσαλέα συνθηματολογία, που δυστυχώς ενστερνίζεται το μεγαλύτερο μέρος του Τύπου, ο λαός μας παραμένει ψύχραιμος και ανεπηρέαστος. Κωφεύει στο τραγούδι των Σειρήνων... Ο λαός μας, ή και οι Δεξιοί σήμερα, μισεί τον ιμπεριαλισμό γιατί τον θεωρεί υπεύθυνο για τη δικτατορία και, κυρίως, για την τραγωδία της Κύπρου. Τον θεωρεί υπεύθυνο και για τη σημερινή κρίση γιατί ξέρει ότι δίχως τη δική του πλάτη οι Τούρκοι δεν θα τολμούσαν να κάνουν τίποτα.

Επομένως, ας σταματήσει επιτέλους η ασχημία της οικειοποίησης και εκμετάλλευσης των αντιιμπεριαλιστικών, αντιαμερικανικών αισθημάτων του λαού. Το πρόβλημα είναι σήμερα πώς πραγματικά λαός και στρατός ενωμένοι θα αντέξουμε στη νέα επίθεση του ιμπεριαλισμού..... Δεν υπάρχει άλλη ελπίδα για κάθε λαό, εκτός από το δρόμο της παλλαϊκής πανεθνικής ενότητας, εκτός από την επιστροφή στις πηγές της δικής του δύναμης. Μόνον αν εμπιστευθούμε στον εαυτό μας όλοι μαζί, θα νικήσουμε. Γι' αυτό χρειάζεται να βαθύνει και να πλατύνει η συσπείρωση όλων των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων που συμφωνούν πάνω στις μεγάλες αρχές της ελευθερίας, της εθνικής ακεραιότητας και ανεξαρτησίας, της δημοκρατίας και της κοινωνικής προόδου, από την Αριστερά ώς τη Δεξιά. Ο εθνικός συνασπισμός είναι ο μοναδικός δρόμος που μπορεί να μας οδηγήσει σήμερα στη διαφύλαξη της εθνικής μας ακεραιότητας και αύριο σε μια κοινωνικά πιο δίκαιη, που θα γίνει βάση για την εθνική μας Αναγέννηση...» -

Η θαρραλέα αυτή τοποθέτηση του Μ.Θ. —που δικαιώθηκε και πάλι από τη ροή των γεγονότων, γιατί κανείς βέβαια σήμερα, άτομο ή παράταξη δεν διστάζει να ομολογήσει ότι η βύθιση του ΧΟΡΑ στις στιγμές εκείνες θα ήταν εθνική καταστροφή — ~~[illegible]~~ [illegible] τότε την οργή και το μένος των "υπερεπαναστατών".

Και κυρίως του ΠΑΣΟΚ. Βέβαια, ο Α.Π., ιδιαίτερα, είχε κάθε λόγο να είναι οργίλος ~~[illegible]~~ έναντι του Καραμανλή. Κι αυτό γιατί ~~[illegible]~~ πιστεύει ότι ο τελευταίος αποτελεί το συγκεκριμένο εμπόδιο στο δρόμο προς την κυβερνητική εξουσία, όπου στοχεύει με κάθε τρόπο και με όλα τα μέσα ο Α.Π. Δηλ., αν για τον καθένα ο κ. Καραμ. αποτελεί μια φυσιογνωμία πολιτική που αντιμετωπίζεται με κριτήρια ~~[illegible]~~ αντικειμενικά ή ~~[illegible]~~ ανάλογα βέβαια και με την κοινωνική του θέση και τις πολιτικές του ~~[illegible]~~ πεποιθήσεις, για τον Α.Π. προσωπικά, ο Καραμ. αποτελούσε και αποτελεί το κύριο πρόσκομμα

στό πολιτικό του περιθώριο, πού έπρεπε μέ κάθε τρόπο νά εξοβελίσει καί νά εξουδετερώσει. Έτσι, ο Α.Π. πίστευε πώς, ήδη, στίς εκλογές του 74, τήν επομένη τής δικτατορίας, έπρεπε καί ήταν δυνατό καί ενδεδειγμένο, νά αναλάβει εκείνος τή διακυβέρνηση τής χώρας. Δεν θεωρούσε ότι όλες οι συνθήκες ήταν ώριμες, ώστε νά φύγει η Δεξιά από τήν εξουσία καί νά τή διαδεχθεί τό νεότευκτο ΠΑΣΟΚ. [Γιατί έθεσες τό σύνθημα; Όχι τήν [illegible] τού ΠΑΣΟΚ για τί λίγο μή κορυφώνεται ο τόνος ..] Βλέπε κείμενο εισαγωγή

Ας δούμε όμως τί είναι πραγματικά τό «φαινόμενο ΠΑΣΟΚ», τί μορφή σοσιαλισμού επαγγέλλεται στή χώρα μας καί πώς θέλει νά τό αντιμετωπίσει κανείς. Καί πρώτα-πρώτα γνώρισμα του «κινήματος» αυτού, πού τό διαφοροποιεί σαφώς από κάθε άλλο σοσιαλιστικό ή αριστερό κόμμα, είναι ο αναμφισβήτητος καί πανθομολογούμενος προσωποπαγής χαρακτήρας του. Άφοβα θά μπορούσε νά ισχυριστεί κανείς ότι το ΠΑΣΟΚ είναι μορφή του «αντρεϊσμού» ή νά πεί επιγραμματικά ότι ΠΑΣΟΚ = Αντρέας Παπανδρέου. Γιατί, πραγματικά, τό κόμμα αυτό λειτουργεί σέ επίπεδο αρχηγού, μέ συχνές-συχνές διαγραφές ή αποχωρήσεις μελών καί σημαντικών στελεχών καί πλήρη, απόλυτο, έλεγχο από τόν πρόεδρό του, Α.Π.

Ωστόσο, στό σύντομο διάστημα τής ύπαρξης καί λειτουργίας του (ιδρύθηκε τό Σεπτ. 74 μέ σύμπραξη τών δύο αντιστασιακών ομάδων ΠΑΚ καί Δ.Α. καί συμμετοχή κεντρώων προσωπικοτήτων), τό κόμμα αυτό καί γρήγορα απήχηση συνάντησε στά ευρύτερα στρώματα καί μαζικό χαρακτήρα κατόρθωσε ν' αναπτύξει (με οργανώσεις βάσης σέ όλη τήν Ελλάδα π.χ.) καί οπωσδήποτε πέτυχε νά γίνει σοβαρός παράγοντας τής πολιτικής ζωής τού τόπου καί αξιωματική αντιπολίτευση σήμερα –

Πού οφείλεται αυτό τό φαινόμενο;
Ας μή λησμονούμε ότι παρά τίς γνωστές σέ όλους, πολιτικές καί άλλες, συνθήκες στή μεταπολεμική Ελλάδα η παντοδύναμη Δεξιά έχασε τά τελευταία χρόνια αργά αλλά σταθερά σημαντικό μέρος από τήν πλασματική πάντα εκλογική δύναμή της: από τό 47,38% τού 1956 έπεσε (μέ εξαίρεση βέβαια τή νόθη εκλογή βίας/νοθείας του 61) στό 35,26% τού 1964 καί ήταν βέβαια η άμεση παραπέρα εκλογική αποδυνάμωσή της στίς προβλεπόμενες για τό Μάη του 67 εκλογές. Η δικτατορία βέβαια καί η εκλογή του Νοεμ. 74 έδωσε μιά προσωρινή ώθηση στό νέο σχήμα τής Δεξιάς – υπό τήν αίγλη καί τήν προσωπική ακτινοβολία του Κ. Καραμ. –, αλλά ταυτόχρονα

1. Δημιούργησε σαφώς ένα συγκεκριμένο χώρο, δεξιότερα τής Δεξιάς (φιλοχουντικά, φιλοβασιλικά, άκρα συντηρητικά στοιχεία)
2. Διεύρυνε καταπληκτικά τό λεγόμενο «προοδευτικό χώρο» γενικά –

3. Πολυδιάσπαση και κερμάτισε την Αντιπολίτευση, ακόμη και το αρραγές οικοδόμημα του ΚΚΕ, φαινόμενο σχεδόν αποκλειστικό για τον τόπο μας.

Ακριβώς στο πρόσφορο αυτό έδαφος, της διάσπασης δηλ. και της κρίσης της Αριστεράς, της ιδεολογικής πολιτικής και κοινωνικής ρευστότητας, ήλθε να σπείρει το ΠΑΣΟΚ το όραμα της "Αλλαγής" και ενός θολού όσο και ιδιότυπου σοσιαλισμού.

"...Η ριζοσπαστική κριτική που άσκησε στο "μετεμφυλιακό" ο Α.Π. οι αναμνήσεις των δημοκρατικών μαζών από τον "ανένδοτο" του "Γέρου" και του "Αντρέα", ο αντιαμερικανισμός, οι αντιμοναρχικές διακηρύξεις, συνέδεσαν το ΠΑΣΟΚ με τις πλατειές λαϊκές μάζες.

Η προέλευση της ηγετικής ομάδας και των στελεχών του ΠΑΣΟΚ είναι ποικίλη. Οι ριζοσπάστες αστοί πολιτικοί παράγοντες της ΕΚ. με την αποστασία και σε συνέχεια με την δικτατορία, οδηγούνται σε ρήξη με την ολιγαρχία και μετατοπίζονται ανάλογα με την περίσταση προς τα αριστερά. Τμήματα επίσης της φιλελεύθερης διανόησης για τους ίδιους λόγους και σε συνθήκες βαθειάς κρίσης της αστικής ιδεολογίας προσεγγίζουν τις σοσιαλιστικές ιδέες και μετατοπίζονται προς τα αριστερά. Πολλοί όμως και να προσχωρούν στο ΚΚΕ για μια σειρά λόγους. Αναμφισβήτητα υπάρχουν και αντικειμενικές αιτίες γι' αυτό. Ωστόσο όμως οφείλεται και στην πολιτική του ταξικού αντιπάλου αλλά και στις ίδιες τις αδυναμίες του κ. κινήματος την κρίση που γνώρισε, πράγματα που περιόρισαν τις δυνατότητές του να παρεμβαίνει σ' αυτές τις διαδικασίες και να αφομοιώνει τέτοιες δυνάμεις, όπως έγινε στο "ΕΑΜ".

Τα χτυπήματα που δέχτηκε το αριστερό κίνημα, και η κρίση που πέρασε μετατόπισαν μια σειρά δυνάμεις της Εθνικής Αντίστασης και της ΕΔΑ, προς το ΠΑΣΟΚ, συμπληρώνοντας την αρχική στελεχική του υποδομή. Οι διαδικασίες ριζοσπαστικοποίησης των φοιτητών και της Νεολαίας γενικά τροφοδοτούν επίσης το ΠΑΣΟΚ με νέο δυναμικό. Οι διαφορετικές αυτές δυνάμεις που περιλαμβάνουν και παλαιοκομματικά ακόμη στοιχεία, ενοποιούνται κάτω από τον Α.Π. που η προσωπικότητά του παίζει σοβαρό ρόλο στη διαμόρφωση του "κινήματος". Η αριστερόστροφη μαζική διακήρυξη προσφέρει την κατάλληλη συνεκτική ύλη για να ενοποιηθούν πολιτικά και ως ένα βαθμό ιδεολογικά τα ετερογενή στρώματα που συνθέτουν το κίνημα του ΠΑΣΟΚ. Το ΠΑΣΟΚ επίσης αποκαθιστά επαφή με τις μάζες μέσω του Α.Π, δίχως όμως τη μεσολάβηση της οργάνωσης. Η προσωπικότητα του Α.Π. λειτουργεί στο πλαίσιο της "χαρισματικής ηγεσίας" που προσπαθεί να συμβολίζει τις αναζητήσεις και τις ακαθόριστες προσδοκίες των μεσαίων στρωμάτων.

Το ζήτημα φυσικά είναι να δούμε ποια κοινωνικά στρώματα και <u>γιατί</u> εμφανίζουν την κοινωνική τάση να εκφράζονται από "Αρχηγό". Τέτοιες τάσεις εμφανίζουν οι μικροαστικές μάζες και η αγροτιά που σε ορισμένες συγκυρίες και ταξικές ισορροπίες δίνουν κοινωνική βάση στο φαινόμενο του <u>βοναπαρτισμού</u>

πού μελέτησε ὁ Μάρξ ἢ σέ ἀνάλογα φαινόμενα δεξιοῦ ἢ ἀριστεροῦ λαϊκιστικοῦ τύπου. Κατακερματισμένα τά στρώματα αὐτά, ἀδυνατώντας νά δημιουργήσουν "δική τους" πολιτική ὀργάνωση πού νά εἶναι ὀργανικός ἐκφραστής τῶν γενικῶν συμφερόντων τους, ὅπως γίνεται στό ἐργατικό κίνημα "...δέν μποροῦν νά ἀντιπροσωπεύσουν τόν ἑαυτό τους, πρέπει νά τούς ἀντιπροσωπεύσουν" ὅπως λέει ὁ Μάρξ.

..."Ὑπάρχει ὡστόσο ἐδῶ ἕνα λεπτό ζήτημα. Τά ἐνδιάμεσα στρώματα δέν ἔχουν "δικά τους" μακροπρόθεσμα συμφέροντα. Δέν ἔχουν γι' αὐτό "δική τους" πολιτική στρατηγική, ἀνεξάρτητη ἀπό ἐκείνη τῆς μονοπωλιακῆς ἀστικῆς τάξης. Ὅσες φορές κόμματα τέτοιου τύπου πίστεψαν πώς μποροῦν νά στραφοῦν καί ἐνάντια στήν ἀστική τάξη ἢ μακριά ἀπό τό ἐργατικό κίνημα καί νά ἀκολουθήσουν κάποιο "τρίτο δρόμο" περιῆλθαν σέ ἀξεδιάλυτες ἀντιφάσεις.

....Στήν Ἑλλάδα ἡ πολιτική ἐνεργοποίηση τῶν ἐνδιαμέσων στρωμάτων γίνεται πάντα σέ προοδευτική κατεύθυνση. Ἔτσι ὁ φασισμός δέν μπόρεσε ποτέ νά ἀποκτήσει μαζικές βάσεις καί ἔπαιρνε τή μορφή τοῦ στρατιωτικοῦ πραξικοπηματισμοῦ..!

...Στή μεταχουντική Ἑλλάδα ἡ κατάσταση εἶναι τέτοια πού γιά μιά σειρά λόγους τά ἐνδιάμεσα στρώματα σέ σημαντικό βαθμό πιστεύουν ὅτι ἐκπροσωποῦνται ἀπό τό ΠΑΣΟΚ.... Ὅπως ξέρουμε, ἡ πίεση τῆς ἀστικῆς τάξης μέ ὅλα τά μέσα εἶναι πιεστική. Σέ πλατειά στρώματα, ὁ φόβος τοῦ κατασταλτικοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀστικῆς τάξης, πού οἱ μάζες πολλές φορές τόν δοκίμασαν σκληρά, τίς κάνει νά θεωροῦν τό ΠΑΣΟΚ "ἀκίνδυνο δρόμο", "ἀσφαλή ἐπιλογή" κ.τ.λ.

Σέ μεγάλο βαθμό, αὐτό ὀφείλεται στίς καθυστερήσεις τοῦ ὀργανωμένου ἐργατικοῦ κινήματος, ἰδιαίτερα στά χρόνια τῆς δικτατορίας καί στίς ἀδυναμίες τοῦ κομματος. Ἀδυναμίες, ὄχι μόνο γιατί δέχτηκε σκληρά χτυπήματα, ἀλλά καί γιατί πέρασε κρίση, πράγματα πού μείωσαν τή δυνατότητά του νά παίξει ἡγεμονικό ρόλο καί νά ἐκμεταλλευτεῖ ἀποφασιστικά τά κοινωνικά καί πολιτικά προτερήματα τῆς τελευταίας δεκαετίας....

Τό ΠΑΣΟΚ, σάν κόμμα, δέν εἶναι φορέας μιᾶς αὐτόνομης μικροαστικῆς ἰδεολογίας, πού ἄλλωστε δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει. Περισσότερο καταγράφει αὐτά πού "θέλουν" οἱ μάζες καί ὕστερα ἀπό ἐλάχιστη ἐπεξεργασία τά ἀναπαράγει συνθηματολογικά, παρά εἶναι φορέας μιᾶς σαφοῦς σοσιαλιστικῆς ἰδεολογίας πού ἀνεβάζει τήν ταξική συνείδηση τῶν μαζῶν. Ἡ προσπάθειά αὐτή νά ἀνταποκρίνεται στίς τρέχουσες διαθέσεις τῶν μαζῶν, νά προωθεῖ "αὐτά πού ζητᾶνε", βάζει τά συνθήματά του καί τήν πολιτική του παρουσία σέ διαρκῆ ἀνασχηματισμό, πράγμα πού τό κάνει νά κινεῖται ἀπό τόν ἀριστερίστικο βερμπαλισμό ὡς τήν ἐπίδειξη "μετριοπάθειας" καί "σωφροσύνης". Καταβάλλει ἐπίσης διαρκή προσπάθεια νά διαφοροποιεῖται ὄχι μόνον ἰδεολογικά, ἀλλά καί πολιτικά ἄμεσα καί μακροπρόθεσμα τόσο ἀπό τό κλασσικό σοσιαλδημοκρατικό ρεφορμισμό, ὅσο καί ἀπό τό κομμουνιστικό κίνημα, πράγμα πού βάζει τίς ἀναλύσεις καί τή στρατηγική του σέ συνεχῆ δοκιμασία.

Τό ΠΑΣΟΚ διευρύνει στήν ἔκφρασή της "μή προνομιούχους", ὅπου βάζει στό ἴδιο τσουβάλι, μαζί τούς ἐργάτες, τούς ἀγρότες, τούς μικροαστούς ἀλλά καί τί

μεσαία αστική τάξη.

Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητη μια «ιδεολογία», όπου να χωρούν όλες οι προσδοκίες, όλα τα ιδιαίτερα συμφέροντα, αλλά και οι φόβοι αυτών των στρωμάτων. Ο ίδιος ο τελικός του στόχος, ο «σοσιαλιστικός μετασχηματισμός» είναι τόσο ασαφής, ώστε να είναι άμεσα αποδεκτός, δίχως κανένα πρόβλημα, από όλους τους «μη προνομιούχους». Αντί να ξεπερνιούνται οι πραγματικές διαφορές και σ' ένα βαθμό αντίθετες προσδοκίες των στρωμάτων αυτών μέσα σε μια κοινή αντιμονοπωλιακή πρακτική, αμβλύνονται τεχνητά μέσα σ' ένα ασαφές πρόγραμμα και σε μια θολή ιδεολογία. Τα φαινόμενα αυτά δίνουν στο μικροαστικό σοσιαλισμό του ΠΑΣΟΚ ένα έντονο λαϊκίστικο χαρακτήρα. Απευθύνεται στους «μη προνομιούχους» ή τους «Έλληνες» ή το «λαό» παραγνωρίζοντας την ανάγκη ανάλυσης των πραγματικών σχέσεων των τάξεων.

Έτσι το ΠΑΣΟΚ δεν ενοποιεί στη βάση μιας σαφούς ιδεολογίας τις γραμμές του, ούτε επεξεργάζεται σοσιαλιστικά τις δυνάμεις που συγκεντρώνει. Έτσι, στην πορεία της ταξικής πάλης αντανακλά και αναπαράγει ιδεολογικο-πολιτικά μέσα στις γραμμές του όλες τις κοινωνικές αντιθέσεις των «μη προνομιούχων».

Πρόκειται άρα για «αντιιμπεριαλιστικό δρόμο» ή εθνικό ρεφορμισμό; Γιατί, πέρα από τις κοινωνικές βάσεις του φαινομένου ΠΑΣΟΚ και του τρόπου που τις εκφράζει ιδεολογικά, υπάρχουν στοιχεία — και στο πρόγραμμα και στην πολιτική πρακτική του — που δίνουν δυνατότητες στο ΠΑΣΟΚ για να διαμορφωθεί προς κατεύθυνση εθνικορεφορμιστική.

Σε μια χώρα σαν την Ελλάδα, όπου δεν μπορεί να δώσει πλατιά βάση σε μια «εργατική αριστοκρατία» και αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα εθνικής ανεξαρτησίας, ο κλασικός ρεφορμισμός δεν μπορεί να ριζώσει. Αντίθετα, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις (αδύνατο εργατικό και κομ. κίνημα και ισχυρή πίεση της ολιγαρχίας και του ιμπεριαλισμού) μπορεί να ενισχυθεί ο ρεφορμιστικός αντιιμπεριαλισμός των ενδιάμεσων στρωμάτων και να δοθεί βάση, έτσι, σε εθνικορεφορμιστικά φαινόμενα..... Στην περίπτωση αυτή, η διεκδίκηση και ολοκλήρωση της εθνικής ανεξαρτησίας δεν εντάσσεται μέσα σε μια επαναστατική προοπτική και αποδυναμώνεται ο ταξικός αντιμονοπωλιακός χαρακτήρας της πάλης για εθν. ανεξαρτησία. Στην καλύτερη περίπτωση, μπορεί να προωθήσει έτσι και μεγαλύτερα πρακτικά αποτελέσματα και ακόμα, έστω και με θυσίες και από τα μονοπώλια, να δοθεί μια ώθηση για εκσυγχρονισμό και αναπροσαρμογή των βάσεων του ελλην. καπιταλισμού. Τι είναι για την αστική τάξη — έλεγε ο Μαρξ — ο περιορισμός του κέρδους μπροστά στον κίνδυνο της γενικής κατάργησής του; Σε πολλές περιπτώσεις, οι αντιμονοπωλιακές αλλαγές εκφυλίζονται και οι δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις ενσωματώνονται στο σύστημα χωρίς να το μετασχηματίζουν. Αυτό γίνεται όταν το εργατικό κίνημα δεν είναι αρκετά ισχυρό και ο συσχετισμός δυνάμεων μέσα στην Αριστερά είναι σε βάρος του ΚΚ...

.... Γιατί, δεν μπορεί να γίνει λόγος για σοσιαλισμό δίχως 2 γενικούς όρους

1. Το πέρασμα της εξουσίας στην εργατική τάξη και τους συμμάχους της

2. Την κοινωνικοποίηση των βασικών μέσων παραγωγής και ανταλλαγής

...Τό πρόγραμμα τοῦ ΠΑΣΟΚ τελειώνει ἐκεῖ πού ἀρχίζει. Νοοεῖται βέβαια ὅτι κάτι θά γίνει, καί ἀπό πέρα, γίνεται λόγος γιά κάποιο "ρυθμό" τῆς ἀλλαγῆς. Ὅμως τίποτα δέν διευκρινίζεται, σέ σχέση ἴσως αὐτό μέ τήν ἄμβλυνση τῆς ριζοσπαστικότητας, γιά νά μή πανικοβληθοῦν διστακτικοί στά λαϊκά στρώματα ἀπό τούς "μή προνομιούχους".

Ἡ θέση τοῦ ΠΑΣΟΚ γιά "ἐλληνοποίηση" τοῦ κράτους ἰσοπεδώνει τήν ἀνάγκη γιά ριζοσπαστικό ἐπαναστατικό-δημοκρατικό μετασχηματισμό τῆς ἀστικῆς κρατικῆς μηχανῆς καί τή δημιουργία κράτους "νέου τύπου" σέ μιά ἁπλή ἀντικατάσταση τῶν πρακτόρων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἀπό τίς θέσεις-κλειδιά.

Σοβαρός ρόλος γιά τή ρεφορμιστικοποίηση τῶν δυνάμεων τοῦ μικροαστικοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι ἡ παραγνώριση τοῦ ἡγετικοῦ ρόλου τῆς ἐργατικῆς τάξης, στά πλαίσια τῶν "μή προνομιούχων". Δίχως ὅμως τό ρόλο αὐτό τῆς ἐργατικῆς τάξης πού εἶναι ἐπαναστατική ὡς τό τέλος, δέν μποροῦν νά συσπειρωθοῦν καί νά φτάσουν ὡς τίς βαθειές ἀλλαγές τά ἄλλα θύματα τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου. Δίχως τόν ἡγετικό ρόλο τῆς ἐργατικῆς τάξης, αὐτή ἡ λαϊκίστικου τύπου "συμμαχία" τῶν "μή προνομιούχων", θά ἐξαντλοῦσε γρήγορα τήν ἀντοχή της καί θά εἶναι ἰδιαίτερα εὔθραυστη μπροστά στήν πίεση καί τή πολιτική μανούβρα τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Εἶναι ποιοτικά διαφορετικό πράγμα ἡ συμμαχία τῶν "μή προνομιούχων" καί ὁ κοινωνικός συνασπισμός τῶν ἀντιμονοπωλιακῶν δυνάμεων μέ ἡγετική δύναμη τήν ἐργατική τάξη πού προβάλλει τό Κομ. Κόμμα.

Τό πρόγραμμα πού συσπειρώνει τούς "μή προνομιούχους", προωθεῖ ἀπό τήν ἄμβλυνση τῶν ἐπαναστατικῶν στόχων τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τήν ἱκανοποίηση τῶν ἐνδιάμεσων στρωμάτων, καθώς καί τῆς μή μονοπωλιακῆς ἀστικῆς τάξης. Ἡ ἀσάφειά του, πολιτικοῦ χαρακτήρα, δέν ἀνοίγει καθαρό δρόμο στίς δυνάμεις τῆς Ἀλλαγῆς. Ἐνῶ τό κομμουν. κίνημα δέν παραιτεῖται ἀπό τήν ἐπαναστατική του ἰδεολογία καί τούς ἐπαναστατ. του στόχους γιά νά συγκεντρώσει ἔτσι εὐρύτερες δυνάμεις. Ἡ στρατηγική του καί ἡ ἑνωτική του πρακτική ὁδηγεῖ τά ἐνδιάμεσα στρώματα στήν κοινωνική ἀλλαγή μέσα ἀπό ἐνδιάμεσους δρόμους μέ βάση τά συμφέροντά τους καί τήν ἴδια τους τήν πείρα.

...Κρίνοντας τό ΠΑΣΟΚ μόνο ἀπό τό πρόγραμμά του, θά βγάλει εὔκολα κανείς τό συμπέρασμα ὅτι εἶναι ρεφορμιστικό ἤ ὅτι τέτοιο ρόλο θά παίξει. Τέτοια ἐκτίμηση ὅμως θά ἦταν "θεωρητική — σχολαστική". Γιατί ἡ πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ ἔχει ὁπωσδήποτε μιά <u>δυναμική πού ὑπερβαίνει τό πρόγραμμά του καί τίς θεωρητικές του θέσεις</u>. Ἡ συνεπής ὑλοποίηση αὐτοῦ τοῦ προγράμματος (ΕΟΚ, βάσεις, ΝΑΤΟ κ.τλ.) θά μποροῦσε νά δώσει μεγάλες ὠθήσεις πρός τά μπρός ἰδίως κάτω ἀπό πίεση ἑνός ἰσχυροῦ ἐργατικοῦ καί λαϊκοῦ κινήματος.

...Ὁ πιό ἀδύνατος κρίκος στό ΠΑΣΟΚ σήμερα δέν εἶναι τό γενικό του πρόγραμμα ἤ ἡ θεωρία του, ἀλλά ἡ συγκεκριμένη πολιτική <u>πρακτική</u> του. λ.χ. ὁ μή ἑνωτικός προσανατολισμός του καί ἡγεμονισμός του.

Ἔτσι, π.χ. μέ ἀνακοίνωση τῆς ΚΕ τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀνακοινώνεται πώς ἀποδοκιμάζεται ἡ δημοκρατική συνεργασία σέ μαζικούς φορεῖς, στίς <u>δημοτικές ἐκλογές</u> κ.τ.λ.

ὄχι μέ βάση τό συσχετισμό δυνάμεων σέ κάθε χῶρο, ἀλλά μέ βάση τό γενικό ἐκλογικό ἀποτέλεσμα — δηλ. μέ βάση τό 25% τοῦ ΠΑΣΟΚ!

Ὅσο γιά πιθανή κυβερνητική συνεργασία, ὁ Α.Π. ἄφησε νά ἐννοηθεῖ ὅτι μόνο τό ΠΑΣΟΚ εἶναι "κόμμα ἐξουσίας" καί πώς στή χώρα μας αὐτή ἡ συνεργασία μπορεῖ νά μή γίνει ἀπαραίτητη. Δηλ. τέτοια συνεργασία ἀντιμετωπίζεται σάν "ἀναγκαῖο κακό", ὅταν δέν σχηματίζεται ἡ ἐκλογική πλειοψηφία, ὁπότε ἀπαιτοῦνται καί δευτερεύοντα στηρίγματα.

Εἶναι ἀτοπία ὅμως νά πιστεύει κανείς πώς μπορεῖ νά προωθήσει ἀντιϊμπεριαλιστικούς στόχους χωρίς ἰσότιμη συνεργασία μέ τό ΚΚΕ, χωρίς ΕΝΟΤΗΤΑ τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων. Γιά τή γραφική ἀπόσταση ἀπό τό ΚΚ, ἴσως προβληθεῖ ἡ δικαιολογία ὅτι ὑπάρχει καί νά τραβήξει τό ΠΑΣΟΚ τά πιό συντηρητικά στρώματα. Τό ζήτημα ὅμως εἶναι σέ ποιά βάση, ἀπό ποιό δρόμο καί γιά νά κάνουν τί θέλουν οἱ προοδευτικές δυνάμεις νά τραβήξουν αὐτά τά στρώματα.

Τό ζήτημα δέν εἶναι ἁπλῶς μιά ἐκλογικίστικη πλειοψηφία, ἀλλά μιά πλειοψηφία πού ἐκφράζεται καί σέ ἕνα ὀργανωμένο μαζικό κίνημα, μιά πλειοψηφία μέ πολιτική συνείδηση τέτοια πού νά προωθεῖ καί νά στηρίξει ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΛΛΑΓΗΣ. Διαφορετικά, ἡ ἐπιδίωξη τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας γίνεται αὐτοσκοπός. Γιά τήν ἐξουσία πού θα ἐφαρμόσει πρόγραμμα ἀλλαγῆς χρειάζεται ἕνας ἀντίστοιχος συσχετισμός δυνάμεων. Αὐτός ἀπαιτεῖ τήν ἀνάπτυξη τῆς ὀργάνωσης καί πάλης τῶν ἀντιιμπεριαλιστικῶν δυνάμεων σέ ὅλα τά κοινωνικά μέτωπα, μέσα κι ἔξω ἀπό τόν κρατικό μηχανισμό. Ἀπαιτεῖ πλατειές κοινωνικές καί πολιτικές συμμαχίες τῶν ἀντιμονοπωλιακῶν δυνάμεων πού βέβαια διαμορφώνονται σέ μιά μακριά σχετικά πορεία. Σ' αὐτήν τήν κατεύθυνση μόνο μποροῦν νά ἀντιμετωπίσουν οἱ λαϊκές δυνάμεις τίς ἐπεμβάσεις τῶν ἰμπεριαλιστῶν καί τήν ἐπιθετικότητα τῆς ἄρχουσας τάξης καί τῶν ἀντιδραστικῶν δυνάμεων τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ.

Ἡ λογική, λοιπόν, τοῦ "ἀποκλειστικοῦ φορέα τῆς ΑΛΛΑΓΗΣ" φέρνει τό ΠΑΣΟΚ, στήν πράξη, σέ μιά κατεύθυνση καί ἀναζήτηση τοῦ δρόμου πρός τήν ἐξουσία ἔξω ἀπό τά πλαίσια αὐτά, μέ σοβαρές συνέπειες στήν πολιτική του.

Ἔτσι, ὑπάρχουν ἐνδείξεις πώς προσπαθεῖ νά γίνει ἀποδεκτό, νά ἐξασφαλίσει συγκαταθέσεις τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καί τοῦ κατεστημένου, στήν προώθησή του κάνοντας παραχωρήσεις στόν ἐθνικισμό, τή συντήρηση καί ἀκολουθώντας μιά γραμμή ἀπόστασης ἀπό τό κομ. κίνημα (Σημ. ὅσο ἀπομακρυσμένη ἀπό τήν ἐποχή τοῦ "Βυθίστε τό ΧΟΡΑ"!)

... Ὅμως, ὅπως ἔδειξε ἡ πείρα (ἰδιαίτερα στά χρόνια '63-67) μέ παραχωρήσεις δέν κάμπτονται οἱ ἀντιδραστικές δυνάμεις. Προσπαθώντας νά γίνει κανείς ἀποδεκτός κατά κάποιον τρόπο ἀπ' αὐτές, στήν πραγματικότητα μακραίνει οἱ διαδικασίες [illegible] ἀκόμα κι ὅταν δέν εἶναι αὐτή ἡ πρόθεσή του. Ἐνδεικτική ἐκδήλωση τοῦ ἡγεμονισμοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῆς φιλοδοξίας του νά παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στήν [illegible] εἶναι ἡ θέση ὅτι τό ΠΑΣΟΚ

είναι τόσο πλατύ φάσμα ώστε νά μπορεῖ νά ἐκφράσει ΟΛΕΣ τίς τάσεις. Οὔτε λίγο, οὔτε πολύ δηλ. μπορεῖ νά ἐκφράσει ἰδεολογικές τάσεις σάν π.χ. τίς σοσιαλιστικές, ἀναθεωρητικές, κεντροαριστερές καί κομμουνιστικές ἀκόμη, φιλοδοξώντας ἔτσι νά μετατρέψει τό ΚΚΕ σέ δευτερεύουσα πολιτική δύναμη...

... Εἶναι ἐπίσης χαρακτηριστικές οἱ προσπάθειες τοῦ ἀστικοῦ τύπου νά σπρώξει τό ΠΑΣΟΚ σέ "ἐνσυνείδητη ἀστικοποίηση". Ἡ "Καθημερινή" π.χ. γιά νά καθησυχάσει στή Δεξιά μιά εὐλυγισία πού θά διευκόλυνε μετατόπιση τοῦ ΠΑΣΟΚ, γράφει ὅτι "δέν εἶναι πιά καί ἐπαναστατικό κόμμα τό ΠΑΣΟΚ". Φυσικά οὔτε ὅλος ὁ ἀστικός τύπος, οὔτε ὅλη ἡ Δεξιά ἔχει σήμερα τήν ἴδια στάση ἀπέναντι στό ΠΑΣΟΚ.

...Βλέπουμε λοιπόν καθαρά ὅτι τό ΠΑΣΟΚ βρίσκεται καί θά βρίσκεται συνεχῶς μπροστά σ' ἕνα δίλημμα: Ἐθνικός ρεφορμισμός καί ἀστικότητα ἤ κοινή πάλη μέ τίς ἄλλες προοδευτικές δυνάμεις — κύρια μέ τό ΚΚΕ — στήν πάλη γιά τήν ἐθνική ἀνεξαρτησία ;..." [Ἀπό ἄρθρο ἡγετικοῦ στελέχους τοῦ ΚΚΕ σέ θεωρητικό ὄργανο τοῦ κόμματος]

Καί τό δίλημμα αὐτό θά ἐξακολουθεῖ νά παραμένει ἀνοιχτό, ὅσο τό ΠΑΣΟΚ δέν ἀποφασίζει τί ἀπό τά δύο, ὁ σοσιαλισμός ἤ ὁ λαϊκισμός θά καθοδηγεῖ τά βήματά του, ἄν δηλ. θά ἐξελίσσεται ὅλο καί περισσότερο πρός κίνημα λαϊκιστικό ἤ θά στρέφεται πρός τή σοσιαλιστική ἰδεολογία.

Γιατί τό ΠΑΣΟΚ αὐτοχαρακτηρίζεται σάν κίνημα σοσιαλιστικῆς προοπτικῆς. Χρησιμοποιεῖ γλώσσα, ὁρολογία, ὀργανωτική μεθοδολογία, σχήματα καί κατηγορίες κομμουνιστικῆς σχεδόν προέλευσης. Ἀπευθύνεται — πλήν τῶν ἄλλων — καί σ' ἕνα κόσμο ριζοσπαστικοποιημένο, μᾶλλον εὐρύ, ἀριστερο-ποιημένο μεταδικτατορικά, σ' ἕνα κόσμο πού ἔχει σχετιστεῖ μέ τόν ἕνα ἤ ἄλλο τρόπο κάποτε ἤ πρόσφατα μέ τήν Ἀριστερά (ΕΑΜ, ΕΔΑ, ἀντιστασιακές ὀργανώσεις ἐπί χούντας). Σ' ἕνα κόσμο μέ ἀριστερή πολιτική παιδεία, κερδισμένον ἀπό τή γοητεία τῆς Ἀριστερᾶς καί πού, γιά μιά σειρά εἰδικῶν συνθηκῶν, θεωρεῖ τόν ἑαυτό του κομματικά ἀνένταχτο, στή συγκεκριμένη αὐτή περίοδο.
Ἀκόμη, στό χῶρο ἰδιαίτερα τῆς νεολαίας, φοιτητικῆς καί μή, ὁ χῶρος τοῦ ΠΑΣΟΚ ὑφίσταται ἰσχυρές ἰδεολογικές πιέσεις ἀπό τίς ἀριστερές καί κυρίως τή κομμουνιστική ὀργάνωση, ἔτσι πού ὑποχρεώνεται θέλοντας καί μή γιά νά ἐμπνεύσει, κρατήσει καί διευρύνει τή βάση του, νά υἱοθετήσει — νά ὑπερθεματίσει μάλιστα — μιά "μαχητική συμπεριφορά" καί ἕνα λίγο-πολύ κλασσικό ὀργανωτικό μοτίβο ἀριστεροῦ κόμματος, μέ δάνεια π.χ. ἀπό τά ἰδεολογικά πρότυπα τῆς "αὐτοδιαχειριζόμενης" Γιουγκοσλαβίας ἤ τοῦ "ἀραβικοῦ σοσιαλισμοῦ".

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, εἶναι καταφανής ὁ λαϊκιστικός χαρακτήρας τοῦ "κινήματος" τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἡ ἰδεολογική καί κοινωνιολογική του ρευστότητα τοῦ ἐπιτρέπει νά συμπαρασύρει στό χῶρο του ἄτομα καί ὁμάδες, μέ σοβαρές διαφορές καί ἀντιφάσεις μεταξύ τους, ἐξισορροπώντας τις μέ πρόχειρους στόχους ἤ νοθεύοντας τά χάσματά τους. Μέ συνθήματα πολλά,

και αντιφατικά, διαφοροποιημένα από τα αριστερά, δεξιά, κεντρώα, ακροαριστερά, κομμουνιστικά, σοσιαλδημοκρατικά ή λαϊκά ρεύματα, τα οποία προσπαθεί, κατά καιρούς, να εκφράσει, κατευθύνει και συγκεντρώνει μάζες. Και θα το κάνει, εφόσον βρίσκεται στο χώρο της αντιπολίτευσης και μπορεί να προσεταιρίζεται ανέξοδα κάθε είδους αίτημα, όσο "προχωρημένο" κι αν είναι αυτό, μη όντας υποχρεωμένο να εφαρμόσει μια συγκεκριμένη και μονοσήμαντη πολιτική που, αναγκαστικά, θα ικανοποιήσει μερίδες και θα δυσαρεστήσει άλλες.

Το ΠΑΣΟΚ λοιπόν με ο "χαρισματικός" του ηγέτης Α.Π. "πιάνουν το σφυγμό των μαζών" στο μέτρο που... αυτοί προσεταιρίζονται το λαό και καθώς του ξαναλαμβάνουν ενισχυμένη την ίδια του τη φωνή, θολή, αντιφατική, απαρέγκλιτη, σαν καμιά φορά ασυνείδητη ηχώ. Γιατί "ο μύθος του σωτήρα" πάντα συνοδεύεται από το μύθο του "λαού". Ο λαός που "πάντα έχει δίκιο" δεν χρειάζεται συχνά παρά κάποιον που θα του πει ότι έχει δίκιο... Και οι λαϊκές μάζες συγκινούνται κάτω από τους πολιτικούς εξωθήσεις συχνά, έτοιμες να ακούσουν τον "Αρχηγό", έτοιμες να ακούσουν κάτι ή πολλά από εκείνα που οι ίδιες σκέφτονται, έτοιμες δηλ. να ακούσουν τη φωνή τους την ίδια..

Ακριβώς, τους κινδύνους αυτούς που περιέχει ένα λαϊκίστικο πολιτικό κίνημα, επεσήμανε από την πρώτη στιγμή, μεταδικτατορικά, ο Μ.Θ. Γιατί ο ίδιος είχε προσωπική πείρα του "φαινόμενου Αντρέα" και γνώριζε, καλύτερα ίσως από πολλούς, τον αρνητικό και το θετικό ρόλο που θα μπορούσε να παίξει στην εσωτερική πολιτική σκηνή της νέας περιόδου, μετά την κατάρρευση της δικτατορίας. Στο εξωτερικό π.χ. δεν είχε πετύχει τη συνένωση των αντιδικτατορικών δυνάμεων [βλ. ΧΡΕΟΣ Β': Το χρονικό του ΕΑΣ. Μια ενότητα που δεν έγινε. σελ. 130 – 177]. Ο Μ.Θ. από την πρώτη στιγμή της απελευθέρωσής του, όπως είδαμε, αφιερώνει τον εαυτό του ακριβώς στη συσπείρωση ανάμεσα στις αντιστασιακές οργανώσεις και ομάδες και συμμετέχει πρόθυμα και ενεργά στη δημιουργία ενός ενιαίου καθοδηγητικού οργάνου όλων των αντιδικτατορικών δυνάμεων, του ΕΑΣ (Εθν. Αντιστ. Συμβούλιο). [Άνοιξη 1970]. ~~[illegible]~~ Εκείνος που δεν ανταποκρίνεται και ακινητοποιεί την όλη αυτή ενωτική, συντονιστική κίνηση, είναι ο Α.Π. και η οργάνωση, της οποίας ηγείται, το ΠΑΚ. Ο Μ.Θ. σε μια τελευταία προσπάθεια να τον πείσει για την αναγκαιότητα της δημοκρατικής συσπείρωσης εκείνη τη στιγμή, του γράφει (29.9.70) (από την ιδιότητα του προέδρου του Ε.Σ. του ΠΑΜ):

"Αγαπητέ μου Αντρέα,

...όπως σου είπα στη Στοκχόλμη, είμαστε αναγκασμένοι να ζήσουμε και να δράσουμε για πολλά χρόνια μαζί. Και είμαι βέβαιος ότι από τα ξεχωριστά μας οράματα για το μέλλον της χώρας μπορεί και πρέπει να προκύψει ένα <u>κοινό όραμα</u>, αφού βρισκόμαστε

πιστεύουν στὶς ἴδιες δημιουργικὲς δυνάμεις τοῦ λαοῦ μας δηλ. πατάνε στὸν ἐργαζόμενο λαό.

Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω τὴ θέση μου ὅτι βασικὸ κριτήριο γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς σύγχρονης μορφῆς τῆς χώρας εἶναι ἡ διαδικασία ἀνατροπῆς τῆς δικτατορίας. Δηλ. ὅσο πιὸ πλατὺς καὶ βαθὺς θὰ εἶναι ὁ ἀγώνας σήμερα, τόσο πιὸ πλατιὲς καὶ βαθιὲς θὰ εἶναι οἱ ἀλλαγὲς αὔριο. Ἑπομένως, χρειάζεται νὰ ὀργανώσουμε ὅλες τὶς ἀντιδικτατορικὲς δυνάμεις στὴ βάση τόσο τῆς πλατύτερης ἑνότητας, ὅσο καὶ τῆς βαθύτερης δηλ. ἐνιαιότερης δράσης.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ μόνιμη πολιτικὴ τῶν ἀντιλαϊκῶν δυνάμεων ἀποβλέπει στὴ διαίρεση τῶν μαζῶν. Μονάχα ἔτσι ἐπιβάλλουν τὴ μορφή τους. Ἐντελῶς ἀντίθετη θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ πολιτικὴ τῶν φιλολαϊκῶν δυνάμεων. Θὰ πρέπει δηλ. νὰ ἐκμεταλλεύονται καὶ τὰ τελευταῖα περιθώρια γιὰ νὰ ἑνώνουν πλατιά, βαθιὰ καὶ οὐσιαστικὰ τὸ λαό. Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερο καὶ ἱερότερο ἐθνικὸ χρέος κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀπὸ τὴν πανεθνικὴ ἑνότητα. Ἂν εἶναι νὰ οἰκοδομήσουμε κι ἐμεῖς κάτι — αὐτὸ ποὺ ἀποκαλοῦμε Ἐθνικὴ Ἀναγέννηση — θὰ τὸ οἰκοδομήσουμε πάνω σ' αὐτὴ τὴ βάση.

Μ' ἄλλα λόγια, δὲν πιστεύω ὅτι ὠφελεῖ σὲ τίποτα νὰ μιλᾶμε γιὰ Ἐθνικὴ Ἀνεξαρτησία, λαϊκὴ Κυριαρχία καὶ Ἐθν. Ἀναγέννηση δίχως προηγουμένως νάχουμε χτίσει τὴν ΕΝΟΤΗΤΑ τοῦ λαοῦ, τὴν ἐθνικὴ ἑνότητα. Αὐτὸ τὸ χτίσιμο ἀποτελεῖ γιὰ μένα τὸ ὕψιστο χρέος μας γιατὶ ἐδῶ δεκαετίες οἱ ξένοι καὶ τὰ ὄργανά τους δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ὑπονομεύουν καὶ νὰ γκρεμίζουν τὰ θεμέλια τῆς ἑνότητας τοῦ λαοῦ καὶ νὰ δηλητηριάζουν τὶς σχέσεις του.

Κυριαρχημένος ἀπὸ τὴ σκέψη αὐτὴ διαπιστώνω ὅτι ἡ δικτατορία μᾶς προσφέρει μια μοναδικὴ ἱστορικὴ εὐκαιρία γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τῆς ἐθνικῆς μας ἑνότητας. Εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ ξένοι καὶ τὰ ὄργανά τους ἔβαλαν αὐτὴ τὴ φορὰ τὸ μαχαίρι πιὸ βαθιὰ στὸ ματωμένο κορμὶ τῆς πατρίδας μας. Μὲ ἀποτέλεσμα, δυνάμεις καθυστερημένες πολιτικὰ καὶ ἰδεολογικὰ νὰ ξυπνήσουν ἀπὸ τὸ κῶμα τῆς ὑποτέλειας καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ νὰ βρίσκονται σὲ ἀναζήτηση ἑνὸς νέου Ἐθνικοῦ Κέντρου. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη καὶ ἀνεπανάληπτη συνέπεια τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς καὶ ἀλλοίμονό μας, ἂν μᾶς διαφύγει.
Καὶ δυστυχῶς, κινδυνεύει νὰ μᾶς διαφύγει.

....Μού είπαν ότι ορισμένοι [illegible] φίλοι σου σε συμβουλεύουν να "περιμένεις". Πιστεύουν, λένε, ότι μέσα στό σημερινό χάος θά καταποντιστούν σιγά-σιγά οἱ άλλοι καί θά απομείνεις στό τέλος μονάχα εσύ. Φρικτό, τραγικό λάθος... Άν υπάρχει καί κόκκος αλήθειας σ' αυτές τις πληροφορίες, νομίζω ότι θά πρέπει νά διαχωριστείς αποφασιστικά από τέτοιες συμβουλές καί τέτοιους "φίλους".

Στήν πραγματικότητα, είναι βέβαιο ότι κάτω από τή σκοτεινή άμορφη καί αμετάβλητη επιφάνεια τής σημερινής εθνικής πολιτικής ζωής, οι διεργασίες συνεχίζονται, οξύνονται, πολλαπλασιάζονται. Υπάρχει πάντα μιά βαθειά, ζωική, θά λέγαμε, αναγκαιότητα πού σπρώχνει όλη τη κατάσταση, καί τή πιό περίπλοκη πορεία, πρός τή αναπόφευκτη ιστορική τους λύση. Σχηματίζονται ρεύματα. Μορφοποιούνται αντιλήψεις. Ξεπετάγονται νέες δυνάμεις. Επιβάλλονται νέα πρόσωπα. Καί ξαφνικά τά χιλιάδες ρυάκια συναντιούνται μέσα σέ μία κοίτη καί σχηματίζουν τό μεγάλο ποτάμι, τή μεγάλη λαϊκή ενότητα πού γκρεμίζει τό χτές καί οδηγεί στό καινούργιο αύριο....

...Γνωρίζεις ότι μετά τήν αμνηστεία τού 1968 δέν δέχτηκα νά εγκαταλείψω τήν Ελλάδα γιατί πίστευα καί πιστεύω ότι η θέση μας είναι ανάμεσα στό λαό μας. Όμως λίγο πρίν ελευθερωθώ, είχε αρχίσει μέσα μου η σκέψη ότι όφειλα νά βρεθώ στό εξωτερικό γιά λίγο, νά βοηθήσω στήν ενότητα τών αντιδικτατορικών δυνάμεων. Όπως βλέπεις, ακολουθώ ένα δρόμο εντελώς ιδιόρρυθμο. Τώρα πού διάβασες τις σκέψεις μου θά καταλάβεις καλύτερα τό γιατί.

Θά πάω στή συνάντηση τού Λονδίνου μέ τήν απόφαση νά βάλω μιά πέτρα στό θεμέλιο τής ενότητας. Υποφέρω, απορώ, πονώ αναρωτιέμαι γιατί τάχα νά υπάρχει ανάμεσά μας αυτή η τόσο βαθειά διαφορά στήν αντιμετώπιση τής πραγματικότητας... Τόσο διαφορετικές είναι λοιπόν οι ευαισθησίες μας, οι αναλύσεις μας, οι επιδράσεις πού δεχόμαστε; Όμως στό βάθος κάτι μού λέει — κι αυτό τό επιβεβαίωσαν οι συναντήσεις μας — ότι υπάρχει μεγάλη σύμπτωση στά πιό ζωτικά θέματα.

Πιστεύω, λοιπόν, ότι θα πρέπει νά προχωρήσουμε γρήγορα, αποφασιστικά, τελεσίδικα.... Οι γόρδιοι δεσμοί δεν λύνονται, αλλά κόβονται μέ τό σπαθί. Καί τότε, μόνον τότε, οι πολιτικοί κάνουν ιστορία. Αυτή καί όχι κάποια άλλη είναι η δική μας ώρα. Τώρα ή ποτέ. Άν διστάσουμε, παραιτηθούμε ή δεν δούμε σωστά, η ζωή καί ο λαός θα μάς προσπεράσουν περιφρονητικά.

Μέ όλη τήν αίσθηση τής βαρειάς ιστορικής ευθύνης καί τή συγκίνηση καί τήν πίστη μου σέ σένα καί σέ ό,τι εκφράζεις, σέ παρακαλώ νά μελετήσεις βαθειά αυτά πού σού λέω, πρίν τά απορρίψεις.

Ή πρότασή μου είναι:

.... Νά κόψεις μέ τό μαχαίρι τό κόμπο τού ΠΑΚ μέ τή Δ.Α. Ή Δ.Α. έπαψε αντίσταση καί έχει δικαίωμα καί υποχρέωση νά πάρει μέρος στό ΕΑΣ, ισότιμα καί ακέραια.

... Νά γίνει ή ιδρυτική συνεδρίαση γιά τό ΕΑΣ στίς 28.10. στό Λονδίνο. στή βάση πού είπαμε καί όσων πιθανώς συμφωνηθούν μετά τή συνάντηση Π. Μαυρή, γιά όσο διάστημα τό θεωρούμε αναγκαίο, νά μή προβούμε σέ καμμία δημόσια ανακοίνωση. Άλλά νά χτίσουμε πρώτα στέρεα τό οικοδόμημά μας καί τό θεμελιώσουμε, νά θέσουμε σέ λειτουργία τίς ενωμένες δυνάμεις.

.... Νομίζω ότι θά πρέπει σ' αυτή τή φάση νά ασχοληθούμε αποκλειστικά μέ τήν οικοδόμηση τού μηχανισμού καί τή κατάστρωση συγκεκριμένων σχεδίων δράσης σέ πανεθνική κλίμακα. Δίχως πολλές διακηρύξεις. Οί διακηρύξεις μας θά πρέπει νά είναι συγκεκριμένες ενέργειες, χειροπιαστή αντιστασιακή παρουσία, συνδυασμένες επιχειρήσεις βασισμένες σέ επιτελικά σχέδια ... "

Παρ' όλες τίς επανειλημμένες εκκλήσεις καί προτάσεις ισότιμης καί δημοκρατικής συνεργασίας, τό ΠΑΚ., διά στόματος Α.Π., τορπίλισε κάθε απόπειρα συντονισμένης αντιστασιακής δράσης καί προσπάθεια.

ό κ.θ. παρατηρεί [ΧΡΕΟΣ : ΕΑΣ, ενότητα πού δέν έγινε
Β' - σελ. 177] ;

"... Τήν Άνοιξη τού 1971, τό ΕΑΣ έχει τήν πρώτη — καί τελευταία — δημόσια συγκέντρωσή του στό Ντύσσελντορφ τή Γερμανίας. Λίγο αργότερα καί συγκεκριμένα στίς 12.6.71, τό ΠΑΚ δηλώνει διά τού Α.Π. ότι είναι "έτοιμο νά συνεργαστεί μέ κάθε οργάνωση" φτάνει νά χαρακτηρίζει κι αυτή τή δράση σάν "απελευθερωτική" καί νά πρεσβεύει πώς "μοναδικός δρόμος γιά τήν απελευθέρωση είναι ή δυναμική αναμέτρηση μέ τίς δυνάμεις κατοχής, εγχώριες καί ξένες".

... Τό κακό στήν υπόθεση αυτή — γιατί ασφαλώς υπάρχει κάτι τό κακό, όπως π.χ. ότι ό ελληνικός λαός δέν υποστηρίζει ακόμα αυτές τίς τόσες καί τόσες όμορφες διακηρύξεις — τό κακό λοιπόν είναι ότι συνέβη νά ρίξει σχέδια ακριβώς στή χώρα μας κάποιος Θανάσης Κλάρας, πού δέν είχε τήν ευκαιρία νά πεί όλα αυτά τά τόσο όμορφα καί καθαρά λόγια. Ίσως γιατί τού έλειψε ή ευχέρεια τού λόγου, ίσως γιατί τού έλειπαν τά ενημερωτικά μέσα, ραδιόφωνο, τύπος, τηλεόραση κ.τ.λ. Τί νά κάνει λοιπόν, ξεκίνησε κι ανέβηκε στό βουνό — ή περιοχή τό είχε αυτό — καί ήσυχα ήσυχα έχτισε

νά συστήνει τούς Γερμανούς, τούς Ἰταλούς, τούς Βούλγαρους, τούς ταγματασφαλίτες καί ὅσους ἄλλους νόμιζε ὁ ἴδιος ὅτι δέν ἔχουν θέση στή χώρα μας. Τότε ὁ κοσμάκης κατάλαβε ὅτι αὐτό σημαίνει "ἀγώνας ἀπελευθερωτικός". Αὐτό εἶναι τό πρόβλημα. Γιατί ἀπό τότε ὁ λαός ἀπόκτησε τή συνήθεια νά "καταλαβαίνει" ὄχι μέ λόγια, ἀλλά μέ ἔργα. Καί ὑπάρχουν ἄλλου εἴδους "ἔργα". Γιά παράδειγμα τό ΕΑΜ πού πρότεινε μάλιστα τήν ἀρχηγία σέ κάποιον ἄλλον Παπανδρέου, το γέρο, κι ἐκεῖνος δέν τήν δέχτηκε" —

Ἔτσι, ὁ Α.Π. στό ἐξωτερικό δέν συνέβαλε στήν ἑνότητα τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων καί μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Ἑλλάδα, δέν θέλησε νά συνεργαστεῖ μέ τήν Ε.Κ. Ἔκανε τή δική του ἀντίσταση καί, μετά τή μεταπολίτευση, συνεχίζει τή δική του πολιτική. Δέν συμμάχησε μέ ἄλλο πολιτικό κόμμα ἤ παράταξη στίς ἐκλογές πού ἔχουν ἤδη γίνει καί ἔσπευσε πρόσφατα νά δηλώσει ὅτι καί στίς ἑπόμενες τό ΠΑΣΟΚ θά συναγωνιστεῖ "αὐτόνομο" τίς ἀντίπαλες παρατάξεις. "Συνεργασία τοῦ Α.Π. μέ ἄλλα πρόσωπα ἤ κόμματα εἶναι σχεδόν ἀδύνατη γιατί δέν θέτει ὅρους συνεργασίας ἀλλά ὅρους ὑποταγῆς. Ἀποστρέφει στελέχη τοῦ πολιτικοῦ κόσμου"... [Βλ. ἄρθρο τοῦ ΒΗΜΑΤΟΣ 29.2.76 Π. Μπακογιάννη. "ΠΑΣΟΚ: ἡ Δημοκρατία τοῦ ἑνός ὁ "ἀντρεϊσμός" νέα μορφή σοσιαλισμοῦ"]

Παρ' ὅλα αὐτά, ὅπως γνωρίζουμε, ὁ Α.Π. ἐκμεταλλευόμενος τό "κενό" πού ἄφησε ἀνοιχτό ἡ κατακερματισμένη Ἀριστερά καί τό διάχυτο "ἄγχος τῆς ἀλλαγῆς" τῆς μεταπολιτευτικῆς περιόδου, μέ τή συνδρομή καί καί τῆς ἐκτονωτικῆς ἀριστεροποίησης μεγάλων δημοσιογραφικῶν συγκροτημάτων, δημιουργεῖ τό ἰδιότυπο "κίνημά" του (ΠΑΣΟΚ), ἀνεβάζει ραγδαῖα τά ἐκλογικά ποσοστά του, αὐξάνει τούς βουλευτές, νομάρχες, συνδικαλιστές κ.τ.λ. τοῦ ΠΑΣΟΚ, πληθαίνει τίς σφαῖρες ἐπιρροῆς του.

Μέσα σ' ὅλη αὐτή τήν ἀσάφεια καί σύγχυση τῆς μεταδικτατορικῆς περιόδου, καί στά δύο στρατόπεδα, ἤ μᾶλλον γέννημα καί θρέμμα αὐτῆς τῆς ἀσάφειας καί σύγχυσης τό ΠΑΣΟΚ παίρνει παράδοξες -για τά μέτρα τῆς λογικῆς- διαστάσεις σ' ἕνα κλίμα ὁμαδικοῦ ὑπνωτισμοῦ θά ἔλεγε κανείς.

Τό ἔναυσμα γιά τήν ἀφύπνιση ~~[illegible]~~ τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων καί ἰδιαίτερα τῆς Ἀριστερᾶς, πού εἶχαν παγιδευτεῖ καί ἀδρανοποιηθεῖ σέ μιά πολιτική "οὐρά" σέ σχέση μέ τό ΠΑΣΟΚ, τό ἔδωσαν τά ἀποτελέσματα τῶν τελευταίων βουλευτ. ἐκλογῶν. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ἀμέσως μετά τίς ἐκλογές, στίς τάξεις τοῦ ΚΚΕ, ὑπῆρξαν σοβαρές ἐκτιμήσεις τῆς νέας κατάστασης.

"...Ἀπό τίς ἐκλογές τῆς 20.11.77 προκύπτει ἕνας νέος συσχετισμός δυνάμεων στή Βουλή καί στό λαό.

Τά κόμματα πού τάσσονται μέ διαφορετική ποιότητα τό καθένα ὑπέρ μιᾶς εἰρηνικῆς ἀλλαγῆς διαθέτουν τώρα σημαντικά ἐνισχυμένες δυνάμεις. Τό κόμμα τῆς Ν.Δ. δέν διαθέτει πιά τήν ἀπόλυτη πλειοψηφία στή Βουλή πού περιστασιακά εἶχε κερδίσει στό 1974. Ἡ παρουσία του στή Βουλή εἶναι μειωμένη. Ἐξασθένισαν σοβαρά οἱ θέσεις τῶν συμβιβαστῶν. Τά κόμματα πού τάσσονται, στόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο βαθμό, ὑπέρ μιᾶς δημοκρατ. ἀλλαγῆς, ἀκολουθοῦνται ἀπό τήν πλειοψηφία τοῦ λαοῦ.

1. Τό κόμμα τῆς Ν.Δ. πού κυβερνᾶ, ἐκφράζει τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό τίς δυνάμεις τῆς παραδοσιακῆς Δεξιᾶς, καθώς καί τίς ἀνακατατάξεις πού ἔγιναν σ' αὐτό... Ἡ μιά πτέρυγά της περικλείει ἀκροδεξιά, φιλομοναρχικά στοιχεῖα καί εἶναι ὑπέρ τοῦ ἀνοικτοῦ κτυπήματος τοῦ λαϊκοῦ κινήματος. Ἡ ἄλλη πτέρυγά της, πού σήμερα εἶναι κυρίαρχη καί ἡ μεγαλύτερη, ἐκφράζει τίς τάσεις ἀναπροσαρμογῆς τῆς Δεξιᾶς στίς σύγχρονες συνθῆκες ἀνάπτυξης τοῦ κρατικομονοπωλιακοῦ κεφαλαίου καί καπιταλισμοῦ... Αὐτή ἡ μερίδα τῆς Ν.Δ. ἀντιτίθεται σήμερα σέ φασιστικές καί χουντικές λύσεις. Εἶναι σταθερά προσανατολισμένη στήν πολιτική τοῦ ἀτλαντισμοῦ, κυρίως ὅμως τυφλή ὑποταγή στούς ἀμερικανονατοϊκούς ἰμπεριαλιστές. Προσπαθεῖ νά δώσει μιά χροιά ἐκφιλελευθερισμοῦ στήν πολιτική της, ἀλλά ἡ ἴδια ἡ φύση τῆς Δεξιᾶς περιορίζει τά περιθώρια αὐτῆς τῆς προσπάθειας...

2. Ἡ «Ἐθν. Παράταξη» εἶναι κόμμα ἀκροδεξιό μέ φασιστική νοοτροπία καί τακτική. Ἀποτελεῖ τό πόλο συσπείρωσης ὅλων τῶν φασιστικῶν καί χουντομοναρχικῶν δυνάμεων, τῶν πιό ἀντιδραστικῶν στοιχείων τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας... Ἐπιδιώκει τήν ἐπαναφορά τῆς μοναρχίας καί τήν ἐπιβολή φασιστικοῦ καθεστῶτος. Ἀποτελεῖ στά χέρια τῶν μονοπωλίων καί τῶν Ἀμερικανῶν ἐφεδρεία καί μέσο ἄσκησης πίεσης στήν κυβέρνηση γιά μιά δεξιότερη πορεία. Τό ΚΚΕ ἀντιμετωπίζει αὐτό τό κόμμα στά πλαίσια τῆς πάλης του ἐνάντια στό φασισμό.

3. Ἡ ΕΔΗΚ πού προέρχεται ἀπό τό χῶρο τοῦ παλαιοῦ Κέντρου εἶναι ἐπίσης μεγαλοαστικό κόμμα. Ἐκφράζει συμφέροντα ἑνός μέρους τῶν μονοπωλίων ἰδιαίτερα τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ κεφαλαίου, καθώς καί συμφέροντα τῆς μή μονοπωλιακῆς ἀστικῆς τάξης. Καί στό κόμμα αὐτό παρουσιάζονται διαφορετικές τάσεις: ἡ συντηρητική φιλελεύθερη καί ἡ σοσιαλδημοκρατίζουσα.... Ὁ πολιτικός χῶρος τοῦ Κέντρου, στόν ὁποῖο κινεῖται ἡ ΕΔΗΚ, ἀντικειμενικά στενεύει.... Ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ παραδοσιακοῦ θεσμικοῦ πλαισίου, σέ ἕνα βαθμό, ἰδιαίτερα ἡ κατάργηση τῆς μοναρχίας, καί ὁ ἐκσυγχρονισμός τῶν μεθόδων τῆς Δεξιᾶς ἀπό τή Ν.Δ. δυσκολεύουν τό Κέντρο νά ἐκφράζει, ὅπως παλιά, τήν ἀντίθεση πλατειῶν λαϊκῶν μαζῶν πρός τή Δεξιά μέσα στά ἀστικά φιλελεύθερα πλαίσια.... Γενικά, ἡ πολιτική τῆς ΕΔΗΚ εἶναι συμβιβαστική ἀπέναντι στήν πολιτική τῆς Ν.Δ. καί σέ βασικά ζητήματα δέν ἔχει οὐσιαστική διαφορά μαζί της.

4. Τό κόμμα τῶν Νεοφιλελευθέρων προέρχεται κι αὐτό ἀπό τήν παλιά Ε.Κ. Εἶναι κεντροδεξιό, συντηρητικό κόμμα. Ἐκφράζει μεγαλοαστικά συμφέροντα και τάσσεται ὑπέρ τοῦ φιλοιμπεριαλιστικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χώρας.

5. Τό κόμμα τοῦ ΠΑΣΟΚ καί βασικά ὁ ἡγετικός του πυρήνας προέρχεται ἀπό τήν παλιά ΕΚ. Περιλαμβάνει ἐπίσης ἕνα ἀριθμό στελεχῶν πού προέρχονται ἀπό τήν Ἐθνική Ἀντίσταση. Ἀντανακλᾶ τήν ἀγανάκτηση καί τούς πόθους κυρίως τῶν μεσαίων στρωμάτων τῆς πόλης καί τῆς ὑπαίθρου, πού συνθλίβονται ἀπό τά μονοπώλια καί τόν ἰμπεριαλισμό καί ἀναζητοῦν ριζοσπαστικές λύσεις, κατά ἕνα ἀσαφή τρόπο, τό σοσιαλισμό. Πλαισιώνεται ἀπό σημαντικό ἀριθμό διανοουμένων, ἐπιστημόνων καί τεχνικῶν. Προβάλλει ἀντιαμερικάνικα καί ἀντιιμπεριαλιστικά συνθήματα. Ἔχει ταχτεῖ ἐνάντια στό ΝΑΤΟ καί τίς στρατιωτικές βάσεις καθώς καί ἐνάντια στήν ἔνταξη στήν ΕΟΚ. Διακηρύσσει σάν στόχους τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τή λαϊκή κυριαρχία. Διεκδικεῖ τή θέση τοῦ ἀποκλειστικοῦ πολιτικοῦ φορέα τῆς ἀλλαγῆς με τελικό σκοπό τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό τῆς κοινωνίας, ὅπως διακηρύσσει.

Τό ΠΑΣΟΚ προβάλλει ἕνα σοσιαλισμό πού "φωτίζεται" τάχα στή μέθοδο ἀνάλυσης τοῦ Μάρξ, ἐνῶ ἀπορρίπτει το μαρξισμό. Ἀπορρίπτει τό πρωτοπόρο ρόλο τῆς ἐργατικῆς τάξης πού τόν ἀντικαθιστᾶ ἀπό τή λεγόμενη "συμμαχία τῶν μή προνομιούχων". Στή θεωρητική του σύλληψη ὑποκαθιστᾶ τήν ταξική πάλη με τήν πάλη τῶν μή προνομιούχων με τούς "προνομιούχους" και, σε παγκόσμια κλίμακα, με τήν πάλη τῶν περιφερειακῶν κοινωνιῶν καί τῶν μητροπολιτικῶν κέντρων. Στήν οὐσία πρόκειται γιά κράμα μικροαστικοῦ σοσιαλισμοῦ διαποτισμένου καί ἀπό ἐθνικιστικές ἀντιλήψεις.

Τό ΠΑΣΟΚ ἀρνήθηκε τόσο προεκλογικά, ὅσο καί κατά τίς ἐκλογές, τή σύμπραξη τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων γύρω ἀπό ἕνα πρόγραμμα ἀλλαγῆς. Γενικά, με τήν τάση του για ἀποκλειστικότητα στήν πραγματοποίηση τῆς ἀλλαγῆς με τή διεκδίκηση ἡγεμονισμοῦ καί ἄρνησης τῆς ἑνότητας στούς μαζικούς λαϊκούς χώρους καί στούς μαζικούς φορεῖς (συνδικάτα, συνεταιρισμούς κ.τ.λ.) δημιουργεῖ ἕνα μεγάλο ἐμπόδιο στίς ὡς τώρα προσπάθειες συνασπισμοῦ τῶν δημοκρατ. δυνάμεων καί ειδικά τοῦ λαϊκοῦ προοδευτικοῦ κινήματος.

Συχνά οἱ πράξεις του καί συγκεκριμένες κάθε φορά θέσεις του βρίσκονται σε διάσταση με τή γενική διακήρυξή του. Τό ΠΑΣΟΚ μέσα ἀπό τίς ἀντιφάσεις, τίς ὑπαναχωρήσεις καί τίς ταλαντεύσεις του βρίσκεται σε μια πορεία συνεχοῦς μεταμόρφωσης.

Ὡστόσο, τό γεγονός ὅτι ἔχει στό παρελθόν υἱοθετήσει μια σειρά ἐνιαιομετωπικές θέσεις, ὅτι καί σήμερα ἔχει ἀντιιμπεριαλιστικές θέσεις καί τάσσεται ὑπέρ τοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων κ.τ.λ. δείχνει ὅτι μπορεῖ, κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν ὀπαδῶν καί στελεχῶν του πού ἐμπνέονται καί διαπνέονται ἀπό προοδευτικές καί σοσιαλιστικές ἀντιλήψεις, νά ἐγκαταλείψει τήν ἀνέφικτη θέση για αὐτοδύναμη πορεία πρός τήν ἀλλαγή καί νά συνεργαστεῖ με τίς δυνάμεις πού τάσσονται ὑπέρ τῆς προοδευτικῆς πορείας τοῦ τόπου.

Το ΚΚΕ υποστηρίζοντας την εποικοδομητική κριτική **77**
τη εσφαλμένη και αντιφατική θέση καθώς και υπαναχωρήσεις
του ΠΑΣΟΚ θα είναι έτοιμο να συμπαραταχθεί μαζί του στην πάλη για την
εθνική ανεξαρτησία, τη δημοκρατία και την κοινωνική πρόοδο.

6. Η διασπαστική ομάδα που το 1968 αποσπάστηκε από το ΚΚΕ και σήμερα εμφανίζεται σαν κόμμα με τίτλο "ΚΚΕ εσωτερικού", μετά από την αλλαγή του Ιουλ. 74 αποκάλυψε πολύ περισσότερο και καθαρότερα το πραγματικό ιδεολογικό και πολιτικό της πρόσωπο.

Αρνείται ανοιχτά πια τα ουσιαστικά σημεία της μαρξιστικής-λενινιστικής θεωρίας, παρουσιάζοντας την αποστασία της αυτή σαν "σύγχρονο μαρξισμό".

Στο όνομα δήθεν του "πολιτικού ρεαλισμού" και με αφετηρία την εσφαλμένη θέση ότι στην ουσία κυρίαρχη αντίθεση της ελληνικής κοινωνίας είναι η αντίθεση ανάμεσα στις "φιλοδικτατορικές και αντιδικτατορικές δυνάμεις", εφαρμόζει σε όλους τους τομείς της δράσης οπορτουνιστική γραμμή, πολιτική ουραγού της αστικής τάξης που παρουσιάζεται με τη μορφή της Εθν. Αντιδικτ. Δημοκρ. Ενότητας (ΕΑΔΕ)...
... Με την ιδεολογικοπολιτική πάλη που διεξήγαγε το ΚΚΕ ενάντια της ομάδας αυτής, βοήθησε να διαλυθεί σε σημαντικό βαθμό η μεγάλη σύγχυση που υπήρχε στον ελληνικό λαό, ακόμα και σε αριστερές μάζες, γύρω από τις αιτίες της διάσπασης του 1968 και τον πραγματικό χαρακτήρα της ομάδας αυτής και να περιοριστεί σοβαρά η επιρροή της ιδιαίτερα μέσα στην εργατική τάξη.

Ωστόσο, παρά τη συρρίκνωση αυτή, που έγινε πιο φανερή ακόμα στις εκλογές της 20.11.77, το κόμμα των αποστατών εξακολουθεί να διατηρεί ακόμη κάποια ορισμένη επιρροή, ιδιαίτερα σε μικροαστικά στρώματα, και δεν πρέπει να υποτιμάται. Ανάγκη χρειάζεται να ενταθεί η πάλη ενάντια του δεξιού αναθεωρητισμού σε όλα τα πεδία... Μέσα στο κόμμα αυτό βρέθηκαν για προσωρινούς διάφορους λόγους, ότι γιατί πίστεψαν στα κηρύγματα περί "ανανέωσης και εκσυγχρονισμού" του κομμουνιστικού κινήματος, και σειρά αγωνιστές που είναι αφοσιωμένοι στα κομμουνιστικά ιδανικά. Ένας αριθμός από αυτούς, αντιλήφθηκαν τον πραγματικό χαρακτήρα του κόμματος αυτού, το εγκατέλειψαν και πέρασαν στις γραμμές του ΚΚΕ. Άλλοι, ενώ το εγκατέλειψαν, βρίσκονται ακόμη έξω από τις γραμμές του ΚΚΕ. Τέλος, άλλοι αν και έχουν αρχίσει να συναισθάνονται ότι η θέση τους δεν είναι στο κόμμα των αναθεωρητών, εξακολουθούν να παραμένουν σ' αυτό, γιατί δεν μπόρεσαν να υπερνικήσουν ακόμη ταλαντεύσεις, πικρίες και πρόσκαιρα άλλα εμπόδια.

Το ΚΚΕ απευθύνεται προς όλους αυτούς τους αγωνιστές και τους καλεί να βάλουν πάνω από όλα τα συμφέροντα του επαναστατικού κινήματος, να παραμερίσουν κάθε τι που τους κρατά ακόμη στο αναθεωρητικό κόμμα και τους καταδικάζει σε αδράνεια και να έλθουν να πυκνώσουν τις γραμμές του ΚΚΕ.

[Από τις θέσεις του ΚΚΕ για το 10ο Συνέδριο
σελ. 81 – 91 / η μεταπολιτευτική πολιτική κατάσταση]

Ὁ ΜΘ στὶς δεύτερες αὐτὲς μεταπολιτευτικὲς ἐκλογὲς ἀνεξάρτητα δὲν ἔλαβε μέρος. Δὲν ἔβλεπε — στὸ χῶρο τῆς Κομμουνιστ. Ἀριστερᾶς στὸν ὁποῖο πάντα ἀνῆκε — πῶς θὰ μποροῦσε μία ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα ἐκλογικὰ σχήματα νὰ ἐκφράσει τὴ πολιτικὴ τῆς ἑνότητας τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων, τὴ συσπείρωση τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς. Γιατί οἱ θέσεις του, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Δ.Ν.Ι. ὅπως εἴδαμε, ἦταν σταθερὲς καὶ ἀναλλοίωτες:

Τὸ ἑλληνικὸ λαϊκὸ προοδευτικὸ κίνημα εἶναι εὐρύτατο καὶ ἀγκαλιάζει τὶς μεγάλες λαϊκὲς μάζες. Ὅμως, γιὰ νὰ διαμορφωθεῖ σὲ ἑνιαία δύναμη ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸ κατάλληλο ὄργανο. Τὸ ὄργανο αὐτὸ εἶναι ἡ φυσική του πρωτοπορία. Δηλ. οἱ καλύτερες, οἱ πιὸ ἀποφασισμένες καὶ ὥριμες, κάθε φορά,
κοινωνι-κές δυνάμεις μέσα σὲ κάθε κοινωνικὸ στρῶμα. Ἡ πολιτικὴ ἕνωση αὐτῶν τῶν πρωτοπόρων δυνάμεων ἀποτελεῖ τὸ κόμμα, τὸν φορέα ἐκεῖνο ποὺ ἐπεξεργάζεται τὸ πρόγραμμα ἐξουσίας, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μόνιμο στέλεχο, ὅπου θὰ πρέπει νὰ δείχνει σὲ κάθε στιγμὴ τὸ σύνολο τοῦ λαϊκοῦ κινήματος.

Μὲ ποιά διαδικασία θὰ δημιουργηθεῖ αὐτὴ ἡ πρωτοπορία; Μέσα στὸ στίβο τῆς ζωῆς πρέπει οἱ δυνάμεις αὐτὲς νὰ ὀργανώσουν σὲ κάθε κλάδο καὶ χῶρο τὰ ζητήματα τοῦ λαοῦ. Νὰ διευρύνουν τοὺς ὁρίζοντες τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Τέχνης. Νὰ ἀναδείξουν τὴ φυσική, ἰδεολογική, πολιτική, κοινωνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἡγεσία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ ἀνάδειξη αὐτὴ θὰ ἔχει πολλαπλὲς ἐπιπτώσεις:

1. θὰ ἀναπτύξει καὶ θὰ διευρύνει τοὺς ἰδεολογικοὺς ὁρίζοντες.
2. θὰ φωτίσει τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς καὶ ἰδιαίτερα τῆς χώρας μας.
3. θὰ ὀργανώσει τὸ λαὸ γύρω ἀπὸ τὰ πραγματικά του προβλήματα.
4. θὰ πλουτίσει καὶ θὰ διαδώσει μέσα στὸ λαὸ τὴ νεο-ἑλληνικὴ Τέχνη καὶ Σκέψη.

Αὐτὴ ἡ διαδικασία εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ βρίσκονται κάθε στιγμὴ οἱ λαϊκὲς δυνάμεις στὸν ζητούμενο συσχετισμὸ δυνάμεων ἀπέναντι στοὺς ντόπιους καὶ ξένους ἀντιπάλους τους.

Καὶ αὐτὴν τὴ διαδικασία, αὐτὸν τὸ χῶρο μέσα σὲ μεταδικτατορικά ὁ Μ.Θ. ἀρχικά (1975-76) πίστευε ὅτι ἡ νέα ΕΔΑ θὰ μποροῦσε νὰ παίξει τὸν ἀποφασιστικὸ αὐτὸ ρόλο, νὰ ρίξει δηλ. τὴ βάση της, τὸ ἱστορικὸ κῦρος της καὶ τὴν ... ἀρχή της, στὴν προσπάθεια τῆς συσπείρωσης τῆς Ἀριστερᾶς. Πίστευε ὅτι ἡ ΕΔΑ θὰ μποροῦσε νὰ παίξει τὸ ρόλο αὐτὸ τοῦ εὐρύτερου λαϊκοῦ κινήματος, νὰ γίνει ἕνας ἀπὸ τοὺς κύριους φορεῖς του καὶ δύναμη κρίσιμη γιὰ νὰ ἑνωθοῦν ὅλες οἱ λαϊκὲς δυνάμεις ποὺ ἐπιθυμοῦν τὴ στερέωση τῆς δημοκρατίας, τὴν κατάκτηση τῆς Ἐθν. Ἀνεξαρτησίας καί, γενικότερα, στὴν Ἐθνικὴ Ἀναγέννηση μὲ τὴν Πασοκική Ἐξουσία
Καὶ τὸ δρόμο πρὸς τὸ σοσιαλισμό.

Έγραφε τότε ὁ Μ.Θ. (Μάρτιος 1975):

"....Ποῦ βρίσκεται ἡ ἐλπίδα; μόνο σὲ μιὰ ἀποφασιστική στροφὴ στὶς ζωογόνες δυνάμεις τοῦ ἑνωμένου λαοῦ. Μετὰ τὴν ἀποτίναξη τῆς δικτατορίας, στὴν κατάκτηση τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Δημοκρατίας, ἀπαρχὴ τῆς Ἐθνικῆς Αναγέννησης. Στὴν ἐπίτευξη τῆς μεγάλης πατριωτικῆς συμμαχίας τῶν Ἑλλήνων ποὺ δέχονται σὰν κοινὸ κανόνα ἐθνικῆς ζωῆς τὴ <u>λαϊκὴ κυριαρχία</u> καὶ τὴν Ἐθνικὴ Ἀναγέννηση.

Αὐτὴ ἡ μεγάλη πατριωτικὴ συμμαχία μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει σήμερα τὴ μεγάλη ἱστορικὴ εὐκαιρία γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ λαό...."

[Στοιχεῖα γιὰ μιὰ νέα πολιτική.
σελ. 46]

"....Ὑπάρχει ἕνα σημεῖο, ποὺ πέρα ἀπ' αὐτὸ ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ ποσοτικὲς ἀθροίσεις καὶ ἰσορροπίες ἀνατρέπονται ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση ἑνὸς νέου <u>ποιοτικοῦ</u> στοιχείου. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ συνένωση ὅλων τῶν δημοκρατικῶν - πατριωτικῶν δυνάμεων γύρω ἀπὸ ἕνα πρόγραμμα ποὺ νὰ προσφέρει ἀληθινὴ Ἐλευθερία, Δημοκρατία, Δικαιοσύνη καὶ Εὐτυχία στὸ λαό μας.... Οἱ ἐργαζόμενες μάζες, ἡ ἑλληνικὴ Νεολαία, ἡ ἀνεπηρέαστη πρωτοπορία θὰ ἤθελαν νὰ δοῦν ὅλους τοὺς ἐκπροσώπους τῶν γνήσιων δημοκρατικῶν μας δυνάμεων νὰ στέκονται μὲ ἀποφασιστικότητα τὶς πλάτες στὸ παρελθὸν καὶ νὰ ἑνωθοῦν σὲ ἕνα πολιτικὸ μετωπικὸ σχῆμα. Σ' ἕνα πανελλήνιο, πατριωτικό δημοκρατικὸ κίνημα μὲ 2 κύριους στόχους:

1) συντριβὴ τῆς ἐξάρτησης καὶ τοῦ φασισμοῦ.

2) Ἐθνικὴ Ἀναγέννηση.

Ξέρουμε καλὰ ὅτι ὁ λαός μας καὶ ἰδιαίτερα ἡ Νεολαία μας ἔχει πεισθεῖ ἀκόμη πιὸ πολὺ ἀπὸ χτὲς για τὴν ἀναγκαιότητα σήμερα τῆς προοπτικῆς ποὺ προβάλλει ἡ Ἑλλην. Ἀριστερά.

Τὸ Πολυτεχνεῖο, ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, ὑπῆρξε θρίαμβος τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἀριστερᾶς. Τὰ συνθήματα ποὺ ἀκούστηκαν ἐκεῖ μέσα, ἦταν σὲ συντριπτικὴ πλειοψηφία τὰ ἴδια μὲ κεῖνα ποὺ ὕψωναν στὴν ἐποχή τους οἱ νέοι τοῦ ΚΚΕ, τοῦ ΕΑΜ, τοῦ ΕΛΑΣ, καὶ τῆς ΕΠΟΝ στὰ βουνὰ καὶ στοὺς δρόμους τῆς δεύτερης Ἑλλάδας. Αὐτέρης με τὶ δύναμη τῶν δικῶν τους ὅπλων. Τὰ ἴδια μὲ κεῖνα ποὺ ἐνέπνευσαν ὁλόκληρη τὴν ἄλλην Νεολαία ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ 1958 ὡς τὸ 1967 μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τη [illegible]. Νεολαία τῆς ΕΔΑ καὶ ἀργότερα τοὺς Λαμπράκηδες.

Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι ἀνεξάρτητα μὲ τὴ θέση τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ηγεσίας τῆς "Ἀριστερᾶς", στὴ βάση τοῦ λαοῦ καὶ τῆς Νεολαίας, ὑπάρχει μιὰ συνέχεια. Η ἴδια συνέχεια ὑπάρχει ἐξ ἄλλου καὶ στὴν πλευρὰ τοῦ ἀντιπάλου. Ἔτσι, στὴν κατοχὴ οἱ σημερινοὶ Ἰωαννίδηδες - Παπαδο-

πουλοι καὶ ξία ἦταν μὲ τοὺς γερμανοτσολιάδες, τοὺς Χῖτες κ.τ.λ. Μετά, πάλι οἱ ἴδιοι, στὴν περίοδο 1945 - 1967, ἦταν ἡ δύναμη κρούσης ὁλόκληρου τοῦ συνασπισμένου κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ κόμματος, πολιτικοῦ κόσμου, τῆς ἀστικῆς δηλ. τάξης. Τέλος, μὲ τὴ δικτατορία, πάλι οἱ ἴδιοι εἶναι ὁ σκληρὸς πυρήνας τῆς Ἀμερικανοκρατίας.

Δηλ. βλέπουμε ὅτι τὰ τελευταῖα 40 χρόνια ἀντιπαλεύουν δύο σκληροὶ πυρῆνες ἀσυμφιλίωτοι: οἱ Ἕλληνες κομμουνιστὲς καὶ οἱ Ἕλληνες φασίστες. Ἀνάμεσά τους οἱ ἀστικὲς πολιτικὲς δυνάμεις μετατοπίζονται. Χθὲς μαζὶ μὲ τοὺς φασίστες. Σήμερα, ἐξ ἀντικειμένου πάλι μαζὶ μὲ τοὺς κομμουνιστές. Φυσικά, ὅταν λέμε "κομμουνιστὲς" ἐδῶ, ἐννοοῦμε τὴ μεγάλη λαϊκὴ βάση ποὺ συνειδητοποιήθηκε, ὀργανώθηκε, ἀγωνίστηκε κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τῆς Ἑλλην. Ἀριστερᾶς.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ δικτατορία βρῆκε τὴν ἡγεσία τῆς Ἀριστερᾶς σὲ κρίση ποὺ σὲ συνέχεια κορυφώθηκε... Ἐπίσης ὅμως τὸ ὅτι στὴ κορυφὴ ὑπάρχει κρίση σημαίνει καὶ ὅτι τὸ κίνημα τῆς Ἀριστερᾶς διαλύθηκε στὴ βάση του; Τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου ἔδειξαν τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο, ἔδειξαν μάλιστα καθαρὰ ὅτι τὸ κίνημα τῆς Ἀριστερᾶς προχώρησε καὶ κατέκτησε νέες θέσεις... Ποιοὶ τὸ ἐκπροσωποῦν; Ὅλοι οἱ ἀγωνιζόμενοι Ἀριστεροί. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ποῦ ἀνήκουν. Γιατὶ εἶναι ἡ ἰδεολογία, ἡ μεθοδολογία, ἡ κοινωνικοπολιτικὴ ἀνάλυση τῆς Ἀριστερᾶς καὶ φυσικὰ ἡ πολιτικὴ παράδοση καὶ ἀγωνιστικὴ κληρονομιὰ τῆς Ἀριστερᾶς ποὺ ἐμπνέει καὶ καθοδηγεῖ τὸ λαὸ καὶ τὴ νεολαία μας, σήμερα ὅπως καὶ χθές....

....Τί εἶναι ὁ Ἕλληνας κομμουνιστής; ....Στὴ χώρα μας, ἡ ἔννοια κομμουνιστής, ὅπως γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε μέσα στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μπῆκε μπροστὰ στὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς. Ποὺ δημιούργησε τὸ ΕΑΜ καὶ τὸν ΕΛΑΣ. Ποὺ ἐπαναστάτησε τὸ λαὸ ἐνάντια στὸ κατακτητή, τὸ συνεργάτη καὶ τὸ ἐκμεταλλευτή. Ποὺ ἀπελευθέρωσε τὴ χώρα. Ποὺ ἔδωσε στὸ λαὸ ὅραμα καὶ προοπτική. Ποὺ ἀτσάλωσε τὶς νέες γενιὲς μέσα σὲ ἀπέραντους ἀγῶνες. Εἶναι αὐτὸς ποὺ πότισε μὲ τὸ αἷμα του ὅλους τοὺς «γνωστοὺς τόπους ἐκτελέσεων». Ποὺ ἔσκαψε τὸ χῶμα τῆς ἐξορίας στὴν Ἀνάφη, στὸν Ἅη-Στράτη, στὴν Ἰκαρία, στὴ Γυάρο, στὴ Λέρο, στὸ Μακρονήσι. Ποὺ ἄφησε τὰ νιάτα του σὲ ὅλες τὶς φυλακὲς τῆς πατρίδας...

...Κι αὐτὸς ὁ Ἕλληνας κομμουνιστὴς εἶναι ἑκατοντάδες χιλιάδες μάνες, πατεράδες, νέοι, γέροι καὶ ἔφηβοι ἀκόμη. Εἶναι ὁ φτωχὸς λαός. Εἶναι ἡ καρδιὰ τῆς Ἑλλάδας, εἴτε τὸ ὁμολογοῦμε εἴτε ὄχι. Κι αὐτὴ ἡ παράταξη ἔχει τὴ δική της ἰδεολογία, τὴ δική της ἀγωνιστικὴ παράδοση. Τὰ συνθήματα τοῦ Πολυτεχνείου «Κάτω ὁ φασισμός» «Ἔξω οἱ Ἀμερικανοί» «ἔξω ἀπὸ τὸ ΝΑΤΟ», «Λαϊκὴ Κυριαρχία», δὲν ἐπινοήθηκαν ἐκείνη τὴ στιγμή. Ἀναπηδοῦσαν μὲ καινούργια δύναμη, μέσα ἀπὸ τὴ

καλά ἁρμοσμένη, καλά ὁπλισμένη μέ ὁπλισμούς κι μάχων....."

[ibid, 49-53]

"..... Πρέπει νά τεθούν οἱ πρῶτες βάσεις γιά τή συγκρότηση ἐπιτελικῶν μελετῶν. Ἀπαιτεῖται ἡ σύνταξη τοῦ οἰκονομικοῦ, κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ καί πολιτιστικοῦ χάρτη τῆς χώρας, ἔτσι ὥστε ὁ σχεδιασμός τῆς πάλης, ἡ προώθηση τῶν προβλημάτων τοῦ λαοῦ, τό θεμελιῶδες πρόβλημα τῆς ἐξάρτησης νά μή χάσει ἐπαναστατικό χαρακτήρα. Νά μελετηθεῖ ἡ θέση μας στό διεθνή χῶρο, οἱ σχέσεις μας μέ τά ἄλλα κινήματα, ἡ πολιτική τῶν συμμαχιῶν....

...Τό προοδευτικό μας κίνημα φραγματίζεται σκληρά τήν Ἀναγέννηση τήν ποίηση του στό ὅραμα αὐτό τήν στηρίζει πάνω στη γνώση τοῦ ἴδιου τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρα ποῦ τόν δίνει ἡ ἰδεολογία σφιχτά δεμένη μέ τό ρεαλισμό....."

[ibid, 55].

Τήν ἴδια ἐποχή, ὁ Μ.Θ. (1975 – 76) ἔλεγε ἐπίσης:

"..... Γιά μένα, ἕνας τέλειος κομμουνιστής, δέν πρέπει νά εἶναι φανατικός. Ὁ κομμουνιστής πρέπει νά εἶναι ἕνας ἄνθρωπος ἤρεμος, σοβαρός καί μέ κρίση. Νά δέχεται κάθε συζήτηση καί νά διατηρεῖ τήν πίστη του καί τήν ἰδεολογία του χωρίς θρησκευτικό φανατισμό.

Ὑπάρχουν σήμερα πολλοί τρόποι νά εἶναι κανείς κομμουνιστής. Δέν πιστεύω ὅμως ὅτι μπορεῖ κανείς νά εἶναι κομμουνιστής καί ταυτόχρονα νά τηρεῖ ἐχθρική στάση ἀπέναντι στη Σοβ. Ἕνωση. Μπορεῖ νά κάνει κριτική στη Σοβ. Ἕνωση, ἀλλά μέ τό νά τήν ἐνώσει π.χ. στις ἰμπεριαλιστικές, καπιταλιστικές χῶρες ἐνισχύει τό ἀντί-σοβιετικό φανατισμό...

....Στήν Ἑλλάδα, ἡ Ἀριστερά ἔχει φιλοσοβιετική παράδοση. Δέν ἐννοῶ τούς διανοούμενους, ἀλλά τό λαό, πού ἦταν κατ' ἐξοχήν τό θῦμα τῆς ἀποικιοκρατίας τῶν Ἄγγλων καί τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τῶν Ἀμερικανῶν. Στή χώρα μας το νά εἶσαι κομμουνιστής σημαίνει ὅτι φέρνεις ἕνα πολύ βαρύ φορτίο στην πλάτη, ἐκτίθεσαι σέ πραγματικούς κινδύνους, δέχεσαι τούς κεραυνούς τοῦ "συστήματος", ὑφίστασαι τις διώξεις τῆς Ἀστυνομίας, γίνεσαι τό θύμα τῶν ἐπιστημικών συμφερόντων. Μέ ἀντι-σταθμισμα τί; Μέ τήν τιμή μόνον ὅτι εἶσαι κομμουνιστής, μέ τη ἱκανοποίηση ὅτι ἐργάζεσαι σύμφωνα μέ τήν ἠθική, ὅτι συμβάλλεις στην ἐξέλιξη τῆς ἱστορίας, γιά τό καλό τῆς ἀνθρωπότητας. Ἄν δεν μετέχεις στό Διεθνές Κομμουν. Κίνημα καί δέν στηρίζεσαι στά ἀδελφά κόμματα ~~[illegible]~~ (ἐπιχειρεῖς) ἕνα εἶδος αὐτοκτονίας. Περισσότερο ἴσως ἀπό κάθε ἄλλη χώρα, η ἱστορία μας εἶναι δεμένη στενά με τήν ἱστορία τοῦ σοβιετικοῦ Κ.Κ. Ὅταν, μετά τον ἐμφύλιο, οἱ κυβερνήσεις τῆς Δεξιᾶς, ἐπιδόθηκαν σέ ἀληθινό "κυνήγι κεφαλῶν", στή Σοβ. Ἕνωση καί τις λαϊκές Δημοκρατίες βρήκαμε να βροῦμε καταφύγιο. Ἄλλωστε, κανένας δέν ὑποχρεώνει κανένα να εἶναι με το μέρος κανενός. Ὁ κομμουνισμός συγχωνεύεται μέ τήν ἱστορία τῆς Σοβ. Ἕνωσης και ὅ,τι δεν συμφωνεῖ κανείς, ἀφαιρεῖ ὅλον τίτλο ἤ δήματα χαλάει το Διεθνές Κομ. Κίνημα, ὅπως

έκαναν ο Τίτο και ο Μάο ή οι τροτσκιστές ή οι Αριστεροί της Βενεζουέλας που δημιούργησαν το σοσιαλιστικό κίνημα.

Στην Ελλάδα είναι σήμερα ενδιαφέρον το γεγονός ότι το ΚΚ εσωτερικού είναι κριτικό στη Μόσχα, αλλά ωστόσο δεν είναι αντισοβιετικό. Αντίθετα, μάλιστα, έκανε το παν και το βοήθησα, όταν ήμουνα μέλος του, για να αναγνωριστεί σαν Κ.Κ. από τους Σοβιετικούς και από το Διεθνές Κομμουνιστικό Κίνημα. Είμαστε ακόμη εμπνευσμένοι από τη γοητεία της Οκτωβριανής Επανάστασης... »

[Μνηστήρες Πηνελόπης - σελ. 151-53].

Όπως είδαμε λοιπόν το πολιτικό όραμα και η προσωπική του Μ.Θ. μένουν σταθερά και αναλλοίωτα στους κύριους άξονές του. Είναι τα ίδια αιτήματα και ιδανικά για τα οποία αγωνίστηκε σαν απλό στέλεχος της Αριστεράς σ' όλη του τη ζωή, σαν αρχηγός των "Λαμπρακιδών", σαν πρόεδρος του ΠΑΜ και σαν αντιστασιακός στον αγώνα κατά της χούντας, σαν εξόριστος και προβληματιζόμενος αριστερός, μετά τη μεταπολίτευση.

Ήδη, στις εκλογές του '77 είχε καταλάβει ότι η ΕΔΑ, εγκαταλείποντας τη στενή - παραταξιακή δέσμευση και εξάρτηση, δεν είναι σε θέση να γίνει ο φορέας εκείνος της Αριστεράς που θα συσπειρώσει γύρω του τις πλατειές λαϊκές μάζες. Είχε ακολουθήσει τη συρρίκνωση του "εσωτερικού", που πλέον είχε καταντήσει κόμμα αρχηγικό και ασπόνδυλο, στο μέτρο που του έλειπε το αντίκρισμά του στις μάζες, η λαϊκή βάση.

Έτσι, τα αποτελέσματα των εκλογών αυτών (77), όπως για όλη την Αριστερά — και για κάθε Αριστερό στο προσωπικό επίπεδο — αποτέλεσαν αφορμή σοβαρού προβληματισμού και υπεύθυνης - κριτικής - αντιμετώπισης για το Μ.Θ. Το ερώτημα, για κάθε αριστερό, έμπαινε πλέον ωμά: πού βρισκόταν η Αριστερά στην Ελλάδα τη στιγμή εκείνη, και ποιες δυνατότητες και προοπτικές ανοίγονταν μπροστά της, στο άμεσο και απώτερο μέλλον;

Η απάντηση του Μ.Θ. στο ερώτημα αυτό δόθηκε με τη γνωστή συνέντευξή του στην "Ελευθεροτυπία", το Γενάρη του 78 (26.1.78), που χαρακτηρίστηκε σαν "στροφή" της πολιτικής πορείας του και προκάλεσε διάφορα σχόλια, θετικές και αρνητικές αντιδράσεις και υπήρξε η αφετηρία μιας μακράς σειράς ζυμώσεων στο χώρο της Αριστεράς που εξακολουθούν, ακόμη σήμερα, να κρατούν αδιάπτωτο το ενδιαφέρον των πολιτικών παρατηρητών.

Όμως, ας ιδούμε μέσα από την ίδια εκείνη συνέντευξη τη "στροφή" του κ. Θ. που δεν είναι παρά επι-στροφή στα ίδια πάντα οράματα που φώτισαν όλη την πολιτική του πορεία και επανάληψη των ίδιων πάντα στόχων και ιδανικών της ενιαίας ελληνικής Αριστεράς, έτσι όπως είναι διαμορφωμένα τα τελευταία 40 χρόνια...

"...Από τα 1940, ως τα 1970 μ' οργανικά δεμένος με την πρωτοπορία της ελληνικής Νεολαίας. Σαν αρχηγός της και σαν συνδέτης. Έχω λοιπόν μια μακρόχρονη εμπειρία σε ό,τι αφορά τον χώρο αυτόν.

Γυρίζοντας από την εξορία, βρήκα την ελληνική νεολαία περισσότερο ώριμη σε σχέση με ορισμένα πολιτικά-οικονομικά προβλήματα και κυρίως τα διεθνή. Όμως, συγχρόνως την βρήκα απληροφόρητη κυρίως σε σχέση με τα δικά μας ιστορικά γεγονότα. Η "αλήθεια" που ο καθε νέος συνέλαβε, ήταν η "αλήθεια" του κομματικού μηχανισμού στον οποίον εντάχθηκε... Επομένως μισο-αλήθεια, για να μην πω ότι, πολλές φορές, ήταν αντι-αλήθεια...

Το πρώτο σοβαρό αποτέλεσμα δεν άργησε να φανεί. Η απορρόφηση από το ΠΑΣΟΚ μιας σημαντικής μερίδας νέων που φυσιολογικά μας ανήκουν. Δηλ. ανήκουν στην ΕΑΜΟΓΕΝΗ Αριστερά. Πιστεύω ότι το 99% των νέων αυτών πήγαν εκεί με την πεποίθηση ότι το ΠΑΣΟΚ είναι φυσιολογικός κληρονόμος και συνεχιστής της ελληνικής Αριστεράς... Δεν είναι ούτε το ΚΚΕ, ούτε η ΕΔΑ οι κληρονόμοι, αλλά το... ΠΑΣΟΚ! Εδώ νομίζω ότι θα πρέπει να ξαναδούμε το πρόβλημα της ηγετικής ομάδας στη διαμόρφωση και εφαρμογή της πολιτικής γραμμής. Ένα κόμμα ή κίνημα δεν είναι μόνον όμορφες λέξεις, συνθήματα και προγράμματα. Είναι πρόσωπα, άνθρωποι, στελέχη... Γιατί αυτοί τελικά θα εφαρμόσουν ή δεν θα εφαρμόσουν τα όμορφα λόγια και τα συνθήματα. Γι' αυτό το λόγο η ίδια η ζωή έχει επιβάλει το δικό της νόμο στην επιλογή των πολιτικών στελεχών. Είναι ο νόμος της κοινωνικής πάλης. Μέσα σ' αυτή δημιουργούνται σιγά-σιγά και ξεχωρίζουν οι ηγετικές ομάδες.... Μετά τη χρεωκοπία της ελλην. αστικής τάξης στα χρόνια της ξένης κατοχής, ο νόμος της κοινωνικής πάλης, που πήρε εθνικο-απελευθερωτικό χαρακτήρα, δημιούργησε μια καινούργια ηγετική ομάδα, της ελληνικής Αριστεράς. Δεκάδες χιλιάδες πολιτικά στελέχη αναδειγμένα μέσα από την πάλη, αποτέλεσαν τη ραχοκοκκαλιά του νέου λαϊκού κινήματος. Η δοκιμασία ήταν απόλυτη. Μόνο με την Κίνα και το Βιετνάμ μπορεί να συγκριθεί η δοκιμασία που τα ιστορικά γεγονότα επέβαλαν πάνω σε τρεις γενιές, στο χώρο μας.

- Τη γενιά του ΕΑΜ
- Τη γενιά της ΕΠΟΝ
- Τη γενιά των Λαμπράκηδων,

Ο εθνικός και ταξικός εχθρός μας έριχνε συνεχώς – 30 χρόνια – σίδηρο πυρακτωμένο και εμείς βγαίναμε ατσάλι. Αυτό λοιπόν το ατσάλι

ἀποτελεῖ τὸ πιὸ μεγάλο κεφάλαιο τοῦ λαοῦ μας. Εἶναι ὅλα τὰ κινηματικά καὶ πολιτικά στελέχη τῆς ἑλληνικῆς (Ἑνωμένης) Ἀριστερᾶς.
Μόνον αὐτά μποροῦν νά δώσουν τήν ἐγγύηση ὅτι τά λόγια καί τά προγράμματα — εὔκολα στό χαρτί καί στά μεγάφωνα — θά γίνουν πράξη.

— Εἶναι καιρός νά συνέλθουμε λοιπόν — πρῶτοι ἐμεῖς — ἀπό τό σόκ τῆς διάσπασης....

— Πιστεύω ἀκράδαντα ὅτι ἀπό τό 25% τοῦ ΠΑΣΟΚ τό 20% εἶναι δικό μας. Ἡ δύναμή μας σήμερα μέσα στόν ἑλληνικό χῶρο εἶναι πλατύτερη καί βαθύτερη ἀπό ποτέ ἄλλοτε. Ἄν ἑνωθοῦμε, στίς ἐπόμενες ἐκλογές θά διεκδικήσουμε τουλάχιστον τό 25%. ... Θά ξαναπάρουμε ~~[illegible]~~ ὅλη τή νεολαία πού μᾶς ἀνήκει.

Ἄν ἑνωθοῦμε, ξεπερνώντας τούς θεολογικούς διαξιφισμούς, θά ἀφιερωθοῦμε στό παρόν καί τό μέλλον τοῦ ἔθνους. Καί μέ τό κῦρος καί τήν ὡριμότητα πού μᾶς δίνει ἡ ἱστορική μας πείρα, θά εἴμαστε σέ θέση νά προτείνουμε στό λαό τό κοινωνικό πρότυπο πού τοῦ ταιριάζει, πού βγαίνει ἀπό τά σπλάχνα του...

[ὁλόκληρη ἡ συνέντευξη τῆς
ΟΛΟΚΛΗΡΟ τό κείμενο ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ → ΑΛΛΑΓΗ σελ. 17-30
"Τί σημαίνει ΕΞΩΓΕΝΕΙΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ" → ΑΛΛΑΓΗ 9-16]

Ἀπό τή στιγμή αὐτή καί μετά, τό πρόβλημα τῆς ἑνότητας τῆς Ἀριστερᾶς ἔχει περάσει σέ νέα φάση. Ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικό πολιτικό γεγονός πού ἀπασχολεῖ καί προβληματίζει ὄχι μόνο τούς σχηματισμούς καί τούς ὀπαδούς τῆς Ἀριστερᾶς, ἄμεσα ἐνδιαφερόμενους, ἀλλά καί ὅλες τίς πολιτικές δυνάμεις πού εἶναι ὑποχρεωμένες νά τό λάβουν σοβαρά ὑπ' ὄψη στή στρατηγική τους.

Ἡ ἐπιμονή σέ ἡγεμονιστικές ἀντιλήψεις ἀπό τή μεριά τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὁ κίνδυνος μετατροπῆς τῆς Ἀριστερᾶς σέ «οὐρά» ἄλλων δυνάμεων, ἡ ἀνάδειξη δυσάρεστων ἐμπειριῶν τῆς περιόδου 1961-67, διδακτικῶν γιά τό ἀριστερό κίνημα, ἡ ἀνάγκη διευρύνσεως τῆς συνεργασίας τῶν δημοκρατ. δυνάμεων κάτω σ' ἕνα πλατύ, δυναμικό ἀριστερό πόλο, ἡ συνολική [illegible] πού βρῆκε ἡ διατύπωση τῆς πλατειᾶς — προοδευτικῆς συσπείρωσης ἀπό τό ΚΚΕ, εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά ἐπιταχυνθοῦν οἱ ἐξελίξεις καί διεργασίες στό χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς γιά τήν προοπτική τῆς ἑνότητάς της.

"... Βρισκόμαστε σέ περίοδο μέ ὀξύτατες ἀντιθέσεις" καί ὁ κ. Φ.
[Βλ. ΑΛΛΑΓΗ, σελ. 42 κ.ἑ. — Συνέντευξη στό ΒΗΜΑ 19.3.78)

"Καταλαβαίνει κανείς τίς διαφορές πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στό ΚΚΕ, τό ΚΚΕ ἐσωτ. τήν ΕΔΑ κ.λ.π. Νομίζω ὅμως ὅτι θά ἔλθει μιά ἐποχή μετά ἀπό 10-20 χρόνια πού ὅλες αὐτές οἱ διαφορές θά ἔχουν ξεχαστεῖ καί ξεπεραστεῖ καί ἴσως

ἴσως γελᾶμε μ' ὅλα αὐτά....

...Ἔχοντας, ὁ ἴδιος, ζήσει μέσα στό Ἰταλικό ΚΚ. δύο χρόνια σχεδόν εἶδα ὅτι κι ἐκεῖ π.χ. ἡ "οφεντασατσιόνε" τῆς Φλωρεντίας ἦταν πολύ ἀνεξάρτητη ἀπό τή Σοβ. Ἕνωση καί μᾶς, τούς "ἐσωτερικούς" στό Τορίνο μᾶς εἴχανε μ' ἐνότητες ἀγκαλιές, ἐνῶ στή Φλωρεντία δέν μᾶς ἔλεγαν καλημέρα. Μέσα στό ἴδιο τό κόμμα δηλ. ὑπῆρχαν διαφορετικές πολιτικές ἀπόψεις, ὄχι μόνον γιά τό ρόλο τῆς Σοβ. Ἕνωσης, ἀλλά γιά πολλά ἄλλα θέματα τοῦ ἰταλικοῦ καί παγκόσμιου κινήματος, ἀλλά οἱ διαφορές αὐτές συζητιόντουσαν. Ἔμεναν οἱ διαφορές, ἔμεναν οἱ τάσεις ἀλλά τό ΙΚΚ δέν διαλύθηκε. Δέν ἔφτασαν στό σημεῖο νά ἀποκαλοῦν οἱ μέν τούς δέ προδότες....

Κι ἄς πάρουμε ἕνα ἄλλο κόμμα, πιό γνωστό σ' ἐμᾶς, τό ΚΚΣΕ. Τί συνέβη στό 20ο συνέδριο; Ἔγινε μιά πάλη ἰδεῶν καί ἐκεῖ καί, τελικά, μέσα ἀπό τό ἴδιο τό κόμμα πέρασε ἡ γραμμή τῆς μιᾶς τάσης καί ὄχι τῆς ἄλλης. Σέ κάθε περίπτωση τό κόμμα δέν διαλύθηκε. Σέ πολύ ἐξαιρετικές στιγμές στήν ἱστορία, ὅπως ὅταν ὁ Λένιν π.χ. δημιούργησε τό Μπολσεβίκικο κόμμα, φεύγοντας ἀπό τό σοσιαλδημοκρατικό, παρατηρήθηκε διάσπαση κομμάτων. Ἡ ~~[illegible]~~ μετά, ἀπό τό Μάο... Ἀλλά αὐτές ἦταν σέ ἄλλες συνθῆκες στά πρόθυρα μιᾶς ἐπανάστασης καί ἐκεῖ ἡ ἱστορία ἀποφασίζει γρήγορα γιά τό ποιός ἔχει δίκιο καί ποιός ἄδικο. Ὁ Λένιν καί ὁ Μάο δικαιώθηκαν γρήγορα καί οἱ ἀντίπαλοί τους ἔσβησαν.

Στήν Ἑλλάδα, ἀντίθετα, ἡ διάσπαση ἔγινε σέ περίοδο ἥττας.... καί σέ ἐπίπεδο κορυφῆς.... Ὑπάρχει στόν κόσμο ἕνας πανικός... ὁ πανικός τοῦ [illegible], τοῦ ἁπλοῦ κομμουνιστῆ, πού δέν ἔχει κατανοήσει ὅλη αὐτή τήν κατάσταση. Γιατί, ἀσφαλῶς ὑπάρχουν προβλήματα, ἀσφαλῶς ὑπάρχουν διαφορές, ἀλλά δέν ἔχουν φτάσει ὡς τόν ἁπλό ἀγωνιστή πού ἔχει θυσιάσει τό παιδί του, τή μάνα του καί τόν πατέρα του για τήν ὑπόθεση τοῦ λαοῦ καί τοῦ ΕΑΜ. Ὁ λαός μᾶς θέλει ἑνωμένους. Καί ἐξ ἀντικειμένου θά μπορούσαμε νά ἤμασταν ἑνωμένοι. Ποιά προβλήματα παρουσιάστηκαν μέσα στή Βουλή, ὅπου αὐτά τα κόμματα βρέθηκαν ἀντιμέτωπα; ....Στά καθημερινά προβλήματα, στήν πάλη τοῦ λαοῦ, πού εἶναι οἱ διαφορές; Ὁ <u>Φλωράκης</u> καί ὁ <u>[illegible]</u> μιλᾶνε μέ ἐπιχειρήσεις γιά τό Α΄, γιά τό Β΄, καθένα προσπαθεῖ νά πάρει τήν πρωτοβουλία, τή συμμαχία γιά κοινούς ἀγῶνες. Εἶναι ὅμως π.χ. δυνατό οἱ κομμουνιστές τοῦ Ἐσωτερ. νά μή θέλουν νά κερδίσουν οἱ ἐργάτες μιάν ἀπεργία, ἐνῶ θέλουν μόνον οἱ ὀρθόδοξοι κομμουνιστές; Καί τά 2 κόμματα τῆς ἐργατικῆς τάξης δέν εἶναι;

Ἡ δική μου γνώμη ἦταν — καί τό εἶχα προτείνει ἐπανειλημμένα στήν ΕΔΑ — ὅτι θά ἔπρεπε ἡ ΕΔΑ καί τό ΚΚΕ ἐσωτ. νά ἑνωθοῦν κάτω ἀπό ἕναν ἑνιαῖο τίτλο (πρόγραμμα πού ἤθελαν καί πολλοί ἀπό τό ἐσωτερικό) γιά νά προετοιμαστεῖ ἔτσι κατάλληλο κλίμα, ὥστε

κάτσουμε στό ἴδιο τραπέζι μέ τό ΚΚΕ, μέ τούς ὁμοαίματους ἀδελφούς μας, γιά νά δημιουργήσουμε ἕναν εὐρύτερο φορέα τῆς "Ἑνωμένης Ἀριστερᾶς".. Γιατί τά λέω αὐτά; Γιατί ἡ γενιά ἡ δική μου ἔμαθε αὐτή τή μεγάλη ἐπαναστατική ἀλλαγή μέσα ἀπό τήν ΕΠΟΝ....

....τό κίνημα αὐτό ὑπάρχει πάντα, ὑπάρχει ἡ κινητήρια δύναμη. Κι αὐτή ἡ δύναμη δέν εἶναι μόνο κόμμα. Δέν εἶναι μόνον ἡ ΕΔΑ ἤ μόνο τό ΚΚΕ, οὔτε μόνο τό Ἐσωτερικό. Εἶναι αὐτοί οἱ ἁπλοί ἄνθρωποι πού κάποτε ἀποτέλεσαν τό ΕΑΜ. Σ' αὐτήν τήν ἀπεγνωσμένη γενιά τοῦ ΕΑΜ ἀνήκω κι ἐγώ. Γαλουχήθηκα μέσα στό ΕΑΜ, πίστεψα στήν ΕΝΟΤΗΤΑ πάλεψα καί παλεύω γιά τήν ἑνότητα. Ἀλλά ...τώρα ὑπάρχουν 3 ἡγεσίες στό κίνημα!

Τί φταίω ἐγώ, ὁ ἀνώνυμος, σ' αὐτό.... Γιατί πάντα οἱ ἀνώνυμοι προσπαθῶ νά σκέφτομαι. Η φωνή μου θά εἶναι πάντα ἡ φωνή τοῦ ἀνώνυμου ἀγωνιστῆ τοῦ ΕΑΜ... Θέλω μιά ζωή καί τήν προτείνω. Σέ τίποτα δέν ἄλλαξα... Οἱ στόχοι μου εἶναι ἀσυμβίβαστοι. Ζῶ πάντα μέ τό [struck out] ὅραμα τῆς σοσιαλιστικῆς ἀναγέννησης τῆς πατρίδας μου. Καί ποιές δυνάμεις θά φέρουν αὐτήν τήν ἀλλαγή; ποιές θά τά βάλουν μέ τό θηρίο πού εἶναι ἀπέναντί μας; Ἐμεῖς τό ξέρουμε καλύτερα ἀπό ὅλους, γιατί τό πολεμήσαμε μέ τό ὅπλο στό χέρι. Κι ἔρχονται οἱ "χαρτογιακάδες" τώρα καί μᾶς διαβεβαιώνουν ὅτι θά φέρουν ἐκεῖνοι αὐτήν τήν ἀλλαγή... Αὐτοί πού πέρασαν τή φωτιά κατά χιλιάδες χιλιόμετρα; Δέν πρέπει ἡ ἀλλαγή αὐτή νά στηριχτεῖ σέ κείνους πού εἶναι δοκιμασμένοι; Γι' αὐτό πρέπει ἐμεῖς νά ἑνωθοῦμε.

...Δέν προσβάλλω τό Ἐσωτερικό. Ξέρω ὅτι μέσα στίς τάξεις του ὑπάρχουν μερικοί ἀπό τούς καλύτερους "ἔντιμους κομμουνιστές", ὅπως καί μέσα στήν ΕΔΑ ὅπως καί στό ΚΚΕ. Παντοῦ ὑπάρχουν ἄνθρωποι δοκιμασμένοι. Ἀλλά εἶμαι ρεαλιστής καί ἐπειδή δέν εἶμαι φανατισμένος καί παρακολουθῶ πάντα, πάνω ἀπό ὅλα, ΕΑΜίτης, πιστεύω ὅτι τό θεμέλιο γιά τήν Ἀλλαγή εἶναι τό ΕΑΜ — χωρίς νά ἀποκλείω συμμαχίες μέ ἄλλες δυνάμεις...—

Οἱ ἐχθροί εἶναι πάντα ἴδιοι. Ὅταν μέ κατηγοροῦσαν ὅτι πῆγα πρός τόν Καραμανλῆ, ἐγώ εἶπα ὅτι ὁ Καραμ. ἦλθε πρός ἐμᾶς. Ὅταν ἐμεῖς λέγαμε ὄχι στή βασιλεία, οἱ Καραμανλ. πού ἔλεγαν ΝΑΙ, λέγαμε ὄχι στούς Ἀμερικάνους ἔλεγαν ναί. Ποιός ἦλθε στό ΟΧΙ; Ἐμεῖς πήγαμε στό ΝΑΙ ἤ αὐτοί ἦλθαν στό ΟΧΙ; ... Ποιοί πῆγαν λοιπόν μέ τούς ἄλλους; ἐμεῖς πήγαμε μέ κείνους ἤ ἐκεῖνοι ἦλθαν μέ μᾶς; Ποιοί ἀνακάλυψαν ξαφνικά ὅτι οἱ Ἀμερικανοί εἶναι ἡ πηγή τοῦ κακοῦ;

Σιγά-σιγά, τά συνθήματά μας γίνονται κοινή συνείδηση.

Αλλά δεν φταίνε μόνον αυτό. Βλέπουμε ότι αυτή η στιγμή είναι κρίσιμη στιγμή μάχης. Ο αντίπαλος είναι δυνατός, ενώ εμείς δεν είμαστε έτοιμοι. Είναι οργανωμένος, έχει στηρίγματα.... Δεν είμαστε δειλοί, απλώς δεν υποτιμάμε τον αντίπαλο, τον βλέπουμε σωστά και αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αντιπαρατάξουμε σωστά τις λαϊκές δυνάμεις και το πρώτο πράγμα που έχουμε να κάνουμε είναι να πετύχουμε την ενότητα των κομμουνιστών. Γιατί, αν δεν είμαστε ενωμένοι, αύριο το δίλημμα θα είναι «Καραμ. ή Αντρέας». Και σ' αυτό θάλει να φταίσει ο Αντρέας. Κι ο λαός, οι παλιοί Εαμίτες, όσοι αγωνίστηκαν τόσα χρόνια, θα καταλήξουν απλοί οπαδοί του Αντρέα! Εγώ ζητώ από τον Αντρέα ένα πράγμα: ισότιμη συνεργασία. Αλλά να μπορώ να την επιβάλλω από θέση ισχύος. Όχι με το 10% από τη μια μεριά και με το 2% από την άλλη, όχι με 3 κόμματα αλλά με μια παράταξη, που θα είναι το θεμέλιο και για τον Αντρέα και για όλους τους Αντρεϊκούς. Είναι πολύ απλό αυτό που λέω. Μόνον οι πονηροί κάνουν πως δεν το καταλαβαίνουν. Γιατί τέτοιες απόψεις κάνουν κακό. Το μόνο πράγμα που φοβούνται ο ΕΛΕΥΘ. ΚΟΣΜΟΣ και τα διάφορα κατάλοιπα της χούντας είμαστε εμείς. Ξέρουν ότι σε στιγμή μεγάλης κρίσης, μεγάλης σύγκρουσης, εμείς θα μείνουμε στις θέσεις μας μέχρι την τελευταία στιγμή. Γιατί μας έχουν ρίξει εμάς.

Τελικά, για μένα δεν έχει αλλάξει τίποτα. Εγώ ούτε ποτέ δεν θυμήθηκα ούτε την ΕΔΑ, ούτε το Εσωτερικό ούτε το ΚΚΕ κάτι το ξεχωριστό. Είμαστε όλοι μια οικογένεια. Σήμερα, μπορεί νάχουμε τις διαφορές μας αλλά θα βρεθεί λύση. Και τη λύση θα την επιβάλει ο ίδιος ο λαός. Αν δεν βρεθεί λύση, δεν είναι κατακερματισμένη μόνον η Αριστερά. Είναι κατακερματισμένη όλη η Ελλάδα. Γιατί, έτσι και φύγει αυτή η κληρονομιά, αυτή η μεγάλη γενιά, σβήσουν αυτές οι μνήμες, η Ελλάδα θα γίνει και πάλι ξέφραγο αμπέλι και θα περιμένει τους Βελουχιώτηδες και τους Πλουμπίδηδες και τους Μπελογιάννηδες για να μπορέσουν οι Έλληνες νέοι να ορθώσουν το ανάστημά τους και να λένε «είμαστε Έλληνες αριστεροί»....

«... Ποιος είναι, ποιος θα πρέπει να είναι, ο κινητήριος χαρακτήρας της ενότητας των λαϊκών δυνάμεων σήμερα; [ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 27.3.78. ΑΛΛΑΓΗ, 57-64] Αυτό είναι το κύριο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι προοδ. δυνάμεις σε όλο τον κόσμο. Ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Το καπιταλιστικό σύστημα, με βάση τις ΗΠΑ, μας έχει δείξει καθαρά πού οδηγεί τη σημερινή κοινωνία, καθοδηγείται από μια και μόνη λογική: τη λογική της παραγωγής για την παραγωγή. Έτσι, φτάσαμε στη δημιουργία ενός κολοσσιαίου παραγωγικού συστήματος που γίνεται όλο και περισσότερο συγκεντρωτικό — πολυεθνικό, που για να ικανοποιηθεί τη βασική του λογική έχει ανάγκη όλο

και περισσότερο από πρώτες ύλες αφ' ενός και εύφορη καταναλωτική αγορά αφ' ετέρου.

Για τη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής, έχει περάσει και στο στάδιο των ηλεκτρονικών εγκεφάλων, της υψηλότατης τεχνολογικής στάθμης, συντρίβοντας στο πέρασμά της όλες τις καθυστερημένες και αδύνατες εθνικές οικονομ. μονάδες. Έτσι, όταν μιλάμε γι' αυτό το Σύστημα, πρέπει να το εννοούμε ΣΥΣΤΗΜΑ, με Σ κεφαλαίο. Πρόκειται, πράγματι, για μια τερατώδη υπερσυγκέντρωση δύναμης στα χέρια ορισμένων Εταιρειών, που γίνονται με τη μέθοδο της καταβρόχθισης του αδύναμου από τον ισχυρότερο, όλο και πιο λίγες. 3 χώρες ξεχωρίζουν: ΗΠΑ – Γερμανία – Ιαπωνία. Βασικά, φυσικά, παραμένουν πάντα οι ΗΠΑ.

Τι σημαίνει όλοι οι άλλοι, εμείς, που ανήκουμε στο καπιταλιστικό σύστημα; Η θέση μας στο ΣΥΣΤΗΜΑ εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο στο κατά πόσο και με ποιο τρόπο εξυπηρετούμε τις ανάγκες και τους στόχους του ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ. Για κάθε χώρα, έχει διαγραφεί με ακρίβεια ο ρόλος της: η Α για τις πρώτες ύλες, η Β για τη γεωγραφ. θέση της, η Γ για τα φτηνά εργατικά της χέρια, η Δ για την καταναλωτική αγορά της κ.ο.κ.

Περιττό να σημειωθεί ότι πρώτος υπηρέτης του ΣΥΣΤΗΜΑ, είναι η κυβέρνηση των ΗΠΑ και όλες οι κυβερνήσεις εξαρτώνται απ' αυτήν. Το Πεντάγωνο, το ΝΑΤΟ, οι Στρατοί, οι Αστυνομίες που εξαρτώνται άμεσα ή έμμεσα από τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ.

Δηλ. πλάι στην συντριπτική οικονομική του δύναμη, το ΣΥΣΤΗΜΑ έχει προσθέσει την πολιτική, στρατιωτική και αστυνομ. δύναμη. Αυτό φτάνει όμως αυτό.... Γι' αυτό παράλληλα με τη δύναμη που στηρίζεται στη ΒΙΑ, διαθέτει και άλλη δύναμη που βασίζεται στην πλύση εγκεφάλων, στην διάβρωση και αλλαγή συνείδησης, λογικής, νοοτροπίας του απλού ανθρώπου. Τα μέσα είναι η Παιδεία, η Ψυχαγωγία, η Τέχνη, η Επιστήμη, τα κόμικς και γενικά η "κοινωνία της κατανάλωσης" [βλ. και Μυστήρια Πανεπιστημίου σελ. 160 – 180

....Εδώ ακριβώς, σ' αυτό το σημείο γίνεται η σύγκρουση με τις μάζες. Είναι το σταυρικό σημείο της πολιτικής και ιδεολογικής σύγκρουσης με το ΣΥΣΤΗΜΑ.... Το ΣΥΣΤΗΜΑ, στην εφαρμογή της τακτικής του, επιβάλλει σε κάθε χώρα την πολιτική μορφή που ταιριάζει περισσότερο στους σκοπούς του στόχους. Έτσι, στις χώρες που τις έχει καταδικάσει για απομύζηση, επιβάλλει σχεδόν τυραννικά καθεστώτα. Αντίθετα, σε κείνες που τις θέλει σαν καταναλωτική αγορά, επιτρέπει ή και τη ... σοσιαλδημοκρατία. Από την άποψη αυτή λοιπόν, αν θεωρήσουμε το Σύστημα σαν νόμισμα, από τη μια πλευρά του βρίσκονται οι Πινοσέτ και από την άλλη οι Σμιτ... Το ίδιο νόμισμα – ΣΥΣΤΗΜΑ ακριβώς με δύο

όψεις.

Νομίζω ότι οι λαοί στόν κόσμο όλο — καί ιδιαίτερα στήν Ευρώπη — έχουν αρχίσει νά συνειδητοποιούν αυτήν τήν πραγματικότητα. Καί σ' αυτό ακριβώς τούτο βρίσκεται καί ή αποτυχία τής "Νέας Αριστεράς" σέ όλο τόν κόσμο.

Μετά τά γεγονότα τής Πράγας, κυρίως, πολλοί κομμουνιστές θέλησαν νά ξεκαθαρίσουν οριστικά καί ριζικά από τό δογματισμό - σταλινισμό πού είχε δημιουργήσει τόσα προβλήματα σ' όλο τον κόσμο. Από δώ καί πέρα, δημιουργήθηκαν σχίσματα, κόμματα, τάσεις, μέ σκοπό τήν ανανέωση τής Αριστεράς κ.τ.λ.

Τό κακό πού ξεχάσαμε είναι ότι στή διάταξη δυνάμεων, εκτός από μάς "ανανεωτές — δογματικούς", υπάρχει πάντα κι' παρών καί τό ΣΥΣΤΗΜΑ — πού εκμεταλλεύτηκε βέβαια καταστροφικά τή διάσπαση τών κομμουνιστών. Δέν θέλω νά σβύσω μέ μια μονοκονδυλιά έναν αγώνα γιά ανανέωση, πού ξεκίνησε ξαφνικά από τήν ίδια τή Σοβ. Ένωση μέ τό 20ο συνέδριο καί συνεχίζεται παντού καί θά συνεχίζεται πάντα. Βρίσκω όμως λανθασμένη τήν τακτική πού ακολουθήθηκαν σέ συγκεκριμένες χώρες καί περιπτώσεις, συγκεκριμένες κομ. δυνάμεις. Αυτό φάνηκε π.χ. καθαρά στή χώρα μας, γιατί τό αποτέλεσμα ήταν νά μειωθεί ή εκλογική δύναμη τής άλλοτε ενιαίας κομμουνιστικής Αριστεράς σέ μια στιγμή ακριβώς πού ό λαός ήμπαλε τά συνθήματα πού σπείραμε εμείς οι ίδιοι μέ αμέτρητες θυσίες καί αίμα .....

.... μέ τό ΣΥΣΤΗΜΑ παντοδύναμο, μέ συσσωρευμένες μεταμφιέσεις του ό λαός δέν πιστεύει ποτέ ότι ή Εξουσία θά είναι δική του. Τό ΣΥΣΤΗΜΑ βρίσκεται στην αλλαγή φρουράς, ώστε νά παρατείνει τήν εξουσία του..

.... "Αν ή πολιτική πού εφάρμοσα σάν "ελεύθερος σκοπευτής" από τό 1973-77, βοήθησε στήν επάνοδο καί στερέωση τής Δημοκρατίας, τότε ή προσφορά μου μπορεί νά θεωρηθεί θετική. Παράλληλα όμως αναγνωρίζω σάν λάθος εκτίμηση τό γεγονός ότι πίστευα σέ μια πολιτική "εθνικού συμβιβασμού", δηλ. τής ενότητας από τά πάνω... Πίστευα ότι οι προοδευτικές επιθυμίες τού Καραμ. θά τόν οδηγούσαν στήν απόφαση νά υψωθεί πάνω από τό παλιό του Κόμμα καί νά προχωρήσει στή δημιουργία κυβερνήσεως Εθνικής Ενότητας μέ συμμετοχή καί τής Αριστεράς.

Μια τέτοια πράξη θά μάς έβγαζε οριστικά από τά γρανάζια τής ψύχωσης τού Εμφυλίου, πού εξακολουθεί νά είναι ή βάση τής εκπαίδευσης καί συμπεριφοράς τών Ενόπλων Δυνάμεων τής χώρας. Έτσι δέν θά μπορούσε κάποιος νά πεί: "Εμείς είμαστε κόμμα εθνικό, επομένως [illegible] από τό Στρατό...". Δυστυχώς, όμως το είπε, γιατί πολύ σωστά βλέπει τό Στρατό (καί επομένως τό ΣΥΣΤΗΜΑ) σάν κύριο ρυθμιστή γιά τίς πολιτικές μας εξελίξεις.... Όπως, πολύ σωστά, βλέπει ότι εφόσον ή αντικομμουνιστική ψύχωση υπάρχει, ό ρόλος ό δικός μας θά είναι νά τρώμε ξύλο, νά πηγαίνουμε φυλακές καί εξορίες καί νά οργανώνουμε τό λαό γιά νά φέρνουμε στήν εξουσία ποτέ τόν Πλαστήρα

και ψήφισε τον πατέρα – Παπανδρέου. Με την ίδια λογική, σήμερα θέλει να μας υποχρεώσει να ψηφίσουμε μεθαύριο τον γιό – Παπανδρέου.

... Δεδομένου λοιπόν ότι ούτε ο Καραμ. προχώρησε στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας και ούτε ο Α.Π. (που από την πρώτη στιγμή απέρριψε την ίδια αυτή γιατί [illegible] θέλει την «Εξουσία» μόνο για τον εαυτό του) προχώρησε σε σοβαρές διαπραγματεύσεις για την ΕΝΟΤΗΤΑ των ευρύτερων προοδευτικών – δημοκρατ. δυνάμεων της χώρας, νομίζω ότι έχουμε καθήκον να αναπροσαρμόσουμε την πολιτική μας στα νέα, πραγματικά δεδομένα της χώρας.

Οι ρεαλιστικές προοπτικές που διανοίγονται αυτή τη στιγμή είναι

α) Διακυβέρνηση της Εξουσίας σημερινού τύπου

β) Κυβέρνηση Δεξιάς με το Στρατό σε πρώτο επίπεδο – φανερά ή κρυφά.

γ) μεταμφίεση της Εξουσίας με συνεργασία Παπανδρέου και «προοδευτικών» δυνάμεων του Στρατού για την εγκαθίδρυση «σοσιαλιστικού» καθεστώτος τύπου (ίσως και το «είμαστε κόμμα παράταξη του Στρατού»).

Μπροστά σ' αυτές τις σκοτεινές προοπτικές, ποια είναι η θέση η δική μας;

Η απάντηση που έπρεπε ήδη σαφής: Ενότητα, συσπείρωση, κοινή δράση όλης της επαναστατικής Αριστεράς με στήριγμα το ΚΚΕ που την πιο ισχυρή πολιτική και οργανωτική δύναμη μέσα στο χώρο αυτό της Αριστεράς.

Θα ήμουν πολύ αφελής να υποστηρίξω από τη μια μέρα στην άλλη ότι το ΚΚΕ που ως χθες κριτικάριζα με δύναμη και πάθος, άλλαξε ως διά μαγείας. Όχι. Όμως, με όλα τα ελαττώματα του κόσμου συγκεντρωμένα μέσα σ' ένα Κ.Κ. αυτό δεν παύει να είναι πάντα ένα εργαλείο σε σχέση με τη σαπίλα που χαρακτηρίζει όλο το φάσμα που συντηρεί και εξυπηρετεί το ΣΥΣΤΗΜΑ.

Αυτό το ΣΥΣΤΗΜΑ είναι ο μεγαλύτερος εχθρός της ανθρωπότητας και του λαού μας, επομένως, σήμερα και η πρόσφατη πείρα δείχνει ότι ο μοναδικός χώρος μέσα στον οποίο δεν μπόρεσε ακόμη να διεισδύσει είναι το Κομ. κίνημα. Στη χώρα μας, κύριο εργαλείο αυτού του κινήματος αναδείχτηκε το ΚΚΕ. Αυτό σημαίνει ότι ο λαός μας μπορεί να στηριχτεί μόνο στις δυνάμεις που θα συσπειρωθούν μαζί με το ΚΚΕ. 1) για να αντιμετωπίσει την κρίση μέσα στην οποία τον βυθίζει το ΣΥΣΤΗΜΑ, να προστατέψει τη Δημοκρατία, να ξεσκεπάσει κάθε καινούρια μεταμφίεση της Εξουσίας, και 2) να προπαρασκευάσει υπεύθυνα και σίγουρα τη σύγκρουση και τη νίκη πάνω στο ΣΥΣΤΗΜΑ, προϋπόθεση για να οικοδομηθεί μια νέα κοινωνία, η σοσιαλιστική ...»

....

Τις θέσεις αυτές περί ενωτικής πορείας και διαδικασίας του λαϊκού κινήματος με την πρωτοβουλία και την πρωτοπορία του ξαναγεννημένου τμήματος της Αριστεράς και ιδιαίτερα του ΚΚΕ, βρίσκει την ευκαιρία να συζητήσει ο Μ.Θ. με τους Έλληνες της Αμερικής, σε ανοιχτό και γόνιμο διάλογο, σε σύντομη παραμονή του κατά τη διάρκεια μεγάλης περιοδείας καλλιτεχνών του στο εξωτερικό στις ΗΠΑ [ΑΛΛΑΓΗ, 65-92] (Μάης 1978).

"....μια πρώτη παρατήρηση που σε σχέση με τον Α.Π. αποτελεί το ότι ο Ανδρέας εμφανίζεται με "υπεραριστερά" συνθήματα. Είναι όμως γνωστό ότι αριστερά του ΚΚΕ δεν μπορεί να υπάρξει τίποτα, δηλ. πιστεύω ότι αριστερά του ΚΚΕ, αρχίζει η Δεξιά... Τι επιδιώκει ο Α.Π.; είναι πραγματικά σοσιαλιστής; αν επαγγέλλεται την ΑΛΛΑΓΗ, τι στρατηγική προτείνει και με βάση ποιες δυνάμεις σχεδιάζει να την υλοποιήσει;... Όποιος είναι ειλικρινής και πιστεύει να εφαρμόσει αυτά που επαγγέλλεται, δεν πρέπει να εξηγήσει και ποιο ακριβώς θα είναι το λαϊκό έργο του, διαφορετικά, απλώς συνθηματολογεί ή και εξαπατά τον κόσμο, οδηγώντας τον σε άλλη σύμφωνη, σε σφαγή... Ο Α.Π. λοιπόν θα παίξει θετικό ρόλο μόνον αν υπάρχει ένα ισχυρό ΚΚΕ να τον πιέζει. Η ενότητα των προοδ. δυνάμεων δεν μπορεί να είναι σε διαπραγματεύσιμη βάση... Σε μια συνεργασία σοσιαλιστών-κομμουνιστών, ένα ισχυρό Κ.Κ. αποτελεί εγγύηση ότι δεν θα υπάρξουν ούτε υποχωρήσεις προς την άρχουσα τάξη, ούτε τυχοδιωκτισμοί. Αυτή ήταν άλλωστε και μια διαφωνία μου με το ΚΚΕ, ότι δηλ. δεν πίεζε αρκετά τον Α.Π.
Τώρα βέβαια στρέφεται πιο κριτικά απέναντί του. Ας μη ξεχνάμε ότι ένα Κ.Κ. έχει πάντα ~~[illegible]~~ λαϊκή βάση πολύ μεγαλύτερη από την εκλογική του παρουσία. Το 10% του ΚΚΕ στις τελευταίες εκλογές, σημαίνει ότι εκπροσωπεί ένα 40% του λαού... Υπάρχει δηλ. ένα "φράγμα" στις εκλογές που είναι δύσκολο να ξεπεραστεί. Επιφυλάσσονται πολλοί, αλλά στις εκλογές διστάζουν να ψηφίσουν. Από παρόμοιους ψηφοφόρους προέρχονται τα 3/4 ίσως του 25% του Α.Π.

... Τι θα είναι ο σοσιαλισμός είναι μεγάλο, δεν μπορούμε να ξέρουμε. Μια συγκεκριμένη [illegible] του [illegible] ο Ελληνικός λαός την εποχή της Κατοχής και της Εθνικής Αντίστασης.

...: Η Δεξιά, πριν τον εμφύλιο και μετά, έχει δώσει της [illegible] στα πόστα του κρατικού μηχανισμού.

Και κάθε φορά που μπαίνει θέμα εκδημοκρατισμού από το λαϊκό κίνημα, αρχίζει με "κομμουνιστικό δάκτυλο", και να [illegible] με φωνές κάτω την πραγματικότητα.

Δεν ισχύει για το χουντικό στρατηγό ούτε και τα λοιπά. Σημαντικότερη ίσως είναι ο ακροδεξιός λόγος.

Αυτός έρχεται σε επαφή με τον κόσμο κι ο [illegible]

. . .

Σίγουρα, καί τώρα τῆς δεξιᾶς εἶναι νά κινηθεῖ ἀπό τό χουντικό χῶρο στό ἀκροδεξιό, στό δεξιό, σήμερα στό κεντροδεξιό, ἴσως καί "ἀριστερότερο" αὔριο, κάτω ἀπό σοσιαλίζουσες ταμπέλες....

Χρέος δικό μας εἶναι νά ξεσκεπάσουμε αὐτή τήν πραγματικότητα καί νά ἀντιπαλεύουμε στό λαό τή δεξιά μέ ὁποιο προσωπεῖο καί ἄν φορᾶ. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, δέν πρέπει καί νά πέφτουμε στό λάθος νά ἰσοπεδώνουμε τά πάντα, ὅπως κάναμε ἄλλοτε μέ τό σύνθημα "Ἡ ἴδια σπείρα τοῦ Παπάγου", πού ἀποκηρύχτηκε κατόπιν. Γιατί, ὑπάρχει βέβαια τεράστια διαφορά ἀνάμεσα στή Χούντα καί στόν Καραμανλή, ἔστω καί ἄν ἐκφράζουν καί οἱ δύο τή Δεξιά, σέ διαφορετικές στιγμές.

.... Προσπαθοῦμε λοιπόν ἐμεῖς μιά δημοκρατικότερη, προοδευτικότερη κατεύθυνση. Κάνοντας κριτική στούς συμβιβασμούς ἀπό τή μιά, καί μή δημιουργώντας καί ψευδαισθήσεις ἀπό τήν ἄλλη. Χτυπάμε τά δεξιά καί ἀριστερά λάθη. Αὐτό τό νόημα ἔχει καί ἡ κριτική πού κάνω στόν Ἀντρέα.

Θυμᾶσαι, στά 60-61, ἐμεῖς ἤμασταν ἐκεῖνοι πού βοηθήσαμε τήν Ε.Κ., ἡ ΕΔΑ, οἱ κομμουνιστές. Ἐμεῖς βγήκαμε στούς δρόμους, κάναμε διαδηλώσεις, φάγαμε ξύλο ἀπό τήν Ἀστυνομία.

Τόν υποστηρίξαμε. Ὄχι γιατί δέν ξέραμε ποιός ἦταν ὁ Γ.Π. Ἀλλά γιατί ἐκτιμούσαμε ὅτι εἶχε μαζί του καί κόσμο λιγότερο διεφθαρμένο. Ὡστόσο, ἕνα εἶδος "ἀριστερῆς" συνθηματολογίας, χωρίς ἀντιστοιχία στήν πραγματικότητα, πράγμα γιά τό ὁποῖο ἦταν ὑπεύθυνος ὁ Α.Π. ἔφερε καί τό δικό του τέλος καί τή Χούντα στήν ἐξουσία. Ἔχουμε εὐθύνες καί ἐμεῖς, οἱ λαμπρακίδες, στό βαθμό πού συμβάλαμε στή δημιουργία μιᾶς δύναμης σέ ἀντίθεση μέ τήν πραγματικότητα.

Τρομάξαμε τούς Ἀμερικάνους καί δώσαμε πρόσχημα γιά τήν ἐπέμβασή τους, γιατί ἔβλεπαν ἕνα λαϊκό κίνημα νά φουντώνει μέρα-τή μέρα. Ὅμως ἡ διαδικασία αὐτή, ἡ τεράστια ἀντίθεση ἀνάμεσα σ' ὅ,τι ἔλεγε καί ὅ,τι ἔκανε ὁ Γ.Π. ἀποπροσανατόλιζε τόν κόσμο. Δέν τόν προετοίμασε.

Τό '65 ἔνοιωθε προδομένος. Αὐτός εἶναι καί ὁ βασικός λόγος πού δέν κινητοποιήθηκε στή δικτατορία. Ὁ λαός δέν ἦταν προετοιμασμένος νά ὑπερασπίσει τίς κατακτήσεις του. Τό παράδειγμα αὐτό ἐξηγεῖ καλύτερα τή στάση μου ἀπέναντι στόν Α.Π.

Ἀφοῦ δέν προωθεῖ τήν ΕΝΟΤΗΤΑ, ἀφοῦ προβάλλει τό ΠΑΣΟΚ σάν "μοναδικό φορέα ΑΛΛΑΓΗΣ" καί ἔτσι ΔΕΝ προετοιμάζει τόν κόσμο γιά μιάν ἀναμέτρηση, θά πρέπει ἀνάλογα νά εἶναι καί τά συνθήματά του. Παραδεχόμαστε τόν Α.Π. γιά Κεντρῶο.

. . .

Ἂς τὸ ξεκαθαρίσει καὶ ὁ ἴδιος. Ἔτσι θὰ ξέρουν καὶ ὁ λαὸς καὶ τὸ «κατεστημένο» τί νὰ περιμένουν. Τότε ὅμως δὲν θὰ μπορεῖ νὰ λέει νὰ φύγουν οἱ βάσεις, νὰ μπεῖ καὶ ξανακάτσει κ.τ.λ.

...Ἐγὼ βλέπω ὅτι ὁ Α.Π. ἀποσκοπεῖ καθαρὰ μιὰ πολιτικὴ ἐξαφάνιση τοῦ ΚΚΕ καὶ τῆς Ἀριστερᾶς, φιλοδοξεῖ νὰ μονοπωλήσει τὸ προοδευτικὸ χῶρο. Χρησιμοποιεῖ 2 μεθόδους βασικὰ γι' αὐτό: ἀπὸ τὴ μιὰ ἐμφανίζεται «ἀριστερότερη τῆς Ἀριστερᾶς», χρησιμοποιεῖ τὰ συνθήματά της καὶ τραβάει τὶς μάζες. Ἡ Ἀριστερὰ ὅμως ξέρει ὅτι ἔχει εὐθύνη ἀπέναντι στὸ λαό. Ἔτσι δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ πεῖ «Βυθίσατε τὸ ΧΟΡΑ» δημιουργώντας ἕνα φιλοπόλεμο-ἐθνικιστικὸ κλίμα. Ἐνῶ ὁ Α.Π. θὰ τὸ πεῖ, καὶ τὴν ἄλλη μέρα θὰ πεῖ... ὅτι ἐννοοῦσε κάτι ἄλλο.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, χρησιμοποιεῖ τὴ παλιὰ καὶ δοκιμασμένη μέθοδο τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ καὶ ἀντισοβιετισμοῦ. Κάνει κριτικὴ στὴ Σοβ. Ἕνωση, μιλάει γιὰ 12 μίλια κ.τ.λ.

Ἐγείρει θέματα καὶ ἐκμεταλλεύεται τὸν ἔντονο ἀντικομμουνισμὸ ποὺ κυριαρχεῖ στὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ ζωή. Ἐπαναλαμβάνοντας ἔτσι τὸ φαινόμενο — Καραμανλῆς στὸν χῶρο τῆς Δεξιᾶς, ἐμφανίζεται σὰν ὁ ἀντίποδας: Ἀντι-Καραμανλῆς στὸν χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς. Μὲ αὐτὰ τὰ μέσα κατεβαίνει στὸν ἐκλογικὸ στίβο.

... Ἐμεῖς πρέπει νὰ δοῦμε ποιὰ εἶναι ἡ στρατηγικὴ τῶν Ἑλλήνων κομμουνιστῶν. Στόχος της δὲν εἶναι τὰ ἄμεσα ἐκλογικὰ ὀφέλη, ἀλλὰ ὁ ριζικὸς μετασχηματισμὸς τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Ἡ περίπτωση τῆς ΕΚ εἶναι κλασσικὸ παράδειγμα. Ἐμεῖς δώσαμε τὸ 53% στὸν Γ.Π. Τοῦ προσφέραμε τὴ βοήθειά σε κρίσιμη περίοδο, προσπαθήσαμε τὸ μεγάλο κίνημα. Καὶ αὐτό, ἐνῶ ὁ ἴδιος δὲν δεχόταν καμμία συνεργασία. Νὰ ποιοὶ προωθοῦν τὴν ἑνότητα. Κι ὄχι ἐπειδὴ δὲν ξέραμε τί συνέβαινε.

Ξέραμε καὶ πολὺ καλὰ ὅτι ἡ ΕΚ, ἡ συνένωση Γ.Π. – Βενιζέλου – Μητσοτάκη, δημιουργήθηκε μέσα στὴν Ἀμερικάνικη Πρεσβεία. Ἐκτιμήσαμε ὅμως τὸ ὅτι θὰ προωθοῦνταν ὁρισμένες βασικὲς μεταρρυθμίσεις καὶ γι' αὐτὸ βοηθήσαμε καὶ ποτὲ δὲν τὸν «ἐκθέσαμε» στὸ θέμα τῆς συνεργασίας.

Τί ἔκανε ὅμως ὁ Γ.Π.; Προωθοῦσε τὸ περίφημο «δίμετωπο». Οἱ δικοί μας ἄνθρωποι σκοτώνονταν, ὁ Λαμπράκης, ὁ Πετρούλας κ.ἄ., στὸ πεζοδρόμιο, ἐνῶ ἡ Δεξιὰ ὀργίαζε, ἀπὸ τὸ παρακράτος ὡς τὴν Ἀστυνομία τοῦ ἴδιου. Κι ὁ Γ.Π. ἀποκαλοῦσε «δολοφόνους» τοὺς κομμουνιστές. Μὲ «δίμετωπο» βέβαια δὲν προωθεῖται καμμία ἑνότητα.

Καί αὐτό τελικά τοῦ ἔφαγε. Δέν μποροῦμε νά μιλᾶμε γιά ΑΛΛΑΓΕΣ, ἄν πραγματικά τό πιστεύουμε, σύγκρουση δηλ. μέ τή Δεξιά, καί νά ἀπομονώνουμε τούς πιό συνεπεῖς ἀγωνιστές, τούς κομμουνιστές. Κι ὁ Α.Π. προσπαθεῖ, σ' ἕνα βαθμό, ἕνα εἶδος "διμέτωπου".

... λέει ὁ Α.Π. ὅτι τό ΠΑΣΟΚ εἶναι "ἐθνικό" κόμμα, ἀποδεκτό ἀπό τό στρατό. Τί σημαίνει αὐτός ὁ ἰσχυρισμός; Κατά τήν ἄποψή του, ὑπάρχουν καί κόμματα μή ἐξουσίας, μή "ἀποδεκτά", "ἀντεθνικά"; Αὐτό ὅμως εἶναι τό γνωστό παραμύθι τῆς Ἀντίδρασης, γιά τό "προδοτικό" ΚΚΕ κ.τ.λ.

Οἱ κομμουνιστές δέν χρειάζονται τίτλους ἐθνικοφροσύνης. Γιατί, ὅταν ἡ πατρίδα πραγματικά κινδύνευε, ἀπό τούς Γερμανούς, ἤ σέ ὁποιαδήποτε περίσταση, ὅταν ἄλλοι τό ἔβαζαν στά πόδια ἤ καί συνεργάζονταν μέ τόν κατακτητή, οἱ σημερινοί "ἐθνικόφρονες", τό ΚΚΕ στάθηκε ἀκλόνητο, πρωτοπόρο, καθοδήγησε τό ἔπος τῆς Εθν. Ἀντίστασης, δείχνοντας στήν πράξη ὅτι εἶναι τό μόνο ἐθνικό κόμμα, ἐνῶ πολλοί ἄλλοι εἶναι μόνο στά λόγια.

Τό θέμα ὅμως δέν εἶναι μόνον ἐκεῖ. Τό θέμα εἶναι ὅτι ὁ Α.Π. δέχεται σάν ρυθμιστή τῆς πολιτικῆς ζωῆς τό στρατό. Καί στό στρατό λειτουργεῖ ἀκόμα ἡ χούντα. Πῶς εἶναι λοιπόν δυνατό νά καθορίζεται ποιό κόμμα εἶναι καί ποιό ὄχι ἐθνικό, ἀπό τούς πράκτορες τῶν Ἀμερικανῶν; Ἀναγορεύονται αὐτοί πού εἶναι ὑπόλογοι ἀπέναντι στό λαό, σέ τιμητές; Φυσικό εἶναι ἡ Δεξιά νά διαστρεβλώνει τήν ἱστορική καί πολιτική πραγματικότητα.
Ὅταν ὅμως κάποιος πού θέλει νά λέγεται προοδευτικός ἡγέτης, λέει τά ἴδια πράγματα, γιά κομματικά ὀφέλη, δημιουργεῖ σύγχυση καί βλάπτει τό λαό.... Τό νά ζητᾶ κανείς πιστοποιητικά πατριωτισμοῦ ἀπό τό στρατό δημιουργεῖ φοβερό προηγούμενο....

Ὁ ἀκραῖος ἀντισοβιετισμός πού διακρίνει τόν Α.Π. τόν συμπαρατάσσει μερικές φορές μέ τήν ἄκρα Ἀντίδραση καί, τέλος, τόν ὁδηγεῖ σέ ἀντιπροοδευτική διεθνή πολιτική.
Τί συνέπειες θά ἔχει τό σύνθημα "12 μίλια" στό Αἰγαῖο; Ἄν πραγματοποιηθεῖ, θά ἀποκλείσει τό Σοβιετ. Στόλο, διεθνές ἀντίβαρο, εἴτε τό θέλουμε — εἴτε ὄχι — στόν ἀμερικάνικο ἰμπεριαλισμό.

Τί θέλει λοιπόν ὁ Α.Π.; Νά γίνει τό Αἰγαῖο μιά ΝΑΤΟϊκή λίμνη; Ὑποστηρίζει ἐπίσης τή Δεξιά θέση γιά δῆθεν "ἀνταγωνιστική" συσχέτιση σχέσεων Μόσχας - Ἀμερικῆς. Αὐτά τά λέει ὅμως ἡ Ἀντίδραση γιά νά καλύψει τό ρόλο τῶν Ἀμερικανῶν καί νά πεῖ ὁ κόσμος ὅτι "ὅλοι οἱ μεγάλοι τό ἴδιο εἶναι", τό θέμα τοῦ ἐμπάργκο κ.τ.λ.

. . .

Γιατί τά λέει όμως όλα αυτά ό Α.Π.; Προτιμά ή Τουρκία νά είναι ακόμη προσκολλημένη στήν Αμερική; Συμφέρον τού ελληνικού, αλλά και τού τουρκικού λαού, είναι νά αποδεσμευθεί ή Τουρκία — και ή Ελλάδα — από τά δεσμά τού ΝΑΤΟ. Και ή Σοβ. Ένωση παίζει τό ρόλο τού διεθνούς στηρίγματος στίς διαδικασίες αυτές.

Άλλο ζήτημα: Ελπίζει, ας δοκιμάσει στήν εξουσία ό Α.Π. Πώς όμως, πού ούτε καν οργανωμένο κόμμα δέν έχει, μέ μικρή -ελάχιστη- μάλιστα, εργατική βάση, απουσιάζει στόν καθημερινό κοινωνικό αγώνα;

Στήν παρατήρηση ότι τό ΠΑΣΟΚ κέρδισε τό 1/4 τών ψηφοφόρων στίς πρόσφατες εκλογές μέ "σοσιαλιστικό πρόγραμμα και διακηρύξεις", πρέπει νά πούμε: "Ας δούμε από πού προέρχονται αυτοί οί ψηφοφόροι τού ΠΑΣΟΚ".
Πέντε-πέντε, πόσους μπορεί κανείς νά αποσπάσει ψηφοφόρους τού ΠΑΣΟΚ και όχι τού Ανδρέα;

Τό "χαρισματικό" στοιχείο τού Α.Π. λειτουργεί σέ περίοδο σύγχυσης και ό Α.Π. εμφανίζεται σάν αντίβαρο τού κ. Καραμ. Από τούς σημαντικό-τερους λόγους πού τού έδωσαν τήν ευκαιρία νά συσπειρώσει κόσμο, υπήρξε τό γεγονός τής διάσπασης τής Αριστεράς. Αυτό, σέ συνδυασμό μέ τή κλασσική θεωρία τής "χαμένης ψήφου" ώθησε μιά σειρά παλιών αριστερών, γενικά "δημοκρατικών" δυνάμεων, νά ψηφίσουν Α.Π. Τέλος, τά κατάλληλα συνθήματα γιά τούς κατάλληλους ανθρώπους — "υπεραριστερά" γιά τούς νέους, "εθνικιστικά" γιά τούς αξιωματικούς, "συντηρητικά" γιά τούς αγρότες πού φοβούνται τήν ΕΟΚ κ.τ.λ., διαμόρφωσαν τό εκλογικό αποτέλεσμα.

Έτσι, τό ΠΑΣΟΚ ψηφίστηκε από δυνάμεις πού ανήκουν κυρίως στήν Αριστερά, τράβηξε και από τή Δεξιά, όμως χωρίς αναγκαστικά νά συνειδητοποιεί και τούς οπαδούς αυτούς.

. . . Κατά τά γράμματα, ό Σοσιαλισμός είναι ένας, ό επιστημονικός σοσιαλισμός τού Κ. Μαρξ. Τά υπόλοιπα είναι απλώς παρατράγουδα. Δέν ισοπεδώνω έτσι διαφορές πού αναμφισβήτητα υπάρχουν... Άλλες π.χ. οί ελευθερίες τής Δυτ. Γερμανίας, άλλες τής Χιλής ή τής Ελλάδας. Σίγουρα εμείς προτιμάμε και προωθούμε τίς περισσότερες ελευθερίες.

Αυτό όμως δέν μάς παραπλανά από τό ότι και οί χώρες τής σοσιαλδημοκρατίας π.χ. είναι σαφώς καπιταλιστικές....

....Σὲ κάθε περίπτωση, γιὰ νὰ ξαναγυρίσουμε στὴν Ἑλλάδα, ἡ κυρίαρχη ἀντίθεση ποὺ λειτουργεῖ ἐδῶ, ποὺ ἐπισφραγίστηκε μὲ τὴν Ἐθν. Ἀντίσταση, ἀντιπαραθέτει πάντα, ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ (Δεξιά, Ἄγγλοι παλιά, Ἀμερικάνους τώρα) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ ΚΚΕ μὲ τὸ λαό.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ τὸ ΚΚΕ βάλλεται συνεχῶς ἀπὸ τὴν ἀντίδραση, δυσφημεῖται, κατηγορεῖται προδοτικό, ἀποκλείεται ἀπὸ τὰ μαζικὰ μέσα ἐνημέρωσης, τὰ στελέχη του συκοφαντοῦνται κ.τ.λ.

....Κι ὅταν γίνονται ἐκλογές, ὑπάρχει ψυχολογικὴ καὶ πολιτικὴ τρομοκρατία. Ὁ Γ.Π., ἔτσι, εἶχε ἴσως ἕνα 10% ἀπὸ τῆς ψήφους ποὺ πῆρε. Οἱ ὑπόλοιποι ἤμασταν ἐμεῖς οἱ ἄλλοι. Σήμερα, στὶς τελευταῖες ἐκλογές, συγκέντρωσαν οἱ Ἀριστεροὶ ἕνα 37%, κι αὐτό, μὲ αὐταρχισμὸ στὴν ἐξουσία, χουντικὸ παρακράτος, ἐκβιάσεις κ.τ.λ.

Ἂς λείψουν ὅλα αὐτά, καὶ ὁ λαὸς ἀναπνεύσει καὶ μπορέσει νὰ ψηφίσει λεύτερα, τὸ ποσοστὸ αὐτὸ θὰ εἶναι 60% περίπου...

...Ὅταν λοιπὸν ἐμφανίζεται ἕνα κόμμα σὰν τὸ ΠΑΣΟΚ μὲ προοδευτικὰ συνθήματα, ἀλλὰ μὲ μιὰ ἡγετικὴ ὁμάδα (μεγάλο μέρος της, τουλάχιστον) ἀντικομμουνιστική, αὐτὸ εἶναι ἐπικίνδυνο....

....Καὶ ὅσο, ἦταν ἀδύνατο τὸ νὰ μὴν εἶσαι μὲ τὸ ΕΑΜ. Ἐκείνη λοιπὸν τὴν περίοδο, τὴν πιὸ κρίσιμη γιὰ τὴ νεώτερη ἱστορία μας, ὁ Α.Π. ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ πλέον, δέχεται ἀνθρώπους ὕποπτους, παλαιοκομματικούς κ.τ.λ. σὲ θέσεις ἡγετικές, κρύβει δηλ. ἕνα διπρόσωπο, ποὺ προκαλεῖ συγχύσεις στὸ λαό.

Ἡ θέση τοῦ ΚΚΕ γιὰ τὸν Α.Π. εἶναι πολὺ διαφορετική: τὸν κριτικάρει ἔντονα γιὰ τὶς ἐθνικιστικὲς καὶ μικροαστικὲς ἐκδηλώσεις του, ἐκτιμᾶ ὅμως καὶ τὸ ὅτι μέσω τοῦ ΠΑΣΟΚ ἐκφράζεται μιὰ ἀντίθεση γιὰ τοὺς Ἀμερικάνους, δίνεται δημοσιότητα στὰ ἀντιιμπεριαλιστικὰ συνθήματα ποὺ πῆρε ὁ Α.Π. ἀπὸ τὴν Ἀριστερὰ κ.τ.λ.

... Ἐγώ, ὡστόσο φοβᾶμαι. Σ' ἕνα βαθμὸ δηλ. ἡ προοδευτικὴ αὐτὴ ἐμφάνιση δημιουργεῖ ἕνα <u>ἄλλοθι</u> γιὰ ἀντικομμουνισμό. Δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένα πρόβλημα ἂν ὁ Α.Π. ἐμφανιζόταν σὰν κεντρῶος. Ἐμφανίζεται ὅμως σὰν ὑπέρμαχος ἑνὸς «[illegible] σοσιαλισμοῦ», καὶ παρασέρνει...

...Ἐμεῖς, στὴν Ἀριστερά, δὲν προβάλλουμε πρόσωπα. Αὐτὸ εἶναι λάθος ποὺ ἴσως καὶ τὸ ἔχουμε ἀφομοιώσει.... Στὴν Ἀριστερά, ὑπάρχουν ἀγωνιστές, ἀναλύσεις, ἐνθουσιασμός, πειθαρχία, τὸ κόμμα, ὄχι ὅμως ἄτομα, ὅσο «χαρισματικὰ» κι ἂν εἶναι...

...Δέν κάνουμε ἐπίσης διαχωρίσματα, κάνουμε ἐπανασυνδέσεις, προετοιμάζοντας τό λαό γιά τή σύμπραξη. Κι αὐτό γίνεται μέ τήν ἑνότητα, ἀπό κάτω, στή λαϊκή βάση, μέχρι πάνω, στή συμπαράταξη τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων... Αὐτή εἶναι ἡ διαφορετική ποιότητα τῶν κομμουνιστῶν.... Ο Α.Π. ὅμως κατέβαινει στίς ἐκλογές μέ σύνθημα τήν ἀντι-ἑνότητα, μιλώντας για μοναδικούς φορεῖς κ.τ.λ. Ἑνότητα δέν εἶναι νά σοῦ προτείνουν "ἔλα στό ΠΑΣΟΚ για νά ἑνωθοῦμε"... Παράλληλα, τό ξανακάνει, ἐκμεταλλεύεται τόν ἀντικομμουνισμό, τήν ἀντιδραστική προπαγάνδα ὅτι ἡ Ἀριστερά ξόφλησε κ.τ.λ., κι ὅμως χρησιμοποιώντας τά συνθήματα τῆς Ἀριστερᾶς πῆρε ἕνα 20% πού προέρχεται ἀπό τήν Ἀριστερά.
Ἄν θέλει νά ἐπηρεάσει θετικά, νά πάρει ἀπό Δεξιά.
Ἐνῶ τώρα διαιρεῖ τόν κόσμο καί οὔτε τόν προετοιμάζει.

....Τά πράγματα στήν Ἀριστερά, τώρα.... Ἡ διάσπαση της δέν ἐπέτρεψε νά φανεῖ ἡ πραγματική της δύναμη καί ἐνίσχυσε τόν Α.Π....

Πρέπει νά βάλουμε βαθειά στό μυαλό μας ὅτι οὔτε ὁ "δογματισμός" οὔτε ἡ "ἀνανέωση" εἶναι προνόμιο ἤ μονοπώλιο ὁποιουδήποτε κόμματος. Σέ κάθε κόμμα ὑπάρχουν καί δογματικοί καί ἀνανεωτές καί — τό κυριότερο — θά διαμορφώνονται ἀνάλογες τάσεις, ἀνάλογα μέ τίς συνθῆκες πού ἐπικρατοῦν. Μιλῶ ἀπό προσωπική πεῖρα, γιατί χωρίστηκα πρόσφατα καί στό "Ἐσωτερικό" καί στήν ΕΔΑ. Πῶς νά μιλᾶ κανείς για "ἐσωκομματική δημοκρατία" στό Ἐσωτερικό, ὅταν τρεῖς ἄνθρωποι ἀποφασίζουν για ὅλα...
...Μπῆκα στή νέα ΕΔΑ, μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θα μπορέσει νά συνενώσει τήν Ἀριστερά. Ἀμέσως ὅμως, ἀπομονωθήκαμε, διαβρωθήκαμε ἀπό ἀνθρώπους τοῦ Ἐσωτερικοῦ καί κατάντησε ἡ ΕΔΑ παράρτημα τοῦ Ἐσωτερικοῦ.

....Γι αὐτό καί ὑιοθέτησα τό σχῆμα τῆς "Συμμαχίας" στίς ἐκλογές.... Ἔτσι καί μετρήσαμε μια βασική διαφορά ἀνάμεσα στό ΚΚΕ καί στή "Συμμαχία". Ὁ λαός ξέρει ὅτι εἶναι βασικά δέσμιοι μιᾶς μεγάλης δύναμης, τῶν Ἀμερικανῶν, καί στή δύναμη αὐτή ἀπέναντι στέκει ἡ Σοβ. Ἕνωση σάν ἀντίβαρο, μέ ὅλα τά πιθανά ἐλαττώματά της..... Τό 10% τοῦ λαοῦ πού ψήφισε ΚΚΕ τό εἶδε αὐτό καί γι' αὐτό ψήφισε ἔτσι καί ὄχι, ὅπως λέγαν, γιατί ἁπλῶς εἶναι "συναισθηματικά" δεμένο μέ τή Σοβ. Ἕνωση ἤ ἀκόμη χειρότερες συκοφαντίες γιατί "πληρώθηκαν" κ.τ.λ. Ἄλλωστε ἡ Συμμαχία δέν ἔγινε με μακροπρόθεσμους στόχους, ἀλλά ὑποστηρικτικά. Τό Ἐσωτερικό σκέφτηκε ὅτι θά ἀποσπάσει ψήφους ἄν προσθέσει ὅλα μαζί τόν τ. [illegible] καί τόν Ψαρουδάκη. Αὐτό ὅμως δέν γινόταν στή βάση τῆς πολιτικῆς δεοντολογίας, ὅταν μέ ἐσωκομματική ἐγκύκλιο καθόριζε σάν στόχο τῶν ἐκλογῶν τήν ἀναμέτρηση μέ τό ΚΚΕ καί τήν ἀπομόνωση τοῦ Μ.Θ. καί Α. Λεντάκη στήν ΕΔΑ.

. . . .

....ήθελα κάπως κριτική στον Α.Π. για την αντιφατική του στάση και λέω ότι παίρνει ψήφους από την Αριστερά, είναι γιατί αυτή η εξέλιξη δεν είναι θετική για το λαϊκό κίνημα και εννοώ μια σειρά συγκεκριμένα πράγματα που ίσως δεν γίνονται αμέσως αντιληπτά από όλους.

...Γιατί οι κομμουνιστές είναι οι ήρωες του λαού κι όταν χάνονται ο χαμός τους είναι μεγάλος, και παίζουν βασικό ρόλο. Αποτελούν κύριο εχθρό της Αντίδρασης που προσπαθεί να τους εξοντώσει με συκοφαντική προπαγάνδα ή και έμπρακτα.... Αυτοί οργανώνουν και βρίσκονται στις πρώτες γραμμές των λαϊκών αγώνων. Αυτοί πάνε στη φυλακή, βασανίζονται και πεθαίνουν για τις ιδέες τους. Αν χαθούν οι κομμουνιστές, χάνεται το λαϊκό κίνημα. Γι' αυτό και οι πράξεις και η ευθύνη που παίρνουν πάνω τους έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα. Δεν είναι το ίδιο να κατέβει στο δρόμο ο [illegible] και το ίδιο να κατέβει κι ο Φλωράκης. Ούτε για το λαό, ούτε για την Αντίδραση είναι το ίδιο.

....Ο κόσμος έχει εμπιστοσύνη στους κομμουνιστές, αλλά αν δεν μπορεί να ενταχθεί ακόμα στις γραμμές τους.... Είναι πολλοί αυτοί που πιστεύουν στους αγώνες, στους στόχους, στο ήθος και την πολιτική δύναμη των κομμουνιστών, δεν μπορούν όμως να ξεπεράσουν ορισμένα όρια και φοβίες, δεν είναι έτοιμοι να γίνουν οι ίδιοι κομμουνιστές. Γι' αυτούς χρειάζεται ένας άλλος χώρος, στον οποίο να μπορούν να ενταχθούν. Αυτό το νόημα είχε η πρότασή μου για τη δημιουργία ενός φορέα ενδιάμεσου που να μπορεί να στεγάσει τις ενδιάμεσες αυτές δυνάμεις, τους προοδευτικούς ανθρώπους που βρίσκονται κοντά στο ΚΚΕ - το ρόλο δηλ. που είχε παίξει παλιότερα η ΕΔΑ και πιο πριν ακόμη το ΕΑΜ.... Είχα προτείνει κάτι ανάλογο και πριν τη δικτατορία....
....Καλό παράδειγμα είναι επίσης και η ανάπτυξη της Νεολαίας Λαμπράκη και η σχέση της με τη Νεολαία της ΕΔΑ.

....Χρειάζεται λοιπόν ένας ενωτικός φορέας της ευρύτερης Αριστεράς έξω από το ΚΚΕ και όχι ανταγωνιστικός προς αυτό. Η συνεργασία αυτή θα βασίζεται σ' ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα σε σχέση με το μαζικό κίνημα και θα ξεπερνά έτσι προβλήματα ιδεολογικής συμφωνίας.

Δεν υπάρχει λόγος να παίξει ο Α.Π. το ρόλο αυτό.... Οι προοδευτικοί άνθρωποι δηλ. θα μπορούν ή να μπουν στο ΚΚΕ, ή, αν δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία στις ιδέες, να ενταχθούν στον ευρύτερο αυτό φορέα. Έτσι θα επιτευχθεί η συνένωση των αριστερών δυνάμεων γύρω σ' ένα μίνιμουμ πρόγραμμα δράσης.

...ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ γιὰ ἱστορικοὺς λόγους δὲν χωρίζουν κομμουνιστὴ βασικὰ συμφωνοῦν μαζί τους. Αὐτὸ τὸ κοινωνικὸ καὶ ἱστορικὸ φάσμα θὰ καλύπτε ὁ νέος φορέας. Στὸ ΕΑΜ π.χ. ξέραμε ὅλοι ὅτι οἱ κομμουνιστὲς ἀποτελοῦσαν τὴν καθοδήγηση, δὲν ἤμασταν ὅμως "καθοδηγούμενοι". Τὸ ΕΑΜ δὲν ἦταν δορυφόρος ἰδέας »»

Οἱ θέσεις αὐτὲς τοῦ Μ.Θ. τόσο γιὰ τὴν ὀρθὴ ἀντιμετώπιση τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς συσπείρωσης τῆς εὐρείας Ἀριστερᾶς, τῶν "Ἐναλλακτικῶν Δυνάμεων", ἔριξαν καλὸ σπόρο καὶ συζητήθηκαν πολύ, μὲ ἐνθουσιασμὸ ἢ μὲ ἐπιφυλάξεις, στοὺς πολιτικοὺς κύκλους, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ 78.

Στὶς δυνάμεις, ἰδιαίτερα, τῆς Ἀριστερᾶς ἔπεφτε ἡ μεγάλη εὐθύνη τῆς στάσης ποὺ θὰ κρατήσουν στὸ ἱστορικῆς σημασίας πρόβλημα τῆς ἑνότητας καὶ τὰ καθήκοντα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴ θετικὴ τελεσφόρηση τῶν ἑνωτικῶν διεργασιῶν, πολὺ περισσότερο μετὰ τὴ θεαματικὴ ἄνοδο τοῦ ΚΚΕ στὶς τελευταῖες βουλευτικὲς ἐκλογές.

Τὸ γεγονὸς τῶν ἐπικείμενων (φθινόπωρο 78) δημοτικῶν ἐκλογῶν χρησίμευσε σὰν τελικὸς καταλύτης στὶς διεργασίες, ζυμώσεις, συζητήσεις καὶ προσωπικὲς τῶν βασικῶν αὐτῶν προβλημάτων.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸ ΠΑΣΟΚ, ἡ ἀντιδημοκρατικὴ νοοτροπία καὶ πρακτικὴ τοῦ ἡγεμονισμοῦ του, τῶν μονομερῶν ἐνεργειῶν καὶ τετελεσμένων γεγονότων, εἶναι τὸ "κλίμα" ποὺ προσπάθησε ἀπὸ νωρὶς νὰ δημιουργήσει γιὰ τὴ διεξαγωγὴ τῶν συζητήσεων στὰ θέματα τῆς δημοκρατικῆς συνεργασίας. Φανέρωσε ἐξ ἀρχῆς τὶς προθέσεις του νὰ ἐκβιάζει καὶ νὰ "σύρει" τοὺς συνομιλητές του σὲ μία ἄνευ ὅρων ἀποδοχὴ τῶν δικῶν κομματικῶν του ἐπιδιώξεων. Τέτοια μεθοδολογία βέβαια κάθε ἄλλο παρὰ σχέση ἔχει μὲ τὴν ἑνότητα καὶ τὸ συνάπαμα τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων καὶ — πολὺ περισσότερο — δὲν προωθεῖ καθόλου τὴν πάλη ἐνάντια στὴν ἀντιδραστικὴ πολιτική. Ἀντίθετα, δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴ μόνιμη προσπάθεια τῆς Ἀντίδρασης νὰ μειώσει τὴ δύναμη τοῦ λαϊκοῦ κινήματος.

Τὸ ὅτι μεταχειρίστηκε τὸ ΠΑΣΟΚ τὴ μεγάλη ὑπόθεση τῆς δημοκρατ. συνεργασίας, μὲ μικροκομματικοὺς ὑπολογισμούς, ἀντιδημοκρατικὲς μεθοδολογίες καὶ στόχους κάθε ἄλλο παρὰ ἀντιδεξιούς, εἶναι κάτι ποὺ μὲ ἐπιχειρήματα συγκεκριμένα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποδείξει.

Ἀλήθεια, τὸ στοιχεῖο τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ ὑπῆρχε πίσω ἀπὸ κάθε ἐπιφάνεια "διαπραγματευτική" καὶ αὐτὸ ὁμολογήθηκε ἀνοιχτὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ στελέχη του (βλ. π.χ. τὴν περίπτωση ΧΑΝΙΑ

. . .

όπου οι τοπικοί παράγοντες του ΠΑΣΟΚ δέχτηκαν πως ο υποψήφιος του ΚΚΕ ήταν η πιό πλατειά αποδεκτή και έγκυρη προσωπικότητα της πόλης, αλλά αρνήθηκαν ρητά την υποστήριξή της γιατί ήταν κομμουνιστής....)

Κάτω από αυτή τη συνθήκη, ο Μ.Θ., δικαιωμένος στις εκτιμήσεις του και συνεπής στις αρχές του περί ενότητας και συνεργασίας όλων των αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων, δέχτηκε να κατέβει υποψήφιος στη «μάχη της Αθήνας».

Μέλος του Π.Γ. της Κ.Ε. του ΚΚΕ (Μίνα Γιάννου) σχολιάζει σε κύριο άρθρο του Ριζοσπάστη (10.12.78) το «μήνυμα της νέας ενότητας»:

«Οι δημοτικές εκλογές έφεραν με ορμή και καθαρότητα στην επιφάνεια τα γενικότερα προβλήματα. Ο δημοκρατ. κόσμος της χώρας μας ενδιαφέρεται βασικά να «φύγει η Δεξιά» και θέλει πρώτα-πρώτα σήμερα να μη πάρει η Δεξιά τους δήμους στις δημοτ. εκλογές.

Το ΚΚΕ τόνιζε και τονίζει ότι το ζήτημα δεν τελειώνει με το να λέμε «να φύγει η Δεξιά». Το ζήτημα είναι κυρίως το πώς θα φύγει η Δεξιά και έπειτα: «μετά τη Δεξιά, τι»; Γύρω από το πρόβλημα αυτό, εκδηλώνεται μια διάσταση πολιτικής γραμμής στο χώρο της δημοκρατ.-αντιπολίτευσης.

Υπάρχουν 2 βασικές γραμμές σήμερα: η γραμμή που πιστεύει πως η απομάκρυνση της Δεξιάς από την κυβέρνηση και η κατάκτηση μιας θετικής δημοκρατ. ΑΛΛΑΓΗΣ θα περάσει μέσα από τον αγώνα και τη ισότιμη πολιτική συμμαχία όλων των δημοκρατ. δυνάμεων, με αρχές και κοινό πρόγραμμα.

Από την άλλη, διατυπώνεται η γραμμή, βασικά της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ, που θεωρεί ένα κόμμα «αποκλειστικό φορέα ΑΛΛΑΓΗΣ» και αρνείται τη ισότιμη συνεργασία, προσπαθεί να γίνει αποδεκτό από την Άρχουσα τάξη και τους μηχανισμούς της. Όμως, όπως έχουμε αναλύσει πολλές φορές, τέτοια γραμμή δεν μπορεί να φέρει την πραγματική αλλαγή, αλλά ή πολύ-πολύ μιαν ΕΝΑΛΛΑΓΗ, δηλ. απλή αλλαγή κυβερνητικής βάρδιας.

Στην πορεία των διαπραγματεύσεων για τη συνεργασία στις δημοτ. εκλογές, εκδηλώθηκαν με καθαρότητα αυτές οι δυο γραμμές. Το ΚΚΕ έκανε ό,τι μπορούσε για να κυριαρχήσει η γραμμή της ισότιμης και αγωνιστικής συνεργασίας και να προχωρήσει η συνεργασία,

Τό ΚΚΕ έκανε μεγάλη κομματική θυσία.. Και ακόμη, μετά την [illegible] κομματική επιβολή της υποψηφιότητας του κ. Μάτση, τό κόμμα μας έμεινε σταθερό στά όσα είχαν συμφωνηθεί, με αποτέλεσμα να υποστηρίξει στούς περισσότερους δήμους της χώρας συνδυασμούς συνεργασίας πού οι επικεφαλής τους ανήκουν βασικά στό ΠΑΣΟΚ και την ΕΔΗΚ. Αντίθετα, είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις πού τα άλλα αντιπολιτευτικά κόμματα υποστήριξαν συνδυασμούς με επικεφαλής τό ΚΚΕ.

Και διερωτάται ό δημοκρατ. κόσμος της χώρας: γιατί η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ θέλησε νά βάλει τό ΚΚΕ σέ τέτοιους απαράδεκτους όρους υποταγής; Γιατί έκανε τό παν γιά νά οδηγήσει τή χωριστή κάθοδο των δημοκρατ. δυνάμεων στήν εκλογική αναμέτρηση της Αθήνας; Γιατί προσπαθεί νά απομονώσει τό ΚΚΕ και τίς άλλες δυνάμεις της μαχόμενης Αριστεράς;

Όπως είναι γνωστό, η Δεξιά πρόβαλε σ' όλη την πορεία των διαπραγματεύσεων τον κίνδυνο του «λαϊκού μετώπου». Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ επανειλημμένα, μέ απολογητικό τρόπο, διαβεβαίωνε πώς δέν προχωρεί σέ Μέτωπο και πώς η συνεργασία στούς δήμους είναι περιορισμένης σημασίας. Όλα τα γεγονότα, ιδιαίτερα η περίπτωση της Αθήνας, δείχνουν ότι τό ΠΑΣΟΚ θέλησε νά δώσει εξετάσεις καλής διαγωγής, δείχνοντας πρακτικά τή θέλησή του για αντι-μετωπική, δηλ. αντι-ενωτική πολιτική. Αυτό όμως πού προβληματίζει περισσότερο είναι ότι η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ επαναλαμβάνει τή στάση της αυτή «ανυποχώρητα ελληνική», υιοθετώντας έτσι, μιά επικίνδυνη διμετωπική πολιτική πού τόσες τραγωδίες στό παρελθόν έφερε.... Πολλοί από τούς σημερινούς ηγέτες του ΠΑΣΟΚ ήταν και στην ηγεσία της ΕΚ και ασφαλώς γνωρίζουν [illegible] σέ τί τραγωδία οδήγησε η τότε διμέτωπη πολιτική της, μιά πολιτική πού διέψευσε τίς προσδοκίες των οπαδών της γιά δημοκρατική αλλαγή.

Η επίφαση ενότητας πού προσπαθούν νά δημιουργήσουν μέ τίς ηγεσίες του ΕΚΚΕ και του «Εσωτερικού» δέν μπορεί νά κρύψει τό χαρακτήρα της «νέας συμμαχίας».... Δέν είναι μόνο ενότητα χωρίς τό ΚΚΕ, αλλά ενάντια στό ΚΚΕ και τίς δυνάμεις της αγωνιστικής Αριστεράς. Δέν θέλουν ο λαός και οι οπαδοί τους αυτήν την ενότητα....

Μιά ουσιαστική προϋπόθεση για την ενότητα των δημοκρατικών δυνάμεων είναι η ισχυροποίηση και ενότητα των δυνάμεων της Αριστεράς. Η ενότητα όλων των Εαμογενών δυνάμεων, όλων των δυνάμεων της παλιάς και νέας Αντίστασης. Γιατί βέβαια είναι γεγονός πώς η διάσπαση στό χώρο της Αριστεράς διευκόλυνε τά ηγεμονιστικά σχέδια ορισμένων πού πιστεύουν πώς η Αριστερά θα παραιτηθεί από τη ιστορική της αποστολή γιά να γίνει «νεροκουβαλητής» σέ μιάν επιφανειακή αλλαγή.

Κλπ.

Στά πλαίσια αὐτά, ἀποκτᾶ τεράστια σημασία ἡ πρωτοβουλία τοῦ Μ.Θ. καί ἄλλων ἡγετικῶν ἀριστερῶν καί προοδευτικῶν παραγόντων, πού σέ συνεργασία μέ τό ΚΚΕ, ἀνοίγουν τολμηρή καί ἀγωνιστική καί ἑνωτική διέξοδο γιά ὅλες τίς δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς καί τῆς Προόδου.

Ἡ συγκρότηση τοῦ συνδυασμοῦ "ΑΘΗΝΑ – ΔΗΜ. ΑΛΛΑΓΗ" ἀνοίγει ἕνα νέο κεφάλαιο στή σύγχρονη καί ἀγωνιστική πορεία τῆς Ἀριστερᾶς στή χώρα μας καί ἀποτελεῖ συμβολή ἀποφασιστική στήν ὑπόθεση τῆς <u>ἑνότητας</u> ὅλων τῶν προοδευτ. καί δημοκρατ. δυνάμεων. Κανείς ἀριστερός, κανείς Ἐαμίτης, κανείς Ἐδαΐτης, κανείς προοδευτικός ἄνθρωπος, ὁποιουδήποτε κόμμα κι ἄν ἀνήκει, δέν χάνει ἀπό τά μάτια του αὐτό τό γεγονός.
Δέν πρέπει νά ἀφεθεῖ οὔτε ἕνας στίς προκαταλήψεις, πάθη καί συγχύσεις πού θέλουν τήν Ἀριστερά διασπασμένη. Ὅλοι πρέπει νά ἀπομονώσουν ἀποφασιστικά τούς συκοφάντες ἐκείνους πού θέλουν νά μειώσουν τό <u>ἑνωτικό</u> μήνυμα τοῦ Μ.Θ. - ἐπικαλούμενοι τάχα τή προηγούμενη πολεμική...
Εἶναι ἐπίσης ἐντυπωσιακό ὅτι στή δημιουργία τέτοιων συγχύσεων συμπλέκει ἡ Δεξιά μέ δυνάμεις πού θέλουν νά λέγονται "τῆς ἀλλαγῆς".

....Τό ΚΚΕ δέν ἀγνοεῖ τήν κατάσταση πού διαμορφώθηκε στήν Ἀριστερά μετά τή διάσπαση. Παρόλες τίς πολεμικές καί τίς διαφορές πού ὑπάρχουν, θέλει τή συμμαχία μέ ΟΛΑ τά κόμματα καί τίς ὁμάδες τῆς Ἀριστερᾶς, ἀκόμα καί μέ τό λεγόμενο κόμμα 'Εσωτερικοῦ', μέ τήν προϋπόθεση ὅτι θά σταματήσει τήν [illegible] τοῦ ΚΚ. Αὐτό εἶναι θέληση ὅλου τοῦ κόσμου τῆς Ἀριστερᾶς καί τῆς Προόδου πού ποθεῖ γιά ΕΝΟΤΗΤΑ.

...Καί γιατί ὁ συνδυασμός τοῦ Μ.Θ. δημιουργεῖ ἕνα πλατύ ρεῦμα πού ξεπερνᾶ τά στενά κομματικά πλαίσια καί ἑνώνει ὅλους τούς ἀριστερούς, προοδευτικούς καί δημοκράτες πού πιστεύουν στήν ἰσότιμη συνεργασία....»

Ἔτσι, ἡ παρουσία τοῦ Μ.Θ. στό ἐκλογικό στίβο, παρουσία μέ ὅλες τίς θέσεις, ἀπόψεις, ἐπιχειρηματολογία καί προτάσεις πού ὑποστήριζε, ἰδιαίτερα στά θέματα τῆς Ἀριστερᾶς, ἔδειχνε σαφῶς ὅτι ἡ ἐκλογική ἀναμέτρηση γιά τό Δῆμο τῆς Ἀθήνας — καί γενικότερα — θά ἐπηρέαζε σημαντικά τίς πολιτικές ἐξελίξεις καί θά προωθοῦσε νέες διατάξεις τῶν πολιτικῶν δυνάμεων πού κυοφοροῦσαν, ἤδη ἔστω, τή δυναμική τους ἀπό τήν ἐπομένη μάχη τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.
Οἱ φάσεις πού θά διαδεχόντουσαν τίς δημοτικές ἐκλογές προβλέπονταν ἀρκετά σημαντικές, ἰδιαίτερα στό χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς, ἀλλά ὄχι μόνον ἐκεῖ: ἀνασχηματισμοί, διεργασίες, συσπειρώσεις καί γενικές ἐξελίξεις θά καλύπτανε ὅλο τό πολιτικό φάσμα.

Οἱ κρίσεις τοῦ Κ.Θ. γιὰ τὸ ΠΑΣΟΚ καὶ τὸν Α.Π. ἐβγῆκαν σωστά καὶ περισσότερο τὴν ἐπαρκῆ δικαίωσή τους. Βλ. π.χ. ἄρθρο τοῦ κ. Ἀνδριανάκη στὸν Οἰκονομικό τῆς 5.10.78 μὲ τίτλο: ΣΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΔΕΞΙΑ:

«...Ἡ ἄρχουσα τάξη μετὰ τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα (σημ. τῶν τελευταίων βουλευτικῶν ἐκλογῶν) καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὴ συρρίκνωση τοῦ Κέντρου, προωθεῖ νέα στρατηγική: ἀπὸ τὴ μιὰ προωθεῖ τὴ δημιουργία ἑνὸς κεντροδεξιοῦ σχηματισμοῦ μὲ τὴ γνωστὴ «διεύρυνση». Ἀπὸ τὴν ἄλλη, προσπαθεῖ νὰ διαμορφώσει μιὰ ἀντιπολίτευση, ἐφεδρεία τῆς Δεξιᾶς, μὲ κεντροαριστερή καὶ ἐθνικιστική – εκσυγχρονιστική φυσιογνωμία.

Ἕνα χρόνο περίπου μετὰ τὶς ἐκλογές, μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ πὼς ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ ἔκανε σοβαρὰ βήματα προσαρμογῆς της στοὺς νέους αὐτοὺς σχεδιασμοὺς τῆς ἄρχουσας τάξης. Ἂν ἔκανε κανεὶς ἀπολογισμό τῆς 4χρονης δράσης τοῦ ΠΑΣΟΚ, θά 'λεγε πὼς ὁ χρόνος αὐτὸς εἶναι χρόνος «δεξιᾶς στροφῆς» ἤ, ὅπως λέει ὁ ἐθνικὸς Τύπος «ὑπεύθυνης ἀντιπολίτευσης».

Δὲν ξεχνᾶμε βέβαια πὼς οἱ κοινων. βάσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἡ δομή του, ἡ στελέχωσή του, ἡ ἰδεολογία του, προσφέρουν ἀντικειμενικὰ ἔδαφος γιὰ μιὰ τέτοια στροφή.... Σήμερα βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ μελετημένη καὶ συνειδητή ἐπιλογὴ τῆς ἡγεσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ, ποὺ ἐνθαρρύνεται ἀπὸ τὰ μονοπώλια τοῦ Τύπου («γονεῖς» τῶν ἀνακατατάξεων, τόσο στὴν κυβέρνηση, ὅσο καὶ στὴν ἀντιπολίτευση). [illegible] τῶν προσεχῶν ἐκλογῶν, ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ φρόντισε νὰ «καθησυχάσει» τὸ κατεστημένο, δηλώνοντας πὼς εἶναι «κόμμα ἐθνικό» καὶ γι' αὐτὸ «ἀποδεκτὸ» ἀπὸ τὸ στρατό.

Ἕνα χρόνο μετὰ περίπου ἦρθε καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ μήνυμα τοῦ Α.Π. στὶς Ἔνοπλες Δυνάμεις, τὴν [illegible] τῆς ἀντιιμπεριαλιστικῆς γραμμῆς του μέσου. Στὰ ἴδια πλαίσια κολακείας τῆς στρατοκρατίας μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ καὶ ἡ συμβιβαστικὴ διαδρομὴ τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀπὸ τὸ «Βυθίστε τὸ ΧΟΡΑ» καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τὴ φύση τοῦ προβλήματος τοῦ Αἰγαίου, ὡς τὰ ἀποπροσανατολιστικὰ συνθήματα γιὰ ἀπόκτηση πυρηνικῶν ὅπλων.

Σταθμὸ στὸ δεξιὸ κατήφορο τῆς ἡγεσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀποτελεῖ ἡ στάση του στὸ ζήτημα τῆς συνεργασίας γιὰ τὶς δημοτικὲς ἐκλογές. Κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῆς Δεξιᾶς γιὰ τὸ «λαϊκὸ μέτωπο», ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ θέλησε νὰ δώσει ἐξετάσεις καλῆς διαγωγῆς, ὁδηγώντας τὰ πράγματα ὡς τὴ διάσπαση. Οὐσιαστικά, θέλησε νὰ βάλει τὸ ΚΚΕ μπροστὰ στὸ δίλημμα: ἢ ὑποταγή του στοὺς ἀπαράδεκτους ὅρους τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἢ ἀπομόνωση. Ἂν πετύχαινε τὸ πρῶτο, θὰ ἐμφανιζόταν στοὺς «μηχανισμοὺς» ποὺ θέλει νὰ γοητεύσει, σὰν ἡ δύναμη ποὺ μπορεῖ

"τσουβαλιάσει" καί νά βάλει στή γωνία τούς κομμουνιστές.

Στήν περίπτωση αὐτή, θά ἰσχυριζόταν (ὅπως νά θέλει ὁ Γ.Π.) ὅτι μπόρεσε νά συρρικνώσει τή δύναμη τῶν κομμουνιστῶν.

Στήν ἄλλη περίπτωση, ἄν τό ΚΚΕ δέν ὑποτασσόταν, θά ἐμφανιζόταν ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ σάν ἡ δύναμη ἡ "αὐστηρή", ἡ "ἐθνική", ἀπέναντι στούς κομμουνιστές, πού τούς ἀπομονώνει...

Τί ἄλλο ἐννοοῦσε ὁ Α.Π. λέγοντας στήν εἰσήγησή του, στήν πρόσφατη Κ.Ε. πώς τό ΠΑΣΟΚ μέ τή στάση του στό θέμα τῆς συνεργασίας ἐνισχύει τήν ἄποψη "...ὅτι εἶναι ἀποφασισμένο νά προχωρήσει σταθερά σέ μιά πορεία γνήσια ἀδέσμευτη καί ἀνεξάρτητα ἐθνική;"

Ἑβδομαδιαῖο περιοδικό πού "συμμερίζεται" παρατηρεῖ ὅτι: "ἡ λεγόμενη κεντρώα πτέρυγα τοῦ ΠΑΣΟΚ - πού φαίνεται νά εἶναι καί ἡ ἰσχυρότερη - ἐμφανίζεται πολύ εὐχαριστημένη διότι δέν θέλει τή συνεργασία μέ τό ΚΚΕ, ἐπειδή θεωρεῖ ὅτι κάτι τέτοιο ἀπομακρύνει τό ΠΑΣΟΚ ἀπό τό δρόμο πρός τήν ἐξουσία"

(ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ 14.9.78)

Ἡ "Καθημερινή" (2.10.78) γράφει:

"Ὁ Α.Π. ἐπιδιώκοντας νά ἀνακόψει τή ροή τῶν κεντρώων ψηφοφόρων πρός τή Ν.Δ. διαπίστωσε, ἐπανειλημμένα, ὅτι τό μέτωπο μέ τό ΚΚΕ δέν τόν συνέφερε. Ἔτσι τό ΠΑΣΟΚ ἔθεσε πρός τό κόμμα τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς "ὅρους ἰσοτιμίας" πού ἦταν φυσικό νά ἀπορριφθοῦν ἀπό τό Χ. Φλωράκη".

Ἄλλοι πολιτικοί παρατηρητές θεωροῦν πώς ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ ἐπιδίωξε τή ρήξη μέ τό ΚΚΕ γιά νά δημιουργήσει τετελεσμένα γεγονότα γιά κεῖνες τίς δυνάμεις του πού θέλουν νά ἀκολουθήσει τό ΠΑΣΟΚ μιάν ἀντιιμπεριαλιστική κατεύθυνση σέ συμμαχία μέ τούς κομμουνιστές. Εἶναι χαρακτηριστικό τό γεγονός ἐπίσης ὅτι τό ΠΑΣΟΚ ἀποδέχθηκε τελικά σάν ὑποψήφιο Ἀθήνας τόν κ. Μπέη πού προωθοῦσαν ἔντονα τά μονοπώλια τοῦ Τύπου. Στήν πραγματικότητα, μέ τήν προώθηση ἑνός "ἄχρωμου" μετριοπαθοῦς τεχνοκράτη, ἐπιδιώκεται νά ἀμβλυνθεῖ ἡ ἀντιπαράθεση μέ τή Δεξιά στήν Ἀθήνα καί νά ἐμφανισθεῖ ἀντιπολιτευτικό καί συνεργάσιμο μέ τή Δεξιά κλίμα. Φυσικά, γιά νά τόν ἐπιβάλουν τά συγκροτήματα τοῦ Τύπου, ἀπό καιρό καί ἔντεχνα, μέ μεθόδους ἀμερικάνικου μάρκετιγκ, λανσάρουν τόν "πετυχημένο" δήμαρχο, τό "δήμαρχο πού χρειάζεται ἡ Ἀθήνα" πού θά κάνει ἀνθρώπινη ζωή σέ μιάν ἀνθρώπινη πόλη" κ.τ.λ. Γιά ἄλλη μιά φορά, τά γνωστά παρασκήνια ἐξαπατοῦν τήν κοινή γνώμη, προωθοῦν τούς "ἐκλεκτούς" τους καί μάλιστα μέσω κομμάτων τῆς ἀντιπολίτευσης...

Τό ΠΑΣΟΚ, ἐπιδιώκοντας διείσδυση πρός τό Κέντρο, ὅλο καί μετατοπίζεται πρός τά δεξιά τήν πολιτική του.

...Δεν είναι τυχαίο ότι το "Βήμα" της περασμένης Κυριακής, σχολιάζοντας τις θέσεις του προέδρου του ΠΑΣΟΚ για "διεύρυνση" του κόμματός του προς το κέντρο, παρατηρούσε ότι τα συνθήματα του ΠΑΣΟΚ για "αλλαγή" είναι εκείνα που πάντα έρριχνε το κέντρο..... θα μπορούσε κανείς να αναφέρει πολλά παραδείγματα που βεβαιώνουν τη μετατόπιση προς τα δεξιά της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ....

Είναι σαφής λοιπόν η/προς τα δεξιά στροφή του ΠΑΣΟΚ και αυτή προσδιορίζει τον χαρακτήρα της αντιπαράθεσης των δημοκρατικών δυνάμεων στην Αθήνα. Η συμμετοχή του συνδυασμού του Μ.Θ. αποτελεί μιαν αντίδραση δημοκρατική, ενωτική, σ' αυτό το δεξιό κατήφορο και ταυτόχρονα, προωθώντας την υπόθεση της ενότητας της Αριστεράς, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια νέα ενότητα των δημοκρατικών δυνάμεων, που με ισχυρά θεμέλια μέσα στο λαό, θα είναι ισότιμη και θα μπορεί να φέρει μια πραγματική ΑΛΛΑΓΗ. Πολύ περισσότερο, η νίκη αυτή του συνδυασμού του Μ.Θ. θα βάλει φραγμό στο δεξιό κατήφορο και τον ηγεμονισμό της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ και θα δώσει μιαν αγωνιστική και ενωτική ώθηση σ' όλες τις άλλες δημοκρατικές δυνάμεις Π*.

Στο μεταξύ, από τη στιγμή της αναγγελίας της καθόδου του Μ.Θ. σαν υποψηφίου του ΚΚΕ στο Δήμο της Αθήνας, "φούντωσε" η προεκλογική μάχη και ανέβαινε μέρα με τη μέρα ο δημοκρατικός πυρετός στις γειτονιές και τους δρόμους... Ήταν σαφές σε όλους πια ότι αυτές οι δημοτικές εκλογές δεν ήταν απλώς η διαδικασία εκλογής ενός νέου δημόσιου λειτουργού, αλλά αποτελούσαν "τεστ Δημοκρατίας".

Το γεγονός ότι η Αριστερά κατέβαινε με δικό της υποψήφιο — και μάλιστα του βεληνεκούς του Μ.Θ. — υπενθυμίζοντας στο λαό, στις οργανώσεις, στα κόμματα και στην κυβέρνηση ότι δικαιούται να διεκδικήσει οποιαδήποτε δημόσια θέση επί ίσοις όροις, αποτελούσε μέγιστο πολιτικό προηγούμενο και απηύθυνε ένα ξεκάθαρο πολιτικό μήνυμα:

Ότι δηλ. η Κυβέρνηση, η Δημόσια Διοίκηση, πρέπει να συνηθίσει το γεγονός ότι μπορεί να συνυπάρχει και να συνεργάζεται με σοσιαλιστές και κομμουνιστές, όπως άλλωστε συμβαίνει και σε όλες τις δημοκρατικές ευρωπαϊκές χώρες.

Ότι και η Κυβέρνηση και η Αξιωματική Αντιπολίτευση πρέπει να καταλάβουν ότι δημοκρατία με παραγκωνισμένο και αδρανοποιημένο, εκ των πραγμάτων, ΚΚΕ, δεν μπορεί να λειτουργήσει εύρυθμα.

Ότι ψήφος προς το ΚΚΕ, δεν είναι ψήφος αρνητική, αλλά ψήφος δημιουργίας και προόδου.

* Μ. Ανδρουλάκης

Σ' αὐτά τά πλαίσια, ὁ Μ.Θ. ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς προεκλογικῆς ἐκστρατείας του, δήλωνε: (ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 28.9.78)

"...Μέ τήν ψῆφο τους οἱ συμπολίτες μας πρέπει νά κάνουν μιά ὑπεύθυνη ἐπιλογή: θέλουν νά προχωρήσει σέ ἰσότιμη βάση ἡ συνεργασία τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων μέ βάση κοινό πρόγραμμα; θέλουν συνεργασία μέ ἀρχές πού νά ἐξασφαλίζουν τή σύμπνοια τοῦ νέου δημοτικοῦ συμβουλίου καί νά ἐγγυᾶται καί μακροπρόθεσμα μιά πραγματική ἀλλαγή, ἤ δέχονται νά ἐπικυρώσουν μιά ἡγεμονιστική τακτική πού θέλει νά βάλει τή μαχόμενη Ἑλληνική Ἀριστερά στό περιθώριο καί νά ἀναβιώσει ἕνα νέο διμέτωπο; Θά δεχτοῦν νά ἐπικυρώσουν μιά τακτική, πού ὅπως ἔδειξε δραματικά καί ἡ πείρα τοῦ 64-65 μπορεῖ μέν νά ἐξυπηρετεῖ τή φιλοδοξίες κάποιου ἀλλά δέν μπορεῖ οὔτε νά φέρει, οὔτε πολύ περισσότερο νά κατοχυρώσει μιά πραγματική ἀλλαγή στή χώρα μας;

Ὅλοι οἱ δημοκράτες δημότες ἔχουν διδαχτεῖ πώς οἱ ἀπόπειρες ἀπομόνωσης τῆς Ἀριστερᾶς δέν ἔβγαλαν ποτέ σέ καλό. Αἰσθάνονται πώς κάτι τέτοιο δέν εἶναι οὔτε ἐθνικό, οὔτε δημοκρατικό, οὔτε ἐξυπηρετεῖ τήν ὑπόθεση τῆς ἀλλαγῆς.

Αὐτή ἡ ἰδέα μέ παρακίνησε καί ἀνέλαβα τή συγκρότηση τοῦ συνδ. "Ἀθήνα – Δημοκρ. Ἀλλαγή", ἀποτελούμενο ἀπό προσωπικότητες τοῦ πλατειοῦ δημοκρατικοῦ χώρου. Δέν εἶμαι [illegible] ἀπό τόν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ. Οὔτε ἦλθα νά φτάσω τήν καρέκλα μου στό Δῆμο. Δημιουργήσαμε ἕνα συνδυασμό πού ἡ ὑπερψήφισή του θά συμβάλει ἀποφασιστικά στό νά κατακτηθεῖ μιά νέα δημοκρατική ἑνότητα μέ ἀρχές, πού νά μπορεῖ νά βαδίζει σταθερά.

....Αὐτή ἀκριβῶς ἡ ἑνότητα στηριγμένη σέ ἀρχές κερδίζει κάθε μέρα ἔδαφος μέσα στό λαό καί μᾶς γεμίζει δύναμη. Πολύ περισσότερο αὐτή ἡ ἰδέα συγκινεῖ ὅλους τούς συναγωνιστές μας τῆς Ἐθν. Ἀντίστασης, τῶν ἀγώνων τῆς ΕΔΑ, τῆς νέας Ἀντίστασης κατά τῆς χούντας, ὅλους ὅσους πονοῦν γιά τήν ἑνότητα τῆς Ἀριστερᾶς καί βλέπουν πώς ὁ συνδυασμός μας σπάζει τά "στεγανά" πού δημιούργησαν οἱ διασπάσεις καί οἱ διενέξεις καί ἀνοίγει μιά διέξοδο ἑνωτική καί ἀγωνιστική γιά ὅλη τήν ἑλλην. Ἀριστερά.

Γι' αὐτό μας συσπειρώνονται ὅλο καί περισσότεροι δημότες πού θέλουν τό νοικοκύρεμα καί τήν ἀναγέννηση τῆς Ἀθήνας. Αὐτοί ξέρουν πώς ἡ Ἀθήνα δέν χρειάζεται οὔτε δεξιό δήμαρχο πού νά μετακινεῖ γι' χαλλα ἀπό τήν κυβέρνηση, οὔτε χαρτοπαίχτες, οὔτε παλιά πρόσωπα κομματικῶν συναλλαγῶν ὅπως ἔδειξε καί ἡ πείρα τῆς προηγούμενης τετραετίας..."

(ΤΑ ΝΕΑ . 15.9.78)

107

«.....Ἐνδεχόμενη νίκη τοῦ συνδυασμοῦ μας, θὰ ἀποτελέσει κορυφαῖο σταθμὸ στὴν πορεία τοῦ ἑλληνικοῦ προοδευτικοῦ κινήματος καὶ ἀντίστοιχα δημοκρατικὴ ἧττα τῶν συντηρητικῶν δυνάμεων τῆς ἀμερικανοκρατίας.

Θὰ ἀποτελέσει ἀκόμη καὶ ἱστορικὴ δικαίωση.

Γιατὶ τὸ σύνολο τῶν δυνάμεων ποὺ ἀποτελοῦν σήμερα τὸ συνδυασμό μου εἶναι δεμένοι μὲ βαθειὲς ρίζες μὲ τὴν πρόσφατη ἱστορία τῆς Ἀθήνας.

Εἴμαστε ἐμεῖς ποὺ μὲ τὸ ὅπλο στὸ χέρι, ἀπελευθερώσαμε τὴν πρωτεύουσα ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς κατακτητές, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση ὡς σήμερα πρωταγωνιστοῦμε σὲ ὅλους τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα.

Μέσα ἀπὸ τὴν καρδιὰ τῆς Ἀθήνας στείλαμε τὸ πρῶτο μήνυμα γιὰ Ἀντίσταση κατὰ τῆς Χούντας καὶ διαμορφώσαμε τὴν πρώτη ἀντιστασιακὴ ὀργάνωση.

Ἔτσι οἱ ἐχθροί μας — ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ μας — μᾶς ξέρουν καλά. Τὸ ἴδιο κι οἱ φίλοι μας. Στοὺς πολιτικοὺς τομεῖς, ἐχθροὶ καὶ φίλοι γνωρίζουν ὅτι οἱ πολιτικὲς δυνάμεις ποὺ ἐκπροσωποῦμε στὴ μεγάλη αὐτὴ μάχη εἶναι οἱ δυνάμεις ποὺ βγῆκαν ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση καὶ ποὺ σήκωσαν τὰ μεγαλύτερα βάρη τὸν καιρὸ τῆς δικτατορίας. Δυνάμεις ἐθνικές, πατριωτικές, δημοκρατικές, λαϊκές, ποὺ ἔσπειραν στὴ χώρα μας τὴν ἰδέα τῆς Ἐθνικῆς Ἀνεξαρτησίας, τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Σοσιαλισμοῦ καὶ ποὺ ἡ ἀμερικανοκρατία θὰ τὶς βρεῖ πάντα ὀρθὲς καὶ ἀλύγιστες ἀπέναντί της.

Γι' αὐτό, ξανατονίζω, νίκη τοῦ [illegible] δικοῦ μας ψηφοδελτίου εἶναι νίκη τῆς Δημοκρατίας, νίκη γιὰ νὰ πᾶμε πιὸ μακριὰ ἀκόμη, ὅμως μὲ σιγουριά, μὲ ρεαλισμὸ καὶ μὲ εὐθύνη.

.... Τὸ ὅραμά μας:

Εἶναι γνωστὸ τὸ γενικότερο ὅραμά μου γιὰ τὴ ἐθνική, δημοκρατικὴ καὶ σοσιαλιστικὴ ἀναγέννηση τῆς χώρας μας, ποὺ μὲ καθοδήγησε σ' ὅλες τὶς στιγμὲς τῆς ζωῆς μου. Δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ μιὰ ἀτομικὴ σύλληψη, ἀλλὰ γιὰ ἕνα ἰδανικὸ ποὺ χαρακτήρισε σὲ κρίσιμες στιγμὲς τὸ λαό μας, ὅπως στὴν Ἐθν. Ἀντίσταση, στοὺς πιὸ μεγάλους ἡρωισμούς. Εἶναι ἕνα ἰδανικὸ ποὺ ἐκφράζει τὴ θέληση τοῦ λαοῦ μας νὰ πάρει στὰ χέρια του τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον του καὶ νὰ αὐτοκυβερνηθεῖ. Ἀκόμα καὶ στὶς πιὸ ἀντίξοες συνθῆκες, αὐτὸ τὸ ὅραμα μᾶς ὁδηγοῦσε καὶ θὰ μᾶς ὁδηγεῖ....»

«...Ἡ Ἀθήνα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ Δήμαρχο ἀγωνιστὴ ποὺ θὰ ὑπερασπίσει ἀταλάντευτα, ἀνοιχτὰ καὶ ἀσυμβίβαστα τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ. Δὲ χρειάζεται ἐπαγγελματίες, εἰδικοὺς καὶ τεχνοκράτες ποὺ δὲν μπόρεσαν καὶ δὲν μποροῦν να ἀντισταθοῦν στὶς πιέσεις τῆς Δεξιᾶς καὶ τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ....

Ἡ κ. Μπότη στὴν προχθεσινή της συνέντευξη Τύπου, ἀναφερόμενη στὸ συνδυασμό μας, χαρακτήρισε σὰν "κίνημα διαμαρτυρίας" τὴν προσπάθειά μας.

... Προφανῶς, ὀνομάζει "διαμαρτυρία" τὴν ἀγωνιστικὴ καὶ συνεπῆ παρουσία στοὺς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ μας. Τὸ νὰ θέλει νὰ κωδικοποιήσει τὶς δυνάμεις ποὺ διεκδικοῦν δημόσια αἰτήματα, σὲ "δυνάμεις διαμαρτυρίας"

καὶ δυνάμεις "χαρισματικῆς ἐξουσίας" εἶναι τέχνασμα ἀποτυχημένο, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς καταδικασμένο στὴ συνείδηση τῶν μαζῶν.

..Ἡ ζωὴ ἔχει ἀποδείξει ὅτι γιὰ νὰ ἀσκήσεις μιὰ ἐξουσία οὐσιαστικὰ δημοκρατική, τὸ πρῶτο ἐφόδιο εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ὁ κ. Μαΐνης ὀνομάζει «στεῖρες διαμαρτυρίες»: ἡ ἀγωνιστικὴ δέσμευση καὶ πράξη.

Ἡ ὁλόπλευρη ἀφοσίωση στὴν ὑπόθεση τοῦ ἐργαζόμενου, τῆς γυναίκας τοῦ ἁπλοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ στήριξη στὴ συμμετοχὴ καὶ τὴν ὀργάνωση τοῦ λαοῦ ὥστε νὰ παλαίψει ἀπὸ καλύτερες θέσεις γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν καυτῶν προβλημάτων του.

Καὶ τὴν ἄποψη αὐτή, εἶμαι περήφανος ποὺ χρίζομαι σὰν «διαμαρτυρόμενος». Καὶ θὰ παραμένω πάντα τέτοιος, ἀντίθετα στὴ ὁποιαδήποτε, ὑπερασπιζόμενος πάντα μὲ πάθος τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ ...

... πάντως, ὅσα δὲ μᾶς ἀναγνωρίζουν οἱ ἀντίπαλοί μας, μᾶς τὰ ἀναγνωρίζει ὁ ἁπλὸς λαός. Ὁ ἐργαζόμενος, ἡ ἁπλὴ νοικοκυρά, ἡ ἐργαζόμενη μητέρα κ.ά. ἔχουν ἐκτιμήσει τὴν ἀποτελεσματικὰ ἐπεξεργασμένη δουλειὰ τῶν 7 ἐπιτελικῶν ὁμάδων τοῦ συνδυασμοῦ ποὺ συμπυκνώθηκε στὸ πρόγραμμά μας. Ἔχουν ἐκτιμήσει ὅτι μὲ τὸ "πρόγραμμα τῶν 365 ἡμερῶν" ἔχουμε ἕτοιμες συγκεκριμένες λύσεις σ' ὅλο τὸ φάσμα τῶν προβλημάτων γιὰ τὴν πρώτη πόλης χρονιὰ τῆς νέας δημοκρατικῆς διακυβέρνησης.

Ὁ λαὸς δὲ δημιουργεῖ χάσμα ἀνάμεσα στὴν ἀγωνιστικὴ καὶ πολιτική μας προσφορὰ καὶ στὸ ρόλο μας στὴ νέα δημοτικὴ ἀρχή, ὅπως θὰ ἤθελαν ὁρισμένοι. Ξέρει ὅτι πίσω ἀπὸ τὴν ἀγωνιστικὴ παρουσία ἀπὸ τὴν πολιτιστικὴ δημιουργία, βρίσκεται συστηματικὴ δουλειὰ καὶ ἀγωνιστικὴ θέληση, συνεχὴς μελέτη, ἀκούραστος μόχθος ...."

[ΟΔΗΓΗΤΗΣ, 6.10.78]

Γιὰ τὴν ΚΝΕ καὶ τὴ προγραμματισμένη «σύνδεση» τοῦ κ.Σ. μαζί της, ὁ ἴδιος εἶπε: [ΟΔΗΓΗΤΗΣ. 22.9.78]

" Ὅπως εἶναι γνωστό, ἐγὼ πάλεψα μέσα ἀπὸ τὶς γραμμὲς τῆς ΕΠΟΝ ἀπὸ τὴν κατοχὴ καὶ μετὰ καὶ ἀπὸ τὸ 1963 ἤμουν πρόεδρος τῶν Λαμπρακιδῶν, δηλ. τῆς πρωτοπόρας νεολαιίστικης ἕνωσης τῆς ἐποχῆς. Ἡ ΚΝΕ εἶναι συνεχιστὴς αὐτῶν τῶν παραδόσεων καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ βλέπω τὴ νέα αὐτὴ σὰν ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀγωνιστική μου ζωή. Ἑπομένως, κάθε ἰδεολογικὴ διένεξη, τόσο μὲ τὴν ΚΝΕ ὅσο καὶ μὲ τὸ ΚΚΕ, ἦταν ἐνδοοικογενειακὴ καὶ εἶχε, καὶ ἀπὸ τὶς 2 πλευρές, σὰν γνώμονα τὴ φροντίδα γιὰ τοὺς κοινοὺς στόχους. Οἱ τελευταῖες δημοτικὲς ἦταν ἐνθουσιώδεις καὶ ἐπιτυχεῖς γιὰ ὅλους ἐμᾶς ποὺ ζήσαμε μεγάλους θριάμβους ἀλλὰ καὶ στιγμὲς ἥττας. Ἴσως γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀκριβῶς ἀνοίξαμε ὑπερβολές, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐγὼ

οργανωτικά μαθαίναμε, όπως λέει κι ο λαός, "πού τα σπουδάει, φωνάζει" Σημασία έχει το αποτέλεσμα. Και το αποτέλεσμα είναι ότι βρισκόμαστε στο ίδιο μετερίζι, χέρι με χέρι, για τα ίδια ιδανικά ..."

Μιλώντας αργότερα, με αφορμή το 4ο Φεστιβάλ της ΚΝΕ (Σεπτ. 78) για τα προβλήματα της νεολαίας και το κίνημα Ειρήνης και Πολιτισμού, ο Μ.Θ. ξεδιπλώνει και πάλι το ένα και αναπόσπαστο όραμα που φλογίζει πάντα τους στοχασμούς του, σ' όλες τις φάσεις της πολιτικής-πολιτιστικής δράσης του [ΡΙΖΟΣΠ. 8-9/9/78]:

"...Η πρώτη μεγάλη εξόρμηση που κάναμε με τις Λαμπράκηδες το 1963 ήταν χωριστή και μακρόχρονη εκστρατεία πολιτισμού με στόχο πρώτα-πρώτα την εξάλειψη του αναλφαβητισμού, συνέχεια νέων να οργανώσουν όλη την επαρχία για να μάθουν γραφή κι ανάγνωση στο γυμνάσιο.
β) Λαϊκό Πανεπιστήμιο γ) Λέσχη πολιτισμού σε κάθε πόλη, ενορία-χωριό- δ) Μαζικός αθλητισμός ε) Ετήσιο Φεστιβάλ Νεολαίας.

Η παράδοση όλης αυτής της πολιτιστικής δραστηριότητας έχει τις ρίζες της στην περίοδο της Κατοχής. Στο μεγάλο εθνικό κεφάλαιο που λέγεται ΕΠΟΝ. Η ΕΠΟΝ (με πάνω από 700.000 μέλη την εποχή της απελευθέρωσης) οφείλει αυτή τη μαζικότητά της στο γεγονός ότι κατόρθωσε να μελετήσει στην καρδιά των νέων και να εκφράσει τους πόθους, τα ιδανικά και τις ελπίδες τους: Εθν. ανεξαρτησία
Πρόοδο και Λευτεριά
Κοινωνική Δικαιοσύνη.
Παράλληλα, έπιασε το σφυγμό της πνευματικής δίψας του νέου που σε συμπυκνωμένες δυνάμεις μέσα του θέλουν διέξοδο. Και η διέξοδος στο νέο είναι η ιδεολογία του. Από τη μια τα ιδανικά και από την άλλη η πνευματική καλλιέργεια, η μόρφωση και ολοκλήρωσή του.
....Την εποχή εκείνη δούλευα στον πολιτιστικό τομέα της Αθήνας. Επομένως έβλεπα από πολύ κοντά όλη τη δραστηριότητα της ΕΠΟΝ γύρω από τα πολιτιστικά θέματα. Είχαμε μια νεολαία που είχε πετύχει το σημαντικότερο στόχο της, δηλ. την εθνική απελευθέρωση. Βέβαια, πολλά πολιτικά και προβλήματα ήταν μπερδεμένα ακόμη και αυτό το ξέραμε... Παρ' όλα αυτά ο προβληματισμός ήταν πολύ υψηλός και η ιδεολογική έξαρση πολύ μεγάλη γιατί όλος ο κόσμος ήταν με το όπλο στο χέρι και η νεολαία του ζητούσε ένα κίνημα πολιτισμού. Δηλ. ό,τι κέρδισε της σ' εκείνη η Κατοχή, έπρεπε να το κερδίσει εκείνη τη στιγμή.

....Θέλαμε να κάνουμε ένα λαϊκό πολιτισμό, χωρίς να δεχόμαστε επιρροές και απ' έξω. Νομίζω ότι ο Β' Παγκόσμιος είναι ένα χαρακτηριστικό σημείο για όλη την ανθρωπότητα. Για πρώτη φορά, οι μεγάλες μάζες

μπαίνουν ἀποφασιστικά στό προσκήνιο τῆς ἱστορίας.

Τά μεγάλα ἀντιστασιακά κινήματα πού ἀναπτύχθηκαν στίς κατεχόμενες χῶρες ἔδωσαν καί αὐτοσυνείδηση στό κόσμο. Στήν Ἑλλάδα, ἡ Εθν. Ἀντίσταση τοῦ ΕΑΜ ἄλλαξε τή ροή τῆς ἱστορίας, γιατί ἦταν ποτισμένη μέ τίς ἐπαναστατικές θεωρίες τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ. Αὐτό εἶχε συνέπειες ὄχι μόνο στό χῶρο τῆς κοινωνικῆς πάλης, ἀλλά καί τῆς ἰδεολογίας καί τῆς Τέχνης. Ἡ Τέχνη ὡς τότε ἦταν προνόμιο τῶν λίγων, τῆς ἰντελιγκέντσιας καί τῆς ἄρχουσας τάξης. Μέ τό ἐθνικοαπελευθερωτικό κίνημα, ἄρχισαν οἱ μάζες να συνειδητοποιοῦν τό ρόλο τους στήν ἱστορία, στήν τέχνη, στήν ποιότητα, στή σκέψη....

....Στό καιρό τῆς ΕΠΟΝ, εἴχαμε μεγάλες ἐξάρσεις ἀπό ὅλους τούς τομεῖς τῆς διανόησης καί τῆς Τέχνης. Στό θέατρο, ἱδρύθηκαν δημιουργήθηκαν οἱ "Ἑνωμένοι Καλλιτέχνες" μέ τό Βεάκη κ.ἄλλους. Στήν ποίηση, εἴχαμε τούς Ρίτσο, Βρεττάκο, Σικελιανό κ.ἄ. Στή κλασ. μουσική, τό Βαρβόγλη, Καλομοίρη, Σκαλκώτα. Στήν ζωγραφική, τό Λουντέμη, Καραντζᾶ, τό Ἀλεξίου κ.ἄ.

Στήν ΕΠΟΝ δηλ. συσπειρώθηκαν ὅλες οἱ νέες δυνάμεις, οἱ νέοι ποιητές, οἱ νέοι ζωγράφοι, οἱ νέοι καλλιτέχνες καί διανοούμενοι. Μαζί τους προχωρήσαμε για νά δημιουργήσουμε νέα τέχνη, μέ τή σφραγίδα τῆς ἐπανάστασης....

.....Πρέπει να γίνει συνείδηση στούς νέους ὅτι ἄλλη ἡ Ἑλλάδα πρό τοῦ ΕΑΜ καί ἄλλη ἡ Ἑλλάδα μετά τό ΕΑΜ. Ὑπάρχει ἕνα ὁρόσημο, μιά βαθειά τομή, μιά κοσμογονία, πού ἔγινε στόν τόπο μας.

....Ὁ ἥλιος μπῆκε μέσα στήν Ἑλλάδα μέ τό ΕΑΜ. Αὐτό δέ μή τό ξεχνᾶμε, ἰδιαίτερα στόν τομέα τῶν δικαιωμάτων. Τό γεγονός δηλ. ὅτι ἀπέκτησε συνείδηση ὁ κόσμος ὅτι τόσον καιρό μᾶς κλέβουν τό ὡραιότερο πράγμα πού ὑπάρχει, τήν ὀμορφιά τῆς ζωῆς, τή σκέψη, τό ὡραῖο καί τό ἀληθινό. Τό ΕΑΜ κι οἱ κομμουνιστές τό εἶπαν "τό ὡραῖο καί τό ἀληθινό πού ὑπάρχει εἶναι δικό σου, κατάκτησή σου"... Τα δικαιώματά του δέν τα ἤξερε ὁ κόσμος. Ποιός τά ξύπνησε; Τό ΕΑΜ. Γιατί εἶχε ἀπήχηση σ'ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Πρῶτα-πρῶτα, στήν ἐργατική τάξη. Οἱ κατακτήσεις της ἔγιναν μέ ἀγῶνες, μέ θυσίες.

Στό τομέα τῶν ἐλευθεριῶν, τῶν δικαιωμάτων, τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ κ.τ.λ. μᾶς ἀντιμετώπιζαν πάντα σάν ἐχθρικά. Καί στό βάθος, ἀκόμη ἔτσι μᾶς βλέπουν.

Τό ΕΑΜ ἔβαλε τούς καλλιτέχνες σέ δημιουργικό διάλογο μέ τό λαό. Καί σήμερα βρισκόμαστε σ'ἄλλη κατάσταση: Παντοῦ γίνονται φεστιβάλ, γιορτές κ.τ.λ.

Τήν πρώτη ἐξόρμηση στήν ἐπαρχία, τήν κάναμε στα 1960-61. Μέχρι τότε, στήν ἐπαρχία πήγαιναν μόνον "μπουζουκτσίδικα" δηλ. 5ης κατηγορίας θεάματα, γιά να ἀποκομίσουν τα λεφτά τοῦ κόσμου.

.... Σήμερα, στό τελευταῖο χωριό, ὑπάρχει τοπικό φεστιβάλ, γιορτή· ἕνα ρόλο, βέβαια σ'αὐτό, ἔπαιξε κι ἡ τεχνολογική ἐπανάσταση, τά μέσα

συμπέρασμα κι η σύνολη διαπίστωση -
Όμως, πρώτη περίοδος σ' αυτήν την πορεία είναι η ΕΠΟΝ .....

ΛΑΜΠΡΑΚΗΔΕΣ.

....Μετά λοιπόν από αυτή τις εμπειρίες, εμείς που είχαμε περάσει από τη ΕΠΟΝ, είμαστε έτοιμοι να δώσουμε στο νέο κίνημα της Νεολαίας και το περιεχόμενο που είχαμε στην ΕΠΟΝ, αλλά προσαρμοσμένο στις νέες συνθήκες. Στους 5 στόχους που βάλαμε, ο ένας δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί τότε. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε γιορτή νεολαίας. Γίνεται τώρα, ύστερα από χρόνια τίποτε δεν πάει χαμένο... Ξέρουμε ότι, τελικά, ο χρόνος δουλεύει για μας.
Αλλά κάτι άλλο που πετύχαμε με τη Δ.Ν.Λ ήταν η Λέσχη Πολιτισμού.
Βέβαια κι αυτό υπαγορευόταν από τις συνθήκες της εποχής.
Η λέσχη ήταν το σύμβολο ότι η Νεολαία χτίζει μόνη της τον τόπο του μέλλοντος. Στη λέσχη υπήρχαν: γωνιά του βιβλίου, γωνιά του δίσκου, γωνιά της [illegible] και της αυτενέργειας και καλλιτεχν. δραστηριότητα.
Νομίζω ότι, τελικά είχαμε κάπου 400 - 500 λέσχες σε όλη την Ελλάδα.
Βέβαια, εκείνο που έδωσε, περισσότερο από κάθε άλλο, αυτή τη διάσταση στους Λαμπράκηδες, ήταν ότι μπορέσαμε να βρούμε τη χρυσή τομή ανάμεσα στην καθαρή πολιτική και πάλη από τη μιά, και πολιτιστική δραστηριότητα, από την άλλη....

....και στο καθαρά πολιτικό τομέα, όμως η παρουσία της Δ.Ν.Λ ήταν καθοριστική. Ήταν πρόβλημα εθνικό. Ο βασιλιάς ζήτησε τον Γ.Π. να διαλύσει τους Λαμπράκηδες. Για την άρχουσα τάξη, αυτό ήταν το πρόβλημα.
Για να γίνεις μέλος στην οργάνωση θα περνούσες από την κρισάρα της Ασφάλειας.... Επομένως, η επιλογή ήταν αυστηρότατη και με κριτήρια μαχητικά. Αυτό φάνηκε στα 1965, όταν στις 70 μέρες κατεβαίναμε κατά μέσο όρο 30.000 Λαμπράκηδες στο κέντρο της Αθήνας. Είχαμε μοιράσει Αθήνα - Πειραιά σε 20 περιφέρειες και κατεβάζαμε τις 19 και αφήναμε τη μία για ξεκούραση. Από το μεσημέρι ως τα μεσάνυχτα.
....Το γεγονός ότι εμείς μέσα στις 70 μέρες δώσαμε 7.000 περίπου τραυματίες από ελαφριά μέχρι βαριά χτυπήματα, κατάγματα κ.τ.λ.
είναι κάτι πολύ σημαντικό...

Εκείνο που εύχομαι είναι η ΚΝΕ να δει αυτήν την ιστορία με τους Λαμπράκηδες σε βάθος και να αξιοποιήσει ό,τι θετικό είχαν στη δράση τους.
Άλλωστε, πολλά στελέχη της ΚΝΕ είναι παλιοί Λαμπράκηδες, ξεκινώντας από το Γεν. Γραμματέα της ΚΝΕ Δ. Γόντικα...

...Είχαμε δημιουργήσει ένα Εθν. Συμβούλιο με επικεφαλής τον Κ. Βάρναλη. Εκεί μέσα υπήρχε ό,τι καλύτερο είχε βγάλει η Εθν. Αντίσταση, στους τομείς της Τέχνης και Επιστήμης. Φιλοσοφία μας ήταν να μη περνά ούτε βράδυ σε κάθε λέσχη, χωρίς να βρίσκεται η Νεολαία μ' έναν από τους εθνικούς αυτούς Συμβούλους.

Τελικά, το πολιτιστικό κίνημα των Λαμπράκηδων, κορυφώθηκε στα 1966 με το Πολιτιστικό Κέντρο του Πειραιά.

Ὀργανώσαμε μιά Συμφων. ὀρχήστρα μέ 55 μέλη.
Μιά μικρή λαϊκή ὀρχήστρα, ἕνα λαϊκό ὠδεῖο πού δίδασκε, γιά πρώτη φορά στήν Ἑλλάδα, τό μπουζούκι, τό κλαρίνο, τό σαντούρι κ.τ.λ.
Στό φουαγιέ τοῦ θεάτρου, πού θά ἦταν ὁ Β' στόχος μας, ὀργανώναμε σεμινάρια "γιά παλιό ἑλλην. μουσική, γιά ἕνα ἑλλην. κινηματογράφο, γιά ἑλλην. θέατρο, ποίηση" κ.τ.λ.
Κάθε βράδυ εἴχαμε 300, 400, 500 φοιτητές... Δίναμε 2-3 συναυλίες τή βδομάδα, συμφωνικῆς μουσικῆς, πού εἶχαν πανηγυρικό χαρακτήρα. Ἔβλεπα πόσο τό κοινό ρούφαγε μαζί μας τόν παλμό τῆς μουσικῆς τῶν μεγάλων συνθετῶν. Μέ τή χορωδία εἶχα ἀρχίσει ἤδη τό "Ἄξιον Ἐστί". Ἔτσι μᾶς βρῆκε κι ἡ δικτατορία. Τή Δευτέρα δώσαμε "Ἄξιον Ἐστί" στό Κεντρικό καί τήν Τετάρτη ἦρθε δικτατορία...

...."Ὅλα τά παραπάνω τά εἶπα γιά νά καταλήξω στό ἑξῆς:
Τό φεστιβάλ τῆς ΚΝΕ θά τό ἤθελα καί μέ μιά ἄλλη διάσταση. Νά μή παρουσιάζεται σ' αὐτό μόνον ἡ τελειωμένη δουλειά τοῦ Α, τοῦ Β ἤ Γ καλλιτέχνη καί νά γίνεται παράθεση προσωπικοτήτων, ἀλλά νά εἶναι ἡ γιορτή αὐτή τῆς Νεολαίας τό κορύφωμα μιᾶς τεράστιας πολιτιστικῆς δουλειᾶς. Πραγματικό ὁρόσημο. Νά λέμε δηλ.: στό φεστιβάλ παρουσιάζονται γιά πρώτη φορά αὐτά τά ἔργα, τά ποιητ. κά, τά μουσικά.

...Τό πρόβλημα τό δικό μας σήμερα εἶναι νά διατηρήσουμε τήν ταυτότητά μας στόν τομέα τῆς τέχνης. Ἡ τέχνη παίζει τεράστιο ρόλο ἰδιαίτερα ἡ στρατευμένη, ἡ ἀγωνιστική τέχνη, ἡ μαχόμενη κουλτούρα.
Ὅλοι μας πρέπει νά βοηθήσουμε, ὥστε ἡ προοδευτική Νεολαία νά περάσει μέσα ἀπό τέτοια φεστιβάλ νά πετύχει πλατύτερους καί ἀνώτερους στόχους.
Ἕνα φεστιβάλ, σάν αὐτό τῆς ΚΝΕ, μέ ἐπιτυχία, ἔχει περιθώρια γιά τήν προώθηση τῆς καλλιτεχν. δημιουργίας.
Στά πλαίσιά του μπορούν νά γίνουν διαγωνισμοί χορωδιῶν ἤ ἄλλων καλλιτεχν. συγκροτημάτων. Ἐπίσης, καλλιτέχνες νά δίνουν ἐκεῖ τις πρῶτες ἐκτελέσεις τῶν ἔργων τους, νά γίνει φυτώριο, πραγματικά, για νέα ταλέντα.

Νά ἀξιοποιηθοῦν οἱ δυνατότητες.
Πειραματίστηκα κι ἐγώ πάνω σ' αὐτό. Πρίν 2-3 χρόνια, πῆγα μόνος μου στήν ἐπαρχία: Καβάλα, Δράμα, Σέρρες, Βέροια, Κοζάνη, Θεσ/νίκη. Συζήτησα γιά τά πολιτιστικά μέ τό κόσμο. Ἡ συμμετοχή ἦταν μεγάλη καί ἐνθουσιαστική. Τό κριτήριο δέν ἦταν αἰσθητικό, καθένας ἔλεγε τίς λαχτάρες του, συνήθως ποιήματα καί τραγουδοῦσαν, ἐγώ τούς συνόδευα στό πιάνο, ἦταν [illegible] πού ἔπαιζαν πιάνο καί νέοι πού διάβαζαν τά ποιήματά τους κι, τελικά, ἐγώ ἔκανα τό ....κονφερανσιέ, τούς παρουσίαζα.

Τό ἐρώτημα πού μπαίνει εἶναι πῶς ἀξιοποιοῦνται ὅλες αὐτές οἱ ἀνησυχίες καί τά ταλέντα; Τί γίνονται αὐτά τά παιδιά;

Για κάθε, πολιτιστικό κίνημα, στήν πρακτική του μορφή εἶναι αὐτό τό πρᾶγμα. Τά 2 δεδομένα δηλ.: ἕνας λαός πού διψάει γιά τέχνη καί ἕνα δυναμικό (καλλιτεχνικό, πολιτικό, ἐθνικό, ἰδεολογικό, ἐπιστημονικό) πού μέ αὐτό διψάει νά πάει πρός τό λαό.

Καί βλέπω τή Νεολαία σάν συνδετικό κρίκο γιά τήν ἐπαφή τοῦ καλλιτέχνη μέ τό λαό. Θά εἶναι δηλ. τεράστια ἡ προσφορά γιά τό πολιτιστικό κίνημα, ἄν κάθε βδομάδα σέ κάθε σημεῖο τῆς ἐπαρχίας, ἔρχεται σ' ἐπαφή ἕνας δημιουργός μέ τό λαό. Ἔτσι κι ὁ καλλιτέχνης θά φτιάξει πραγματική τέχνη, καί τέχνη πού θά κινήσει πραγματικά τό λαό...

...Μιά τέτοια προσφορά καί προσπάθεια τῆς Νεολαίας, κυρίως στήν ἐπαρχία, στίς συνοικίες, θά παίξει τεράστιο ρόλο. Αὐτό πού γίνεται στό φινάλε τοῦ φεστιβάλ τῆς ΚΝΕ, νά εἶναι τό κορύφωμα μιᾶς μεγάλης καλλιτεχν. ἐξόρμησης. Οἱ καλλιτέχνες νά βρίσκονται συνέχεια σέ διάλογο μέ τή Νεολαία, καί στό τέλος, στό κεντρικό φεστιβάλ, νά εἶναι τό ἀποκορύφωμα τῆς ζωντανῆς ἐπαφῆς μέ ὅλη τή διανόηση, ὅλους τούς καλλιτέχνες, ὅλης τῆς χώρας, χωρίς προκατάληψη.

Ἐπιμένω ὅτι ὁ τόπος ἔχει ἀνάγκη καί ἕνα πραγματικό πολιτιστικό κίνημα. Κι ἄν βάλω καί τήν εἰρήνη μαζί (Κίνημα Εἰρήνης καί πολιτισμοῦ) δέν τό κάνω τυχαῖα, γιατί νομίζω ὅτι τό κίνημα τῆς εἰρήνης πρέπει νά εἶναι σήμερα τό θεμέλιο γιά τό κίνημα τῆς νεολαίας, ἰδιαίτερα σέ μιά χώρα σάν τήν Ἑλλάδα.

Δέν ὑπάρχει, ξέρετε, τίποτε πιό ἀναγκαῖο ἀπό τό κίνημα γιά τήν Εἰρήνη σήμερα. Εἰρήνη θέλουμε, διαφορετικά δέ μποροῦμε νά δημιουργήσουμε. Πολιτισμός μέ δικτατορίες, κατοχή, πόλεμο, βόμβες κ.τ.λ. δέ γίνεται. Ἄν δέν ἐπιστρατεύσουμε τόν κόσμο ἐνάντια στόν πόλεμο, δέ βοηθᾶμε τήν ὑπόθεση τῆς Δημοκρατίας, τῆς Προόδου, τοῦ Σοσιαλισμοῦ.

Πίσω ἀπό τή βόμβα νετρονίου κ.λ. καί τούς ἐξοπλισμούς, δέν εἶναι μόνον ἡ σκιά τοῦ πυρηνικοῦ πολέμου, ἀλλά ὁ ἰμπεριαλισμός πού θέλει νά γονατίσει τή ραγδαία ἀνάπτυξη τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἐκτός ἀπό τό ὅτι, ἐμεῖς μέ τούς ἐξοπλισμούς πού μᾶς ἐπιβάλλουν οἱ ἰμπεριαλιστές, πληρώνουμε, ὅπως καί οἱ Τοῦρκοι, ξέρετε, ποσά ἀστρονομικά γιά νά ἀγοράσουμε παλιοσίδερα ἀπό τήν πολεμική βιομηχανία τῶν ΗΠΑ, τῆς Δ. Γερμανίας ἤ τῆς Γαλλίας....

Πρέπει νά ἀναπτυχθεῖ ἕνα τεράστιο κίνημα Εἰρήνης, ὅπου οἱ κομμουνιστές θά εἶναι πρωτοπόροι, ὅπως πάντα. Σ' αὐτό τό κίνημα ἀναλογεῖ ἕνας σοβαρός λόγος καί στή Νεολαία.

Θά ἤθελα, τέλος, νά τονίσω ἀκόμη μιά φορά, ὅτι ἡ Νεολαία πρέπει νά πάρει τό μάξιμουμ τοῦ δυναμικοῦ τῆς συγκεκριμένης δημιουργίας, ὅ,τι καλύτερο ἔχουμε, νά τό δραστηριοποιήσει καί

νά τό φέρει σέ μιά δημιουργική καί ἄμεση ἐπαφή μέ τό λαό ».

Πάνω στούς βασικούς ἄξονες αὐτῶν τῶν ἀρχῶν, ἀκριβῶς, στηρίχτηκε καί τό μεγαλόπνοο, ὅσο καί ρεαλιστικά μελετημένο πολιτιστικό πρόγραμμα τοῦ Μ.Θ. γιά τό Δῆμο τῆς Ἀθήνας: γιά μιά πνευματικά ἀναγεννημένη πόλη, πεδίο καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καί πολιτισμοῦ.

[Βλ. Ριζοσπάστη 8.10.78 : Μ.Θ. : ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΜΑΣ ΟΡΑΜΑ] :

« Ὑπάρχει σήμερα ἕνα σοβαρό πρόβλημα : ἡ σχέση Τέχνης καί Κράτους. Ὑπάρχει μιά ἀντίληψη ἀναχρονιστική, ἀντιπνευματική, ἀντιπολιτιστική πού ἐκφράζεται στό κρατικό δόγμα «Τέχνη = εἶδος πολυτελείας». Γι' αὐτό καί ὁ ἐξοντωτικός φόρος δημοσίων θεαμάτων, οἱ γελοῖες ἀμοιβές στά μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης ραδιόφωνο, τηλεόραση κ.λπ., ἡ νομική προστασία τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας (π.χ. τό σκάνδαλο τῆς «κασσετοπειρατείας»). Ἐνῶ ὁ λαός διψᾶ γιά πνευματικό ἔργο καί καλλιτεχν. παρουσία, τό κράτος προσφέρει ἐλάχιστες δυνατότητες γιά τή δημιουργική ὑποστήριξη τῶν καλλιτεχνῶν.

....Μέ δυό λόγια, ἡ ἀπαρχαιωμένη, μεσαιωνική θάλεγα ἀντίληψη γιά τήν τέχνη ἀντανακλᾶται στή δομή τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καί τῶν κρατικῶν καί ἄλλων φορέων της. Δηλ. μεγάλη πνευματική καθυστέρηση πού ὀφείλεται στήν κυριαρχία τῆς ἀντιδραστικῆς Δεξιᾶς σέ ὅλους τούς εὐαίσθητους τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς: Παιδεία — κρατικός μηχανισμός — μαζικά μέσα ἐνημέρωσης.

Σέ πεῖσμα αὐτῆς τῆς πολιτικῆς, οἱ πνευματικοί ἄνθρωποι καί καλλιτέχνες τῆς χώρας μας, στηριγμένοι στίς δικές τους δυνάμεις καί στήν ὑποστήριξη τοῦ λαοῦ, βρίσκονται μιά ολόκληρη ἐποχή πιό μπροστά ἀπό τήν κρατική νοοτροπία.

... Ἐνῶ μαστίζει ἡ ἀνεργία, τούς μαραζώνει ἡ ἀκρίβεια καί ἡ φορολογία, τούς πληγώνει ἡ κρατική ἀδιαφορία, ἀλλά τίποτα δέ τούς πτοεῖ. Ζοῦν μέ τήν ἀγάπη τοῦ λαοῦ καί τήν προσδοκία μιᾶς κάποιας ἀναγνώρισης, ἴσως καί μετά θάνατον...

Ὅσοι κυβερνοῦν τά σύνορα τῆς χώρας — καί εἶναι πολλοί — δοξάζουν τό ὄνομα τῆς Ἑλλάδας πολύ περισσότερο ἀπό διάφορους ἐπαγγελματίες τῆς πολιτικῆς καί τῆς διοίκησης, πού ἔρχονται καί παρέρχονται.
Αὐτό δείχνει ὅτι ἡ Ἑλλάδα σήμερα, ὅπως καί χθές, ἔχει μιά διάσταση πού μπορεῖ νά τήν κάνει νά ἀκτινοβολήσει παγκόσμια.
Αὐτή εἶναι ἡ πνευματική της διάσταση.

....Ἄς ξεκαθαρίσουμε πρῶτα τό πρόβλημα πού ὀνομάζουμε ἰδεολογικό καί ἀφορᾶ ὅλες τίς σχέσεις Κράτους καί Τέχνης. Ἐδῶ σέ ἐπίπεδο Δήμου, μποροῦμε νά κάνουμε μιάν ἀρχή γιά τήν προώθηση ὅλων τῶν αἰτημάτων τοῦ πνευματικοῦ κόσμου:

Στή γειτονιά, προτείνουμε μορφές λαϊκῆς αὐτενέργειας.

Ἐπιτροπές προστασίας καταναλωτῶν....

....Κέντρα Νεότητας καί Μέγαρα Πολιτισμοῦ σέ κάθε συνοικία.

...Οἱ ἴδιοι οἱ νέοι νά δημιουργήσουν ἐρασιτεχνικούς θιάσους, ὀρχῆστρες, χορωδίες, ὁμάδες λόγου... Νά ὑπάρχουν βιβλιοθῆκες καί δισκοθῆκες. Νά ὀργανώνονται καθημερινά διαλέξεις, ἐκθέσεις, ἐλεύθερα μαθήματα, παραστάσεις, συζητήσεις.

...Τά Μέγαρα Πολιτισμοῦ τά ὀραματιζόμαστε σάν Κυψέλες Τέχνης καί Λόγου, ὅπου τήν ἄμεση εὐθύνη θά ἔχουν οἱ καλλιτέχνες καί οἱ πνευματικοί ἄνθρωποι.

...Νά γίνει προσπάθεια νά δημιουργηθοῦν Μέγαρα Πολιτισμοῦ καί Κέντρα Νεότητας τόσο στά περίχωρα τῆς πρωτεύουσας, ὅσο καί στήν Ἐπαρχία. Βασική προϋπόθεση λειτουργίας τους θά εἶναι ἡ συμβολή τῶν Ἀθηναίων καλλιτεχνῶν, ἐπιστημόνων, πνευματ. ἀνθρώπων, ἀφοῦ συμβαίνει νά διαθέτουμε συγκεντρωμένο ἐδῶ τό 90% τοῦ πνευματικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας.

.... Καλλιτεχνικές ὁμάδες: προτείνουμε βασικά τρεῖς μορφές, τρία ἐπίπεδα δραστηριότητας:

1) Τίς καλλιτεχνικές Ὁμάδες
2) Τό Ἐλεύθερο Λαϊκό Πανεπιστήμιο
3) Τή Δημοτική Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

Οἱ ὁμάδες θά λειτουργοῦν σάν συμβουλευτικά σώματα τόσο στό Δήμο καί σέ ἐπαγγελματική βάση, ἀπό ἕνα βαθμό ὀργάνωσης καί πάνω.

... Σκοπός μας εἶναι νά δημιουργήσουμε νέες ἑστίες πνευματικῆς καί καλλιτεχν. δραστηριότητας καί νά δώσουμε στίς ἤδη ὑπάρχουσες νέες διαστάσεις, νέο περιεχόμενο, μά καί κύριος στόχος μας εἶναι νά δραστηριοποιήσουμε γύρω μας, καθημερινά, χιλιάδες καί δεκάδες χιλιάδες λαοῦ.

...Νά δημιουργήσουμε π.χ. ὁμάδα θεάτρου, ὁμάδα μουσικῆς, χοροῦ, εἰκαστικῶν τεχνῶν, λόγου καί κινηματογράφου.

Τό Ἐλεύθερο Λαϊκό Πανεπιστήμιο.

Αὐτό θά στοχεύει βασικά στήν ἐπιμόρφωση τῶν ἐργαζομένων.

Δὲ ἀποκλείεται ὅμως καὶ κάθε εἴδους σωματειακὸ περιεχόμενο καὶ δραστηριότητα.

Θὰ πρόκειται γιὰ συγκέντρωση τῶν ἀξιότερων Ἀθηναίων ἐπιστημόνων, στοχαστῶν, λογοτεχνῶν, καλλιτεχνῶν κ.τ.λ. ποὺ ὁ καθένας τους θὰ ἀναλάβει ἕνα κύκλο διαλέξεων - μαθημάτων γύρω ἀπὸ φλέγοντα θέματα, τῆς δικῆς του ἐπιλογῆς.

Δημοτικὴ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν: θὰ εἶναι ὁ ὑψηλότερος σωματειακὸς θεσμὸς τῆς πρωτεύουσας. Θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς κορυφαίους καὶ καταξιωμένους στὴν ἐθνικὴ συνείδηση λειτουργοὺς τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Τέχνης. Θὰ πρόκειται γιὰ μιὰ τιμητικὴ διάκριση τῆς πόλης πρὸς τὰ ἄξια τέκνα της.

Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ἡ Πολιτεία μὲ τὸ γνωστό της συντεχνιασμὸ ἀρνήθηκε τὴν τιμὴ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ στὶς μεγαλύτερες μορφὲς καὶ κορυφὲς τῆς Νεοελληνικῆς Τέχνης. Αὐτὴ τὴν ἐθνικὴ ντροπὴ πρέπει νὰ ἀποκαταστήσει ὁ πρῶτος Δῆμος τῆς χώρας, τιμώντας καὶ χρίζοντας Ἀθηναίους Ἀκαδημαϊκοὺς τοὺς κορυφαίους πνευματικοὺς λειτουργούς.....

.... Πολεοδομικὴ Αἰσθητικὴ - Μνημεῖα

Μέσα ἀπὸ τὸ σημερινὸ ἀρχιτεκτονικὸ/αἰσθητικὸ χάος, θὰ προσπαθήσουμε μεθοδικὰ καὶ σταθερὰ νὰ προωθήσουμε μιὰ ἑνιαία αἰσθητική, τόσο σύγχρονη ὅσο καὶ νεοελληνική, δηλ. σὲ συνέχεια τῆς πλούσιας ἱστορικῆς μας παράδοσης, τὸ πρόσωπο τῆς Ἀθήνας. Με δυὸ λόγια, ν' ἀποκτήσει ἡ πόλη τὴ δική της αἰσθητικὴ - ἐπιτέλους μιὰ ὁμοιογένεια καὶ ταυτότητα.

Μᾶς λείπουν τὰ Μουσεῖα τῆς σύγχρονης νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ τέχνης. Ἐδῶ, ἀκόμη καὶ τὸ 1821 εἶναι οὐσιαστικὰ ἄγνωστο. Πόσο μᾶλλον, οἱ ἄλλοι ἀγῶνες τοῦ λαοῦ, οἱ ἀγῶνες γιὰ τὸ Σύνταγμα, ἡ ἐπανάσταση στὸ Γουδί, τὸ κίνημα τῆς ἐργατικῆς τάξης ἡ Ἐθν. Ἀντίσταση καὶ ἡ ἀντίσταση κατὰ τῆς δικτατορίας.

.... Αὐτὴ τὴν ἱστορία θὰ πρέπει ἡ Δημοτικὴ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, νὰ τὴν ἀναδείξει σὲ Μουσεῖα, εἰδικὲς ἐκδόσεις καὶ ἰνστιτοῦτα, γιορτὲς πνεύματος καὶ τέχνης καὶ Μνημεῖα - Ὅταν λέω Μνημεῖα, ἐννοῶ Μνημεῖα λόγου, μουσικῆς καὶ θεάτρου, ὅπως καὶ ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς.

.... Δὲ προχωρῶ περισσότερο σὲ ὁραματισμούς.

Σημειώνω ὅτι ὁ Δῆμος διαθέτει καὶ χώρους καὶ κτίρια ποὺ μὲ σωστὴ πολιτικὴ καὶ κατάλληλη διευθέτηση, μποροῦν νὰ γίνουν Μέγαρα Πολιτισμοῦ, θέατρα, Χῶροι Τέχνης.

Θὰ διεκδικήσουμε σταθερὰ αὐτοὺς τοὺς χώρους....

... Ὁραματιζόμαστε μιὰ σύνθεση λειτουργιῶν, ὅπου ὁ Νέος θὰ μπορεῖ νὰ ἀθλεῖται καὶ σὲ συνέχεια, νὰ μορφώνεται καὶ νὰ ψυχαγωγεῖται, στὸν ἴδιο χῶρο, συντροφιὰ μὲ τοὺς μεγαλύτερους ἀθλητές, παιδαγωγούς, ἐπιστήμονες, λογοτέχνες, καλλιτέχνες, κοινωνικοὺς παράγοντες.

Αὐτό εἶναι μέ μιᾶς τό ἀληθινό Κίνημα Πολιτισμοῦ, ὅπου ὅλοι οἱ ἄξιοι δημιουργοί ἔχουν τά μέσα νά δημιουργήσουν καί νά ἀναπαραχθοῦν καί ὅπου ὁ λαός στό σύνολό του δέχεται δυναμικά καί δημιουργικά κάτω τήν προσφορά, τήν κρίνει, τήν ἀποδέχεται ἤ τήν ἀπορρίπτει ἐλεύθερα, ἀδέσμευτα μέ ἀνοιχτούς ὁρίζοντες καί μέ βάση τήν ἀρχή: γιά κάθε πνευματική δραστηριότητα, τελικός κριτής εἶναι ὁ λαός κι ὁ χρόνος»

Οἱ δημοκρατικές δυνάμεις τῆς ἀντιπολίτευσης σημείωσαν σοβαρή νίκη, τελικά, στή μεγάλη μάχη τῶν Δημοτικῶν ἐκλογῶν. Καί, σέ τελευταία ἀνάλυση, τό 16,33% τῶν ψήφων πού συγκέντρωσε ὁ Μ.Θ., δηλ. 50% παραπάνω ψήφους ἀπό ἐκείνες τοῦ ΚΚΕ στίς τελευταῖες βουλευτικές ἐκλογές, ἐξέφραζε γενικότερα τήν προώθηση καί ἀπήχηση τῆς ὑπόθεσης τῆς συσπείρωσης τῆς Ἐαμογενοῦς – κομμουνιστικῆς Ἀριστερᾶς.

Μέ ἀνακοίνωσή της, ἡ Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ, σέ ἔκτακτη συνεδρίασή της ἔκανε τή πρώτη βασική ἐκτίμηση γιά τά ἀποτελέσματα τῶν Δημοτ. ἐκλογῶν: [Ριζοσπάστης 17.10.78]:

«... Στή μάχη αὐτή ἀποδοκιμάστηκε ἡ ἀντιλαϊκή πολιτική τῆς Ν.Δ. πού σέ ὁρισμένες περιπτώσεις δέν δίστασε νά ὑποστηρίξει καί χουντοφασιστικά στοιχεία, ἐνῶ οἱ δημοκρατ. δυνάμεις σημείωσαν μεγάλη νίκη.

Προωθήθηκε ἡ ὑπόθεση τῆς συσπείρωσης τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς ἰδιαίτερα τῆς Ἐαμογενοῦς καί δυνάμωσε ἡ ἐπιρροή τοῦ ΚΚΕ. Αὐτό ἐκφράστηκε στή συνεργασία τοῦ ΚΚΕ μέ παράγοντες τῆς ΕΔΑ καί ἄλλων δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς σέ τοπικά σχήματα, καί στό ἐκλογικό ἀποτέλεσμα τῆς Ἀθήνας ὅπου ὁ συνδυασμός Ἀθήνα – Δημοκρατ. Ἀλλαγή, μέ ἐπικεφαλῆς τό σ. Μ.Θ. συγκέντρωσε 50% παραπάνω ψήφους ἀπό ἐκείνες τοῦ ΚΚΕ στίς βουλευτικές ἐκλογές. Στήν ἐκλογή ἀπό τόν Α΄ γύρο κομμουνιστῶν δημάρχων, καθώς καί στή σημαντική αὔξηση τῶν ψήφων τῶν κομμουνιστῶν ὑποψηφίων δημάρχων καί δημοτικῶν συμβούλων.

Ἀπό τή μάχη τῶν Δημοτ. ἐκλογῶν, πρέπει νά ὑπογραμμιστοῦν 2 διαπιστώσεις πού εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικές γιά τήν παραπέρα πορεία τοῦ λαϊκοῦ μας κινήματος.

Α) Ὅπου οἱ δυνάμεις τῆς δημοκρατ. ἀντιπολίτευσης κατέβηκαν ἑνωμένες, ἐκλέχτηκαν οἱ ὑποψήφιοί τους μέ τήν πρώτη ψηφοφορία σέ μία σειρά σημαντικές πόλεις (Θέσ/νίκη, Πάτρα, Ἡράκλειο, Βόλος, Μυτιλήνη κ.ἄ.)

Β) Ὁ λαός γενικά ἀποδοκίμασε τή τακτική ἡγεμονισμοῦ καί τῆς προσπάθειας γιά ἀπομόνωση τοῦ ΚΚΕ καί ἐπιδοκίμασε τήν πολιτική τῆς ἰσότιμης συνεργασίας μέ βάση ἕνα κοινό πρόγραμμα ....»

Ὥστε, μετὰ τὴν περίφημη νίκη τῆς πολιτικῆς τῆς «συσπείρωσης» τῆς Ἀριστερᾶς στὶς Δημοτικὲς ἐκλογές, τὸ βαθύτερο αὐτὸ ὅραμα τοῦ Μ.Θ. ἡ "ἑνότητα" δημιουργοῦσε πλέον σοβαροὺς προβληματισμοὺς στὸν πολιτικὸ χῶρο καὶ ἄνοιγε νέες προοπτικές.

Ἡ ἄνοδος τοῦ ΚΚΕ, ἡ παράλληλη ἀνάπτυξη τῶν ἑνωτικῶν διεργασιῶν στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς καὶ οἱ θετικὲς ἐπιπτώσεις ποὺ εἶχαν αὐτὰ τὰ φαινόμενα στὸ μέτωπο τῆς δημοκρατ. συνεργασίας, θορύβησαν πρῶτα-πρῶτα καὶ ἀναστάτωσαν τὴ Δεξιά, ποὺ κατεύθυνε τὴν προπαγάνδα της στὴν ἀναζωπύρωση τῆς "παλαιᾶς ρετσινιᾶς κινδυνολογίας" (βλ. λόγο Ἀβέρωφ - Μαυρογιάννη) καὶ σὲ ἔξαρση τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ.

Ταυτόχρονα, ἡ ἐμμονὴ σὲ ἡγεμονιστικὲς ἀντιλήψεις, ἀπὸ τὴ μεριὰ τοῦ ΠΑΣΟΚ, δημιούργησε σχεδὸν τὴν ἐπομένη τῶν δημοτ. ἐκλογῶν μὲ ἀνακοίνωση τοῦ Α.Π. γιὰ τὴν πρόθεσή του νὰ μὴ συνεργαστεῖ μὲ ἄλλα κόμματα στὶς ἑπόμενες βουλευτικὲς ἐκλογές.

Ὅμως ἡ διαδικασία τῆς συσπείρωσης τῆς Ἀριστερᾶς ἀποτελεῖ σοβαρὸ πολιτικὸ γεγονὸς ποὺ ἔχει ἤδη καταγραφεῖ στὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις, εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε ὄχι. Ὅλοι σχεδὸν οἱ πολιτικοὶ παρατηρητὲς τοῦ Τύπου τῆς συντήρησης καὶ Ἀντιπολίτευσης τὸ συνειδητοποιοῦν μὲ τὸ δικό τους τρόπο, ἔστω καὶ ἂν παρερμηνεύουν ἢ δὲν κατανοοῦν τὴν πραγματικὴ διάσταση τῆς ἑνωτικῆς αὐτῆς ἔκκλησης τοῦ Μ.Θ., κύριου ἐκφραστῆ αὐτῆς τῆς πολιτικῆς γραμμῆς, μέσα στὰ πλαίσια καὶ τῶν ἑνωτικῶν διεργασιῶν τοῦ ΚΚΕ.

Σήμερα, οἱ δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς (φορεῖς, στελέχη, ἁπλὰ μέλη, νεολαία, διανοούμενοι κ.τ.λ.) ἔχουν ἀντιληφθεῖ ὅτι πρέπει νὰ ἐπωμισθοῦν τὸ σοβαρὸ καὶ ἱστορικῆς σημασίας καθῆκον τῆς προώθησης τῆς νέας ἑνότητας τῆς Ἀριστερᾶς. Ἀνοίγεται, ἔτσι, ἕνα νέο δημιουργικὸ κεφάλαιο πολιτικῆς προσφορᾶς.

«Τὸ μήνυμα τοῦ ΚΚΕ γιὰ τὴ συσπείρωση τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων [γράφει ὁ κ. Ἀνδρουλάκης στὸ Ριζοσπάστη τῆς 26.11.78],

ΟΛΩΝ τῶν δυνάμεων, ποὺ εἴτε βγῆκαν ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση, εἴτε ἐμπνέονται ἀπὸ τὶς ἰδέες της, βρίσκει θετικὴ ἀνταπόκριση στὸν πλατὺ κόσμο τῆς Ἀριστερᾶς. Ταυτόχρονα, προκαλεῖ κύμα σχολίων ἀπὸ τὶς πιὸ διαφορετικὲς πλευρές.
Ἡ «Ἀκρόπολις» π.χ. (11.11.78) ἔγραφε χαρακτηριστικά:
«Μιὰ νέα λέξη ἦρθε τῆς μόδας στὸ πολιτικό μας λεξιλόγιο
τὶς τελευταῖες μέρες. Εἶναι οἱ ἑνωτικοί ...»

Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἀντιδράσανε μὲ κάποιο πανικὸ ἐκεῖνοι ποὺ, κόντρα στὶς σημερινὲς πραγματικότητες, εἶναι κλεισμένοι σὲ ξεπερασμένα σχήματα ἀδιεξόδου καὶ συντηροῦν διασπαστικὲς ταμπέλες.

Ὀργανωμένοι, ἐνσυνείδητα ἢ ἀσυνείδητα, παραμόρφωσαν καί ὑπεραπλούστευσαν τήν πολιτική τῆς Ἀντίστασης. Μίλησαν γιά "νέο κόμμα" πού θά στεγάσει ὅσους ἦταν στό ΕΑΜ. Δηλ. οὔτε λίγο-οὔτε πολύ, ἕνα κόμμα μέ μέλη ἡλικίας 60 ἐτῶν καί πάνω... Ἄλλοι ἀποκάλυψαν πώς εἴμαστε ἕτοιμοι νά γυρίσουμε 35 χρόνια πίσω, ἀγνοώντας ὅμως τή κοινωνική καί πολιτική ἀλλαγή πού μεσολάβησαν.

Ἡ ἐκτίμηση τοῦ ΚΚΕ εἶναι ὅτι ἡ ἱστορία δέν ἐπαναλαμβάνεται, ἀλλά ὅτι ἡ Ἐαμική Ἀντίσταση ἀποτελεῖ μιά ΤΟΜΗ στήν ἱστορία τῆς χώρας καί τοῦ λαϊκοῦ μας κινήματος. Παρά τή σημαντική προ-ἐαμική ἀνάπτυξη τοῦ ἐργατικοῦ καί κομμουνιστικοῦ κινήματος, μόνο μέ τό ΕΑΜ οἱ ἰδέες τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς πῆραν τέτοια μαζική διάσταση.... "Ἡ ἐαμική Ἀντίσταση ἄλλαξε" τό λαό μας, δημιούργησε νέα ἐθνική καί δημοκρατική συνείδηση.

Ὅταν ἀναφερόμαστε στίς "δυνάμεις πού ἐμπνέονται ἀπό τίς ἰδέες τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης", δέν κάνουμε λόγο γιά μιά συγκεκριμένη ὁμάδα ἀνθρώπων, ἀλλά γιά τό ἱστορικά διαμορφωμένο πολιτικό καί ἰδεολογικό, ἐπαναστατικό καί ἀναγεννητικό ρεῦμα τῆς ἑλλην. κοινωνίας, μέ ἀφετηρία τήν Ἐαμική Ἀντίσταση καί σπονδυλική στήλη τό ΚΚΕ. Ἄν σήμερα κάνουμε λόγο γιά τίς μεγάλες ἰδέες τῆς Ἐαμικῆς Ἀντίστασης καί ἀναγνωρίζουμε τήν ἐπικαιρότητά τους εἶναι γιατί αὐτές, προσαρμοσμένες στίς νέες συνθῆκες, ἀντανακλοῦν βαθιές ἀνάγκες τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς ἑλλην. κοινωνίας.

Ποιές ὅμως εἶναι οἱ ἰδέες αὐτές ἢ τουλάχιστον οἱ πιό βασικές πού, ξεπερνώντας τήν ἰδιαίτερη ἔκφρασή τους στίς συνθῆκες τῆς κατοχῆς, διατηροῦν ἀπό ἄποψη οὐσίας, τήν ἐπικαιρότητά τους;
Εἶναι: 1) Ἡ κατάκτηση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἀπαλλαγή ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική ἐξάρτηση, σάν προϋπόθεση ἀλλά καί στοιχεῖο τῆς ἐπαναστατικῆς ἀλλαγῆς.

2) Ἡ ἰδέα μιᾶς προχωρημένης δημοκρατίας, πού συνδέεται μέ τήν ἄνθηση τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας καί συμμετοχῆς. Μιά ἰδέα πού προβλήθηκε μέ τή δημιουργία λαϊκῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, ὅπως ἡ λαϊκή αὐτοδιοίκηση καί λαϊκή δικαιοσύνη, δημοκρατικοί θεσμοί "νέου τύπου" τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς.

3) Ὁ δρόμος γιά τήν κοινωνική ἀλλαγή, περνά μέσα ἀπό πλατειές κοινωνικές καί πολιτικές συμμαχίες τῶν ἀντιιμπεριαλιστικῶν δυνάμεων

4) Καί τό ἄλλο, χρειάζεται κατάκτηση μιᾶς λαϊκῆς πλειοψηφίας ὄχι ἁπλά ἐκλογικίστικης, ἀλλά ὀργανωμένης καί στηριγμένης σέ πλατύ ἑνωτικό μαζικό κίνημα.

5) Ὁ ἡγετικός ρόλος τῆς ἐργατικῆς τάξης καί ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἀναντικατάστατου ρόλου τοῦ ΚΚΕ στά πλαίσια τῆς ἰσότιμης λαϊκῆς συμμαχίας.

Εἶναι ἀκόμη, οἱ ἰδέες τῆς Εἰρήνης, τοῦ ἀντιφασισμοῦ, τῆς λαϊκῆς πολιτιστικῆς καί μορφωτικῆς ἄνθισης κ.τ.λ.

...... Οἱ ἰδέες καί παραδόσεις τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης ἀναζωογονοῦνται, ἐπιδροῦν καί παίζουν ἀποφασιστικό ρόλο στίς μετατοπίσεις πρός τά Ἀριστερά πού συντελοῦνται μεταδικτατορικά. Ἡ «ἐπιρροή» τοῦ ΚΚΕ καί τῆς Ἐαμογενοῦς Ἀριστερᾶς δίνει πλάτος μορφῆς, ἔστω καί ἄν τροφοδοτοῦνται καί μιά σειρά ἄλλα ρεύματα σύγχρονης. Τοῦτο ὀφείλεται στίς γενικώτερες τότε ἀδυναμίες τοῦ Κομ. κινήματος, στή διάσπαση τῆς Ἀριστερᾶς κ.τ.λ. Τροφοδοτοῦνται ἔτσι, ἀπό τή νέα εἰσοπαθητικοποίηση, ἐκτός ἀπό τό ΚΚΕ, καί ἄλλες ἀριστερές τάσεις καί, σέ σημαντικό βαθμό, οἱ βάσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Τό ΠΑΣΟΚ ἀποτελεῖ νέο πολιτικό σχηματισμό πού ὁ «σοσιαλισμός» του ἀντανακλᾶ τίς ἀντιφατικές διαθέσεις καί ἀλλαγή τῶν ἐνδιάμεσων στρωμάτων τῆς πόλης καί τῆς ὑπαίθρου. Ἡ συρρίκνωση τοῦ παραδοσιακοῦ Κέντρου καί ἡ διαμόρφωση τοῦ ΠΑΣΟΚ σάν ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης, ἀπό τήν ἄλλη, ἡ νομιμοποίηση τοῦ ΚΚΕ, ἡ ἀνάπτυξή του καί ἡ ταυτόχρονη, πλήρης σχεδόν, ἀπομόνωση ἀπό τό λαό τῶν ἀναθεωρητικῶν τάσεων, εἶναι τό εὐρύτερο πλαίσιο μέσα στό ὁποῖο πρέπει νά δοῦμε τό ζήτημα τῆς Ἀριστερᾶς.

Ἐδῶ λοιπόν, εἶναι καίριο ζήτημα τό «τί εἶναι καί πού πάει τό ΠΑΣΟΚ». Γιατί βέβαια, ἡ πολιτική τῆς συσπείρωσης δέν ἐξαρτᾶται στήν ταυτοποίηση μόνον «ἐνδοοικογενειακῶν» διαφορῶν, ὅπως θέλουν ὁρισμένοι νά διαστρεβλώσουν, ἀλλά στή δημιουργία συνθηκῶν πού θά δώσουν ἑνωτικές καί ἀγωνιστικές ὠθήσεις σέ ΟΛΕΣ τίς προοδευτικές δυνάμεις.

Ἀναμφίβολα, στή γέννηση καί διαμόρφωση τοῦ ΠΑΣΟΚ, στά στρώματά του, στή βάση του, ἀσκεῖ ἐπίδραση ἡ Ἐαμογενής Ἀριστερά ἔμμεσα ἤ ἄμεσα. Ὅμως τό ΠΑΣΟΚ, σάν πολιτικό κίνημα, δέν μπορεῖ νά εἶναι κληρονόμος τῶν ἰδεῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, οὔτε συνεπής ἐκφραστής τους. Δέν ἐντάσσεται στίς μεγάλες γραμμές πού κινεῖται ἡ ἑλληνική Ἀριστερά, ἱστορικά γιατί:

1) ἡ στελέχωσή του προέρχεται ξεκινά ἀπό «κεντρογενεῖς» καί παλαιοκομματικές δυνάμεις, ἀπό εἰσοδηματικοποιημένα τμήματα διανοουμένων καί νεολαίας, καί φτάνει ὡς καί σέ δυνάμεις πού προέρχονται ἀπό τήν Ἐθνική Ἀντίσταση.

2) Σάν κόμμα, προσαρμόζεται συνθηματολογικά μέ τίς τρέχουσες διαθέσεις του εκλογικού σώματος, αντί νά επεξεργάζεται και νά ενοποιεί τίς γραμμές του στή βάση μιάς σαφούς ιδεολογίας. Οἱ διακηρύξεις γιά "σοσιαλισμό", γιά "αλλαγή" μένουν αφηρημένες και επιδέχονται διάφορες κοινωνικές ερμηνείες, ενώ ικανοποιούν τίς προσδοκίες διαφορετικών, ακόμη και αντίθετων συμφερόντων.

3) Στίς δομές του, εκδηλώνονται, όλο και περισσότερο, τάσεις εξέλιξης πρός ένα εκλογικό - πελατειακό μηχανισμό, παρά τίς διακηρύξεις και ορισμένες προσπάθειες γιά δημιουργία κινήματος με εσωτερική μαζική συγκρότηση και δημοκρατικές διαδικασίες.

4). Παρά τίς θετικές αντιιμπεριαλιστικές διακηρύξεις του (πού όμως σέ ορισμένες περιπτώσεις αμβλύνονται), τό ΠΑΣΟΚ δέν έχει μιά επεξεργασμένη στρατηγική γιά ΑΛΛΑΓΗ. Κυριαρχείται από μιά εκλογικίστικη αντίληψη πού στό κέντρο τής προσοχής βάζει απλώς τήν κυβερνητική εξουσία.

Είναι όμως πασίγνωστο πώς απλή κυβερνητική αλλαγή δέν σημαίνει αυτόματα ούτε πέρασμα τής πραγματικής εξουσίας στίς προοδευτ. δυνάμεις ούτε και Αλλαγή.

....Πώς αντιμετωπίζει αυτά τά προβλήματα τό ΚΚΕ και ή Αριστερά; Τονίζουν ότι μιά προοδευτική αλλαγή στήν κυβέρνηση μπορεί νά δώσει πραγματική αλλαγή μόνον άν υπάρχει ένας ανάλογος πρός όφελός της συσχετισμός δυνάμεων. Και αυτός μπορεί νά διαμορφωθεί σέ μιά μακριά πορεία, μόνον άν στηρίζεται σέ πλατύ, οργανωμένο, μαζικό κίνημα με επικεφαλής τήν εργατική τάξη. Μόνον άν στηρίζεται σέ μια ευρύτερη στό λαό συμμαχία όλων των αντιιμπεριαλιστικών, αντιμονοπωλιακών, δημοκρατ. δυνάμεων, στη βάση κοινού προγράμματος και ισοτιμίας. Νά γιατί τό ΚΚΕ ασκεί κριτική στήν αντιενωτική πολιτική τού ΠΑΣΟΚ πού τό οδηγεί μέ πολλές ταλαντεύσεις και ζητά τό δρόμο πρός τήν κυβέρνηση με εκλογές πού αποβλέπουν στό νά γίνει "αυτοδύναμο", θέτοντας έτσι σέ κίνδυνο τίς προοπτικές τής αλλαγής στή χώρα μας.

Γιά νά διασφαλιστούν αυτές οἱ προοπτικές αλλαγής, πρέπει νά κερδίσουν έδαφος μέσα στό λαό και στίς προοδευτ. δυνάμεις, οἱ θέσεις τού ΚΚΕ και όλης τής Εαμογενούς Αριστεράς, οἱ θέσεις τής ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ. Πρέπει τό ΚΚΕ και όλη ή μαχόμενη Αριστερά νά κατακτήσουν με αγώνες με τήν ιδεολογικοπολιτική τους υπεροχή, την ιστορική πρωτοβουλία.

Δηλ. μὲ τὴν ἰσχυροποίηση τῆς μαχόμενης Ἀριστερᾶς μέσα ἀπὸ μιὰ ἀγωνιστικὴ καὶ ἑνωτικὴ προώθηση τῶν θέσεων ὅλων τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων συνολικά, πρόβλημα ποὺ ἀπαιτεῖ φυσικὰ τὴ συσπείρωση τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς καὶ τὴν παραπέρα μαζικοποίησή της.

Ἡ κατάκτηση μιᾶς τέτοιας ἡγετικῆς θέσης στὸ κίνημα γιὰ τὴν ἀλλαγή, δὲν σημαίνει ἀντιπαράθεση μὲ τὶς ἄλλες προοδευτικὲς δυνάμεις, οὔτε ρήξη - πολὺ περισσότερο. Οὔτε (ὅπως γράφτηκε στὸν ἀστικὸ τύπο) σημαίνει πὼς τὸ ΚΚΕ θὰ ὑψώσει ἕνα ἀριστερὸ "τεῖχος" ἀνάμεσα σ' αὐτὸ καὶ στὸ ΠΑΣΟΚ. Δὲ θέλουμε συσπείρωση τῆς Ἀριστερᾶς γιὰ νὰ περιχαρακωθοῦμε μέσα στὰ ὅρια τῆς "παραδοσιακῆς" (ὅπως τὴ λένε μερικοί) Ἀριστερᾶς, ἀλλὰ νὰ συνδέσουμε μὲ τὸ κίνημα καὶ νὰ προσανατολίσουμε στὸν ἐπαναστατικὸ δρόμο ΟΛΑ τὰ ρεύματα τῆς ἀριστεροποίησης ποὺ φέρνει ἡ σημερινὴ βαθειὰ κρίση τῆς ἄρχουσας τάξης σὲ πλατιὰ κοινωνικὰ στρώματα.

.... Σ' αὐτὸ τὸ πλατὺ ἑνωτικὸ κίνημα τῆς Ἀριστερᾶς πρέπει νὰ συγκλίνουν διατηρώντας τὶς ἰδιαιτερότητές τους, ὅλες οἱ ἀριστερὲς δυνάμεις. Τέτοιες δυνάμεις ἔξω ἀπὸ τὸ ΚΚΕ εἶναι πρῶτα-πρῶτα ἐκεῖνες ποὺ, ἂν καὶ ἐκφράζονται σήμερα μέσα ἀπὸ διάφορα ἀριστερὰ κόμματα καὶ ὁμάδες, ἀναζητοῦν μιὰν ἑνωτικὴ διέξοδο. Εἶναι ἐκεῖνες, ποὺ στὴν κρίση τῆς Ἀριστερᾶς, προτίμησαν νὰ "στεγαστοῦν μὲ νοίκι" σὲ ἄλλους σχηματισμούς, ἂν καὶ δὲν ἐκφράζονται ἀπὸ αὐτοὺς ἰδεολογικὰ καὶ πολιτικά. Καὶ εἶναι ἀκόμα καὶ κεῖνες ποὺ θὰ δημιουργηθοῦν μὲ τὴ νέα ἀριστεροποίηση ποὺ θὰ προκαλέσει τὸ ἴδιο τὸ πλατὺ κίνημα τῆς Ἀριστερᾶς μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιρροῆς του σὲ καινούργια στρώματα.
Δηλ. τὸ κίνημα αὐτὸ τῆς ἑνότητας δὲν καλεῖται ἁπλῶς νὰ ἀθροίσει τὶς δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς, ἀλλὰ νὰ τὶς πολλαπλασιάσει.

....Ἀσφαλῶς ὑπάρχουν ἰδεολογικὲς διαφορές. Μποροῦν ὅμως στὰ πλαίσια τῆς κοινῆς δράσης νὰ ἀντιμετωπίζονται μὲ ἐποικοδομητικὸ διάλογο σὲ σύνδεση μὲ τὶς πρακτικὲς ἀνάγκες τοῦ κινήματος, νὰ κατακτιέται μέσα στὴ φωτιὰ μιὰ λίγο-πολὺ κοινὴ ἀντίληψη γιὰ τὰ κρίσιμα καθήκοντα τοῦ λαϊκοῦ μας κινήματος.

Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ θέση αὐτὴ τοῦ ΚΚΕ, παρὰ τὶς νέες διεργασίες ποὺ δημιουργεῖ στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς, συναντάει μιὰ ἀρνητικὴ στάση τῶν ἡγετῶν τῶν ἄλλων κομμάτων καὶ ὁμάδων τῆς Ἀριστερᾶς...

....Ἡ ἡγεσία τοῦ "Ἐσωτερικοῦ" διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὶς ἄλλες ~~[illegible]~~ ὁμάδες κηρύσσοντας, ὑποτίθεται, τὴν "κομμουνιστικὴ ἀνανέωση". Ὅμως πέρα τὶς διακηρύξεις τῆς ἡγεσίας τοῦ "Ἐσωτερικοῦ" ἡ "ἀνανέωση" αὐτὴ ἐκδηλώνεται μὲ τὸ φιλελευθερισμὸ στὴν ὀργάνωση καὶ στὴ θεωρία. Μὲ τὴ ρήξη μὲ τὴν παράδοση καὶ τὴν ἀπομόνωση ἀπὸ τὶς μάζες τῶν ἐργαζόμενων.

Μέ τή μηχανιστική καί «ἐπαρχιώτικη» ἀντιγραφή κάθε "μόδας" πού κυκλοφορεῖ στό ἐξωτερικό. —

Ἀντίθετα, τό ΚΚΕ, πιστό στίς ἀρχές τῆς δημιουργικά ἀναπτυσσόμενης μαρξιστικῆς-λενινιστικῆς θεωρίας, πλουτισμένο καί πιό ὥριμο ἀπό τίς ἐμπειρίες του κοντά στήν ἐργατική τάξη καί στό λαό, πραγματοποιεῖ τήν ἐπαναστατική ἀνανέωση πού εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ κομμουν. κινήματος.

Τό ΚΚΕ εὔχεται καί οἱ ἡγεσίες τῶν ἄλλων δυνάμεων νά σταματήσουν τήν καπηλεία τίτλων πού δέν τούς ἀνήκουν καί νά ἀποφύγουν τήν ἀκόμη παραπέρα χρεωκοπία πού θά τούς ἐπιφέρει κάθε προσπάθεια σέ ἀντι-ΚΚΕ σχήματα τύπου "Συμμαχίας" ἤ "Νέας Συμμαχίας", πρόσφατα. Θά μπορέσουν αὐτές οἱ ἡγεσίες νά κατανοήσουν, ξεπερνώντας ἐγωϊσμούς καί πάθη, τή νέα κατάσταση στήν Ἀριστερά καί νά συνταχθοῦν στό πλατύ ἑνωτικό κίνημα τῆς Ἀριστερᾶς; Αὐτό θά τό δείξει ἡ ζωή. Ἡ ἑνότητα ὅμως τῆς Ἀριστερᾶς θά προχωρήσει ἔτσι ἤ ἀλλιῶς. Γιατί τό ζητάει ὁ πλατύς κόσμος τῆς Ἀριστερᾶς καί τό χρειάζεται τό ἴδιο τό λαϊκό κίνημα.... ».

Ὁ ἴδιος ὁ Μ.Θ., στό ἐπίκεντρο τῆς ὅλης κίνησης γιά τήν ἑνότητα τῶν Ἐαμογενῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς, σέ πρόσφατη συνέντευξή του [ΒΗΜΑ, 3.12.78] ξεκαθαρίζει τό πῶς βλέπει τήν προοπτική τῆς κίνησης αὐτῆς καί τό πού ἀποβλέπει ἡ πρωτοβουλία του γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ πόθου τοῦ [illegible]σκοπου τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς:

«... Ἡ ἐπίκλησή μου γιά ἑνότητα τῶν Ἐαμογενῶν δέν σημαίνει καμμιά ρομαντική διάθεση ἐπιστροφῆς σ' αὐτό τό ἱστορικό πράγματι σταθμό στήν ἐθνική, ἀπελευθερωτική, ἀναγεννητική πορεία τοῦ ἑλλην. λαοῦ, πού ἦταν ἡ Ἐθνική Ἀντίσταση. Ἀσφαλῶς, ἡ ἱστορία δέν ἐπαναλαμβάνεται. Ὅμως τό ΕΑΜ ἄφησε τομή καί μπορούμε νά μιλάμε γιά προ-εαμική καί μετα-εαμική Ἑλλάδα.... ..... 2.000.000 ἄνθρωποι ἦταν ὀργανωμένοι στό ΕΑΜ, 700.000 νεολαῖοι στήν ΕΠΟΝ. Ἕνας ὁλόκληρος λαός εἶχε συναρπαστεῖ. Δημιουργήθηκε ἕνας νέος τύπος ἀνθρώπου: αὐτός πού τά δίνε ὅλα, καί τή ζωή του, γιά τήν Ἑλλάδα, τή λευτεριά, τήν Ἀλλαγή.

....Οἱ δυνάμεις αὐτές πού ξεπήδησαν ἀπό τό ΕΑΜ συνέχισαν μεταπολεμικά, παρά τίς ἀνακατατάξεις πού σημειώθηκαν, νά κινοῦνται στά πλαίσια τοῦ πλατειοῦ ἀριστεροῦ-προοδευτικοῦ κινήματος. Ὅταν λοιπόν λέω Ἐαμογενεῖς δέν εἶμαι μόνον ἐγώ, σύ, ὁ ἄλλος, ἐκεῖνοι πού ἦσαν μέσα στό ΕΑΜ τότε. Ὄχι. Εἶναι τό πλατύ πολιτικό καί ἰδεολογικό ρεῦμα

πού διασχίζει τήν ἑλληνική κοινωνία, τό ρεῦμα τῆς Ἐθνικῆς Ἀλλαγῆς καί τῆς Ἀναγέννησης. Οἱ γενιές περνοῦν, τό ρεῦμα μένει. Μένουν οἱ ἰδέες του πού κατακτοῦν ὅλο καί νέες γενιές. Οἱ ἰδέες τῆς Ἐθν. Ἀνεξαρτησίας καί τοῦ Σοσιαλισμοῦ, τῆς πλατειᾶς καί ἰσότιμης <u>συμμαχίας</u> ὅλων τῶν λαϊκῶν ἀντιιμπεριαλιστικῶν, δημοκρατικῶν δυνάμεων, πού δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καί νά καρποφορήσει δίχως τή συμμετοχή τοῦ ΚΚΕ. Μένει ἡ ἰδέα τῆς <u>λαϊκῆς ἑνότητας</u> τοῦ πλατειοῦ ἑνωτικοῦ κινήματος, προϋπόθεση γιά τό προχώρημα τῆς δημοκρατίας καί τήν Ἀλλαγή. Μένει ὁ μαρξισμός, σάν ἰδεολογία καί μέθοδος ἀνάλυσης. Τό ρεῦμα ἀναπαράγεται, μ' ὅλες τίς ἀναποδιές πού συναντάει, προχωρεῖ καί πλαταίνει. Ἔρχεται ἀπό τό ΕΑΜ, ἀπό τήν ΕΠΟΝ, τήν ΕΔΑ, τούς Λαμπράκηδες καί ἀγκαλιάζει τά νέα ρεύματα τῆς ἀριστεροποίησης τῶν χρόνων τῆς δικτατορίας. Τό ρεῦμα τροφοδοτεῖται ἀπό τήν ἀριστεροποίηση πού γεννιέται κάθε μέρα σ' ὅλες τίς πλευρές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἕνα μέρος του χύθηκε προσωρινά σέ «ξένο μύλο», ὄχι γιατί πίστευε πώς ἐκεῖνος εἶναι ὁ πιό σωστός δρόμος...

Ὅμως κι αὐτό τό κομμάτι λιβανίζεται σέ «ξένο σπίτι», δέν καλύπτεται ἰδεολογικά καί εἶναι ἕτοιμο νά «παλινοστήσει». Οἱ ἐαμογενεῖς λοιπόν δυνάμεις δέν περιορίζονται στά πλαίσια τῆς ἐκλογικῆς Ἀριστερᾶς, δέν εἶναι δηλ. τό 12% ἤ τό 14%, ἀλλά ὅλα τά παλιά καί νέα κύματα πού ὑπάρχουν ἤ θά δημιουργηθοῦν, τῆς ἀριστεροποίησης τῆς γενικότερης.

Τό ρεῦμα αὐτό τῆς Ἑνωμ. Ἀριστερᾶς, παρά τήν κρίση καί τή διάσπαση πού πέρασε, ἔχει — μέ διαφορές ἀποχρώσεων ἴσως — μιά <u>ἑνιαία βάση</u>. Μιά κοινή ἰδεολογικο-πολιτική καί ἱστορική βάση πού κάνει ρεαλιστική τήν προσπάθεια αὐτή τῆς ἑνότητας. Σ' αὐτά τά πλαίσια κινήθηκα πάντα ἐγώ. <u>Παρά τή πολεμική καί τίς διαφορές, ἐμεῖς δέν βγήκαμε ποτέ ἀπό τό ρεῦμα τῆς Ἐαμογενοῦς Ἀριστερᾶς</u>. Αὐτό πού μέ διακρίνει ἀπό πολλούς συντρόφους τοῦ «Ἐσωτερικοῦ» καί τῆς ΕΔΑ εἶναι ὅτι προσπάθησα νά καταπνίξω μέσα μου τούς φανατισμούς καί ἐγωισμούς καί νά καταλάβω πώς, μετά τίς ἐκλογές τοῦ 1977, μπαίνει ρεαλιστικά καί ἐπιτακτικά τό πρόβλημα τῆς <u>Ἐαμογενοῦς Ἑνότητας</u> —

Συνεργάστηκα μέ τό ΚΚΕ γιατί τοῦ ἀναγνώρισα τό σημαντικό καί ἱστορικό ρόλο πού μπορεῖ νά διαδραματίσει στή συσπείρωση καί στή διαφύλαξη καί ἐπέκταση τῶν Ἐαμογενῶν δυνάμεων. Μέ σοβαρή κι ὑπεύθυνη πολιτική, συσπειρώνει γύρω του τούς ἐργαζόμενους καί αὐτοδίκαια γίνεται βασικός παράγοντας τῆς συσπείρωσης ὅλων τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων. Θά ἦταν καί ὑποκρισία καί ἔγκλημα νά ἐπιδιώκει κανείς κάποια «ἑνότητα» τῆς Ἀριστερᾶς χωρίς τό κόμμα αὐτό ἤ ἐνάντια του.

... Αὐτή ἡ συσπείρωση θά εἶναι ἐγγύηση γιά τή δημοκρατική ὁμαλότητα καί τήν Ἐθν. Ἀνεξαρτησία. Ἐγγύηση ἀκόμη θά ἀνοίξει ὁ δρόμος για τήν Ἀλλαγή. Τήν ἑνότητα αὐτή τή μισεῖ ὁ παλαιός κόσμος τῆς Ἀριστερᾶς καί θά τήν ἐπιβάλει. Στά πλαίσια αὐτά, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ποιά μορφή θά πάρει τελικά ἡ κίνηση, θέλησα καί θέλω νά συμβάλω κι ἐγώ. Καί ὅλες μου οἱ κινήσεις καί πρωτοβουλίες πρός τά ἐκεῖ ὁδηγοῦν...

Ἀσφαλῶς τώρα ὑπάρχει ἕνας νέος, ἐνδιάμεσος, φορέας... Αὐτός γιά νά μπορέσει νά ἔρθει σέ ἐπαφή μέ τίς μάζες υἱοθέτησε ὁρισμένες διακηρύξεις τῆς Ἐαμογενοῦς Ἀριστερᾶς, ὅπως τό θέμα τῆς Ἀμερικανοκρατίας, τοῦ ΝΑΤΟ, τῶν Βάσεων κ.τ.λ. Ὅμως ὑπάρχει σαφής διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα σ' αὐτόν τό φορέα καί τήν Ἐαμογενή Ἀριστερά. Ὄχι μόνον γιατί στελεχικές δυνάμεις σ' αὐτόν τό φορέα εἶναι οἱ κεντρογενεῖς δυνάμεις, ὄχι γιατί δέν ἔχει ἰδεολογική συνοχή, ὄχι μόνο γιατί δέν μπόρεσε νά ξεφύγει ἀπό τίς παλαιοκομματικές του δομές καί τόν ἀρχηγισμό. Ἀλλά, κυρίως, γιατί δέν μᾶς λέει <u>ΠΩΣ</u> ἡ Ἀλλαγή, πού μέ νεφελώδη τρόπο διακηρύσσει, θά γίνει πραγματικότητα.

....Δηλ. ἀπό τή μιά τό ΠΑΣΟΚ ἀνάγει τό πρόβλημα τῆς ΑΛΛΑΓΗΣ σέ ἁπλή ἀλλαγή κυβερνητικῆς βάρδιας. Ἐπιδιώκει ἔτσι βασικά νά μαζέψει ἁπλῶς μέ ἀντιπολιτευτική συνθηματολογία, μιά ἐκλογική πλειοψηφία, χωρίς νά προωθεῖ τή συνειδητοποίησή της, τήν ὀργάνωσή της, δηλ. νά τήν κάνει ἱκανή νά ἀντέξει σέ δυσκολίες καί νά κατοχυρώσει μέ τούς ἀγῶνες της τήν Ἀλλαγή.
Ταυτόχρονα, ἀρνεῖται τή συμμαχία τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων μέ βάση κοινό πρόγραμμα ἤ τή θέλει μέν, ἀλλά σέ ἀνισότιμη βάση, θέλει νά τίς καταδικάσει στό ρόλο τοῦ νεροκουβαλητῆ (βλ. κριτική τοῦ κ. Φλωράκη κατά ΠΑΣΟΚ, στήν ὁμιλία του στό φεστιβάλ ΚΝΕ 78), γιά νά φύγει, ὑποτίθεται, ἡ Δεξιά

Ἀπό τήν ἄλλη, εἶναι οἱ δυνάμεις τῆς Ἐαμογενοῦς Ἀριστερᾶς πού θεωροῦν πώς γιά τήν πραγματική ἀλλαγή χρειάζεται ἀνάλογος συσχετισμός δυνάμεων, κοινωνικῶν καί πολιτικῶν. Αὐτός ὁ συσχετισμός ἐξασφαλίζεται:

1) Ἀπό ἕνα ὀργανωμένο παλλαϊκό κίνημα τῆς πλειοψηφίας πού θά κατακτᾶ διαρκῶς νέες θέσεις σ' ὅλα τά μέτωπα τῆς ζωῆς

2) Ἀπό τήν ἰσότιμη συμμαχία τῶν προοδευτικῶν δημοκρατ. δυνάμεων. Συμμαχία πού προετοιμάζεται σέ μακρά πορεία, μέ βαθειές ρίζες μέσα στό λαό κι ὄχι "συμβόλαιο κορυφῆς"...

Χωρίς αὐτές τίς 2 προϋποθέσεις, μιά ἁπλή κυβερνητική ἀλλαγή θά εἶναι ἁπλῶς ἀλλαγή ὑπουργῶν, δηλ. στή θέση τῶν δεξιῶν θά ἔρθουν οἱ κεντρῶοι ἤ — ἂς πούμε — οἱ "ρόζ" —

Αὐτοί ὅμως – καί νά θέλουν – δέν θά μπορούν νά ἀλλάξουν τά πράγματα καί νά ἐλέγξουν τούς πραγματικούς μηχανισμούς τῆς ἐξουσίας.

Ναί γιατί κριτικάρουμε τό ΠΑΣΟΚ.

Γιατί δέν βοηθά νά δημιουργηθοῦν οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιά μιά πραγματική ἀλλαγή.... Τί θά κάνει μία τέτοια κυβέρνηση, πού θέλει – δέν θέλει, θά ἐπιπλέει σάν "φελλός" στή θάλασσα μιᾶς ἰμπεριαλιστοκρατούμενης καί φιλομονοπωλιακῆς ἐξουσίας; Θάχει, χοντρικά, 2 δυνατότητες:

– ἤ νά γίνει "ἀποδεκτή" ἀπό τούς μηχανισμούς καί τελικά νά ἐνσωματωθεῖ στό ΣΥΣΤΗΜΑ, δηλ. νά μπεῖ στό παιχνίδι τῆς ἐναλλαγῆς.

– ἤ νά ἔλθει σέ σύγκρουση μέ τούς μηχανισμούς κάτω ἀπό δυσμενεῖς γι' αὐτήν ὅρους. Τότε θά δημιουργηθεῖ κρίση καί θά ἀποβληθεῖ μέ κοινοβουλευτικό ἤ ἐξωκοινοβουλευτικό τρόπο, δηλ. μέ πραξικόπημα. Ὑπάρχει, ἄλλωστε, στή χώρα μας κι ἡ δραματική ἐμπειρία τῆς "ἀλλαγῆς" τοῦ 63–65 πού θάπρεπε πολλά νά μᾶς ἔχει διδάξει.

.... Ναί γιατί πιστεύω πώς τό νά θέλει κανείς νά προχωρήσει χωρίς τούς κομμουν. χωρίς τήν Ἀριστερά, ὄχι μόνο θέτει σέ κίνδυνο τήν Ἀλλαγή, ἀλλά καί τήν ἴδια τή Δημοκρατική Ὁμαλότητα. Αὐτός εἶναι καί ὁ βασικότερος λόγος

πού μέ ἔκανε νά παραμερίσω δευτερεύουσες διαφορές καί νά πάρω πρωτοβουλίες πού νά ἀνοίγουν τό δρόμο τῆς ΕΝΟΤΗΤΑΣ. Γιατί πιστεύω πώς μιά ἰσχυρή, ἑνωμένη, ἡγετική Ἀριστερά θά μπορέσει νά περάσει τή λογική τῆς ἑνότητας καί στό χῶρο ὅλων τῶν ἄλλων προοδευτικῶν δυνάμεων.

...Καί τελικά, δέν γίνεται λόγος γιά ὀργανική ἑνοποίηση τῶν ἰδιαίτερων ἀριστερῶν δυνάμεων, ἀλλά γιά συσπείρωσή τους, γιά κοινή δράση, πού δέν καταργεῖ τίς διαφορές, οὔτε ἐπιβάλλει μιά μονοχρωμία. Προσωπικά, συνεργάζομαι μέ τό ΚΚΕ, ἀλλά καί ταυτόχρονα συζητῶ ἐποικοδομητικά τίς διαφορές μου καί νομίζω πώς κάτι καλό βγαίνει καί γιά τίς 2 πλευρές.

Τί θά κάνει δηλ. ἡ Ἀριστερά; Θά ἀφήσει, στό ὄνομα γενικότερων λεπτῶν θεωρητικῶν διαφορῶν, νά ἀγνοήσει τήν ἀνάγκη κοινῆς δράσης γιά τά σημερινά ἐπείγοντα προβλήματα τῆς χώρας καί τοῦ λαοῦ;

Νομίζω πώς πρέπει νά ὁριοθετήσουμε τούς πολιτικούς στόχους πού μᾶς ἑνώνουν. Καί αὐτοί εἶναι: Ἄμεσα, ἡ κατοχύρωση καί διεύρυνση τῶν ἐλευθεριῶν, τῆς ἐθν. ἀνεξαρτησίας / ἀκεραιότητας τῆς χώρας, περιορισμός τῆς ἀσυδοσίας τῶν μονοπωλίων. Ἀπαλλαγή ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική ἐξάρτηση ....

Ἄν μποῦμε σέ κοινή δράση γύρω ἀπό αὐτά τά μεγάλα προβλήματα, τότε ὁ διάλογος θά γίνει συγκεκριμένος, ἐποικοδομητικός. Διάλογος δεμένος μέ τα καυτά προβλήματα κι ὄχι μέ ἀφηρημένες, θεωρητικές ἀκροβασίες.

Ἄλλωστε, πιστεύω πώς δέν ὑπάρχουν χάσματα ἀγεφύρωτα.
Ἄς πάρουμε π.χ. τό καυτό ζήτημα τῶν σχέσεων μέ τή σοσιαλιστική χώρα καί ἰδιαίτερα μέ τή Σοβιετ. Ἕνωση. Ὑπάρχουν ἀναμφισβήτητα διαφορές ἐκτιμήσεων πάνω στή μιά ἤ στήν ἄλλη πλευρά τῆς σοβιετικῆς πραγματικότητας. Ὅμως ὅλοι διακηρύσσουν τήν διεθνιστική ἀλληλεγγύη στή βάση τῆς ἰσοτιμίας καί τῆς αὐτοτέλειας. Καί δέν μποροῦμε παρά νά ἀναγνωρίσουμε τό τεράστιο ἔργο πού συντελεῖται στή χώρα αὐτή, χωρίς νά λείπουν φυσικά καί ὡρισμένες ἀντιφατικές πλευρές ἤ δυσκολίες....

....Ὅσον ἀφορᾶ τήν "ἀνανέωση", εἶχα πάντα τή γνώμη πώς αὐτή δέν εἶναι μονοπώλιο κανενός. Ἔζησα στήν Ἀριστερά καί μπορῶ νά πῶ χωρίς φόβο καί πάθος ὅτι οἱ δογματικοί δέν εἶναι συγκεντρωμένοι σέ μιά πλευρά... Ἀλλά δέν εἶναι ὥρα νά προχωρήσουμε σ' αὐτό. Γιά μᾶς "ἀνανέωση" δέν πρέπει νά σημαίνει "ὑδαρωση" ἤ ἐγωιστική "ἀμφισβήτηση" οὔτε ἀλλοίωση τῆς ἱστορικῆς ἀγωνιστικῆς φυσιογνωμίας τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς.

Γιά μᾶς ἡ σωστή ἀνανέωση πρέπει νά ἐκφράζει τήν ἀνάγκη τῆς περαιτέρω ἀνάπτυξης καί ὡρίμανσης τοῦ ἀριστεροῦ καί κομ. κινήματος.

Τίς προβληματισμούς ἀληθινά καί χωρίς φανατισμούς, ὅσοι διεκδικοῦν σήμερα τό μονοπώλιο τῆς "ἀνανέωσης" καί τή ξεκαθαρίσουν γιατί δέν ἔκαναν ἡ ἀνανέωση αὐτή. Σήμερα, μποροῦμε νά μιλᾶμε γιά ἀνανέωση μέ τήν ἑξῆς ἔννοια:

1) Ἀνανέωση καί πλάτεμα τοῦ δεσμοῦ τῆς Ἀριστερᾶς καί τῶν ὀργανώσεών της μέ τούς ἐργαζόμενους, μέ τό λαό.

2) Μέ τήν ἔννοια μιᾶς πρωτοπόρας πολιτικῆς πρακτικῆς πού δένεται μέ τίς μάζες. Αὐτή ἡ πρωτοπόρα πρακτική θά προβάλει νέες κατακτήσεις ἀπό τή θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ, θά βάζει τό πρόγραμμα τῆς δημιουργικῆς της ἀνάπτυξης καί ἐφαρμογῆς καί ὄχι τῆς "ἀναθεώρησης" ἤ τῆς δογματοποίησής της. Ἡ πολιτική πρακτική μιᾶς ὀργανωμένης μαζικῆς ἑνωμένης καί ὑπεύθυνης Ἀριστερᾶς θά ἐξασφαλίσει τελικά τήν ἀναγκαία ἀνανέωση καί ὄχι οἱ κενοί λόγοι ἀπομονωμένων ἐλίτ. Νά γιατί θεωρῶ παράλογη καί ἐπιζήμια μιά ἀντι-ΚΚΕ τακτική, στό ὄνομα τῆς ἀνανέωσης.

Ἄς μή ξεχνᾶμε ἀκόμη ὅτι ἡ μαζική πολιτική πρακτική εἶναι τελικά ἐκείνη πού μαζικοποιεῖ καί ἀνανεώνει τό ΚΚΕ, γιατί μπορεῖ νά συσπειρώσει γύρω του τίς μεγάλες λαϊκές δυνάμεις καί – κυρίως – τούς νέους κομμουνιστές, πού δίνουν νέο αἷμα, νέες ἐμπειρίες, εὐαισθησίες καί προβληματισμούς στό Κομ. Κίνημα.

Όσο πιό μαζικό, είναι ένα κόμμα, όσο μεγαλύτερη απήχηση έχει η πολιτική του, όσο πιό σύνθετα προβλήματα αντιμετωπίζει στήν πράξη, τόσο πιό δημιουργική είναι γενικά η ανάλυσή του καί τόσο λιγότερο δογματικό είναι.

Η συρρίκνωση μάς κάνει αναγκαστικά ζηλωτές, δογματικούς, σεχταριστές. Καί νομίζω ότι μιά τέτοια εξέλιξη δέν θά τή αποφύγουν, όσοι τελικά δέν εγκαταλείψουν τή διασπαστική τους δράση καί προτιμήσουν νά μπούν στό "περιθώριο" ή νά γίνουν "νερο-κουβαλητές" άλλων δυνάμεων.

....Σ' αυτή λοιπόν τή κατεύθυνση τής ενότητας, κάνουμε ένα πρώτο, αλλά σημαντικό βήμα στής Δημοτικές Εκλογές. Τώρα, έχει ωριμάσει η ανάγκη για ένα βήμα πιό ουσιαστικό.

Όχι γιά νά προσθέσουμε απλώς ένα Κόμμα ή μιά ακόμη ομάδα στό χώρο τής Αριστεράς, αλλά γιά νά ανοίξουμε τό δρόμο γιά τή τελική σύνδεση των ιδιαίτερων αριστερών δυνάμεων. ....Μιά σύνθεση, πού βασικό της στήριγμα θά είναι τό ΚΚΕ. Πιστεύω στή δύναμη ενός κινήματος κομμουνιστών – σοσιαλιστών – αριστερών καί προοδευτικών πού θά λειτουργεί στή βάση των κοινών στόχων. Στό πλαίσιο τής κοινής δράσης, όλες οι δυνάμεις, ανεξάρτητα αν ανήκουν ή όχι σέ κόμμα, θά δίνουν κάθε μία, τή ιδιαίτερη της συμβολή στό πλουτισμό τής φυσιογνωμίας καί τής αποτελεσματικότητας τής κίνησης. Δέν έχουμε νά κρύψουμε τίποτα από κανένα.

Ασφαλώς δέν μπορώ νά προεξοφλήσω τή μορφή ή τή δομή μιάς τέτοιας κίνησης. Αυτό θά είναι αποτέλεσμα τής συνεισφοράς καί δημιουργικής πρωτοβουλίας όλων όσων θά τή πλαισιώσουν. Καί, κυρίως, πιστεύω ότι η ίδια η ζωή θά υποδείξει τή καλύτερη λύση. Πιστεύω ότι στή πράξη θά βρούμε τη "χρυσή τομή" ανάμεσα στά κόμματα, τό κίνημα καί τό λαό, ώστε νά ταιριάζουμε αρμονικά τίς δυνάμεις τών κομμάτων πού συμμετέχουν, μέ τίς ευλύγιστες, πολύμορφες καί πολύχρωμες μορφές τής κίνησης γιά τή ενότητα. Έτσι πού η ευρύτητα νά μή καταλήγει σέ σοσιαλδημοκρατική πλαδαρότητα. Η ποικιλία τών δυνάμεων, νά μή οδηγεί σέ "λέσχη συζητήσεων" ή σέ αδράνεια. Ταυτόχρονα, η ιδεολογική σταθερότητα, η ισχυρή αναγκαστικά κομματική οργανωτικότητα δέν θά φέρνει κανένα κλείσιμο ή στενότητα ή έλλειψη μαζικότητας.

Πιστεύω ότι μέσα από μιά τέτοια δημιουργική, λεύτερη, ισότιμη καί ομόφωνη σύνθεση κομμουνιστών, προοδευτικών καί αριστερών, μέ βάση τη δημοκρατική διαδικασία, θά θεμελιώνεται η νέα φυσιογνωμία τού κινήματος.

Εφαρμόζοντας τον κανόνα: αντιπαράθεση
Ζύμωση
Σύνθεση
Δράση }

θά επεξεργάζεται παραπέρα η κίνηση την ιδεολογική-πολιτική τη πλατφόρμα.

Έτσι θά γεννηθεῖ κάτι καινούργιο.
Όπως αὐτό στό ΕΑΜ ὅπου καί πρωταγωνιστοῦσαν κομμουνιστές, τελικά ἦταν καί ἀπό - ποιοτικά - ἀνώτερη συσπείρωση, κι ὄχι ἄθροισμα τῶν κομμάτων πού τό ἀποτέλεσαν.

... Ἐπαναλαμβάνω ὅτι τώρα τό κύριο ζήτημα δέν εἶναι νά προσδιορίσουμε τή μορφή. Προέχει νά δώσουμε σέ κίνηση τήν πράξη καί τήν πρωτοβουλία τῆς ἑνότητας. Στό ζήτημα αὐτό, εἶμαι ἕτοιμος κι ἐγώ νά συμβάλω μ' ὅλες μου τίς δυνάμεις ».-

Ἕνα παραπέρα βῆμα πρός τήν ὑλοποίηση τῶν ἀπόψεων, προτάσεων καί πρωτοβουλιῶν τοῦ Μ.Θ. εἶναι καί τό προσχέδιο ἑνός «κινήματος δημοκρατικῶν ἐπιτροπῶν», μέ βασικούς ἄξονες τῆς λειτουργίας καί ὀργάνωσής του, τά ἀκόλουθα σημεῖα :

« Ἡ ἑνότητα πραγματοποιεῖται σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, κορυφή καί βάση.
Τό ΚΚΕ (καί ὁποιο ἄλλο κόμμα ἤ κίνηση) συμμετέχει μέ τά μέλη καί τά στελέχη του στήν διατύπωση τοῦ κοινοῦ προγράμματος καί στήν καθημερινή ἐπεξεργασία καί ἐφαρμογή τῆς γραμμῆς τοῦ κινήματος. Διατηρώντας τήν πολιτική καί κομματική του αὐτοτέλεια, τίς ὀργανώσεις του, τό πρόγραμμά του καί τήν ἰδιαίτερη δράση του, συντονίζει τό βηματισμό του μέ τό κίνημα γύρω ἀπό τίς προγραμματικές ἀρχές καί στόχους, ὅπου ὑπάρχει ἀπόλυτη σύμπνοια.

Ἡ χάραξη τῶν προγραμματικῶν ἀρχῶν θά περάσει ἀναγκαστικά ἀπό δύο στάδια : ἕνα στάδιο κορυφῆς καί ἕνα βάσης.
Στή πρώτη φάση, ἡ πρωτοβουλία θά προέλθει ἀπό ἀγωνιστές καί παράγοντες τῆς Ἀριστερᾶς, πού σέ συνεργασία μέ ἐκπροσώπηση τοῦ ΚΚΕ καί τῶν ἄλλων κομμάτων θά ἐπεξεργαστοῦν τή βασική γραμμή τῆς Προγραμματικῆς Διακήρυξης, μέ τήν ὁποία τό Κίνημα θά ἐμφανισθεῖ στό λαό καί θά τόν καλεῖ νά συσπειρωθεῖ γύρω ἀπό τοπικές καί κλαδικές ἐπιτροπές τοῦ κινήματος.

Μέ βάση τήν Προγραμ. Διακήρυξη, οἱ ἀγωνιστές καί παράγοντες τῆς Ἀριστερᾶς, μαζί μέ τούς κομμουνιστές, ἱδρύουν Ἐπιτροπές σέ ὅλους τούς χώρους, κλάδους, ἐπίπεδα κ.τ.λ. Ἡ πρωτοβάθμια σύνδεση τῶν Ἐπιτροπῶν ἀνάμεσά τους καί μέ τήν Κεντρική Ἐπιτροπή δέν μπορεῖ νά εἶναι, γιά ἕνα διάστημα, παρά ἡ ἀποδοχή ἀπό μέρους τους τῶν ἀρχῶν τοῦ κινήματος.

Σέ συνέχεια, οἱ Ἐπιτροπές θά συνδεθοῦν φυσιολογικά μεταξύ τους, θά συντονίσουν τή δράση τους καί θά βροῦν μέσα ἀπό τή δράση τίς ὀργανωτικές σχέσεις καί γενικότερα τήν ὀργανωτική δομή πού ἀρμόζει καλύτερα στό χαρακτήρα καί τίς ἀνάγκες τοῦ κινήματος.

Ἡ Πανελλαδ. Ἱδρυτική Ἐπιτροπή λειτουργεῖ, σ' αὐτό τό διάστημα, σάν τό καθοδηγητικό ὄργανο τοῦ κινήματος, ὄργανο πολιτικοῦ προβληματισμοῦ καί δράσης. Ἡ ἐσωτερική του λειτουργία, ὅπως καί οἱ κάθε εἴδους σχέσεις του, καθορίζονται ἀπό τά μέλη πού τήν ἀποτελοῦν, μέ στόχο νά τή μεταβάλλουν σέ ζωντανό καί δημιουργικό πολιτικό ὀργανισμό πού θά βρίσκεται, κάθε στιγμή, σέ πλήρη ἀντιστοιχία μέ τήν ἱστορική στιγμή, τήν πολιτική ἐξέλιξη, τή κοινωνική ζύμωση καί τή ἀνάπτυξη τοῦ λαϊκοῦ δημοκρατικοῦ κινήματος. Πρέπει μέσα ἀπό τή πολιτική ἐπιλογή καί πρωτοβουλίες, τή καθημερινή τοποθέτηση σέ ὅλα τά προβλήματα, τή λύση πού θά προτείνει καί τούς ἀγῶνες πού θά ὀργανώνει, νά ἀναδειχτεῖ σέ μεγάλη πολιτική δύναμη τῆς χώρας. Κατακτώντας εὐρύτερες μάζες, νά ἀρχίσει νά λειτουργεῖ στή συνείδηση τοῦ λαοῦ σάν δύναμη λαϊκῆς ἐξουσίας.

Τά μέλη τῆς Ἱδρυτικῆς Ἐπιτροπῆς, εἴτε ἀνήκουν σέ κόμμα εἴτε ὄχι, συμμετέχουν σέ ἰσότιμη προσωπική βάση. Εἶναι στελέχη-μέλη τοῦ νέου κινήματος.

Τά μέλη τοῦ ΚΚΕ καί τῶν ἄλλων κομμάτων συμμετέχουν φανερά, ὑποστηρίζουν τίς θέσεις τους, τόσο τίς γενικές, ὅσο καί τίς πιό εἰδικές γιά τό κίνημα. Ὅλες οἱ γνῶμες-προτάσεις-ἀπόψεις συζητοῦνται ἐλεύθερα κι ἰσότιμα. Οἱ καθοριστικές ἀποφάσεις παίρνονται πάντα ὁμόφωνα.

Τά μή μέλη τοῦ ΚΚΕ καί τῶν ἄλλων κομμάτων, ὅπως οἱ Ἀνεξάρτητοι προσπαθοῦν νά μεταφέρουν μέσα στό κίνημα τό δικό τους προβληματισμό, κίνητρο, τίς ἐμπειρίες καί ἀπόψεις τους, ἀποτελώντας τό ζωντανό δεσμό του μέ τό μαζικό κίνημα.

Μέσα σ' αὐτήν τήν ἐλεύθερη καί δημιουργική σύνθεση κομμουνιστῶν καί ἀριστερῶν προοδευτικῶν, διαμορφώνεται ἡ νέα φυσιογνωμία τοῦ κινήματος.

Γιατί τό κίνημα θά πρέπει νά εἶναι, σέ κάθε ἐπίπεδο, τό σίγουρο σημεῖο δημιουργικῆς σύνθεσης τῶν κομμουνιστῶν μέ τούς ζωντανούς φορεῖς τοῦ εὐρύτερου λαϊκοῦ κινήματος.

Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, τό κίνημα ἔχει τό πλεονέκτημα, σέ σχέση μέ ἄλλους πολιτικούς σχηματισμούς ὅτι στηρίζεται καί προχωρεῖ πάνω σέ 2 βασικούς ἄξονες:

1) ὁ ἕνας κάθετος, χαλύβδινος, ἡ ὀργάνωση τοῦ ΚΚΕ καί τῶν ἄλλων κομμάτων
2) ὁ ἄλλος ὁριζόντιος, πολύμορφος, πολύχρωμος, ἡ κοινωνική καί πολιτική ἀκτινοβολία μέσα σέ ὅλα τά στρώματα τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ, τῶν συνεργαζόμενων δυνάμεων.

Ἡ ὀρθὴ σχέση, ἡ χρυσὴ τομὴ ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς ἄξονες ἀποτελεῖ τὴν ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ κινήματος. Εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ φορεῖς καὶ τῶν δύο ἀξόνων συμφωνοῦν γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα τῆς κοινῆς συσπείρωσης... Ὅσο περισσότερο κομμουνιστικὰ σκέπτονται οἱ κομμουνιστὲς ποὺ συμμετέχουν στὸ κίνημα γιὰ τὸ κίνημα, τόσο αὐτὸ θὰ προχωρεῖ.

Ὅσο πιὸ ἀνεξάρτητα, [illegible], ἐλεύθερα, ὑπεύθυνα, σκέπτονται οἱ συνεργαζόμενοι, ὅσο πιὸ πρωτότυπος καὶ πρωτοποριακὸς εἶναι ὁ προβληματισμὸς καὶ ἡ συμμετοχή τους, τόσο περισσότερο θὰ ἀνδρώνεται καὶ θὰ πλαταίνει τὸ κίνημα. Φτάνει κάθε φορὰ καὶ σὲ κάθε περίπτωση νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ <u>σύνθεση</u> τῶν ἀπόψεων μὲ γνώμονα τί ἐκφράζει καλύτερα τὸ λαϊκό μας κίνημα, τί ἐξυπηρετεῖ τὸ λαό, τί βοηθάει ἀποτελεσματικότερα, ὥστε νὰ σχηματίζεται μιὰ νέα <u>κοινὴ πολιτικὴ</u> καὶ προοπτική, μιὰ νέα ἴσως <u>ἰδεολογικὴ πλατφόρμα</u> [illegible] ἐκφραστὴς τοῦ ἑνιαίου προοδευτικοῦ καὶ ἀντιστασιακοῦ κινήματος τοῦ ἑλλην. λαοῦ.

Σὰν γνήσιες [illegible] Δυνάμεις, ἐμπνεόμαστε ἀπὸ τὶς πολιτικὲς ἐπαναστατικὲς παραδόσεις τοῦ λαϊκοῦ μας κινήματος, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ΕΑΜ. Φιλοδοξοῦμε νὰ συνεχίσουμε τὶς δοξασμένες παραδόσεις...
Τὰ λάθη, τὰ στραβοπατήματα, τὰ [illegible] μᾶς ἐμπνέουν κι αὐτὰ μὲ τὸν τρόπο τους. Ἡ ὀρθὴ καὶ ψύχραιμη κριτική, χωρὶς φανατισμοὺς καὶ πρόχειρα συμπεράσματα, θὰ μᾶς ἐξοπλίσει μὲ πολύτιμη πείρα.

Μὲ βάση τὴ ἀρχὴ αὐτὴ καὶ αὐτὲς τὶς ρίζες, ἡ Ἱδρυτικὴ Ἐπιτροπὴ συντάσσει τὴν <u>Προγραμματική της Διακήρυξη</u> ποὺ θὰ ἀποτελέσει τὸ θεμέλιο, ὅπου θὰ οἰκοδομηθεῖ τὸ κίνημα.

Ὅμως ἡ ἐπιτυχία τοῦ κινήματος θὰ ἐξαρτηθεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸ ἂν αὐτὲς οἱ πανδημοκρατικὲς <u>Ἐπιτροπὲς</u>:

1) Ἀγκαλιάσουν τὰ πιὸ ζωντανὰ καὶ κοινωνικὰ στοιχεῖα. Τοὺς πιὸ ζωντανούς, τίμιους, καθαρούς, πετυχημένους στὸ χῶρο τους πολίτες. Ἐκείνους ποὺ ἀκτινοβολοῦν. Ποὺ συγκεντρώνουν τὸ γενικὸ σεβασμό. Τοὺς φυσικοὺς [illegible].

2) Ἂν οἱ Ἐπιτροπὲς δὲν τοὺς "χρησιμοποιήσουν", δὲν ἀρκεστοῦν μόνο στὴν ὑπογραφή τους καὶ τυπικὴ συμμετοχή τους, ἀλλὰ τοὺς δώσουν ψυχή.
Δηλ. σὰν ζωντανὰ κύτταρα, φορτισμένα μὲ ζωντανὲς ἰδέες, ἐφόσον λειτουργοῦν ζωντανὰ μέσα στὴ ζωή. Θὰ πρέπει αὐτὲς τὶς ἰδέες νὰ τὶς κάνουμε δικές μας. Δηλ. νὰ ἐμπλουτίσουμε μὲ αὐτὲς τὸ κίνημα. Γιατί μόνο τότε τὸ κίνημα θὰ ἁπλώσει καὶ θὰ πάει παντοῦ καὶ πρὸ παντὸς θὰ ἐκφράσει τὴν ἴδια τὴν κοινων. πραγματικότητα.
Ἔτσι, μὲ δεκάδες, ἑκατοντάδες, χιλιάδες μικρὲς ρίζες, μπορεῖ τὸ κίνημά μας νὰ γίνει τελικὰ κίνημα ὅλου τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ.

3) Ἄν ἡ κάθε Ἐπιτροπή μελετήσει σωστά τά προβλήματα τοῦ χώρου της. Ὥστε σέ πολύ σύντομο διάστημα νά εἶναι σέ θέση νά διατυπώσει ἕνα πλήρες διεκδικητικό καί γενικότερα πολιτικό-κοινωνικό πρόγραμμα πού νά ἐκφράζει σωστά καί ρεαλιστικά τά αἰτήματα τῶν ἐργαζομένων τοῦ χώρου της.

4) Ἄν ἡ μεθοδολογία γιά κάθε προβληματισμό καί δράση τῆς Ἐπιτροπῆς βασίζεται πάνω στήν συνέργεια, τή δημιουργική συμμετοχή, τήν κινητοποίηση τῶν μαζῶν. Ἡ Ἐπιτροπή – κάθε Ἐπιτροπή – θά πρέπει νά ἀναδειχτεῖ σέ πραγματικό μπροστάρη τοῦ λαοῦ στό χῶρο της.

Μέ τή δημιουργία τῆς κεντρικῆς – ἰδρυτικῆς – Ἐπιτροπῆς, τῆς Προγραμματικῆς Διακήρυξης καί τή δημιουργία τοπικῶν – κλαδικῶν Πανδημοκρατικῶν Ἐπιτροπῶν, κλείνει ἡ πρώτη φάση τῆς δραστηριότητας τοῦ Κινήματος.

Ἡ δεύτερη φάση μπορεῖ νά εἶναι ἡ ἀποκρυστάλλωση σέ ἕνα νέο ἑνιαῖο ὀργανωτικό σχῆμα, χωρίς ἴσως νά ἀλλοιωθεῖ ὁ χαρακτήρας τῆς λειτουργίας τῶν Ἐπιτροπῶν.

Ἐδῶ θά πρέπει νά προβληματιστοῦμε σέ σχέση μέ μιά νέου τύπου ὀργάνωση ὅπου θά ὑπάρχει ἐπίσης μιά δημιουργική σύνθεση ἀνάμεσα στήν Ἐπιτροπή, σάν αὐτοτελοῦς κύτταρου, καί στό Κίνημα Ἐπιτροπῶν, σάν ἑνιαίου πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ὅπως στή σύνθεση κομμουνιστῶν καί συνεργαζομένων, ἔτσι κι ἐδῶ θά ἔχουμε πολλά νά ὠφεληθοῦμε ὅταν πλάι στό κάθετο ἄξονα τοῦ κόμματος, δημιουργήσουμε τόν ὁριζόντιο ἄξονα τοῦ Κινήματος Πανδημοκρατικῶν Ἐπιτροπῶν, προσέχοντας νά μή πέσουμε οὔτε σέ μιάν ἀναρχούμενη πανσπερμία, οὔτε καί σέ γραφειοκρατική παντοκρατορία.

Τό κίνημα Πανδημοκρατικῶν Ἐπιτροπῶν, στή δεύτερη φάση, προετοιμάζει τό Πανελλαδικό του Συνέδριο ἀπό ὅπου θά διαμορφωθεῖ καί ἡ τελική πολιτική καί ὀργανωτική του φυσιογνωμία" . . . .

Μέ αὐτά τά δεδομένα λοιπόν καί τή ἔνδειξη, διαπιστώνεται μιά μεγάλη κινητικότητα στούς κύκλους τῆς Ἀριστερᾶς. Ποιά τελική μορφή θά πάρει αὐτή ἡ ἑνωτική διαδικασία, εἶναι κάτι πού θά καθορίσουν οἱ συγκεκριμένες ἀνάγκες τοῦ κινήματος καί θά τό καθορίσουν ἀπό κοινοῦ οἱ δυνάμεις πού θά ἀκολουθήσουν αὐτόν τόν ἑνωτικό δρόμο. Σ' αὐτά τά πλαίσια, τό πλέον πρόσφατο κείμενο τοῦ Μ.Θ., λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τίς κίχο,

Τώρα ἀντιδράσεις, ἀπόψεις καί προτάσεις τῶν ἐνωτικῶν διεργασιῶν στό χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς, δίνει στή δημοσιότητα τό ἀκόλουθο κείμενο:

"Γιά τό 1979 προβλέπονται βαθειές ζυμώσεις στό ἐποικοδόμημα τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Ἰδιαίτερα, στό χῶρο τοῦ κυβερνητικοῦ. Δέν ἀποκλείονται ἀκόμη καί Ἐκλογές.

Μπροστά σ' αὐτές τίς ἐξελίξεις, πού σέ τελευταία ἀνάλυση, ἀντανακλοῦν τά σοβαρά προβλήματα, ἐθνικά καί κοινωνικά, πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα, ἡ Ἀριστερά θά πρέπει νά βρεθεῖ ἕτοιμη.

Ἰδεωδέστερη λύση θά ἦταν ἕνα <u>Κοινό Πρόγραμμα</u> δράσης πού νά συνενώνει ὅλες τίς προοδευτικές δυνάμεις, ἀπό τό ΚΚΕ ὡς τό ΠΑΣΟΚ, μέ γνώμονα τήν ὑπεράσπιση τῆς Ἐθνικῆς Ἀνεξαρτησίας, τῆς δημοκρατικῆς ὁμαλότητας, τά συμφέροντα τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ, νά καταβληθεῖ προσπάθεια νά συμπηχθεῖ ἕνα δημοκρατικό προοδευτικό Μέτωπο, ἱκανό νά θέσει τέρμα στό μονοπώλιο τῆς ἐξουσίας ἀπό τή Δεξιά.
Στό μεταξύ, οἱ δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς θά πρέπει νά ἐνισχύουν κάθε πολιτική προσπάθεια, ὅπου κι ἄν ἀνήκει, πού θά τείνει στήν ἀπομόνωση τῆς χουντικῆς-φασιστικῆς Δεξιᾶς καί ~~[illegible]~~ στήν παραπέρα ~~[illegible]~~ στερέωση καί προώθηση τῆς Δημοκρατίας.

Ὅμως, γιά νά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἰδανική λύση μιᾶς δημιουργικῆς καί ἰσότιμης συνεργασίας μέ τό ΠΑΣΟΚ καί μέ τίς ἄλλες προοδευτικές δυνάμεις, εἶναι ἀνάγκη νά προηγηθεῖ ἡ <u>συσπείρωση τῶν Ἀριστερῶν δυνάμεων</u>. Προϋπόθεση γι' αὐτό εἶναι:

1) νά ἀναγνωρισθεῖ ὁ καθοριστικός ρόλος τοῦ ΚΚΕ

2) οἱ κομμουνιστές τοῦ "Ἐσωτερικοῦ" νά ξεπεράσουν τό πρόβλημα τοῦ <u>τίτλου</u> καί, παραμένοντας πάντα κομμουνιστές (γιατί κανείς δέν ἔχει τό δικαίωμα νά τούς ἀρνηθεῖ τό νά εἶναι κομμουνιστές), νά συμβάλλουν ἰσότιμα στή δημιουργία κοινοῦ φορέα μέ τό ΚΚΕ.

3) Ἡ ΕΔΑ καί ὅσοι κομμουνιστές, σοσιαλιστές, δημοκράτες, βρίσκονται σήμερα ἀνεξάρτητοι — ἐνῶ χθές ἀνήκαμε στόν ἴδιο φορέα — νά βοηθήσουν ὥστε νά βρεθεῖ ἡ κοινή γλώσσα, ἡ κοινή πολιτική δράση πού θά μᾶς ἑνώσει καί πάλι γύρω ἀπό ἕνα ἑνιαῖο πολιτικό πρόγραμμα.

Εἶναι βέβαιο πώς μόνον μέσα ἀπό τήν κοινή πολιτική δράση καί πάλη θά λυθοῦν θετικά τά προβλήματα πού ἐδῶ καί 10 χρόνια μᾶς ἔχουν καταδικάσει στό ρόλο τοῦ κομπάρσου καί τοῦ παρακολουθητῆ.

Ἡ πολιτική ἑνότητα τῶν κομμουνιστῶν καί προοδευτικῶν θά ἀναδείξει
καί πάλι τήν Ἀριστερά σέ πρωταγωνιστή μέσα στήν ἐθνική
μας ζωή. Καί εἶναι ἀκόμη προϋπόθεση γιά τό ἑπόμενο
στάδιο, δηλ. γιά ἕνα κοινό πρόγραμμα δράσης μέ τό ΠΑΣΟΚ
καί τίς ἄλλες δυνάμεις τοῦ δημοκρατικοῦ Κέντρου.

Πιστεύω ὅτι μονάχα αὐτή ἡ πορεία μπορεῖ νά μᾶς ὁδηγήσει
σέ μία ρεαλιστική πολιτική σοσιαλιστικῆς Ἀλλαγῆς.
Δηλ. στήν ἀφαίρεση τοῦ μονοπωλίου τῆς ἐξουσίας ἀπό τή Δεξιά
καί στήν προοδευτική ἐγκατάσταση στή χώρα μας ἑνός δημοκρατικοῦ
καθεστῶτος ἀπαλλαγμένου ἀπό τά δεσμά τῆς Ἀμερικανοκρατίας».

—— o ——

Ἡ πολιτική ἑνότητα τῶν κομμουνιστῶν καί προοδευτικῶν θά ἀναδείξει καί πάλι τήν Ἀριστερά σέ πρωταγωνιστή μέσα στήν ἐθνική μας ζωή. Καί εἶναι ἀκόμη προϋπόθεση γιά τό ἑπόμενο στάδιο, δηλ. γιά ἕνα κοινό πρόγραμμα δράσης μέ τό ΠΑΣΟΚ καί τίς ἄλλες δυνάμεις τοῦ δημοκρατικοῦ Κέντρου.

Πιστεύω ὅτι μονάχα αὐτή ἡ πορεία μπορεῖ νά μᾶς ὁδηγήσει σέ μία ρεαλιστική πολιτικά οὐσιαστική Ἀλλαγή. Δηλ. στήν ἀφαίρεση τοῦ μονοπωλίου τῆς ἐξουσίας ἀπό τή Δεξιά καί στήν προοδευτική ἐγκατάσταση στή χώρα μας ἑνός δημοκρατικοῦ καθεστῶτος ἀπαλλαγμένου ἀπό τά δεσμά τῆς Ἀμερικανοκρατίας ».

— o —

ΚΕΙΜΕΝΟ ΛΙΖΥΣ

ORIGINAL
ΝΑ ΠΑΕΙ ΣΤΟ
ΒΡΑΧΑΤΙ